This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 07437137 2

BAJZA JÓZSEF

ÖSSZEGYŰJTÖTT MUNKÁI.

HARMADIK, BŐVITETT KIADÁS.

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

BADICS FERENCZ.

MÁSODIK KÖTET.

BUDAPEST,
FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.
1899.

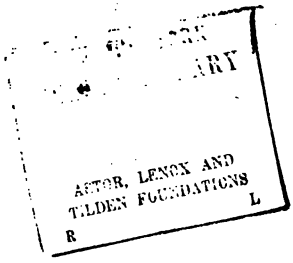

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

EREDETI

REGÉK ÉS ELBESZÉLÉSEK.

REGE A HABLEÁNYRÓL.

Ama ragyogó előkorban, midőn Visegrád hegyén, hol most az utas puszta omladékokra pillant, magas királyi palota fénylett, s a sárguló kopár helyen tündéri kert mosolyga, magányosan virított a Duna bal partján egy terepély hárs, melynek árnyékán gyakran üldögélt vala ifjabb éveiben Mátyás király; mert a szép Erzsi, leánya egy szegény halásznak Maros faluból, itt szokta volt a vízparton vásznait fehéríteni, s Mátyás örömmel töltögette a leányka mellett estvéli óráit. Mindég vadászruhában jelent meg, s Erzsi, ki nem volt egészen idegen a szép ifjútól, egyebet, mint hogy az a király vadásza, nem tuda felőle. Több ízben látta alkonyat felé, mert ekkor szokott vala jőni, hogy egy öreg révész hozza át a visegrádi partról, de hogy az maga a király legyen, nem is álmodá. Atyja örömmel pillantgata leányára, midőn az ifjú mellett ült, s képzelvén a maga szerencséjét, ha az egykor királyi vadász hölgye leend, vígan terjengeté ki hálóját.

Egyik estve, midőn Mátyás Erzsitől elválna, kérdé:

— Nem kisérsz el, Erzsi, a révig?

— De igen, mond a leány, ha nem félnék.

— S mitől félsz, kis bohó?

— A Hableánytól, felelt Erzsi. Tegnap az öreg Márta beszélte, hogy az most megint minden estve itt kísért a vízparton. Ezelőtt négy esztendővel úgy megijeszte egy marosi leányt, hogy az sokáig betegeskedék bele, végtére meg is halt. Leginkább a parasztleányokra ha-

ragszik, kiknek úri szeret.... (Itt a vadász szemébe pillanta, s elpirúlt) — de minek mondom, hiszen úgy is tudod.

— Én-e Erzsi? szót sem tudok az egész regéből. Mondd csak, kérlek, s kikre haragszik?

— Most nem, majd máskor, mond lángoló arczczal a leányka, látod, az idő sötétül s te messze lakol. Menj most, hogy vízbe ne rántson a Hableány.

S eltolá magától a királyt, s ment. Mátyás még utána szólott:

— De holnap hát, Erzsi, elmondod a regét?

— Holnap — — igen, válaszolt a leány, de igérd meg, hogy korán itt lészsz.

A király megigérte s ment. Már jó tova haladt a rév felé, hol az öreg csolnakával várta, midőn Erzsi egyszerre előtte teremvén, tenyereit összecsapkodja és hangosan kaczag.

— Várj el gonosz leány, mert megcsalál s majd kipótlom! kiáltá Mátyás, s felé ment. Midőn néhány lépésnyire volna hozzá, a leány eltűnt. Nem hitt szemeinek, gondolá, hogy Erzsi dévajkodik, összekerese minden bokrot, minden gödröt, kiáltozá nevét: de senkit sem láthata, mert az a Hableány volt.

Meg nem foghatta a király, miként történt legyen a dolog, de hallgata, nehogy szerelmét elárulja. A révész eloldá csolnakát s mentek. Már jól elhaladának, midőn valaki a partról utánok kiálta: «Hajh révész! térjen kend vissza s vegyen be jó áldomásért!» Nem akart az öreg visszatérni, mert már későcske volt, de a vadász kényszerité. A hold épen most jöve fel a váczi hegyek megől, s a legregényesebb vidék tűnt fel a szemnek, melyet csak egy ragyogó képzelet adhat. Midőn a parthoz értek, látának egy fekete vitézt. Közép magasságú volt s vékony és nyúlánk egy kevéssé, de termete a legszebb termet. Arczát nem lehete látni, mert sisak fedé. Alakján s mozdulatin valami különös volt elöntve, mit a szem azonnal észrevőn, de nyelv bajosan fogott vala magyarázhatni.

— Utam sietö, mond az, a mint a csolnakba lépett, leveleket viszek a királynak s rég Visegrádon kellene lennem; de valami az úton tartóztata, s most egyedül az bosszant, hogy el hagytam magam csábíttatni, holott mindjárt tudhatám vala, az megint ki mestersége.

— Nem a Hableány volt-e ? kérdé az öreg.

— Épen az, felelt a vitéz, de úgy hiszem, utószor is szedett reá ma. Jelenhetik nekem ezentúl, hogy reá nézzek vagy megszólítsam, ha oly szép volna is mint az a holdvilág amott, miattam akár fenékből kiforgassa a Dunát.

— Tehát valóban jelentgeti magát ismét? mond az öreg révész. Minap fát hoztam az erdőről, s láttam a domb felett ülni a királyi kertben, hol, mondják, hogy eltemetve van. Oly keservesen sírt, hogy lehetetlen volt hallgatni. Aligha valami leányka nem fog szerencsétlenül járni, mert valahányszor megjelent még, mindég történt ilyes.

— De beszéljetek csak, mond a király, ki elejétől fogva igen figyelmes lőn amazok beszédére, mit tudtok e Hableányról; néhányszor hallottam felőle regélni, de csak töredékesen, s alig tudok valamit felőle.

— Idegennek kell lenned, uram, e vidéken, mond a révész, ha nem tudod, a mit minden tud. Kívánod ? elmondom azt, az ilyes szívesen beszélteti magát.

S Mátyás valóban nem tudta a regét, mert nem rég jöve meg Csehországból, azelőtt pedig hosszabb időket nem tölte Visegrádon, hogy azt hallhatta volna.

— A Hableány, mond az öreg, mint a rege beszéli, kertész leánya volt, s mátkája egy királyi herczegnek.

Tovább akart az öreg szólni, de a fekete vitéz nyugtalan mozdulatai igen is elárulák, hogy a regét maga szeretné mondani; s valóban a mint látá, hogy a révész beszédét folytatni akarja, szertelen hévvel csapott szavába:

— Lásson kend az evezőhöz, úgymond, hogy minélelőbb a túlparton legyünk s el ne késsem, a regét pedig hagyja nekem, az úgyis csak akkor van jól beszélve, ha tűzzel mondatott, s az kendet, jó öreg, már elhagyta. Bízom

magamban, hogy a történetet nálam senki jobban nem tudja.

Az öreg dörmöge magában; de engedett, mert a vitéz szavában és viseletén igen is észrevehető volt, hogy egyike azon elméknek, kik ellenkezést nem tűrnek. A fekete vitéz megűle magának a sajka szélén, s kezdé a Hableány regéjét:

— Az tudva leszen előtted, uram, hogy Visegrád Róbert Károly idejében, kinek itt volt állandó laka, fényes vendégeket fogada el. Egy napon Kázmér jelent itt meg, a lengyel király. Képzelheted, az oly vendég jelenléte, ki azért jő, hogy a királyi ház herczegét fiának s egyszersmind a lengyel korona örökösének fogadja, nem kevés fénynyel ünnepeltetett. Az a pompa, azon ragyogó készületek, melyeket ez alkalommal látni lehete, felülhaladják a leírást. Nem is terhellek elmondásokkal, egyedül azt említem, hogy harczjátékok is adattak, melyek között a nyilazási vetekedés volt jelesb. Azon kies téren, mely a vár alatti kert nyugoti részén van, volt a nyilazó pálya. Emelte a hely szépségét a czitrom- és narancsfák hosszú sora, melyek a nyár ezen hő szakában vígan tenyésztenek a szabad lég alatt. Kázmér és Lajos herczeg, — kit utóbb Nagy Lajos név alatt mint jó királyt tisztelt, s maig is emleget a nép — mindketten kedvelői s mesterei a nyilazásnak, elsők próbálkoztak meg. Kázmér egy narancsot veve czélba s ketté lőtte. Utána a herczeg ragad nyilat, néz, de sehol sem lát narancsot, mely a czélra alkalmas távolra volt volna. Végig futnak villogó szemei a nézőkön, s íme, Milkának, a kertész tizennégy évű leányának, keblén egy rózsát pillant meg. Hirtelen mellette terem s szemérmes tartózkodással kihúzván a rózsát keble megűl, czélnak teszi, s lő — s a rózsa s nyíl egyszerre elröppen. Ekkor a herczeg odaszökik, felemeli a nyílra szegzett rózsát, s a leánykának nyújtja. Egy villám ennek szép szemeiből az ifjú herczeg szívébe hatott.

Másnap alkonyat felé a vár ablakára könyökölve néze

a herczeg. Csakhamar egy leánykát láta megjelenni, ki a tóból megmerítvén kupáját, virágokat öntözött. A herczeg egy perczenet alatt a kertben s Milka mellett állott. Mit beszéltek s meddig mulattak legyen együtt, arról a rege hallgat, elég legyen mondani: hogy ez időtől a herczeget gyakran lehete a kertben látni sétálva s egyik kezében a vízedényt, másban a Milka karját fogva. Mindig estvénként jöttek össze, s valamikor elváltak egymástól, a herczeg vígan szökdelve futott fel a várba.

Lajos herczeg csakhamar szenvedélyes kertész lőn. Ültete, vetett, gyomlált ön kezeivel; vizet merengete a tóból és segített öntözni Milkának, s késő napestig nem lehetett látni a várban. Több mint egy hónap ekként folyt el, s az ifjú pár a legboldogabb szakaszt élte. Történt azonban, hogy a királyt dolgai Budára hívják, hová Lajos herczegnek is, ámbár óhajtása ellen, mennie kellett. Esdekle, kérte atyját Budán, hogy szabad legyen visszamenni s kezdett tanulásait folytatnia; mind hasztalan volt, mert nevelője sejtvén szenvedélyét, a királynál kieszközlé, hogy az meg nem engedtetett. Mit a szép Milka alakja a herczeg szivében fölébreszte, azt a Budán összegyűlt haza szépei teljes virulatra hozták. A kis Milka képe gyöngébb és gyöngébb lett Lajos szivében, s hat hónap elfolyta alatt alig volt egy fénytelen szín, egy homályos árnyék az egykori kedves képből.

Kilencz hónap után tért meg az udvar Visegrádra. Nemzeti gyülekezetek vonták ide az ország nemességét és szépeit, kik között a nádor leánya, a tizenhat évű Lóra, fénylett legragyogóbb szépségben. Lajos herczeg örömmel mulatkozék vele, s ha olykor az udvar a kertben sétála, karját legörömestebb a szép Lórának nyújtá. Milkáról s a kisded kertész-hajlékról többé emlékezet sem volt. Hetedik napján visszajövetelének a herczeg a várablakra kikönyökle s láta egy feketébe öltözött leány-alakot a tóhoz menni. Edényét megmerítvén, jött a vár felé egész addig, hol két magányos bokor volt, ezeknél megállott, s meg-

öntözte őket. A leány Milka volt s a bokrok azon két gyászfenyő, melyeket a herczeg ön kezeivel ültete. Egyszerre lángba borúltak a herczeg arczai, ezer ellenkező érzemények tolódtak szivére, és zavarodva s eszmélet nélkül futott le a várból. Mindketten lesütött szemekkel állottak meg egymás előtt. Milka szivét a megvettetés és viszontalálkozás édes-kínos érzelmei tépdelték, melyeket szó nem, de egy néma könny szemében reszketve, eléggé érthetőleg magyarázott.

(A mint e szavakat mondá a fekete vitéz, hangjai igen ellágyúltanak, s oly valamit lehete sejteni, mintha a történet őt közelebbről érdeklené.)

Sokáig szótlan álltak egymás mellett, folytatá beszédét, végre a herczeg felvetvén szemét, kérdé:

— Eljősz napszállatkor a tóhoz?

— El, válaszolt a leányka csendes, félig hallható szóval.

— Tehát az esti harangszó után?

— Igen — ott leszek.

Ezzel elváltak. Soha még a herczegnek oly hosszú nem volt a nap, mint ma. Ezer munkába kezde, de semmit sem végzett. Végtére jött az est, s a nap a nyugoti hegyek megett leszálla. Lajos sokáig ült a várablaknál elmerűlve a szép alkony nézetében. Az összebékülés s ebből származó boldogság édes álmai, a kedves leány alakja névtelen érzésekkel hatottak reá. Az estharang végső hangjai tompán zúgtak el a távolba, s még nem eszmélt fel álmaiból; mindég mélyebben sülyedt alá az estveli homály, s még nem volt lenn a kertben. Végtére föleszmélt, és sietve ment a juharfák felé, melyek a tópartot sűrű árnyékkal fedezték. A kőpadra ült, hol a kedves leányt legelőször fogták által karjai, — s elandalíták emlékezetei. Föleszmél, s a leányka még sem jelent meg: s rettegve vette észre, mennyire elhaladt legyen már a rendelt idő. Nyugtalan tekingete széjjel, de Milkát nem lehetett látni. Még fertály órát vár, s a leányka nem jő. Végtére felkél helyéből s szorúlt kebellel megyen a vár felé. A fenyűbokroknál kel-

lett elmennie, a mint a juharokat elhagyá; midőn odaért, szellő rezzentette meg a bokrokat, s íme egy fejér papiros hervatag levélként lebben le a lombról. Homályos sejtések környezik a herczeg szivét; remegve nyúl a levélkéhez, s gyorsan a várba futván, a legelső lámpafénynél olvassa:

«Én nem valék hűtelen — megjelentem — lehet, hogy kedvesed karjain nem ügyeltél reám — tekints figyelmesebben körül. Bocsáss meg. Istenem! én szerettelek — és így mennem kelle».

Névtelen kín és fájdalom rohantak a herczeg lelkére, de mind késő, hibáját többé helyre nem hozhatta. Visszafutott a parthoz, s mintha titkos erők vonzanák, őrjöngve mereszté szemeit a víz mélyére. E pillanatban kitűn a hold felhőiből, halaványan fénylik le a juharok között: lassú fuvallat zúg a hullámon, s távolról a víz rengő színe felett holttest lebeg csendesen a part felé.

A herczeget ájulva találták meg a partnál.

A nyilazó pálya síkján, nem messze a két magányos bokorhoz, melyek ma legmagasabb fenyűi a kertnek, látni egy kisded halmot. Itt nyugszanak Milka tetemei. Azóta gyakran jelenik meg a szép leány emberi szemeknek a Duna hullámai felett; s förgetegben s éjjeli szellőkön vándorlani fog mindaddig, míg leány nem akad, kinek szegény-létére királyi mátka és sors e földön, az övéhez hasonló, juta, s ekkor az következik vándorlásaiban, ő pedig nyugalomra megyen. — Íme ez a Hableány regéje, s most ismered őt.

A mint e szavakat kimondá a vitéz, egyszerre felegyenesedvén, megrázkódik, s a fekete pánczél lefoszlott róla, s ő legszebb leányi alakban, melyet valaha szem látott, a hullámokba szökvén, eltűnt.

Megrezzene a kormány az öreg révész kezében, s alig tudták reszkető ajkai kimondani, hogy az a «Hableány» volt.

A regének kiváltkép utolja nagy benyomatot teve a királyra, éjét álmatlanúl húzta ki, s hánykodási között

eltökélé, hogy a szép Erzsit többé meg nem keresi, nehogy a szegény leánykán teljesedjék a Hableány regéjének vége. Feltételét aligha eszközölheté vala, mert Erzsi alakját nem oly könnyű volt felejteni, de dolgai Visegrádról elhívták, s mintegy tizenegy hónapig távol maradt.

Midőn ismét Visegrádon volt, megújúlt emlékében a leányka képe, eltökélé magában, hogy azt egyikhez udvara jelesb ifjai közől férjhez adja, s boldoggá teszi. Felöltözék vadász-köntösébe, s általment a marosi partra. A hársfa ott állott, de magányosan; sem a szép Erzsit nem láthatá, sem a vásznakat messziről fehérleni. Csak az őszi szellő suttoga az ágak közt, és sárga levelekkel szórta be a kedves helyet. Innen a falu felé ballagott, s már szinte beért, midőn egyszerre harangszó kondúl fülébe, és sok népet lát jőni a faluból. Halotti kiséret volt. Négy szép ifjú legény vállain vitt egy koporsót. A zöld koszorú és fejér szalag mutatták, hogy az egy hajadon koporsója. A halotti kíséret elhalada; csupán egy öreg asszonyt látott még utól a többitől csendesen ballagni.

— Kit temetnek? kérdé nehéz szívvel a király, s midőn hallá, hogy a halász leányát, megrendűltek tetemei. Az öreg asszony elbeszélte, mint szerete a leány egy királyi vadászt Visegrádról, s az mint leve hozzá hittelen. Hogy a leányka búsúlva várta sokáig, szinte fél esztendeig, míg végre egy fekete vitéz jelent meg, ki azt mondá, hogy most Visegrádon ő a király vadásza, mert az az előbbeni elment messze messze, szintén odáig, hol a Duna vize ered, s ott egy szép városi leányt veve feleségül; hogy ez időtől fogva a szép Erzsi szemlátomást fogyott, s szárada, mint az a parlagi rózsa, melyet ősz dere fonnyaszt meg, s végre csendesen elaludt.

Mélyen érdekelve hagyta el a király a szomorú helyet, és sok évekig nem lehete látni Maros tájékán. Nemsokára közhírré lőn a vidéken, hogy már Milkát nem látni többé, de helyette a szép halászleány szokott megjelenni, s gyakran a Duna habjai felett mint ezüstszínű köd végig

lebegni. A hír elhatott szintén a királyig, s az, a szeretett leányért mind a marosi, mind a visegrádi templomban miséket szolgáltata. Azóta a Hableány emberi szemeknek nem mutatkozott, de hogy még nyugalmát el nem érte, abból lehet gyanítani, mit a visegrádi halászok beszélnek, hogy estvénként a Dunán csendes nyögéseket és sóhajtást, mint a szellő zúgása, lehet hallani; sőt Maroson egy a falu korosabb emberei közől nem régiben azt állítá: hogy mindszentnapi estvén a Dunaparton fehér vásznakat húzongatott ki egy láthatatlan kéz.

FEKETE LOVAG.

Néprege után.

I.

Nyugoti szélén a Mátrának, hol a pásztói sivatag hegyláncz emeli kékellő pompában ormait, s egyalakú magas hullámzatok közt nyúlong el a jász síkok felé, kisded róna völgy felett áll egy közép emeletü halom, melynek tetőjén néhány faltöredék s bástyaromok látszanak. Pusztaság s mély hallgatás uralkodik a hely körül, csak néha zeng felé a legelőkről egy nyájkolomp vagy esti csendben a szomszéd faluból egykét tompa rémletes emberszó. Dél- és nyugotszaki vidékein tágas, mérföldig terjedő erdőtlen tér nyílik fel a szemnek, hol arany kalászszal sárguló földek s a zöld szín minden bájaival elhímzett rétek között áradoz a zavaros habokkal tolongó Zagyva. Két századdal ezelőtt e gyönyörü tért rengeteg erdők boríták, hasonlók a Mátra irtózatos vadonaihoz, s Verebélytől kezdve le az almegyékre vivő úton jókora távolig nem volt emberi kéznek egyéb jele látható, mint egy nyomorú fahíd a Zagyva folyamán. Belebb azonban sürü erdők között az említett halom tetején kormos régi falakkal egy épitmény álla, melyet a köznép maig is Hasznosvárnak nevez. Közép nagyságú, gót ízletü alkotmány, békes lakhelyül inkább mint hadi czélokra készitve; birtoka és lakja is azon korban egy grófi nemzetségnek, melyet, ha okok nem tiltanának, elég volna csak megneveznünk,

hogy a történetek ismerője előtt harczra termett, bátor őseinek emlékezete megújúljon, de így kénytelenek lévén őket a névtelenség homálya alatt hagyni, néhány vonásban igyekszünk őket az olvasóval megismertetni.

Az előkorokban e nemzetségnek egyik kitünő lelki bélyege az emberszeretet és szelídség voltanak: de a későbbi ivadékok koronként elfajúltak az atyák nemes természetétől, s a mi bennök hajdan vitézi erő, bátorság volt, utóbb kegyetlenséggé, rablói indulattá változott. A szelídséget vad szenvedélyek, a nyájas leereszkedést durva nemzetségi gőg, a felebaráti szeretetet kevély, megvető lenézés válták fel elannyira, hogy utóbb a hasznosvári grófok a nép szavában — mely nem mindég, de gyakorta isten szava — különféle undok nevezetekkel jegyeztettek meg.

Azon korban, melybe regénk esik, csak két élő tagot számlált e nemzetség: az öreg István grófot, kit a nép rablói indulata miatt Zsarlónak nevezett, és fiát, a szép Endre úrfit. — Zsarló — mert a nép szava után mi is így akarjuk nevezni — egy mogorva, sötét természet vala, kinek halvány s mindég azonegy színű ábrázata, kevés és lassú beszéde, hideg tekintete mutaták a magába süllyedt, gondolkodó, szövevényes terveken tünődő lelket. Mosolygása, mely sebesen, mint villám a felhőket, futá végig borult arczvonásait, egy éles, metsző gúnyba átalolvadva elrémíte mindent maga elől, s egy kegyetlenül hideg szívnek volt visszadöbbentő jele. Egy pár fekete szem, mely barna pillái közül világolt, s úgy függe tárgyán mint két éles tőr, megrezzenté a legbátrabbat is, s eltilta minden bizodalmat s meleg szívcserét magától. Intéseit másolhatatlan parancsok gyanánt kelle tekinteni, s jaj vala annak, ki őket teljesíteni késett. Midőn fellobbana, a mi ritkán történt, haragjának nem volt határa; minden szörnyűségre képes vala elvetemedni, s ha a nép szavának hitelt lehet adni, ily fellobbanásnak leve szeretetreméltó nője is áldozatjává, kit különben kedvelni látszott. Biztosa egyet-

lenegy volt, a hozzá sok tekintetekben hasonlító Hornya, egy pór származatú ravasz tót Szepes vidékeiről, ki hajlékony, s mindenekre ügyes, és kész szolgálatai által fúrta be magát a gróf kegyeibe. Mulatságai vadászat és rablás, mely célokra mintegy tizenöt izmos és jól fegyverzett lovagot tarta zsoldjában, kiknek egy része őrök gyanánt tartózkodék várában, a más pedig tökéletes haramiaéletet űzött a hegyekben, s a grófnak minden pillanatára fegyverben álla. Vakmerő és durva nép egyébiránt, melynek keblében eltompúltak a szelídebb érzések, s veszélyes merényekben találta gyönyörűségét. E szilaj csoport többnyire szökevény katonák, börtönökből elillant rabok, uraik erszényét kifosztogatott orvok, s egyéb ilynemű emberi söpredékből álla, s vezére egy Illi nevű vakmerő haramia volt, kiről regénk folytában leszen szó.

Valamint az öreg gróf természete, oly hideg és szigorú volt azon viszony is, mely közötte s Endre fia közt fonódott. A fiúban, ki egy ajtatos szerzetestől vette nevelését, atyja iránt szeretet érzelmei helyett alázatos félelem és nyomasztó rettegés uralkodtanak. A gyermek korának mintegy huszadik évében álla, egy vékony sugár alak, kinek testalkatja, kifejlésekor, a legszebb férfiúi termetet igérte. Vállaira gazdag fürtökben omladozott gesztenyeszín haja, egy pár éles keresztűlható fekete szem lövelte barna pillák közűl szédítő világát, melynek szigorú s atyjáéhoz hasonlító tekintetét derűlt szabad homlok, halvány pirosságú arcz, meleg részvételt és szerelmet jelentő ajkak szelidíték. Az ábrázat vonásai egyébiránt erővel és férfiúi szépséggel valának elöntve, s egy pillantat beléjök elégséges volt volna bármely begyes asszonyka fejét elbódítani, a minthogy ezen tulajdonok által is érdemlé még gyermekebb éveiben a szép Endre nevet. Egyébiránt heves és indulatos vala mint nemzetsége, de jószívű, leereszkedő, nyájas, büszkeség nélkül, minden szépre és nemesre fogékony, honnét közel és távol rokonai úgy tekintették, mint szép remények bimbóját, melyből a háznak ős ré-

nyei fognak még egyszer felvirúlni. Míglen gyönge korát tölté, sötét lelkű atyja a gyermekkel teljesen meg volt elégedve, mit a szerzetesnek egy ízben dicsérve is említett. Mert akkor a gyermek rettegett egyebet gondolni és tenni, mint a mit atyja gondolt és teve, s hunyászkodva vevé magát alá minden parancsainak még akkor is, midőn ellenkezőt hive. E békes öszhang bármily csudálatos volt ily két különböző természet közt, sokáig maradhatott volna fenn, ha két eset nem zavarta volna meg, melynek mindketteje nevezetes változást szült az ifjúnak könnyelmű, nyugodalmas lelkében, s oka leve a történetnek, melyet beszélendünk.

* * *

Égető hévvel sütött a felhők közé szorúlt nyári nap, mely épen délpontján álla; epedve hajtá le fejét minden fű és virágszál, midőn Endre úrfi hosszas lovaglása után a mátrai bérczek közűl kifejtezve, egy kies rétszélben paripája fékét megköté, s az árnyékba heveredett. Bármily fáradt vala, szemei gyönyörűséggel fordúltak az előtte kinyúlt lapályra, mely mint egy regényes tájkép úgy terűlt ki az andalgó tekintetnek. A vidék legaljasabb részét virúló rétek fedezték, mintha zöld bársony szőnyeggel lettek volna bevonva, s ezeknek mintegy közepe táján alacsony sáspartjai közűl csillogott a napfényben Zagyva folyama. Nyugot felé, a víznek túlpartján, Verebély falu látszott füstölgő kéményeivel, s a hozzá nem messze álló monostor egy kisded dombról komolyan tekinté a hullám tükrében fekete falainak visszaábrázolt képét. A falu megett erdőkkel elborítva emelkedtek halmai a búcsújárásról emlékezetes Szentkútnak, melyek délszakra a Mátra vég hegyeivel fonódnak öszve, éjszak felé pedig fokonként lapúlva Hevesnek bérczekkel elöntött felvidékei felé szabadabb kilátást engednek a szemnek. A szédítő meredekségű ágasvári tető, egyike a Mátra legmagasabb csúcsainak, mely lovagunknak oldalvást, kelet felé esett, közelléte

miatt kevésbbé lehete vonzó, de annál kedvesebb látomány vala előtte az a kis mezei lak, mely a hegy tövében sötét hárs- és szilfák megűl mint valamely elzárt remetehajlék fejérlett ki. Ez egy kisded vadászház volt, a terebi pusztán, mint amaz időben neveztetett, ma Tiribes vagy jobban Terebesnek mondatik, s tulajdona egy messze elágazó nemes törzsöknek. Endre úrfi szemei kedvesen futották végig a természet bájos ábrázolatait, s örömmel függtenek volna tovább is kivált a kis remetehajlékon, mely mint valamely varázslak magához igézte csapongó képzeleteit, de a hosszú lovaglás- s rekkenő hévtől el lévén tikkadva, szemei akarata ellenére is lezáródtak. Alig szunynyada néhány perczig, midőn hirtelen ugatás ébreszté fel. Fölemelé fejét, s láta egy fürge leányt maga előtt a gyalog ösvényen menni, ki egy kerekded fekete korsóban vizet vive.

— Csitt, Ordas! mond a leányka bizonyos elfojtott félelemmel, a mint a czifra nyergű és csótárú lovat megpilantá, csitt, te bohó, soha sem láttál lovat? És kettőztetni kezdé lépteit.

Azon természetes vágy, mely a melegtől tikkadtat italra ingerli, Endre úrfiban is szomjat gerjeszte a korsó látására, s megszólítá a leányt:

— Hol merítéd a vizet, hajadon?

A leányka, ki csak most vevé észre az idegent, megdöbbene a szóra, mint kit andalgásaiból ijesztenek föl, de csakhamar öszveszedé magát, s kész vala egy rövid viszszautasító válaszszal; azonban figyelemmel körültekintvén látá, hogy a kérdező nem valamely közönséges pásztorlegény, a milyenek őt néha kötődésből szólíták meg, hanem egy csínos úri lovag, bizonyos szemérmes tisztelettel felele, hogy vizét a közel forrásból meríté.

— Nem engednéd által egy perczre korsódat, szép leány? mond az ifjú ismét, nyájasan s oly hangon, mely az aszszonyiságot tisztelő leventét bélyegzé.

Vaj igen uram, ha parancsolod. Ez legjobb forrásvíz, melyet itt a hegyek között találhatsz.

— S te a legszebb leány, kit e hegyek neveltek, nem-e?

A leányka arczát halavány pirosság futotta el, zavarodva nyújtá korsóját az idegennek, és szemeit szemérmes aggodalommal földre süté.

Az ifjú lovag ajkaihoz emelé az edényt, szemeit pedig a leányra függeszté, kinek szépsége még csak most kezde előtte feltűnni. Egy sugár nyúlánk termet, a legszebb kerekdedségű tagokkal, melyeket művész valaha a maga ideál szobrain felmutata; egy pár eleven kék szem, mely a legszebb leányi körben is csudálókra talált volna, egy vidám fehérségű arcz, melyre csak a szív mozdulatai vontak néha egy gyenge kétes pirulatot, s szenvedélyen kivül halavány volt mint a hegyek hava, s benne a szemek tüze szelidülvén, az ábrázatnak félig epedő színt kölcsönözött; egy piperétlen de csinos öltemény, egyszerű s közép az úri és paraszt ruházat között, melyből csak egy fodros szélű fekete köténykét, s két szál piros galánt a legszebb gesztenyeszínű hajfürtök közé fonva említünk, ezek voltanak azon külső ékek, melyek e hegyek ibolyáját a környék legszebb virágává tették.

A leányka egykét félénk pillantatot vetett futólag az ifjúra, míg ez elfeledve magát nézésében, a korsót szinte félig kiürité.

— Vizednek csuda jó íze van, leányka. Talán szépséged igézte meg: de korsód igen kiürült, újra kell megmerítnünk.

— Nem kell, mond a leányka, megrázogatván az edényt, még félig van, s az elég apámnak első szomját eloltani.

— S ki a te atyád, hegyek ibolyája, s mely völgy nevelte szépséged?

— Atyám? Vadásza a hasznosi grófnak. Látod, uram, ama vityillót a hársak megül fehérleni? Ott lakik. Az a szilsövény, melynek szöge látszik, a miénk, vagy inkább a grófé, mert övé a vadászhajlék is.

— Mi neve e helynek? kérdé az ifjú hirtelen, a leánykára meresztve tüzes fekete szemeit.

— Terebi puszta, mond a leányka, félénk csudálattal tekintve az idegenre.

— Emelka! kiálta emez, s minden vére arczába látszott szökni, Emelka te vagy?

A leányka csudálkozva tekinte reá.

— Ki vagy te jámbor idegen? Nevemet mondád, de — úgymond fejcsóválva — én nem ismerlek.

— Bohó leányka! Nem volt-e atyád várnagy Hasznoson? Nem laktál-e magad is ott? Még sem ismersz?

— Uram... megengedjen... Kegyelmed! — Istenem, Endre úrfi! felelt a leány akadozva, s néhány lépést félelmes tisztelettel visszahúzódva: megengedjen kegyelmes úrfi, nem gondoltam....

— Látd, te könnyelmű leányka, mint elfeledéd hajdani ismerősödet, hajdani játszótársadat, mint nem gondoltál reá többé, mióta atyád Hasznost elhagyá; de én emlékezem reád; ha elfeledtél is, rossz leányka, képed előttem lebegett, habár nem ily szépségben is mint most itt állasz, mert nyolcz év óta felette megváltoztál. De lelkemre mondom, szép virágszál lett belőled, örvendhet atyád, az az agg zsémbes, az a megelégedetlen morgó, kinek semmi sincs kedvére. Nem igaz-e, hogy atyád téged igen szeret szép leányka?

— Oly igen nem, Endre úrfi, csak mint érdemli oly gyermek, ki bölcsőjétől fogva gondot, bajt, bosszúságot szerze neki, holott különben boldogúl s nyugalomban élhetett volna.

— A pénzt inkább szereti úgy-e? A vén fösvény!

— Ah Endre úrfi, ne bántsa ily beszéddel a szegény öreget. Nekem nincs semmi panaszom ellene, ő elég jó egy gyámoltalan árvához, mint én vagyok, kinek egész léte csak kedvetlen érzéseket szült neki, s midőn felnevekedett is, oly kevés örömére lehet. Ő komor, kedvetlen, zsémbelődő, ajkairól ritkán zeng nyájas szó, béke csak akkor van a háznál, ha nincs honn, de a jó isten tudja, hogy a szegény öregnek igaza van. Egy fiú gyermeknek mennyi

hasznát vehetné! De én, szegény leány, mit segélhetek rajta? Bennem nincs semmi gyámola, egy ok sincs, mely miatt szerethessen, s tudom hogy nem szeret; de én, Endre úrfi, én szeretem a jó öreget, úgy mint valaha leány szerette atyját. Ő egyedül támaszom, kivüle senkim sincs e földön! Azért Endre úrfi, ne sértse őt, mert az szívemnek fáj.

— Csudálatos leányka, te tudod, hogy az a vén morgó nem szeret, téged egyetlen gyermekét, gyenge anyátlan árvát: mondd meg nekem, mint szeretheted te őt?

— Ó gróf, mond a leányka, megcsóválva fejér nyaka felett azt a barna fürtü szép fejecskét, szokva vagyok hozzá, mert úgy nőttem fel. Egy van csak, ki engem szeret, kivüle nem gondol rám senki, élek vagy halok, s én még is minden embert szeretek.

— S ki az az egy? kérdé Endre hirtelen, s szemei égni látszottak.

— Az egy szelíd áldott lélek, kihez hasonló kevés van, mond a leányka nyugalommal, s a kinek köszönöm, hogy nem úgy nőttem fel mint sziklai gém, szilajon és vadúl: az én jó néném.

— Úgy? mond az ifjú csillapúlt érzéssel, de ezt nem hihetem el neked leányka, nem hihetem, hogy ne legyen valaki, ki téged jobban szeret mint nénéd? Há, Emelka! miért pirúlsz? Csalfa, úgy-e nem tagadhatod, hogy e vidék ifjai között vannak csudálóid? hogy van olyan, ki rád szívesben pillant, kire magad is szívesben tekintesz, mint nénédre?

A leányka egy kissé megzavarodott, pirúltan függeszté le fejét, de csakhamar felemelte ismét szép szemeit, s egész nyugalommal felelt: A vidék ifjai közül én sokat ismerek, minden vasárnap látom őket a templomban, köszöntenek s én köszönök, s ez minden ismeretségünk. Ők nem ügyelnek egyébiránt rám s én nem rájok.

— Ha ügyelsz-e rájok, leányka, azt nem tudom, de hogy közöttök van valaki, a ki téged még inkább szeret mint nénéd, az iránt bizonyossá tehetlek.

— S ki az ? Én nem ismerem őt? mond a leányka ártatlan hidegséggel.

— Találd ki, felel az ifjú.

— Mondom, hogy nem ismerem.

— Vigyázz, leányka, hogy meg ne fogjalak, te jól ismered ezt az ifjat.

A leány aggodalommal tekinte reá, halavány pirulat futá el arczait, de csakhamar ismét egész nyugalommal felelt: Nem ismerek közelebbről férfit, atyámon kivül.

— Atyádon?

— A mint mondod, uram! Talán ismerős vagy vele?

— Igen — úgy — félig — távolról.

— Nem jőnél be hozzá, csak húsz lépés ide a vadászhajlék.

— Most? — Nem, majd máskor. Én itt a hegyekben gyakran megfordulok, s ha oly jó vizet adsz máskor is leányka, úgy még gyakrabban fogok ezután.

— A vizet nem én adom uram, az a forrás ott a kőszirtek alatt, melynél könnyű lesz megtalálnod a csanakot is, a pásztorok ezzel szoktak meríteni.

— Az csanak, de én a te korsódból akarok inni, leányka, s azon vízből, melyet magad merítettél. Ha ezt megigéred, úgy máskor is eljövök, s meglátogatom atyádat.

— Víz, víz marad, akármivel merítjük. De miért ne, ha épen úgy kivánod uram, valamikor csak a kútnál találsz.

— S hát ha ott nem találnálak?

— Akkor a vízparton vagyok, mond a leányka megijedve, mintha tán azt nem is kellett volna mondani.

— S eljősz a kúthoz? mond, megfogván a leányka kezét, eljősz?

— Ha dolgom nem lesz, talán. De ereszd kezemet, atyám vár.

— Ha megigéred?

— Eljövök.

— Holnap hát, ilyen tájban.

— Igen, isten veled.

— Légy boldog szép leányka! mond ez, érzékenyen utána intve s nézésébe merűlve mindaddig, míg a fáktól láthatá.

A leányka sietve ment útján mindaddig, míg az erdőcskében volt, de mihelyt a szilfák közzé ért, és gondolá, hogy az idegen többé nem látja, megfordúla és titkon visszanézett felé. Az ifjú csakhamar vállára vevé puskáját, és ment fel a hegyeknek, a leányka pedig lassú hangon ugyan, de még is elpirúlva önmaga előtt megvallá, hogy az egy szép legényke, s midőn az ajtókilincset megnyitá, csudálkozva vette észre, hogy keze reszketett.

II.

Késő éj vala, midőn Endre Hasznoson megérkezett, s csendesen, nehogy atyjától észrevétessék, szobájába lopódzván ágyára dőlt. De álom szemeire nem jöve. A leányka gyönyörű alakja oly magas szépségben álla szemei előtt, milyet csak ifjonti tüzes képzelet előteremthet. Keblében ismeretlen lángok kezdének ébredezni, hatalmasan érzette magát vonatva ezen egyszerű erdei leánykához, minden képzeletben őt látta, szavait hallá, mozdúlatait és szépségét csudálta, s az éj felén már túl vala, midőn az álom elnyomá. Midőn a hajnal első sugaraival ő is felébrede s ágyából kikelt, s a magas várablakon kitekinte, mely kelet felé egy kisded völgyre nyílt, ő magába és képzeletibe merűlve hidegen nézett a reggeli szép tüneményekre. A keletkező nap lángsugarai, melyek a Mátra sötét ormai megűl pirúlni kezdének, a madarak zengése, a réti virágok illatja, melyeket hűs szellők lebegtetének felé, nem kötheték le az ő szerelme álmain csapongó figyelmét. Ő nem vala többé az a vidám, gondatlan, könnyelmű ifjoncz, ki mint szilaj őzfi játszva kalandozta be a bérczek meredekeit, veszélyeket nem ismerve: ő érzeni kezdte léte becsét, sejté, hogy e föld valami olyat

bír, melynek értékéhez az ő képzete semmit sem tehet hasonlatba. Nyugtalan és feszengve várta, hogy atyja eltávozzék, s ő mehessen, hová szíve és képzete szomjai ragadozták. A nap már jó fenn vala, s közel délhez, midőn a várkapun atyját négy lovagtól kísérve, kik között Hornya is volt, kinyargalni látá. «Lovakon mennek, jó jel! gondolá magában, estig nem fognak visszatérni; s azonnal felöltözék, és ment az udvarra, hol megnyergeltetvén lovát, a verebélyi úton sebesen elszágulda.

Csendes vala minden, csak lova lépteinek kopogásai hangzottak az erdőben. Ő kedves álmaiba merűlve haladt darab ideig; midőn a Zagyva hidjához közelgetett, lassú nyöszörgés hatá meg fülét, mely a parti égeresből tetszett félé nyögdelni. Ő nem ügyelve a tárgyra, tovább haladt; de midőn a hídon túl vala, a nyöszörgés még inkább hallatott, néhány lassú jajszó is zengett fel a völgy mélyéből. Az ifjúban felébrede ugyan a vágy megtudni e nyöszörgés okát, de a hangból azt veheté ki, hogy az valahol távolabb lehet, s az oda-menetel időt rabland el tőle, melylyel annál inkább kelle gazdálkodnia, minthogy a dél nem messze vala, útjának czélja pedig még jól távol, s azon felől rettege atyja vagy kísérői által megsejtetni. Megsarkantyúzván tehát lovát, sebesen előre szágulda. Az erdő nyílni kezdett, s ő egy tisztásra juta. Alig mene néhány ölnyi távolra, ismét hallá a nyöszörgést, a jajszót, s most már ezen szavakat is emeltebb és világosb hangon: «Endre úrfi! Endre úrfi!» Endre megfordítá lovát és körülnézett, de semmit sem láta. Azonban mert a hang és kiáltás nem szűnt meg, visszafordula, és ment, honnan a nesz hallatott. Midőn a völgybe ért, egy embert láta, kinek karjai és lába hátrakulcsolva egy fához valának kötözve oly szorosan, hogy magát megszabadítania lehetetlen volt, sőt még tagjait sem mozdíthatá.

— Ki vagy te boldogtalan? kérdé az ifjú, mellé szöktetve.

Ah, Endre úrfi, az istenért, ne hagyjon egy szerencsét-

lent itt gonoszúl elveszni. Istentelen haramiák támadtak meg, s mert védelmeztük magunkat, két társamat a Zagyvába vetették, engem pedig öszvelődözve megkötöztek. Jaj pénzem, jaj szép portékáim!

Az ifjú leszálla lováról, s eloldozá az embert, kinek ősz hajai bizonyították agg korát, s az a hang, melyen a magyar szavakat kiejté, tót származását. Magát házaló tőzsérnek vallá, ki vászon, selyem keszkenők s egyéb szövetbeli portékákkal az alföldre igyekezett, de e szerencsétlen tájra jutván mindenétől megfosztatott, s jobb keze néhány helyen meglövetvén, a munkára is alkalmatlanná leve. Az ifjúban felébrede a szánakozás érzelme, s a szerencsétlen embert, kinek sebei most is vérzettek, nyergébe emelte azon szándékkal, hogy Verebélyig viszi, s ott valamely keresztény ápolására bízza. De alig haladt vele egy óranegyednyi távolra, az ember felszólala.

— Endre úrfi, nem hall valami zajt?

— Igen, úgy tetszik emberhangok.

— Az istenért, hagyjon engem itt, s szabadítsa meg magát, az én gyilkosaim jőnek.

Az ifjú megállítá lovát, s hallgatá a beszédet. Csend vala az erdőben, s néhány szót tisztán ki lehete érteni.

— Egyenlően, bajtársak, egyenlően! ez volt szava urunknak, mond egy tompa mély szózat.

— Hát nincs-e úgy? kérdé a másik?

— Szőrt szőrért atyafi, úgy szól az igazság. Neked pénzed van és keszkenőd, s nekem az a nyaláb darócz?

— Annak is megvan a maga becse.

— Czigánynál sátornak; cserélj hát, tisztes fejű apád hasznát veheti. Úgy sincs ponyvája, melyen a lopott lisztet szárítsa.

— Nézd a gorombát. Tán tiszttartó volt apád, málléső palócz!

— Molnár poronty! én nem akarok pántolódni. Ne kezdj veszekedést, mert istenemre megszalasztalak. Én egyenlő osztozást kivánok.

— Igazság! mond egyszerre két más hang.

— Jaj szép portékáim! mond a tőzsér felsohajtva, de annak már vége, s most csak hagyjon el az istenért Endre úrfi. Sokan vannak.

Az ifjú egy sűrűbe vivé az öreget, s egy pár aranyat nyomván kezébe, elhagyta azon biztatással, hogy még visszatérend. Hallá a rablók beszédét, melyből kivehette, hogy legalább is négyen vannak, de a vakmerő ifjú meg nem állhatá, hogy hozzájok közelebb menvén meg ne nézné, kik legyenek. Leszálla lováról, s hogy lábai dobbanásai meg ne hallassanak, csendesen vezeté a zöld pázsiton. Midőn egy ritkás széléhez ért, újra czivódásokat halla, melyre megállván körűlnézett, s láta négy izmos paraszt suhanczot a gyepen heverni, s közel hozzájok nyerges paripát legelve. Ketteje a suhancznak kemény szóvitában volt, a más ketteje pedig egy vég vásznon látszott osztakozni. De csakhamar az erdő sűrűjéből pisszenések hallattak, melyre a legények felszökdeltenek, s íme más kettő féknél fogva vezetve lovát jöve közikbe. Az egyik, kit emezek tisztelettel köszöntének, egy halvány magas termet, hátrább marada, s lovát egy fa mellé kötve a dombon leült, az ifjabb pedig a csoport közé vegyűlve, beszédbe keveredék emezekkel, melyre nemsokára kiki előadta a rablott portékákból osztályrészét, s azt újra kezdék egymás között osztani. Endre darab ideig nézte őket a sűrűből s hallgatózék, de egy szót sem vehete ki többé. Azonban a hátravonúlt magas férfi felemelvén fejét, az osztozók közé kiálta. Vége van-e már? Az ifjúban meghűlt a vér e hangnak hallására, úgy tetszett neki, mintha atyja szavát hallaná. Azonban nem akara hinni füleinek, s hogy bizonyosbbá lehessen, most még inkább vágyott leshelyén maradni. Nemsokára az ifjú, ki a portékákat osztá, felegyenesedvén körűltekintgetett, melyre az ifjú, nehogy észrevétessék, egy kissé hátrább vonúlt.

— Pimaszok! kiálta az ifjú tüzes hangon, melyben

Endre Hornya szavát ismerte meg, itt czivódnak, s nem látják a karvalyt, mely őket távolról lesi! S erre felkapván pisztolyát elsüté.

Még nem mondá ki szavát Hornya, midőn Endre már sejtvén, hogy ottléte észrevétetett, lovára szökött, s oly sebesen mint csak lehete, elszáguldott, s egyedül ezen sebességnek s vigyázó szemeinek köszönheté, hogy a veszélytől megmenekedett, mert Hornya lövése épen azon helyt sodrá el a bokrok ágait, hol Endre álla.

Endre hallá a lövés után mint kiáltá atyja, — mert Hornyát megismervén, nem kételkedett többé, hogy az az ő atyja — bajtársait fegyverre, de csakhamar eltűnt füleiből minden hang és nesz, mert oly sebesen rohana paripája, hogy míg a rablók csak az útig vergődhettek is lovaikkal, ő már távolra halada, s többé nyomba nem érhették. Az ifjú csak akkor jöve azon ámulat és ijedelem hatásából, melyet a rendkivüli jelenések reá tettek, magához, midőn közel vala Verebélyhez. Atyját ily társaságban találni borzasztó gondolat volt, melyből nem tuda magához térni. Fejében ezer ellenkező eszméletek forogtak, melyek őt hasonlóvá tették egy holdábrándoshoz, ki vándorlásokat teszen a nélkül, hogy tudná és eszméletén volna. Csak akkor ébrede fel, midőn a verebélyi lakosok, kik őt ismerték és szerették, ezen szavakkal «isten jó nap, Endre úrfi» köszöntötték és a falusi leánykák, kik az ablakra futottak, midőn lova dobogását hallák, különféle észrevételeket tettek reá. — A szép Endre úrfi! mint kiizzadt paripája, ugyan hová siet oly nagyon?

Azon dombocska alatt, hol most a csengerházi puszta áll, nem messze Terenyéhez magas szil és éger fák között egy magányos csárda állott azon időben, midőn e vidék felett gróf Zsarló vala úr. Alkalmas szállóhely, s gyakori menedéke a Magyarország felrészeiből jövő utasoknak; ezen helyhez kelle jőnie annak, ki Verebélyből a terebesi pusztára menni akart, mert máshol nem vala híd a Zagyván. A csaplár, egy piros pozsgás zömök termet, ki min-

dég kedvetlen volt, és mindég zúgolódott cselédeire, ámbár őket szerette, mert külső komorsága mellett is valódi jószívű ember volt; s az utasok, kiknek mindég vannak panaszaik a vendégfogadósok- s csaplárokra, egyebet nem tudtak felhozni János diák ellen (mert így nevezték), mint hogy itczéje neki kisebb a meghatározottnál. Azonban ez nem nagy vétek csaplárban, minekutána a szokás már ezt behozta s országszerte így volt, s talán maig is így van. János mester azt gondolá, hogy ő sem akar jobb lenni a többinél, s valahányszor szemére vetették az itczét, ő dörgött ugyan cselédeire, s ütleggel fenyegette őket, ha becsületes borivóit így csalják, de négyszem közt tudtokra adta nekik, hogy fenyegetéseire ne sokat hallgassanak. Mindamellett a jószívű jámbor diákot Endre úrfi kedvelte és szerelmének csak őt tevé biztosává, mely ügyben az híven el is járt, s a mi titkot tuda, azonnal értésére adá. Midőn Endre a csárdához ért, leszálla lováról, s a mint szokása volt, füttyente a csaplárnak, melyre az rendszerint kijött, és az ifjú gróf lovát elvezeté. Most azonban nem jelent meg, mert a füttyenést saját lármájától nem hallá.

— A renyhe dologtalan nép! úgymond haragjában, csak azt lesi mint kerülje ki a munkát. Gondolja kend, Mihály mester, még most sem jöttek meg a temetésről.

— Ugyan nem-e? szólala egy koros ember az asztalszögből. Hejnye pedig én is ott voltam a temetésen egész végig, s azután még haza ballagtam, pedig uram fia, hol van az én házam, csaknem a falu más végén, s még azután hajtottam ide a marhát a legelőre.

— No lássa kend, Mihály mester. Ördög és pokol! a méreg emészt meg. Hát ha még borivók volnának! Mindent magam tegyek? Agyon verem őket, s az még nem elég, azután összetöröm kezét lábát a manó hordta gaz népének.

— Hahaha János diák! elég egy is, ha agyonverte kend őket, azután minek bántaná kezöket lábokat? De

hagyja kend, majd megjőnek; addig beszélgessünk egyebet. Mit gondol kend János mester, ki lesz most már a verebélyi ispán?

— A jó isten tudja, felelt a csaplár egy kissé megcsillapodva, a Jézus áldja meg azt a jó urat mind ezen mind a más világon. Az egy becsületes jólelkű ember volt, olyat nem hamar kapunk. Az nem vetette meg a szegény embert. Ha hozzá mentem, úgy néha a korcsmapénzzel, gondolja kend, le nem ültetett? Mindjárt kijött maga is. No hogy van kend János diák, mi jót hozott kend hozzánk? Zsuzsi, hozzatok egy pohár bort ennek a becsületes embernek. Így, Mihály mester, egész órákig is elbeszélgetett velem. S ha néha bosszús volt, ha a Zsarló pénzért zaklatta, ha keményen rám parancsolt, hogy pénzt vigyek, midőn jöttem, még maga követett meg, lássa kentek, én nem örömest teszem ezt a sarczolást, de a nagyságos úr! s itt vállat vonított. Ha rám parancsol! A boldogságos szűz mentsen meg haragjától.

— Isten nyugaszsza őt, olyat többet nem kapunk. De kend hát okos ember, János diák, s össze is jön itt néha urakkal is, mit hall, ki lesz ezután ispánunk?

— A jó isten tudja; a mi urunk, a gróf, csudálatos ember, ki találná ki szándékát; ő a jó embereket nem is szereti, s nekem nem sok reményem van, hogy sokáig maradjak itt e csárdában, ha valami olyan zsarlót tesz ide kendtekhez mint maga. De ezt csak négyszem közt mondom, Mihály mester, tudja kend, csak úgy négyszem közt, mert az a gróf, no egy szóval, csudálatos ember.

— Értem, értem, hamar torkára tapod, a ki felőle rosszúl beszél.

— Hej, Mihály mester, ha már Endre gróf volna urunk! Az volna ám az élet. Istenem! soha sem láttam jobbat fiatal úrban, az lesz ám valaha gyámola és atyja a szegény embernek! És aztán, Mihály mester, mint ül a lovon, micsoda büszkén, azt gondolná kend, hogy olyan kevély, rátartó, mint az a dölyfös apja; pedig istenem, ez a von-

gyos csapszék, s az a tükrös palota Hasznoson sem különböznek jobban egymástól, mint ez a fiú apjától. Mondhatom kendnek, szívem szerint való gyönyörű legényke. Alatta a ló sem úgy megy mint más lovag alatt, kevélyen szedi szárait, s oly gyengén viszi, hogy csak meg sem billen a nyeregben, mintha érezné a hamis pára, ki ül a hátán.

— Azt láttam magam is taval nyáron ..... De nini! János diák, valaki füttyentett ott kinn, nem hallá kend?

— Csak várjon kend, Mihály mester, valami utas bort kíván. Ördög és pokol! az a gaz tacskó és az a csámpás liba még sincsenek itt.

Ezt mondván János diák kimene az udvarra, s a mint meglátá, hogy a szolga a kapuban jön, nagy lármával reá támada.

— Te gaz kölöncz, most van vége a temetésnek? Várj rá, öszvetöröm csontjaidat... Majd úgy eresztelek el másszor is az ispán temetésére.

A fiú meghunyászkodva mene el előtte a korcsmába, János diák pedig kimene a ház megé, honnan a füttyentés hangja jött.

— Ah jó napot, édes Endre úrfi!

— Csitt, mond Endre hirtelen, nem szabad tudni, hogy itt vagyok. Mi újság?

— Istenem! ez a szegény pára, hogy megizzadt, ugyan nagyon megzaklatta nagyságos úrfi, szinte reszket bele. Nem pihentetjük meg egy kicsinyt? Aztán, Jézusom, mi lelte az úrfit? Olyan sápadt mint a fal. S minek az a sisak fején? Istennek hála, most nincs török a nyakunkon. Szálljon le édes Endre úrfi, s pihenjen meg, az a szüntelen való nyargalás, hegyen-völgyön mint a forgószél, elrontaná még a vasgyúrót is.

— Mi újságot tudsz János, hogyan vannak Terebesen? mond az ifjú, szavába vágva, mintha nem is hallaná amannak szavait.

— Majd mindent elmondok, mindent Endre úrfi, de előbb szálljon le hát. Ez a szegény pára . . .

— Tudsz valamit? kérdé hevesen.

— Istenem, mondom, hogy szálljon le előbb.

— Ördög és pokol! mond az ifjú, hogy kend oly sokat tud hiába fecsegni, János. Én tudni akarom, mi hír van, s tovább menni.

— Lelkem-adta Endre úrfi, csekélység, semmi; hogy az úrfi még olyan heves is tud lenni, pedig mondom, csekélység. Leányom ma odát volt a pusztán, senki sincs otthon, Dorogi uram a hasznosi erdőre ment reggel, csak Teréz asszony és Emelka. Sokáig beszélt Terézzel, ki az ablak alatt ült, de Emelkát nem látta. Végre mikor el akart jőni, a kis szoba ablakára pillantott, s látta Emelkát rokka mellett csendesen ülni; az orsó sebesen pörgött kezében, de a leányka néha-néha letette, s orczáját kendőbe rejtvén sírt.

— Sírt? kérdé Endre meglepetve, valóban sírt? S neki különben nem könnyen áll a sírás.

— Semmi Endre úrfi. Teréz azt mondta hogy az ispán leányát siratta, ki apja meghalván, árván maradt egy kisded négy esztendős öcscsével.

— Gondolnád? De semmi! s nincs egyéb? S Dorogi hát nincs otthon?

— Csak éjszakára várják.

— Isten veled, János! mond az ifjú kezét nyújtva János diáknak. Maradj fenn egy kissé tovább, érted? Az éjt talán itt töltöm.

— Hozza isten Endre úrfi. De hát most hová megyen?

— Át a pusztára. Kell őt látnom, nyugtalan vagyok; ott valaminek kellett történni. Különös érzések támadoznak bennem. Isten veled, még ma látni foglak. S ezzel megsarkantyúzván lovát, tova száguldott.

A csaplár fejcsóválva nézett utána, meddig el nem tűnt szemei elől. «Mi baja lehet ennek a fiúnak, még ilyen különösen nem láttam! hm, hm, most már szeretném, ha

soha sem látta volna azt a leányt, még tudja isten, mi történik miatta. Az a tót zsivány, az a Hornya, rég kerülgeti ezt a leányt, pedig Dorogi s Hornya sokat vannak együtt itt a korcsmában, s mindég úgy titkolódnak. Istenemre mondom, nem szeretem a dolgot. S ennek a tüzes vakmerő ifjúnak nem is mer az ember ilyet mondani. Isten mentsen meg .... mi lenne abból. Ej, ej, bár ne tudnék semmit a dolog felől.»

III.

Emelka atyja, az öreg Dorogi, egy tisztességes jó házból vette eredetét, de a török pusztítások között számtalan nemes nemzetségekkel ő is ínségre jutott, s csekély birtokait elvesztvén, hogy magát éhhel-haláltól megóvja, mások kegyelmeihez kellett folyamodnia, s így juta gróf Zsarló szolgálatjába, s a terebesi vadász kötelességeit szinte tíz esztendő óta vitte. Ő sanyarú vala minden tiszti dolgaiban és pontos, jószivű ember minddadig, míg a jószivűség semmibe sem kerűlt; de mihelyt embertársait áldozattal kelle segélni, ott a jószivűségnek a pénzszeretet és a fösvénység hallgatást parancsoltak. Ne lett volna benne ez a gyengeség, mely annyi rossznak kútfeje, oly szembetűnő mértékben, őt sok egyéb jó tulajdonai szeretetreméltóvá teheték vala mind azok között, kikkel összeérintésben élt. Ő azon korban állott, midőn az ember többnyire belefáradva az élet terhes foglalatosságaiba, kivánna magának gyakrabban pihenő órákat csinálni, s ha ezt mégis nem teheti, zúgolódva kezdi és végzi munkáját. Dorogiban ez a zúgolódás, ez a zsémb annál gyakorabb volt, minél terhesbek, minél fárasztóbbak voltak erdőmesteri foglalatosságai. Ő csak ünnepnapjait mondhatá szabadoknak, egyébkor, kivált téli időkön kivül, hajnaltól estig nem vala honn, s ha haza tért, komor és kedvetlen volt, s panaszla sorsa s terhekkel megrakott élete

ellen, kinek egy-két fillért, mint mondogatá, izzadás közt kell keresnie azalatt, hogy oda át a faluban az az ispán szobában ülve úr, s torkig ül a bőségben. S ha ilyenkor háznépe közűl valaki csillapítá, vagy vigasztalta, mit testvér-húga Teréz több ízben próbála, szinte dühösségbe jött, és keserű szidalmakat ejte. Igy lőn, hogy háznépe csak akkor volt békén, midőn ő nem vala honn. Rajta kivül azon kis csinos mezei lak népessége csak négy személyből álla: leányából, testvér-húgából, s két szolgaleányból. Teréz egy sugár magas alak, kinek szelid vonásaiban jóság és bizonyos lelkicsend mutatkoztak, s kinek ábrázatján, bár szemei születése óta homálylyal valának borítva, s bár hanyatlani kezdő korát élte, nem lehete minden kellemet megtagadni; ő viselt gondot a házra, s neki köszönheti Emelka is, hogy jobb neveléssel dicsekedhetett, mint talán sok hozzá rangra nézve hasonló leányok. Teréz és nevendéke Emelka a leggyengédebb szeretettel viseltettek egymás iránt, s a mi ezt búsítá, az a másikban is a legmélyebb részvételt ébreszté fel. Midőn Emelka először megvallá Endre iránti indulatait, Teréz megrettene, s igyekezett a leánykát arra birni, hogy e köteléket oldja fel; de minekutána látta, hogy szerelme mélyebben van elgyökerezve, mintsem többé kiirtani lehetne, arra fordítá minden gondjait, hogy titokban tartassék, s a két cselédnek a legszorosb hallgatást parancsolta, tudván azt, hogy ha a kegyetlen hasznosi grófnak értésére esik, áldozataivá lesznek haragjának, s mert elképzelé, hogy Dorogi is, esmervén gróf Zsarló természetét, leányának e szövetkezését a legnagyobb kedvetlenséggel veendené, eltitkoltaték minden ezelőtt is, a mit könnyű vala eszközleni, mert, mint mondánk, ritkán volt honn, és Endre úrfi soha sem jött előbb Terebesre, mintsem a csengerházi csaplártól Dorogi hollétét kitudakozná.

Igy állának a dolgok, midőn egy estve Dorogi fáradtan haza jövén, puskáját levevé válláról, és e szavakkal, «le veled utálatos szer, bár ne jött volna a világra, ki először

föltalálta,» haragosan a szögletbe veté. — Hogy nekem meg is kelle valaha azt tanulnom vesztemre! Mint bánnak velem! Ha itthon maradok, kinn megvan a nagy kár, az a lator nép megcsal, meglop, az uraság engem becstelenít; ha kimegyek, megint a gróftól nincs nyugodalmam. Az az isten-adta vadászat! melyből semmi haszon, csak lábbeli kopik benne, melyet aztán senki sem térít meg. Nem gondolhatom, mi gyönyörűsége van a grófnak benne, szüntelen azokat a meredek sűrűket mint medve bujkálni. Nincs-e más mulatság a világon, mint az, hol az ember lábait csaknem csontig lejárja? Ifjú koromban? igen, akkor szívesen jártam volna, de akkor úr valék, s most őszült esztendeimben bakszökéseket kell tanulnom szikláról sziklára, mint a kőszáli kecske, s az isten-adta egész nap! Hüh, be elfáradtam, mint a marha, mely reggel óta igában nyög, s mi hasznom benne? egy fillért sem bírtam elaggott gyenge koromra összetakarítani, hogy a férgek ne emészszenek meg. Istenem, istenem, ki fog engem öreg napjaimban gyámolni?

Teréz és Emelka szótlan ültek a kandalló mellett, míg az öreg zsémbelődött, mert ismerték természetét, hogy ily órában a legbékesb beszéd is tűz az olajra. De végső szavai Emelkában a gyermeki érzelem húrjait illenték meg, s a leányka felkelt, és csendesen atyjához menvén, e szavakkal: Édes atyám, ne epeszsze magát ily aggodalmakkal. Nem vagyok-e én leánya, ki öreg napjaiban gyámola lehetek? egy forró csókot nyomott kezére.

— Hallgass, mond az öreg, haragosan visszatolván őt, csak olyan vagy, mint a többi nemedbéli, hiuságokon kapkodó, és csalfa, lenge és csapodár, neved asszony. Egyűgyű, kába leányka, mit tettél mindeddig atyád könnyebbségére? Menj, menj, te sem vagy jobb, mondom, mint egyéb nemedbéliek.

A leányka keserű könnyekre fakadva vonúlt vissza, és a szobának egyik szögébe, hová csak homályosan csillogott a kandalló világa, elvonúlva nyomta el fájdalmát,

melyet atyja méltatlan pironságai szívében támasztottak.

— Édes bátyám, monda Teréz, ki mindeddig szótlan ült helyén, kérlek, hogyan lehetsz eléggé kegyetlen, ártatlan leányodat oly vad szemrehányásokkal keseríteni? Mivel ada okot reá, kérlek az istenre?

— Te is itt vagy? mond Dorogi oly hangon, melyben harag és elkeseredés látszott; gondolám mindjárt, hogy ügyészévé fogod magad tenni kedvenczednek. Jól tudom, hogy ti összetartotok, hogy egyiktek úgy nem gondol az én sanyarú életemmel, mint a más, hogy egy vigasztaló szóval sem jőnétek enyhíteni terheimet, de...

— Nem magad vagy-e, kit minden szó, minden megnyugtatás, csillapító hang, csak bosszúságra gerjeszt?

— Csak fecsegj, hisz ahhoz jól tudtok! De istenemre mondom, segítek, nemsokára segítek én magam a dolgon, s nektek úgy kellend tánczolnotok, mint én kivánom. Meglátom, ki lesz az én akaratom felett úr saját fészkemben!

— Nem voltunk mind eddig engedelmes szolgáid édes, édes bátyám? Ne hagyd magad elkapatni a haragtól.

— Csitt nekem, nem akarok hallani több fecsegést, én el vagyok tökélve, hogy e nyomorú szolgálatról lemondok; a verebélyi ispán tegnap halt meg, a gróf megigérte, hogy helyébe Hornyát nevezi; az egy derék ifjú ember, és szép is azonfelül, a mi a ti bálványtok, gyenge teremtések! s mondjatok bármit, én többé nem hallgatok beszédetekre, eleget hallgattam, s te Emelka, férjhez mégy hozzá, s atyádat elaggott korában megmented az éhhel-haláltól.

— Édes atyám! azt az irtózatos...

— Egy szót se... mond az öreg felegyenesedvén helyéből, nem akarom, hogy felingereljétek mérgemet, s olyanra kényszerítsetek, mit talán magam is megbánjak... E szavakkal kimene a szobából és ágyára dőlvén, mint az, ki boldogságára egy nevezetes lépést teve, lassanként elcsillapodván fellázadt vére, elaludt.

Midőn a szobát elhagyá, Emelka mély zokogással bo-

rúlt Teréz nyakába : Édes néném, te egyetlenegy istápom és reményem, szabadíts meg engemet, én el vagyok, örökre el vagyok veszve.

— Együgyű kába gyermek! azt hiszed, hogy az atyádnak komoly akaratja? Nem láttad-e, hogy rossz órájában volt, s e beszédeket csak a fellobbanás mondatta vele? Holnapig elfelejti, s többé elő sem hozza.

— Nem, nem, mond a leányka fejét csóválva, én jól ismerem őt, szándékait nem könnyen változtatja, s oly elhatározott beszédet, mint ez vala, még nem igen hallottam tőle, s nem hiába jár utána az az utálatos Hornya. Ez kicsinált dolog, édes néném, mondj akármit, én érzem, hogy a legszerencsétlenebb teremtés vagyok e földön.

— Kedves Emelka, mire ez a hiú félelem? Mind ez semmi, valóban semmi, s ha feltenném is, hogy való, nincs-e még száz módja a szabadulásnak? Azt hiszed-e, hogy Endre úrfi nem talál módot?

— Ne nevezd őt. Boldogtalan pillanat, melyben először láttam! Ezek az érzelmek, melyeket keblemben felébreszte, lesznek gyilkosaim. Nem tudod-e, mily szoros titkot parancsolt, nem tudod, mint retteg atyjától? Ó néném, mondj, ha tudsz, csak egy vigasztaló szót: nekem egy reményem, egy gondolatom sincs, mely romlással ne fenyegetne.

— Boldogtalan képzeletek, leányka, boldogtalan képzeletek! Én szólni fogok atyáddal, s lefestem előtte egész fekete színekkel azt a szerencsétlenséget, melyet kába szándéka által akar neked készíteni. Én ismerem Hornyát, jobban mint ő, s le fogom neki ábrázolni, micsoda embernek akarja adni egyetlen gyermekét. Most légy nyugton leányom, feküdj le, és verd ki fejedből e bohó képzeleteket.

A leányka egy kevéssé meg látszott nyugodni e beszéden, s lefekvék, de midőn végig gondolá állapotját, újra felébredtek aggodalmai, s fejét a párnákba rejtve keservesen sírt. Látta nyomorúságát egész nagyságában, látta,

hogy az egyetlenegy Endre az, kiben reményei egy pontba látszanak gyűlve, hogy csak ő lehetne őt képes megmenteni; de az okosság azt tanácslá, hogy ez előtt titkolni kell az egész dolgot, nehogy mérséktelen tüze még nagyítsa a szerencsétlenséget. Ily hánykódások közepett töltötte az éj nagyobb részét, s csak hajnal felé nyomá el a álom.

Másnap atyja, a nélkül, hogy valamelyikhez háznépei közűl szólott volna, korán elmene, a mi Emelkában új nyugtalanságot gerjeszte, s egész napját a különben fürge, vidám leányka rokkája mellett megvonúlva a szobában tölté, s ottan-ottan szemei keserű könnyekkel töltek el.

Így állottak a dolgok a terebesi pusztán, midőn Endre úrfi a csaplártól hallott hír következtében a zagyvai hídon keresztülnyargala.

A vidék, mely lovagunk szerelem-tüzelte szemei előtt felnyílt, hasonló vala egy szép tájképhez. A Zagyva két partja kies zöldeletű rétekkel volt akkor is mint ma elboritva, s a kedves tekintetű lapály akkor is erdő-koszorúzta hegyekkel vala körülvéve, keletre t. i. az irtózatos meredekségű Ágastető, mely egyike a Mátra magas bérczeinek, nyugotra pedig a szentkúti hegyek köriték. Csak azon kis vadászhajlék, mely sűrű szilfái körül mint egy tündérlak úgy mosolyga lovagunk elébe, tűnt el a mai időben e tájról, s helyette egy vörös fedelű úri lak s néhány gazdasági épületek látszanak a táj zöldéből feltűnni.

A forrásnál, hol először látá egymást a két szerető, megálla Endre úrfi, de nem találván senkit, tovább lovaglott a hajlék felé. Midőn közel vala, leszálla nyergéből, és ménét a sövény mellé kötve egy sűrűbe, gyalog ment a vadászhajlékba.

— Istenem! kicsoda az! kérdé Emelka, felszökvén helyéből, a mint látá, hogy az udvaron végig egy idegen jő, a kutya mellette áll, s meg sem ugatja.

— Ki jő? kérdé Teréz.

— Öltözete azt mutatja, hogy katona; én nem ismerem.

de kellett neki már itt lennie, különben a kutya nem örvendene úgy jöttén. Istenem! talán Hornya.

Alig mondá ki Emelka szavait, az ajtó megnyílt, s egy deli férfi alak sisaktól fedett arczczal és pánczélosan, fegyveresen megnyitván az ajtót: Emelka! mond enyelgő hangon, s kiterjeszté karjait a lyányka felé.

— Istenem! te vagy Endre? mond a leányka felijedve, mit jelent e szokatlan öltözet, épen ma?

— Nem tudod? Csalfa, nem te kivántad-e, hogy hadi öltözetben láthass?

— Úgy! hála istennek, hogy nem más. Istenem, mi bohó leányka vagyok én, hogy úgy megijedtem.

— Tagjaid remegnek Emelka! Mi lelt? Te nem vagy félénk. E fegyverek ijesztének-e meg? Várj, bohó lyányka, leteszem őket.

— Hagyd, Endre, hagyd. Veszélyt gondoltam, hogy így felkészűlve láttalak.

— Mégis, mégis Emelka, te nem vagy ma oly vidám. Arczaid halványak, s látod, csalárd, te sírtál, szemeid azt mutatják.

— Ah, Endre, hagyd, semmi, valóban.

— Nem leányka, hiába tagadod, szemeim észreveszik a változást; azonban bármely csekély legyen is az, mely lelkeden végig ment, te sírtál Emelka, s itt történnie kellett valaminek. Ha tagadod tovább is, Teréztől fogom kitudni! Talán nyomában vannak titkunknak? Szólj, nekem tudnom kell mindent.

— Csendesedjél Endre, mint lángolnak szemeid, hidd, valóban semmi, atyám le akar mondani tisztségéről, és —

— És?

— Verebélyben lakni. Istenem, az az öreg ember nem bírja már vinni tovább e fárasztó hivatalt. Nyugodalmat óhajt.

— Úgy? — mond Endre, elmerűlten fel alá sétálva a szobában. S fog-e hivatal nélkül élhetni?

— Azt a jó isten tudja.

— Értelek Emelka. De légy nyugton. Apád leteszi hivatalát, Verebélyben fog lakni, és élelmére ne legyen gondja. Én fogok vele szólni, magam fogok.

— Istenem, Endre! ne tedd azt. Atyád meg fogja tudni, és gyanúba ejted titkunkat előtte.

— Mindegy, sokáig úgy sem szándékom titkolni; rövid időn mindent tudni fog. Én már elkészíték mindent, szombaton átmegyünk Szentkútra, az én hajdani tanítóm összeesket titkon, s midőn a dolog megtörtént, tudatni fogom atyámmal.

— Az ég irgalmáért, Endre, ne tedd azt, elveszít tégedet, elveszít engem. Én nem akarom, Endre, hogy az történjék, nem akarom.

— Mit? mond Endre, csudálatosan elsápadva szegezvén szemeit a leányra, te nem akarod?

— Nem, egyáltaljában nem.

— Nem akarod, hogy enyém légy? Emelka, te nem akarod? Isten, nagy isten! mi ez? Látod te csalárd, hazug szív! most árulád el magadat. Tehát minden vallomásid, minden érzelmed, minden lángod, minden szavad, nem vala egyéb, mint kígyóhizelkedés?

— Endre, az isten irgalmáért, te félreértesz engemet! Nem ismered-e atyádat? Nem magad festéd-e előttem haragját? Ó borzasztó gondolat, ha ő titkunkat megtudná: eltiporna téged, eltiporna engem s ártatlan atyámat.

— Hahaha! a pokol űzi-e játékát velem? mond Endre vad dühhel felkaczagva, s nem ügyelve dühében a leányka beszédére; ki hitte volna, hogy a sátán angyalképben űzze ármányait e földön. Borzasztó, borzasztó!

— Endre, boldogságos szűz! mi lelt? te dühösségben vagy. Istenem, te rosszúl vagy! isten, mi lelt?

— Hallgass kígyó! mi gondod rá, hol döfte meg gyilkod mellemet; elég neked, ha megöl.

— Szörnyű, szörnyű, s te kételkedel? Íme hallgass reám: itt újítom meg eskümet újra előtted, hogy senkit kivüled nem szerettem, hogy nem fogok soha is szeretni,

s míg az a kereszt, üdvezült anyám adománya, kezeidben van, melyet jegyül adtam, addig semmi halandó nem fogja bírni kezemet, mond a leányka, magas égi eltökélettel, s közelebb lépvén az ifjúhoz; Endre, Endre, mond ellágyúlt hangon, érdemlettem-e én ezt tőled?

Az ifjú bámúlva merült el a leányka nézésében, s mintegy elalacsonyodva látá magát ezen magas eltökéltség mellett, s midőn a leányka utolsó szavait mondá, könnyek perdültek ki szeméből, felszökött, s engesztelőleg nyúlván a leány keze után:

— Emelka! mond kérlelő hangon, angyali leányka, megbocsátasz-e nekem?

— Hah, Endre, ez ismét a te szelíd lelked szava volt. Bocsásson meg az isten, ki téged oly szelíddé s oly vaddá teremte egyszersmind. Endre, Endre, hogy te ily csekélységen úgy fel tudál lobbanni, hogy te nekem annyi bajt és szívfájdalmat okozsz, s még is annyira tudlak szeretni!

— Angyal! mond az ifjú melléhez szorítva őt: míg szerelmed enyém, nem rettegek semmit, jöjön bár tíz oly rabló, mint atyám, kit oly remegve említesz, e szerelmet feldúlni nem foghatja.

— Ah kedves, kedves Endre! mond a leányka bús hangon, mégis én rettegek érted. Ne volnál oly hirtelen, oly láng, én nyugton tudnék lenni, de lobbanásod még veszélybe viszen.

— Ne félj kedves, én elég csendes vagyok megfontolni, mit kellend tennem, hogy megmentselek téged és magamat azon veszélytől, melylyel atyám haragja fenyeget. Légy nyugodt, nemsokára látni foglak és akkor tudatni veled szándékaimat. El van minden készítve a legjobb módon, s neked velem együtt boldognak kellend lenned.

— Igérj meg hát egyet, Endre, megnyugtatásomra.

— S az?

— Igérd meg előbb.

— Pajkos, itt kezem.

— Hogy semmit sem teszsz megegyezésem nélkül.

— Makacs, mit nem kívánsz te mindent, de legyen úgy, legyen. S most isten hozzád.

— Angyalom legyen vezéred.

— Szerelmed angyala! mond Endre visszapillantva az ajtóból.

A szerelmes pár elvált, nem gyanítva mikor és mely változások közt fogják egymást viszontlátni. De ki tudná megfejteni, mit rejt a jövendők fátyola titkos árnyékával, ki tudná megmondani, hogy az a békes sajka, mely reggel kedvező szempillantat közt szálla tengerre, estig mely partnál fog megállni.

A leányka ablakáról kisérte szemeivel kedvesét mind addig, míg az esti szürkületben el nem tűnt. Midőn ismét rokkája mellé üle, körülfogák a sötét gondolatok, rémlet fogta el lelkét, titkos és mély mint az éj, mely szobájában elfede szemei előtt minden tárgyakat. Maga sem tudá megfejteni, minemű aggodalmak ébredeztek lelkében, de ő nyugtalan és bús vala, mint ki nehéz betegségben vonagló rokonát virrasztja.

Endre úrfi vidáman s nyugodt lélekkel szökött paripájára, s aggodalom nélkül ereszté azt futásnak az előtte felnyílt téren. A nap már leáldozott vala, s mert a szentkúti hegyek megűl fekete borúlat emelkedett föl, az éj nem lassanként, hanem hirtelen s mintegy sietve borítá be barna szőnyegével a tájékot; s míg lovagunk a hídhoz jött, oly sötétség lőn, hogy alig lehete tíz lépést látni, s a közel tárgyak is formátlan fekete csoportok gyanánt tűntek fel a szemnek. A Zagyvához érvén Endre úrfi, lassú beszédeket halla a túlparton, melyeknek értelmét nem, egyedül csak hangját veheté ki. Midőn a hídon általjött, csendesen lépteté lovát, s körültekintgete. Két emberalakot láta, a mennyire a homályból kivenni lehete a pázsiton heverni, melyeket csak a világos színű öltözet jelele ki félig láthatólag, s nem messze hozzájok ropogások hallattak a fűben, melyek azt gyaníttaták, hogy ott lovak legelnek.

Midőn Endre közelebb jöve, e szavakat veheté ki a beszédek közűl.

— Hm, ha én kegyelmed volnék, czimbora, másként beszélnék.

— Nos, lássuk, mond Hornya.

— Először forgolódnám körűle mint a turbékoló gerlicze, sok szépet, kedveset mondogatnék neki, felpiperézném magam mint egy kis király, s nem jelennék meg előtte másként mint czifrán, hogy a szem megakadjon rajtam. Egy leány, hahaha, mi könnyebb mint egy ilyen bohó kis izét elcsábítani; fogadom, még maga járna utánam.

— S ha ez nem sülne el?

— Ki mondja?

— En, ki már jártam ezt a kopott régi útat.

— Kopott? régi? hagyján, csak jól járjon rajta az ember.

— Talán te tudnád jobban, ólommadár, ki oly nehezen fordúlsz mint a kenetlen kerék. Hagyd el kérlek, ha mást nem tudsz.

— Jó, hát legyen úgy, nem sülne el, akkor erőhöz nyúlnék. Eleinte ficzkándoznék a csík, később megjuhászodnék. Ha pedig ez sem, már akkor nagy oknak kell lenni, már akkor bizonyosan nyúl fekszik a bokorban, s ezt kell meglesni, és kiugratni. Hol a kérő szép is gazdag is, ott a leány nagy ok nélkül nem osztogat kosárkát.

— Ez már ér valamit, ez helyesen volt mondva.

— Elhinném. Czimbora, ily dolgokat attól kell tanulni, ki tizennyolcz esztendeig egyiránt forgatta a boros kancsót és a huszárkardot.

— Nagyon jól, nagyon jól molnár, én már magam is gondoltam ezt. S majd szemmel tartom a porontyot, s ha valamit sejtek, Ábrahám, Izsák és Jákob istene, könyörűlj lelkén, melyet kiugrasztok belőle.

— S akkor éljen a verebélyi ispánság! De csitt, nem lódobogás volt-e ez?

— Úgy tetszik; megnézem, tán valamelyik czimboránk.

A mint Endre észrevevé, hogy megsejtetett, sarkantyút ada lovának, s tova szagúldott. Hornya utána néze és hallgatózott, s midőn visszajöve, elmondá társának, hogy egy lovag jött által a hídon.

— Nem czimboránk-e? kérdé emez.

— Nem az, oldalán kard csörtet, s úgy látszik, fején sisak van. Kantározz fel, s menjünk, ő a csárdában lesz. E hídon nem jöhet más, csak az, ki Terebesen volt, itt valaminek kell lappangania. Néhány perczenet alatt fel valának készűlve, s ismét néhány alatt a csárda udvarán, hol leszállván lovaikról a borozó szobába mentek. A mint az ajtót benyiták, ott találták társokat, kit a hídnál vártak.

— Mennydörgő mennykő! hát te már itt vagy, s mióta? mond az egyik, midőn az ajtót benyitván látá, hogy társok, ki után várakoznak, már a csapszékben boroz.

— Halál és pokol! hát ez a barátság, kapitány uram? mond ez, és serlegét borostól a földhöz vágá, szavát meg nem tartani csak becsületes emberhez való, de egy gaz mint kendtek és magam, ha valamit pajtásának tenyerére fogad, cselekszi, hacsak a manó el nem vitte.

A két belépőnek egyike egy alacsony, széles vállú, rendkivül izmos, naptól elsütött férfi vala, vonásaiban, melyek durvák voltak, erő és elszántság mutatkozott, s bizonyos egyezésben látszott lenni lelke vaskos termetével, szemeiben jókedv és vidámság volt, de ha a harag öszvehúzá szemöldeit, a néző visszarettent előle, oly irtóztatóvá vált egyszerre ábrázata. A másik, egy szinte közép termetű férfi, de vékony és tagjaiban egy kevéssé nyúlánk, szép termetű, göndör hajakkal, melyeket vörösnek lehet inkább mint szőkének mondani, vonásait nem igen lehete kivenni, mert arcza valamely kenőcscsel vala elmázolva, hihetőleg hogy meg ne ismertessék; egy vonás, melyen a kenőcs vastagabbnak látszott mint egyébhol, gyaníttatá, hogy

homlokán egy mély vágásnak helye van, egyébiránt az orr, ajak, homlok, áll, igen kedvesen valának alkotva, és ha a vörös hajakat, melyeknek lángszíne valami visszataszító vala, fel lehetett volna cserélni, a fej sok férfiúi szépséggel vala felruházva. Vonásaiban komolyság és sanyarú lélek jelei ültek.

— Mit mond az az ökörfej amott? kérdé az elmázolt ember, társát komolyan és villámló szemekkel mérve, a gyáva ördög még elárul bennünket.

Az izmos férfi nem felelt, hanem közelebb ment az asztalhoz, és félig tréfálva félig haragosan rákiálta.

— Bornadály, mocskosabb a sárban fetrengő bivalnál, már megittad eszedet?

— Ki mondja, hogy én ittas vagyok? Csúfolódó hazug! tán te vagy részeg, azért nem érted az igaz beszédet. Csalfa, zsidónyúzó, ismerlek, egy darab vászonért kész volnál pajtásodat felnyársalni.

— Pókhasú, kutyahal! ni mint kitólta már szemeit a bor! Lásd meg! még ő pattog! Veszekedni akarsz-e, félénk kutya, tudod mint jártál már másszor velem? Vagy hallgass, vagy lelkemre mondom, e fokos vállaidon fog lejtőt járni. A mint ezt mondá, az izmos férfi kinyújtá karját, hogy nyakán fogja, de az tovább szökött az asztal megett, s ijedve kiálta fel.

— Czimbora! pajtás! ne légy bohó, értsd meg a tréfát! Istenem! veszekedni akarsz-e, ki bántott?

— Csendesen, legények, csendesen, mond az ifjú parancsoló hangon. Andor, nem szégyenled magad czívódást kezdeni? És te Illi, te gyalázatos boriszák, ha gégéd uralkodik rajtad, legalább nyelvedet tedd lakatra, különben istenemre mondom, s már máskor is mondtam, megjárod velem.

— Édes jó uram, hiszen én már hallgatok, békén akarok maradni, de ez a marakodó Andor . . . .

— Csitt, Illi, most már legyen elég, szót se többé, mond az ifjú, és csendesen leülvén az asztalhoz, csak most vevé

észre, hogy a korcsmában többen is vannak. Balról a szögletben t. i. egy kerek asztal mellett öt ember ült és koczkát játszott, nem messze hozzájok pedig, emezekhez hasonló öltözetű a lóczára dőlve, egy pedig fejét a lóczán végig nyúlva aludt. Külsejökből azonnal meg lehete ismerni, hogy hadi emberek s fegyverök az asztalon és széken vala elhagyva. Jobbra a korcsmából benyiló szobában pedig a korcsmáros ült Endrével lassú beszélgetések közt, melyeknek értelmét nem, csak hangját lehete kihallani az irószobába.

A mázolt arczú legény készantag úgy üle az asztal mellé, hogy néha-néha bepillanthata a mellékszobába, s láthatá Endrét tetőtől talpig, s láthatá, hogy a csaplárral bizodalmas beszéletekben van.

— Illi! mond az ifjú, minekutána néhányszor a korcsmárost és Endrét szemügyre vette volna, emlékezel arra a fekete lovagra, kit ma reggel megugrasztottunk? Vigyen el a manó, ha ez nem egy azzal, kit most a hidon általnyargalni láttam.

— Volt-e pánczél derekán? mond az izmos Illi.

— Pánczél, és fején sisak, a mennyire a homályban láthattam.

— S az a szép fekete paripa alatta, mintha a szélkirály méneséből való volna. Ördög és döghalál! hogy mi gyávák voltunk őt elszalasztani, de az én nyergesem nem futhata vele versenyt, a nyomorúlt gebe már eleget szolgála, szeretném őt ily villámcsikóért felcserélni. Ez a nagyszájú gyáva Illi, mond megvető pillantattal társára tekintve, kit már akkor a bor és álom elnyomott, nem mere azon a tüzes fakón utána menni, de csak az ördög még egyszer előmbe vezesse ezt a nyalka ficzkót, hitvány eb legyen nevem, ha lovát magaméva nem teszem.

— Ne félj, Illi, kezemben van.

— Hogyan?

— Amott ül a csaplár szobájában.

— Úgy? hát könyörögjön a Jehovának, hogy békében

maradjon. Én mindjárt megyek, s felkantározom lovát magamnak.

— Azt nem teszed, Illi, azt nem kell tenned, kábaság volna, mielőtt tudnók kicsoda?

— Mi gondom reá, ha a török császár fia is, nekem ő nem kell, hanem lova.

— Dőre, mondom neked, azt nem teszed. Hátha Endre úrfi volna?

— Pah! kinek jutna ily gondolat eszébe. Endre úrfi fog járni ily időben a verebélyi csárdába! Ő most jól alszik magas palotájában a puha párnán. A gyáva fiúcska, ő nem fog éjszaka lóháton nyargalózni, nem úgy termett, hogy egyébre való legyen, mint kályha mellett ülni s vén asszonyok meséin pityeregni.

— Gondolnád? Ha úgy volna! de én ismerem őt jobban, s bizonyossá tehetlek, hogy ő más, mint a minek látszik. Ő meg nem retten a maga árnyékától, valamint atyja, ő épen az a vakmerő, szilárd makacsszivű, a mi atyja, csak egyben különbözik tőle, s jaj neked, hogy különbözik.

— S az mi volna?

— Az, a mi neked semmi. Reggel és estve térdepelve nyögdécsli az Üdvözlégy Máriát, a szentkúti barát, az a vén lator, tele verte fejét Szűz Máriával, Mihály arkangyallal, Jakab és János apostollal, s a Belzebub tudná, micsoda szentekkel.

— Az semmi, az apja okosabb, ily dolgokon nem töri fejét s akarja, hogy más se törje. Majd kiveri ő e bolond mámort az úrficska koponyájából. S ha nem is, vigyen el engen a sátán csont és bőröstől, ha gondolok vele.

- Te bohó vagy, nem látsz orrodnál tovább. Ha az a Zsarló ma behúnyja szemét, akkor megyek, merre két szemem visz, mert ily Szűz Mária katonáját szolgálni embernek, ki nagyokra termett, mint p. o. én és te, Illi, a világnak legnagyobb szégyene volna. Azért, pajtás,

czimbora, te szívemnek szíve, neked megmondhatom, azért magamat bemesterkélem most Verebélyre, s ha egykét esztendeig arattam, míg az öreg Zsarló él, midőn felfordúlt, tele erszénynyel könnyű lesz tovább állni. Nincs-e igazam ? S te czimbora, neked velem kell tartanod, míg élsz, nem fogod megbánni.

— Nem voltam-e én mindég hű társad ? Itt kezem pajtás, hogy nem hagylak el, de azért e fekete paripát magamévá akarom ám tenni, mert a mit mondasz, az nem megyen fejembe.

— Épen az az, a mit előbb meg kell tudnunk. Ha szemeim nem csalnak, ez a paripa épen az, melyet ezelőtt félévvel az ecsegi erdőben vettünk el, tudod, mikor azt a hét gyáva németet megszorítottuk. Zsarló talán fiának adta a lovat. Azonban lehet, hogy hibázok, mert minek volna e leeresztett sisak, e pánczél Endre úrfin ? hiszen itt saját uradalmában nincs kitől félnie, hanemha valami titkos szándékot forral. Majd vigyázzunk rá, s ki kell tudnunk, bármi történjék.

Azalatt míg ezek itt így beszélgetének, a katonáknak egyike, ki a lóczán végig nyúlva feküdt, felüté fejét, s nyugtalanúl kérdé, ha hajnal van-e már ?

A koczkázók nevetni kezdének kérdésén.

— No őrült bolondok, mi van itt nevetni való ?

Amazok most még inkább nevettek.

— Halál és pokol, mióta lettetek bolondok mindnyájan, én azt kérdem, ha reggel van-e már ?

A nevetés még inkább folyt.

— A sátán tépjen szét benneteket, mond ez felemelkedve helyéből ; a ki köztetek nevet, azt mindjárt megtanítom sírni.

Most a koczkázók felhagytanak a nevetéssel, de a másik alvó kezde nevetni, melyre a magas férfi szinte dühödésbe jöve, felugrék helyéből, és a koczkázók felé rohant, kik megett a nevető egy faszékre dőlve volt ; de a koczkázók felszökdeltenek helyökből. Csendesen, Bartó, csendesen,

megőrültél-e? kiáltának egyszerre hárman is; ha nem tudsz magadon segíteni, majd segítünk mi.

— Gyáva, nyomorék szúnyoghad! Ti? ti mernétek? Álljon elő, a ki oly bátor köztetek, mindjárt megtanítom, hogy kell bolondot üzni a magánál okosabból.

— Bartó! te vagy igen sokat ittál, vagy megkábúlt elmód. Nem nevetni való-e, hogy még alig sötétedett el az ost, már hajnalt hirdetsz, mint a megdőrült kakas.

— Vihogó kutyák, hát nem szólhattok? Nevetnetek illik-e okos embert? Lelkemre mondom, rég üzitek velem játéktokat, nemsokára siralmasan lerovom.

Eszed tébolyog, Bartó, csak czivakodást keressz. Ha oly nagy kedved van hozzá, üsd fütykösödet hátához annak a fekete betyárnak ott az asztalszögbe, az kaczag rajtad legjobban.

Bartó körülnézett, s midőn látná hogy a korcsmában három idegen betyár is van, a szégyen és méreg teljes erővel lobbant fel benne, s felkapván egy jókora vastagságú botot, mely a korcsmának egyik szegletében állott, a három borozó legény felé mene, s minekelőtte szólna, kit legközelébb ért, az alvó Andornak válla közé üté. Ki ijedtében felugorván, mert álmában talán bírói személyek között képzelé magát, fölkiálta: Irgalmas isten! engem ártatlanúl akasztanak fel!

Hangos kaczaj támada a katonák közt Andornak e szavara: Hornya is teljes tüdejéből nevetett, s még a szigorú Illi képén is lassú mosolygás vonúla végig.

Hej reszeges lajhár, neked jól jő ez az ütés, legalább kiveri fejedből a mámort, mond haragosan Illi; ha czimborám nem volnál, megkérném ezt az őrült katonát, hogy verjen vegig rajtad.

Halal és pokol, ki az őrült? kérdé a mérges Bartó, hatalmasan ütvén az asztalra, hogy minden boros edény szethulla róla: ki vagy te otromba parasztot, hogy egy okos katonát őrültnek nevezni mersz?

Otromba parasztot, uram, a mint mondod, de őrizked-

jél tőle, mert azt a fütyköst könnyen kiveszi kezeidből, és koponyádon zúzza szét.

— Isten hírével, most hát veled lesz dolgom! Előbb ennek a barna pajtásodnak akartam betörni a bordáját, mert ő volt legkészebb a kaczajra, de isten hírével, hát rajtad szerzek e botnak mulatságot. Ezt mondván, felemelé botját s meg akará ütni Illit, de ez hirtelen felszökvén helyéből, megragadá izmos karjával a botot és egy kevés birakozás után kicsavará kezéből a katonának. A katona pisztolyhoz kapott, de Illi sem vala rest, s kihúzván öve mellől egy pisztolyt, egy szempillantat alatt felhuzá és czélzásra irányzá.

— Fel ne húzd, katona, sárkányát fegyverednek, mert én már kész vagyok, s te azonnal ördögé lészsz.

A csaplár hallván a czivódást, közikbe jött, és esdekle, hogy legyenek csendesen. A koczkázók látván, hogy a tréfa komoly szint vesz magára, felkeltenek helyeikből.

— Bartó! kiáltának többen egyszerre, le azzal a pisztolylyal! s kelmed idegen, akárki legyen, dugja el fegyverét honnan elővette. Szégyen magyar embereknek egy kis hahotáért egymást öldökölni.

— Félre gaz latrok! ki akar engem megtartóztatni, hogy azt az ugató szelindeket meg ne lőjem, felelé Bartó, társai felé mérges tekintettel fordúlva.

— Mindnyájan, te esztelen borkancsó, kiáltának amazok, és ráesvén Bartóra, kivevék kezéből a pisztolyt sok birkózás után.

— Pajtások, czimboráim, mond Bartó esdekelve, csúfja legyek-e egy paraszt kutyának? Esküszöm a pokolnak minden ördögeire, ezt soha sem fogom nektek elfeledni.

— Igazság, monda egy rész, az otromba szajhafi kudarczot üt rajta, azt még se tűrjük.

— Tudjátok-e mit? Hagyjuk őket bottal kivíni az ügyet. Adjatok Bartónak is egy fütyköst kezébe, úgy is kanász volt, a bot úgy karikáz ujjai közt, mint a szél-zuhogtatta malomkerék.

— Úgy legyen, monda Bartó, én úgy akarom, élet s halálra!

— Legyen! kiáltának a többiek.

— Kar, kar ellen, Bartó, mutasd meg, hogy nemcsak nyelved és torkod derék, hanem karod is, a mint katonához illik. Te pedig, füstös betyár, vigyázz: ha győztes lészsz, tovább mehetsz, ördögeid hírével, kikhez a mint képed mutatja, rokon vagy, ha pedig meggyőzetel, lábadnál fogva akasztalak fel arra a fogasra, s ott fogsz billengőzni hajnalig.

— Úgy legyen, mond hidegen Illi, s mindnyáján rákiáltának, hogy: Úgy legyen.

Andor és Hornya rémülve tekintgetének egymásra, s az első kivált mozdulatokat teve az ajtó felé, melyből észre lehete venni, hogy jobbnak látja az ütközet végét be nem várni, nehogy a sor akkor majd reá is kerüljön; s valóban, mikor a katonák hátra kezdének vonódni, hogy a két vívónak szabad helyet engedjenek, mind Hornya, mind pedig Andor elillantak, s lovaikra szökdelvén, kinn várták a viadal végét, hogy ha szorúl, futásban keressék a győzelmet.

Te csontos ördögfi, kiálta nevetve egyike a katonáknak Illihez, midőn ez az asztal megül kilépe s izmos tetemét előtte megmutatá, te csontos ördögfi, őrizd vastag tökfejedet, hogy e katona görcsös botja meg ne látogassa, mert istenemre! bizony talál rajta mit ütni.

Vigyázz te a magad vörös kobakjára, mert ha dőre pajtásodat megtánczoltattam, majd a tiedet vadászkésemmel szelem ki vállaid közül, s elviszem magammal szövétnekül, hadd világitson vörös hajad éjjeli útamon.

A két vivó most előlépe jókora vastagságú bottal fegyverkezve, s a korcsmaszoba közepén, hová a mécs legjobban világita, megállapodának.

— No isten neki, jer hát te megdőrült hosszú katona, ha mersz, hogy legyen e pihent karnak mit ütni, mely úgy is *hajdaná*ban meleg vasakat lapitgatott a kovács vinnyében.

— Nesze hát, lólábrontó szennyes kovácsa! mond a magas katona, s egy ütést mére botjával az Illi fejére: de ez oly sebességgel, melyet alig lehete szemmel követni, visszaüté botját, s ugyanazon pillanatban oly hatalmas csapást ada a katona baloldalára, hogy az mint a korbácscsal megcsapott hólyag nagy puhanással a földre esett.

— Lásd, szerelmes czimborám, már is elterültél. Ámde ez csak kecskebotlás, ugorjál talpra, s ne hagyd magad, mond gúnyolólag Illi.

A nézők között kaczagás támada a hólyagpuhanásra, melyre az elesett katona még inkább tűzbe jövén, hogy saját társaitól kinevettetik, felszökött a földről, s teljes erejével rohant az ellenfélre. Most a viadal egész mértékben kezdődött, a botok csattanása, a nézők folyvást való kaczagása, a korcsmáros aggodalmas jajgatásai, ki vendégeinek koponyáját is, de fazekait még inkább féltette, melyek egy polczon a két levente felett álltak, s s minden szempillantatban ki voltak a veszélynek téve, mind ez egy különös, nehány perczig tartó jelenést ada a nézőnek, melyet az akkori kor harczjátékai sem haladtak volna felül érdekletre nézve. A rohanás, melyet a katona felugrása után kezde, nagyobb erőt, bátorságot és tüzet fejleszte ki, hogysem könnyen lehetett volna ellene állani, s a győzedelem csak azért nem lehete a katonáé, mert Illi vala ellensége, kinek nagy ereje mellett elég hidegsége, s azonfelül ügyessége is vala, s így lőn, hogy a szegény fellobbant hadfia több kemény ütéseket kapa az alatt, míg társa alig egyet, s végtére a sok vak hadarászat közben botját is úgy üté meg Illi, hogy az azonnal ketté törött.

— Most enyém vagy, szerelmes czimbora, mond ismét hidegen Illi s gúnyoló hangon; most enyém vagy mint a tökbe esett czinke, többé ne is vergődjél, mert az én botom még erős, s az ütést később fogja megúnni mint derekad és kékfoltú vállaid.

— Nem úgy kovács, nem úgy, kiáltának a katonák, a viadal még nincs ki, ha meg akarsz szabadúlni körmeinkből, úgy még ölre kell mennetek, s a ki előbb győz, arra áldomást iszunk.

— Jó, én kész vagyok, bár, lelkemre mondom, az ily viadalt velem nem igen ajánlanám egyikteknek is, de ha az én kedves czimborámnak kedve van, legyen, nem bánom. Ezzel elhajítá botját Illi oly erővel, hogy ez maga eldöbbenthete mindent az Illivel birkózástól, mert egy széklábhoz ütődvén, a bot is, a szék-láb is ketté történek. Illi, a mint elveté botját, feltürekezett, s úgy várta a katonát kiterjesztett karokkal: Jer, kedves czimbora, hadd öleljelek meg, mond.

A katona szokott tüzével hozzászökött, s keményen megmarkolák egymást, s birkóztanak mint két fiatal bika, melyet az alföld szabad síkja nevelt. A viadalnak csakhamar véget vete az Illi erős karja, mert a katona, ki a botviadalban, ha győzni nem is, legalább sebes és ügyes karjánál fogva mérkőzni Illivel képes volt, itt erőre nézve sokkal hátrább állott, s minekutána sok próbák után sem tudott valamire menni, Illi felemelte a levegőbe, s oly irtóztatólag ereszté a földre, hogy a szegény katona nagy zuhanása között ájúlva maradt.

— Ördög és pokol, te kovács, te derék kölöncz vagy, kár, hogy nem lettél katona.

— Éljen a vitézség! Bort ide! kiáltának a vad katonák; dögölj meg te erőtlen vén banya, ki csak locsogni tudsz. Nem vagy méltó a katonai névre.

— Mi a neved, czimbora? kérdé egyike a katonáknak, bizalmasan felé fordúlva.

— Azzal nem tartozom nektek, mond Illi, sokat jelentő tekintettel és hangon, de egyikteknek még igéretet tettem, s nem szeretnék adós maradni. Há vörös katona, elő! ha van szív az alatt a zöld mellény alatt.

— Barátom, mond a rőt hajú vitéz kérlelő hangon, úgy hiszem, hogy te értesz tréfát. Szégyen volna nekünk

bajnok létünkre egymást bántanunk. Testvérszív, te mától fogva pajtásom.

— Félre gyáva teremtés, kiálta Illi, midőn látná, hogy az felé jő és meg akarja ölelni; eb legyen pajtásod, ki nem mersz velem szemközt állani. Te gyávább az ugató kutyánál, mely csak sövény megől vonít társára, máskor lánczon tartsd nyelved, mert nyakcsigolyádnál húzom ki. Isten veletek vitézek!

— Mit pajtás? te nem mégy. Áldomást isznak győzedelmedre. Csaplár, bort ide!

— Mit, én áldomást, hogy egy őrültet földre fektettem? hogy egy gyáva eb szavamtól is elréműlt? Az nem szokásom. Béke veletek! Ezt mondván, kinyitá maga előtt az ajtót, és ment.

A vitézek csudálkozva nézegetvén egymásra: kicsoda ez az irtóztató ember? kérdék a korcsmárost.

— Há! uraim, kicsoda, az isten tudja; itt mindenféle ember fordúl meg, ki győzne mindenikkel megismerkedni. Kegyelmetek holnap tovább mennek, s ha valaki kérdi tőlem: kik voltak, hát tudom én? Csaplárnak nem illik az emberek után tudakozódni.

— Te hazudsz vén sas, jól ismered őt, de talán zsivány-czimborád, s nem mered megvallani.

— Uraim, én nem vagyok gazember, én hét esztendő óta birom e korcsmát, s kérdjék meg uramat, a hasznosi grófot, ha én nem vagyok-e becsületes ember? Én el akartam titkolni ezen ember nevét, mert nem bátorságos megmondani, de ha az én jó nevemet mocskolják kegyelmetek, ha fölgyújtanak is, kimondom, hogy a kivel itt czivakodott ez a derék vitéz ember — a katonára mutatván, ki már akkor felvánszorga ájulásából — nem egyéb volt mint a haramia Illi!

— Illi? mondának visszahökkenve a vitézek, az az iszonyú zsivány, kinek nevét három vármegye emlegeti rettegve? Lehetetlen! Illi!

— Épen az, uraim, de kérlek benneteket, ne áruljatok

el, hogy nevét tőlem tudjátok, inkább ördögöket megsérteni, mint ezt.

— Légy nyugodt, mondának ezek, nem lesz bajod. S most társok felé fordúltak, ki a lóczán üle, fejét könyökére támasztva. Bartó, szóla egyik hozzá, te még is ficzkó vagy talpadon, nem szégyelheted, hogy meggyőzettél, Illi már más legényeket is terített a földre, kik nálad vitézebbek voltak. Jer az asztalhoz, igyál pajtás, én beszélek nektek néhány csínyt erről a híres haramiáról, és arról, a ki bandájának feje.

— Halljuk! szólának a többiek, és körülülék az asztalt, s csend leve, és figyelni kezdének a beszélőre.

Mi elhagyván ezen jó vitézeket, mivel nem czélunk az Illi életét leírni, s más tájakon fogjuk követni a rege fonalát, csupán azt említjük, hogy a szegény csaplár is megülvén egy szegletben, távolról hallgatá a katonák beszédét, s réműlve és csudálattal hallá több ízben említtetni a haramia történetében a Zsarló gróf nevét, kit, hogy Illivel szövetségben van, azt hitte, hogy egyedül ő tudja.

IV.

Midőn Illi a csapszéket elhagyá, s az udvaron megállapodván, körülnéze, s nem látá sem lovát, sem társait, elfogá a méreg. — A gyalázatos kutyák a kapufélfától búcsút vettek! mond haragosan dörmögve magában. Azonban nemsokára nyerítést halla, s azonnal megismeré, hogy az ő lova, melyet csakhamar meg is talált az út mellett egy fához kötve. Midőn nyergébe veté magát, készantag szabadon hagyá a fékszárakat, hogy lova megmutassa, merre mentek társai. Az okos állat természeti ösztönből kitért az útból, és néhány száz lépést mene egy rétszélbe, melyen néhány fa és bokor álla magányosan. Ott találá Andort aludva a fűben, lovát pedig a réten legelve.

— Fel te álmos gözű! kiálta Illi harsogó szóval, melyre

az ijedten felriada, s e szóval: Istenem, ki vagy? talpra ugrott.

— Ha, utálatos álomdunyha! hol hagytad Hornyát?

— Előre ment, valakit kémlel.

— Valakit? kölöncz, micsoda valakit?

— Ahaha, felelt ez ásitozva, azt a pánczélos katonát, ki ottbenn ivott a csaplár szobájában.

— Ha, vigyen el téged a manó, lomha álmos medve, s te itt nyújtózol? Fel lovadra! vagy kitolom álmos szemeidet, s pisztolyomba töltöm sármányt lődözni a kökényfáról.

— Nonó! csak ne dohogj, megyek már. Hornya parancsolta, hogy várjalak meg.

— Rég ment el Hornya? Láttad azt a pánczélos ficzkót?

— Már lehet fél órája, hogy az a gyerkőcze az úton mellettünk elporoszkált, s Hornya azonnal utána mene kémlelődve.

— Fél órája? Hah! mennydörgő villám! azóta hol vannak! Még sem vagy készen?

— Megyek, megyek, mond az, s felhága nyergébe, de mivel a bor és álom elnehezíték fejét, a mily magasan tolakodott lova jobb oldalán, oly mélyen bukott le a balon.

— Mint görög a boros korsó! törjék el a kalánfülű angyalok. Halljad gyerkőcze, én téged nem várlak, hanem hogy meg ne fogjon itt részegen valami kóborló hadnagy, fejedbe lövöm e pisztolyt, s elteszlek a más világra, hogy társaidra ne vallhass. Hallod?

— Már a nyeregben vagyok pajtás, czimbora, tán csak nem ment el az eszed, hogy meglőj. Nem vagyok-e én hű társad élet s halál közt?

— Hol kancsót kell forgatni, ott első vagy, de hol puska ropog, füleidet dugod, gyalázatos csúnya eb! Előre, vagy ....

— Megyek, az istenért, megyek, édes kedves Illi, mond ez szorult félelemben az Illi hangjától.

S mentek sebes vágtatva, mint kiket ellenség fegyvere űz. Csendes és tiszta éj vala, egy szellőcske sem ingatá a bokrot, s mint valamely szép éjjeli tündér, úgy fürdött a hold visszaábrázolt képe a Zagyva hullámzó tükrében. Ezüstszínű ködlepelbe burkolva nyugodtak a hegytetők. Semmi nesz és hang nem zavará meg a mély hallgatást, csupán a mi két lovagunk sebes száguldása dobogott végig a göröngyös országúton. A monostor, mely Verebélyhez néhány nyíllövetnyire az erdőszélben álla, hol most egy templomot s néhány faltöredékeket lát az utas, még ezen időben virágzatban vala, s régi alakzatú czifrált falaival szent László és Kálmán korait varázslotta az utas elébe. A klastromban minden álomba látszott elmerűlve lenni, csupán egy ablakból pislogott mécsvilág, s lassú morgás és susogások hallattak.

— Hallod, mint nyöszörgi imádságát a kecskeszakállú barát, mond Illi, midőn a klastrom mellett elmentek; az neked volna alkalmas Andor: egy barna csuklyát nyakadba akasztani, s éjszakánként boremust kiabálni az ablakon. — Oremust akara mondani a pórszájú Illi.

— Mérnek ott bort is? kérdé az iszákos Andor.

— Igen, minden hétre egy messzelyt egy jó imádkozónak.

— Messzelyt? vigye el őket a manó, úgy nem is végzik el éjjeli gorcnusokat haskorgás nélkül. Ördög legyen barát, ha bort nem szabad inni.

— Te telhetetlen horpasz! Ihatnál vizet, és pedig szentkúti vizet, az jobb barátnak mint a bor.

— Isten hírével, csak hadd igya a barát, én boromnál maradok.

Ily beszédek között haladtanak el a klastom mellett, s megeresztvén ismét lovaiknak fékét, mert eddig csak halkan jöttek végig a falun, szabad futást engedtek magoknak. Midőn az út erdők közé kezde csavarodni és setétebb leve, ismét halkabban mentek, s nemsokára lódobbanásokat hallván magok megett, visszafordúlának, és láták Hornyát sebesen feléjök száguldani.

— Mely szerencse, hogy itt talállak benneteket! mond ez. Nevezetes felfedezést tettem. Azt a pánczélos gyerkőczét a klastromig kémleltem. Gondold Illi, ő mátkája a Dorogi leányának. Midőn a klastromhoz ért, hátul kerűle, s egy ablak alá állitá lovát, hármat füttyente, melyre mécsvilág jöve az ablakhoz, s egy vén zsivány, egy barát. Kihallgattam beszédöket. A fattyú titkon fogja magát ezen barát által a szentkúti kápolnában összeeskettetni. Az idő kisasszonynap éjszakájára van határozva, midőn Dorogi háznépestűl ott leszen búcsún. Ha az esküvés megtörtént, a fattyú a leánynyal odább akar állani. Halljad Illi, előbb kiontom vérét, mint hogy ezt engedjem.

— És kicsoda ő?

— Azt nem tudhattam ki. De külsejéről nagy gyanúm van gondolni, hogy Endre gróf.

— Úgy el vagy veszve, Hornya.

— Pah, pah; miért? Épen ez az, a mit óhajtok. Atyja ebben soha sem fog megegyezni. De én már általgondoltam az egész dolgot, egy elmés csínyt fogok játszani a fiúval. De tudjátok-e mit? ő azonnal itt leszen, erre kellend elmennie, mi elrejtőzünk a sűrűbe, s a gyerkőczét elfogjuk; ha csakugyan Endre úrfi, fogva viszszük atyjához, ha nem az, úgy nem kell nektek mondani, mit csinálunk vele. Illi, te egy szép paripát kapsz tőlem ajándékúl.

— Úgy legyen, én magam elfogom a madárkát. Most rejtezzünk el. De még egyet. Halljátok pajtások, míg meg nem tudjuk, hogy kicsoda, meg ne sértsétek. Az öreg Zsarló torkotokba verné kardját, ha fiát megvágnátok vagy lőnétek. A pisztolyból ki a göbet, elég porra tölteni.

Nem kellett sokáig e három erdei latornak lesben maradnia, mert a kit vártak, csakhamar megjelent. Elvégezvén t. i. Endre úrfi titkos beszédét a szerzetessel, egy nyájas fejhajtással búcsút veve, s megsarkantyúzván a tüzes mént maga alatt, könnyűden, mintha földet sem értek volna lábai, elszágulda. Nyugodtan és gond nélkül halada útján, s bizonyos belső csenddel lelkében, mint ki

dolgát jól végzé. A mély hallgatás körüle, a felhőtlen tiszta égről ragyogó hold, melynek szürkülő fényében néma szendergés között nyugodott a vidék, a regényes, félig homályban álló hegyek, a csendesen zuhogó Zagyva, a harmatgyöngyökben csillogó rétvirány bájos andalodásba merítéke a heves ifjú képzeletét. Szeretett leánykája képe lebegett előtte, s egy szép jövendő, melyet erős küzdelmek, háborgó viszontagságok legyőzésével hive magáévá tehetni, mint ragyogó pályabére a had síkján vívónak, úgy tűntek fel előtte. Andalgásaiból lova nyugtalansága verte fel, mely, a mint a szabad tért elhagyá s az erdők közé szorúlt úthoz ért, füleit hegyezni, hortyogni és kapálni kezde.

— Csendesen, csendesen Szellő! mond Endre, megveregetvén paripája nyakát; mi rémít bohó, nem látod, hogy az út szabad, s bátran mehetsz előre? Hogy a ló nem hiába nyugtalankodék, s hogy előre látá és érezte, a mit Endre nem vőn észre, csakhamar felvilággott. Alig mondta ki t. i. e néhány szót paripájához, egyszerre egy tompa vad szózat kiáltá a sürűből, hogy megálljon. Az ifjú körültekinte, s egy lovagot láta a sűrűből kibukkanni, ki azonnal útját állta.

— Ki vagy te durva pór, s mit akarsz, hogy útamat elállod? mond az ifjú oly hangon, melyben vakmerő elszántság mutatkozék, s egyszersmind pisztolyát előkapá.

— Ne kérdd, hanem add meg magad, míg fejedbe nem sütöm e fegyvert: mond a durva szózat.

— Ismersz-e engemet? kérdé az ifjú.

— Igen jól, lőn a válasz.

— S mi okod van engem megtámadnod?

— Azt ne kérdd, mond ez, néhány káromlattal felcziffrázva szavait, hanem tedd le fegyvered, szállj le lovadról, és add meg magad.

— S másként nem engedsz menetelt? mond ez elhatározottan.

— Meddig fegyvert emelhet kezem, addig meg nem szabadúlsz.

— Tehát veszsz el zsivány eb, mond az ifjú, s rásüté pisztolyát.

— Hah, kölyök, te rútúl megelőztél, mond a lovag, s melléhez kapván, lováról, mely a lövésre felszökött, holtan lefordúla.

— Ez nem ő, ez nem az ő szava! Pisztolyra Illi, kiálta egy hang a sűrűből, melyet Hornya szavának ismert meg Endre. S azonnal két roppanás esett, egy göb füle mellett süvölte el, a másik pedig sisakjának felső tollait tépte szét, s két lovag ismét előugrott a sűrűből. Van még töltött fegyvered? kérdé Hornya csendesen Illit, hogy Endre ne hallja.

— Van, de csak vakon töltve.

— Úgy nem leszünk mindjárt készek.

— Semmi, ő még is a miénk, az ördög sem menti meg kezeimből. Halljad gyerkőcze, tedd le azt a fegyvert kezeidből, kés nem neked való, megmetszed ujjaid vele, s add meg magad, úgy éltedet megmentheted.

— Alávaló haramiák! söpreje az emberi nemnek, ti ketten vagytok egy ellen? De istenemre mondom, drágán veszitek meg halálomat.

— Villám ficzkó, lásd mi hetykén beszél, monda Illi Hornyához fordúlva.

— Illi, istenemre mondom, mégis ő, ez az ő szava volt.

— Mindegy, ha királyfia volna is, én a gyermeket megtanítom, mint kell embert agyon lőni.

— Illi, én uramnak fia ellen kardot nem húzok.

— Hah, félénk kutya, mindjárt gondoltam, hogy nem fogsz helyt állani. Halljad, szajhafi, többé meg ne mutasd magad előttem, ismersz, hogy én feledni sokat tudok, de az áruló barátot még az oltárnak szentei előtt is meggyilkolom. Igy véded te pajtásodat? Menj meddig haragom teljes lobbanásba nem jő ellened, mert akkor késő lesz indúlnod.

— Ne légy bohó Illi, mond ez, megréműlve Illi eltökéllett beszédétől, én veled akarok, veled fogok maradni

életben és halálban. Ezt mondván, mozdulatot teve, mintha Endre ellen akarna harczolni; de ő eléggé ravasz vala csak színleni szándékát, hogy Illit megkérlelhesse, titkon pedig azt forralá, hogy pisztolyát megtölti, és Illit lövi le inkább, mint hogy ez az ifjú grófot bánthassa, s az öreg Zsarló kegyelmét elveszítse.

— Illi, én majd pisztolyt töltök, mond ez, hátrább vonúlva, mert a fiú, a mint látod, jól van fegyverkezve, s csupán karddal nem boldogúlsz rajta.

— E gyermekkel? te gyáva lélek.

— Meglátod, én ismerem őt, ő bátor és jól forog a fegyver kezében.

— Halljad gyerkőcze! mond Illi, Endre felé fordúlva, mivel nem akarod magad megadni, én elfoglak lépvesszővel mint éneklő madarat, s kalitkába zárlak; énekelni, úgy hiszem, tudsz?

— Igen is, de énekem sírásra fakaszt. Halld csak! mond Endre hidegen, s czélba vevé a haramiát.

Mint érzéketlen szikla, úgy álla e rémítő ember a lövésnek, kezében kard vala, mert töltött fegyvere nem volt. A pisztoly Endre kezében elroppana, s Illi lovát úgy lövé szügybe, hogy az süvöltve vágta le magát és lovagját a földre.

— Ördög és pokol, a gyermek tudta, hol kell kereskedni! mond Illi, midőn a porból felvánszorgana, hová nyergéből elvetődött, mert így gyalogúl csakugyan nem sokat tehetek ellened.

— Igen jól van, mond magában a ravasz Hornya, most a fiú megszabadúlhat a nélkül, hogy Illit bántanom kelljen.

Endre kilődözvén pisztolyait, most harmadik ellensége ellen kardot ránta, de az nem sokáig állá ki a küzdhelyet, hanem futásnak erede, s Endre neki bátorodva győzelme által, utána iramodék, míglen az erdők között el nem veszítené.

— Medvék lakozzanak csontjain valahány gyáva férfi

van, mint ez a gyalázatos Hornya, kit egy mazna gyerkőcze megszalaszt. Én megtanítom most mindjárt mindkettőjüket. Ezt mondván, felüle agyon lövött pajtása lovára, mely holt gazdájától el nem futhata, mert kengyelbe akadva lába, maga után kelle hurczolnia a holttestet; s nyargala oly sebesen mint csak lehetett, de a két egymást üzőt többé nem láthatá.

V.

Nem akarjuk tovább kisérni ifjú bajnokunkat, hanem történetünk jelenéseit általteszszük Hasznosvárra, s kérjük olvasóinkat, méltóztassék magának egy tágas boltozatú szobát képzeletben előteremteni, melynek hosszú formátlan ablakai vannak, s az apró üvegtáblák különféle, sárga, kék, zöld, vörös színű üvegekből, régi gót ízlés szerint. A szobának falairól hideg, feszes, pánczélba szorított mellű ősi bajnokok tekintenek le; a szoba padolatja vörös márványból áll, melyen a lépés koppanás nélkül nem lehet, s a koppanások a kerekded boltozatban kettőzve hangoztak vissza. A falak körül magaskarú nagy bőrszékek állanak, s egy hosszú diófa asztal, durva munka, kiczifrázott lábakkal, rajta néhány öszvetűrt pergamen írás a régiség által elszárítva, s néhány kisebb-nagyobb kard, pallos és tőr, egyik szögletben sárgára festett fogason néhány puska és pisztoly tündöklő csinosságban, a mi arra mutata, hogy gyakran vannak kézben. A falon egy ütő faóra függ, melynek koppanásai hangosan zengenek a boltozat közt, a mutató éjjeli tizenegyen túl látszik állani. A szobát egy homályos mécs világítja meg, melynek melancholiai fénye bizonyos szomorú alakot kölcsönöz a tárgyaknak. Egy másik szögletben egy magas nyoszolya áll, gazdag atlasz párnákkal megrakva, melyekben könyökére támaszkodva, félig takartan egy őszbe csavarodni kezdő, de még jó erőben álló férfi fekszik. Két keresztülható fekete szeme, mint

az éles tőr, egy ifjú emberre függesztve, ki előtte félelmes tisztelettel áll.

— S igazak ezek mind, melyeket mondasz, Hornya? szól, ágyából egy kevéssé felemelkedve gróf Zsarló, mert ő az, kit itt leírank.

— Kegyelmes gróf, ne higyen szavaimnak, hanem nézze meg önmaga. A paripa jól ki van izzasztva, s még párolog, mert nincs fertálya, hogy az úrfi róla leszállott.

— S valóban van valami szövetkezése azzal a pór leánynyal? Hornya, én igazat kivánok, nem szeretnék általatok megjátszatni, mert esküszöm mindenekre: ki hamis hírt terjeszt, kegyetlenül fogna lakolni.

— Uram, a mit mondtam, esküdni merek reá, s ha nem igaz, hatalmadban vagyok minden szempillantatban.

— Elég, a dolog úgy is magától fog kifejleni, mond a gróf, és elsetétedvén arcza, gondolatokba merüle, mely szinte egy óranegyedig tartott.

Azalatt Hornya némán álla előtte mint a kőszobor, eltávozni sem, de új beszédet kezdeni sem mere, hanem hallgatva leste ura további parancsait.

— Halljad Hornya! mond ez lassú hangon, végig húzva tenyerét öszveredőlt homlokán, mintha el akarná törleni róla a gond fellegeit, neked el kell venned azt a leányt, most már el kell venned; a verebélyi hivatal megürült, ennek minél előbb be kell töltetnie. A dolog sietést kiván. Te holnap Dorogihoz mégy, elmondod neki kivánságomat, s azt teszed hozzá, de jól megérts, hogy szolgálatomban csak úgy marad meg, ha e parancsot teljesíti. Azt a sérelmet, melyet rajtam leánya teve, hogy arra a fiúra merte szemeit vetni, csak így teheti jóvá.

— Kegyelmes uram, mond a ravasz Hornya színlett alázattal, nincs tehetségem meghálálni e kegyelmet, azonban, ha szólnom szabad . . . .

— Nos, hadd halljuk.

— Ha én azon leánynyal öszveesküszöm, Endre úrfi fejembe lövi pisztolyát.

— Szót sem többé Hornya! mond ez rendkivül fellobbanva, én nem akarok tőletek tanácsokat kérni, én engedélyt kivánok, s a ki visszafelelget .... te tudod már mint járhatsz velem. Azért menj, parancsolatom teljesítve legyen, s hallod, Hornya, hajszálig teljesítve. A többit bízd reám.

Hornya néma tisztelettel hajtá meg magát, és ment. Zsarló egyedül maradván, újra gondolatokba sülyede, melyek annál mélyebben járhatták keresztül lelkét, minél nagyobb vala a csend, mely körűle uralkodott. Sokáig feküvék szótlanúl magában, míg végre képzeletei fellázítván, felszökött, és ágya szélére üle.

— Isten, isten! mond szikrázó szemeit a boltozatra emelve; több ízben büntetél engemet e dühös lángokért, melyeket önmagad oltál keblembe; adj csak ez egyszer mérsékletet, hogy azzal a gyermekkel olyat ne tegyek, melynek bánalma esztendőkig rágja belsőmet. Nehéz mázsányi súlyokkal van e szív megterhelve; hallgass meg engemet mindenható! sok, igen sok, a mi nyom, többet e szív már nem fog elbírni. E gyermek erkölcse tisztasága, mely az én munkám, az, miért bocsánatot reménylek tőled egy vétkes élet után! ne hadd, hogy magam rontsam le, a mit építék. S még is nyugton nézzem-e, hogy ez a gaz kölöncz századoktól fénylő nemzetségét pórvérrel akarja elmocskolni? Nem! esküszöm előtted mindenható, inkább eltiprom e magas törzsök utolsó csemetéjét, mint hogy ezt történni lássam. Nem lenni inkább, mint világ mocskául lenni. Ezeket mondván elcsendesedék, s fejét lehajtá a párnára, s úgy látszott, hogy szunnyadoz, de a haragnak lázadó szikrái mint izzó tűz égeték belsejét.

— Aludni, midőn a gazság velem egy fedél alatt fonja gyalázatos terveit? Lehetetlen, meg kell semmítenem e titkos szövedéket, s még ma és mindjárt, különben megölnek e lángok keblemben. — Monda, és felszökött ágyából, s egy hosszú, térdig érő kaczagányt vetvén vállaira, kezébe vevé a mécset, és ment. Mint sír-utáni vándorlatra

kárhoztatott lélek, melylyel a mesék a puszta romokat éjféli órákban meglakosítják, úgy suhogott végig a haragtól fellázadt Zsarló egy hosszú sötét folyosón. Az őr, ki egy lépcsőnél állott, keresztet vete magára, midőn e rémalakot szétszórt hajakkal, halvány ábrázattal mellette elballagni látá, s midőn benne urát ismeré meg, még inkább megréműlt.

— Parancsol valamit kegyelmes uram? mond reszkető hangon az őr.

— Semmit, válaszola a gróf sötéten, a nélkül, hogy reá tekintene, s tovább mene a hosszú folyosón, míglen egy erős vasajtóhoz ért, melyet felnyitván, egy tágas terembe lépett, s az ajtót maga után kétszeresen bezárá.

A szobában gazdagság és fejedelmi pompa látszott. Magas selyem kárpitok függöttek az ablakokról súlyos arany rojtozatokkal, a kőpadolaton czifrán hímzett török szőnyegek voltak elteritve, melyeken legkisebb zaj nélkül lehete végig sétálni. A szoba falait tükrök és arany rámájú képek ékesíték. Környül a falak mellett ülésre és evésre alkalmazott török párnák voltak különfélekép elrakva. A teremnek egyik szögletében zöld atlasz kárpitok között egy nyoszolya állott, melynek gazdag párnáin egy szembeszökő szépségű fiatal férfi csendes álomba merűlve nyugodott. A boltozatról egy nagy lüster függött, s alatta a szobának közepén egy tükörként fénylő, sima ébenfa asztal, és körüle székek.

Midőn a gróf a szoba ajtaját csendesen bezárná, lassan az ágyhoz mene, és szétvonván kárpitjait, szemeit az alvóra függeszté. Egy ezüst pénz fekete galandra függesztve volt azon tárgy, mely a gróf figyelmét először is magára voná. Kezébe vevé, és szorosan vizsgálván, e szavakat olvasá belevésve: Dorogi Emelka.

— Hah! mi ez, kérdé magába fojtott susogó hangon.

— Nem szerelmi jegy-e? Gyermek — mond keserű kaczajjal — te azzal a parasztfajjal már ennyire vagy? Gyermek, hiszen majd meghűtöm lángjaidat.

Ezt mondván, az ezüst pénzt keblébe rejté, s mécsét az asztalra tévén, egy székre üle, s szemeit az alvóra függesztve, az Endre nevet tompa rémletes szóval kiáltá.

A boltozat visszazenge, s Endre réműlve kérdezé:

— Jézus! nem haramia kiálta-e?

— Endre, kelj föl! kiálta ismét a tompa szózat.

— Istenem, ez atyám szava volt, mond Endre, s felüle ágyában. Atyám! te vagy! Ily későn? istenem!

— Gyermek! miért ijedsz te meg atyádtól, haramia vagyok-e én, hogy úgy reszketsz tőlem?

— Megengedj, atyám, véletlen jöttél; ily későn nem vártalak. Valami rendkivül való lehet, a mi ide hoza.

— Hah, eltaláltad, boldogságod gondjai zavarják nyugalmamat, míg te édes álmok között nyugszol.

— Atyám, mivel hálálhatom meg szeretetedet?

— Endre! szereted te atyádat?

— Mely kérdés! kételkedhetel-e? Nem voltam-e mindég engedelmes fiad? Nem parancsaid és intésed kormányzá-e minden léptem?

— Nem is tanácslanám neked, gyermek, hogy atyád szavait megvesd. Tudod, mint járt anyád, makacssága miatt? Az isten mentsen meg téged, s mentsen meg engem hasonlótól.

— Atyám, mi említteti veled épen most azt, miről még soha sem szóltál?

— Hogy megemlékezzél gyermek, mint lehet atyád parancsát visszavetni. Halljad gyermek, te atyádnak nem csak életet köszönhetsz; hanem azt is, hogy emberré nevekedtél, olylyá, ki mind karddal, mind észszel szerencsét tehetsz a világban, egyedül az én gondjaim gyümölcsének kell ismerned.

— Atyám, kell-e ezt említened? ki tudja jobban mint én, mennyivel tartozom neked?

— Halljad tehát gyermek, további akaratomat, s készülj magadat hozzá alkalmazni. Az ország nádora, anyádnak rokona; én lépéseket tettem nála jövendő szerencséd

iránt. Holnapután menned kell Pozsonyba, ott fogod megtudni, hadi vagy polgári pályán akarja-e a nádor karjaidat használni. Hallod, Endre, mit mondok? Mért halványodik úgy el arczod? Gyermek, tán nem tetszik?

— A mint akarod atyám! mond Endre színlett egykedvűséggel, én kész vagyok parancsaidra, de belső háborgását jelenték arczvonásai, s az, hogy hirtelen felkele ágyából, s egy hosszú nyusztprémes mentét, mely bokáig ért, magára vetvén, a szobában fel s alá kezde járni. Az öreg észrevevén nyugtalankodását, riadó hangon kiálta rá:

— Mért nem maradsz veszteg hát? Mit jelent ez a kevély sétálgatás atyád szemei előtt? Büszke, nagyravágyó gyermek, még nem vagy tábornok, s ha azzá tesz is szerencséd, én mindég atyád leszek, ki tőled alázatosságot vár. Ülj le, még nem végeztem el.

Endre félénk alázatossággal vonúla be egy székre, s belsőleg remegve várta a beszéd végét.

— Pozsonyba kell menned, mint mondám. S mert onnét visszatérni hihetőleg csak esztendők múlva fogsz, hogy botlásaid megelőzzem, melyektől fiatal ember oly kevéssé ment épen azon pontban, mely legtöbb vigyázatot kiván, elhatárzám magamban, hogy mielőtt elutaznál, jegyváltót fogunk lakni.

— Atyám! mond hirtelen Endre, vér szökvén arczaiba.

— Ne törd félbe szavaimat. A** nemzetség régi, tősgyökeres, velem távol rokonságban is áll. Salgó vára s néhány falu a Karancs hegyei mellett, tulajdona: egyetlenegy leányra száll mind ez; te ismered a leányt, egy szép fiatal özvegy, félesztendő előtt halt meg ifjú férje; ha a gyász ideje kitelik, megüljük vele lakodalmadat, addig pedig jegyet váltotok, s holnap Salgóba utazunk.

— Atyám, ezt a bűn fertőjét? . . .

— Ki mondta neked ezt, gyermek? Ha nem volnál rokona, e szóért meg tudnálak tanítani.

— Egész környék beszéli, s ha nem volna is való, egy

hírbe jött kaczért akarsz nyakamba tolni? Nem, atyám, te valóban csak tréfálsz.

— Az szokása atyádnak! Kölöncz, én nem jöttem hozzád tanácskozni, az én parancsaim engedélyt várnak. Te jegyet váltasz amaz özvegygyel, vagy koczkára teszed atyád szeretetét.

— Atyám, azt akarod-e, hogy egyetlen gyermeked egy buja asszony karjai között világ kudarczává legyen? skorpiót akarsz-e támasztani, mely fiad kebelét teljes életén keresztül marczangolja? Atyai szeretet-e ez? Atyám — folytatá az ifjú iszonyú feszengések között az öreg gróf előtt térdre esve — te nekem életet adtál: azt bízvást elveheted, de nemzetségem nevét, becsületemet, esküszöm mindenekre! általad elraboltatni nem hagyom.

— Hah! mond a gróf szikrázó szemekkel, visszalépve. Mi volt ez? Fattyú, kivel beszélsz te?

— Egy atyával, kit becsületes férfiúnak hiszek, nem erdőkön bújdokló haramiának, mond az ifjú büszkén feleegyenesedvén atyja előtt.

— Gyermek, mond a gróf elsápadva haragjában, s reszketének minden tagjai: tanácslom neked, ne ingereld lángomat a végső fokig! S levetvén magát egy székbe, körültekintgete, s egy kardot pillatván meg egy szögletben: Látod édes gyermekem, mond ellágyúlt hangon, melyben harag, kétségbeesés, ijedelem, s a megbántott lélek elkeseredett hangjai voltak egyesülve: édes gyermekem, látod-e azt a fegyvert ott: ne ingereld atyád haragját végső pontig. . . . Itt elhallgata, s mintha erőt szedne reá, mit még mondani akar: ah az borzasztó, borzasztó volna! mond elhaló hangzattal, mely hasonló vala a rém susogásaihoz.

Úgy-e kedves, kedves gyermekem! te engedni fogsz atyád kívánságának?

— Nem, esküszöm mindenekre, a mi szent előtted, atyám, azt tenni soha sem fogom. Látom haragodat, látom a gyilkot, melylyel fenyegetsz, azzal ölted meg ártatlan nődet;

kegyetlen! ölj meg engem is, azt teheted, de hogy borzasztó kivánatodat teljesitsem, soha nem.

— Hahaha! mond az öreg gróf mérgesen felkaczagva, te hős gyermek! te nem félsz a haláltól? meglássuk, nincs-e oly eszközöm ellened, melytől reszketni fogsz? E szempillanattól fogva zárva lészsz e falak között: vagy engedni fogsz parancsomnak, vagy napfényt nem látsz, meddig ez ősz hajakat fejemről a rothasztó sír le nem tépi.

Az ifjú mint kőszobor álla, halaványan függesztve szemeit rémítő atyjára, ki felkelvén székéről, sebes léptekkel kimene az ajtón, s a kulcsot kétszer fordítván meg a záváron, zsebébe dugá. A szobában iszonyú csend leve, s Endre jól hallhatá mint suhogtak végig léptei a folyosón, s mint parancsolá az őrnek, hogy Endre ajtaja elébe álljon, s mint parancsola titkot a felől, kit őriz.

Az ifjú csak akkor tért bámulásából magához, midőn körüle minden elcsendesült. Végig gondolá a történetet, de állapotja iránt nem esett kétségbe. A kegyetlen gyilkos atya! ő talán hetekig fog hagyni itten epedni, s ha látja, hogy kivánságai rajtam széttördelnek, végtére eszére tér, s az ajtót kitárja előttem. Minden még nincsen elveszve, meddig titkomat nem tudja, s fogadom, azt megtudni nem fogja, bár fortélyos kémje: az a tót eb, minden hálóit kiterjeszsze is. Így vigasztalá magát az ifjú, miglen hosszas hánykódásai után el nem aludt. Álmából csakhamar felébreszté az őr, ki ajtaja előtt kiálta hajnalt, s egyszersmind arra emlékezteté, hogy ő legszabadabb emberből egyszerre fogoly leve. Midőn szobája a napfény feljöttével megvilágosodék, körültekintgete, ha lehetnének-e reményei egykor az önerejével való szabadulásra. De az igen magas ablakok, melyek régi ízlés szerint épűlvén, a legszálasabb férfi sem érhette volna el kézzel, az erős gránitba vésett sűrű vasrostélyozat, melyen legfelebb kéz férhetett keresztül, s a kettős nagy vasajtó, eltünteték minden reményeit a szökés által lehető szabadulásra. Ilyenféle gondolatokkal küzködött ő, s tölté unal-

mas idejét. A dél közelgetett már, midőn egyszerre egyik kép a falon ingadozni kezde, mígnem egészen félre tolatván, egy kisded nyíláson a falban egy kosárka tolódott be, és utána egy férfi kéz, mely a kosárkát a földre eresztvén, ismét visszahúzódott, s a kép is helyére visszabillent. Az ifjú nem annyira a kosárkának, bár látta, hogy az ételekkel van megrakva, mint azon felfedezésnek örült meg, hogy itt a falban, a mit eddig nem tuda, egy ily nyílás van. Mert ezt ő ezen szempillantat óta mint szabadítóját tekinté.

VI.

Napok múltanak, melyek hetekké nőttek, s hetek jöttek egymás után, de az ifjú még mindég egyedül vala, és semmi emberi képet nem láta maga körül. A remény, ez a foglyok vigasztaló istensége, s a szeretett leányka képe, melyet ábrándozásai elébe varázslottak, voltak egyetlen társai a szerencsétlen ifjúnak magános óráiban. A környéken az a hír futa el, hogy Endre úrfi Pozsonyba ment, s onnét a nemes felkelő sereggel táborba a török ellen. Minden jó szerencsét kivána neki a harcz veszélyei között.

Midőn e hír Terebesre jöve, a szegény Emelkát kínos fájdalmak érzései fogták el. Bár mentegeté Endrét, de mégis nem lehete nyugton azon különös hidegsége iránt, hogy elmenetelét egy-két búcsúszóval nem jelentette. Később azon hír is jöve fülébe, hogy Endre úrfi a salgói grófnéval jegyet váltott. Nem lehet lefesteni, mely kínos érzéseket gerjeszte e hír a szegény leányka szívében. Arczának eleven pirossága sápadt fehér színre változott, tüzes villámló szemei bágyadtan csillámlottak, derült lelke mint a felhőkkel bevont ég komoly és szomorúvá változott. Félnap is elült rokkája mellett a nélkül, hogy valaki szavát hallaná. Kínjait nevelte atyjának dörmögése, ki szünet nélkül zsémbelődék és leánya makacs-

ságát mondogatá szerencsétlensége okának, s hogy a gróf szolgálatjából elbocsátja.

— Ó én boldogtalan atya! mondogatá estvénként, midőn az erdőről megjöve, bár soha se született volna e leány veszedelmemre! Boldogtalan szempillantat, hogy annak az Endre grófnak reá kelle vetni szemeit! most engemet vétketlenül döntenek inségbe. De annak te vagy oka, agg boszorkány! mond haragosan Terézre fordítva szemeit, te tudtad, boldogtalan, mi történik e falak között, s nem igyekeztél azt akadályoztatni, hanem még titkoltad előttem. Háládatlan testvér, te voltál az öldöklő vipera házi szerencsémben.

— Hallgas kérlek, te nem tudod, mit szólsz. Én voltam oka, hogy leányod szép volt, s a gróf szeme megakadt rajta?

— Szépség, szépség! bár az isten vakon hozta volna világra, legalább nem tette volna magát, atyját és mindenét szerencsétlenné.

— Pogány, bántsd meg az istent, még az a híja; nem eléggé vagy szerencsétlen? még ennek büntetését is magadra lázitod?

A leányka halványan ült a szoba egyik szögletében, s szemeit a két czivódóra függesztve: Istenem, istenem! mond fejét csóválva, sóhajtozó hangon, mi irtóztató mélység szélén állok én, fejem szédül, ha beletekintek, s mégis, hogysem másokat döntsek inségbe, inkább magamat döntöm bele. Édes jó atyám, mond csudálatos elszánással, én általgondoltam állapotunkat, bízzál bennem, én mindent jóvá fogok tenni, s kérlek, engedj meg, hogy kivánságodban eddig ellenkeztem. Én bohó, reményt táplaltam keblemben, s hittem, úgy leszen, a mint gondolám! most látom, hogy az egész gondolat kába álom volt, s hogy fel kell belőle ébrednem. Hagyd rám édes atyám, s bízzál bennem, hogy mindent jóvá teszek.

— Emelka, leányom! mond az öreg Dorogi ellágyúlt hangon, alom-e ez vagy valóban a te szavaidat hallám?

— Leányod eltökélt szavai, atyám! mond Emelka csudálatos elhatározottsággal. Itt kezem reá, hogy igazat mondok.

Az öreg megfogá a leányka reszkető kezét, bámulva nézett reá, s könnyes szemekkel megölelte. Kedves egyetlenegy leányom! te érzed atyád nyomorúságát. Az a mindenható atya, ki most lenéz reád és szívedet egész tisztaságában látja, meg fog érte áldani. Kezeid reszketnek leányom, arczád halavány, tudom, hogy erős harczot kell kiállnod, de bízzál istenben, ő erőt fog nyújtani hozzá, hogy nyugalmad rablóját gondolatodból az idő eltörülje.

— Ne erről többet édes atyám, mond a leányka, s lefüggeszté szemeit, mintha elszalasztott gondolatjait keresné, s egy kis szünet után, homlokára tevé tenyerét, valamit akartam még mondani, szóla szorongó hangon, ah de fejemben oly sötétség van, meg nem lelem, melyik gondolatomat akartam előtted felfedezni.

— Édes gyermekem! mond Teréz hozzá közeledve, te rosszúl vagy. Hagyd máskorra, a mit mondani akartál, s a helyett dőlj le néhány pillanatnyi álomra.

— Nem, nem, Teréz, azt még el kell mondanom. Atyám, hol van most Hornya?

— Nem tudom gyermekem, de gondolnám Hasznoson.

— Úgy? én kivántam vele szólni, nem küldhetnél érette?

— Ha akarod leányom, izenni fogok. Mikor jöjön?

— Minél előbb, annál jobb.

— Jó, még ma itt lehet, mond Dorogi, és kimene a zobából, s néhány perczenet múlva visszatért, s leányát gy ágyra dőlve találta. A szobában csend vala, s úgy átszott, mintha Emelkát szunnyadás lepte volna meg.

— Ez a leányka felette rosszúl van, mond Teréz lassú hangon Dorogi felé fordúlva. Én félek, hogy a mit nyelve mondott, szíve nem hiszi, s nem akarja, s ez fog romlására lenni. S ennek ki lesz oka más, mint te kegyetlen ember, ki örök zsémbjeiddel oda vezetted őt, hogy azt is tegye, a mit tenni maga is lehetetlennek hisz.

— Hallgass kába asszony, nektek mindjárt halál forog fejetekben, mihelyt valaki ujját szúrja meg. Ezt a bolond szerelmet elfeledni, melynek te voltál kohólója balgatag kevélységedben. Ő egy nyomorú szegény vadász leányából grófnét akart csinálni, s most, hogy én ellentállok, s a bolond lépést jóvá igyekszem tenni, rám rivalkodik, mint egy őrült. Annak a leánynak nincs baja, egy két szempillantat helyre hozza, a mit ez a bódorgó szerelem, a mit fejébe vertél, rajta elváltoztata. S csak az fog történni édes kedves húgom asszony, mond gúnyolódva, a mit én akarok, nem a mit kegyelmed bölcs fejével kigondolt, és oly nagy tűzzel véghez akar vinni.

— Csak meg ne bánd erőszakos lépéseidet, én mindent jóvá hagyok, csak ne légy kénytelen megbánni, ha már késő lesz, — mond ez komoly arczczal, s mert látá, hogy Emelka fejét felemelé, hozzá mene.

— Hol van atyám? kérdé a leányka körültekintve, s midőn ez ágyához jöve, felé fordúla. Mikor gondolod, hogy Hornya eljöhet, atyám?

— Nap lemente előtt, leányom, itt lesz, vagy tán még előbb.

— Istenem! oly hamar. Nem elég volt volna-e holnap után?

— Magad mondtad, hogy minél előbb.

— Istenem, mond a leány hirtelen felülve ágyában, az szörnyű kábaság volt. S mondtam én azt, atyám?

— Azt mondtad leányom, felel Teréz, én ezen fülekkel hallottam.

— Kegyelmes isten, irgalmazz nekem, hogy elfeledtem, mely nehéz súly nyom engemet! Lehetetlen, lehetetlen!...

— Mi lelt édes leányom?

— Ah atyám, leroskadok alatta. Egy nehéz esküvés fekszik lelkemen. Szörnyű, szörnyű! Látod, kedves, kedves atyám, hogy leányodnak akaratja van, de lehetetlen! Kérlek, ne ereszd előmbe Hornyát.

— Mi ez, Emelka?

— El fogom mondani neked, itélj önmagad, ha lemondanom lehet-e? Emlékezzél atyám, azon ezüst ereklyére, mely anyámé volt, s midőn halálos ágyán feküvék, levetted nyakáról, s az enyémbe akasztád. Ez Endre úrfinál van. Én adtam neki azon esküvés mellett, hogy meddig vissza nem adja, addig másé nem leszek. Azt kábaság volt tennem, csak egy fellobbant pillantat határza e szörnyű lépésre, de megvan, s nem függ tőlem megmásítani.

— Drága gyermekem! Ily esküvés nem kötelezhet. Én megesküdtem egykor bor között, de megtartani nem tartám kötelességnek, mert azon esküvés, mely vakon, vérhevület közt történik, isten előtt nem számoltatik.

— Ámde én, atyám, én tiszta lélekkel, józan elmével esküvém. Ilyet megváltoztatni nem lehet, nem lehet. Az ég megbosszúlná, ha vele játszanám. Nem atyám, látod hogy én akartam, de lehetetlen .... Eskütörő! .... Az nem lehet, atyám, leányod. Azért kérlek, ne ereszd előmbe Hornyát. Szörnyű, szörnyű volna!

— A mint akarod, kába leányka! mond Dorogi, egy kissé éreztetve hangján bosszankodását.

— Atyám! mond a leányka hánykódó feszengések között, atyám, te neheztelsz, látom képeden! Isten, isten, ne átkozd el leányodat, én a nélkül is nyomorék vagyok, eléggé nyomorék!

— Nem neheztelek rád, leányom, mond s erőt véve indulatján, szánlak téged szegény gyermek, ki magadat s atyádat végveszélybe döntötted.

— Isten, isten! mond a leányka, fejére kulcsolva kezeit, te látod, hogy én menekedni akarok e szövevényből, én szegény szerencsétlen féreg! de lehetetlen, mázsányi súlyok fekszenek rajtam.

Ily kínos érzelmek közt folytak el Emelka órái, melyek mint emésztő férgek a virágban, úgy dúltak a boldogtalan leányka keblében, s ijesztő nyomokat hagyott a belső küzdelem a leányka külsején is. Egynapi bánat oly válto-

zást teve rajta, mint hetekig tartó betegség, s ő ámbár arczának szép alakja megmaradott, sokat veszte előbbeni alakjából, mert a pirosság képéről, s a tűz szemeiből eltűnt s hasonló vala azon szép fiatal halotthoz, melyet valamely szempillantatnyi veszély ölt meg, s a halálnak nem maradott ideje a maga minden jeleit képére sütni.

Hornya megjelent, még mielőtt az estve leszállna, de a mint jöve, csakhamar úgy el is ment, mert a leány elébe nem eresztetett. De hogy hiába nem jöve, abból fog felvilâglani, a mit a következő szakaszban beszélendünk.

VII.

Néhány napig vala Emelka ily állapotban, mint az előbbeni szakaszban beszélők. Ő a legepesztőbb küzdéseket állotta ki. Egyfelől atyja szerencsétlensége, mely a gróf fenyegetései által, hogy hivatalából elereszti, a legrémítőbb képekben mutatkozék előtte; másfelől Endre hidegsége, melylyel hosszú útjára oly könnyedén, csak egyetlenegy búcsúszó nélkül is elhatárzá magát, s az Endrének tett esküvés, mint megannyi marczongló férgek emésztették belsejét. Naphosszat szótlan üle kínos tünődésekben sorsa felett, s ha atyja megjelent szemei előtt, metsző fájdalmak nyilamlottak szívébe. — Ez a szegény boldogtalan öreg általam leszen földönfutóvá! gondolá magában, s keserű könnyeket törle ki titkon szemeiből.

Hetek múltanak el, s a dolog fekvése még nem változott. Az öreg Dorogi komoran jött meg s ment el hivatalos dolgai után, s egy-két hideg szó vala csak, melyet leányával váltott, a mi a szegény leánynak sokkal kegyetlenebb volt, mint hajdani állapotja, midőn szünet nélkül zsémbelődött és pirongatá. Végre a leány eltökélé magát, hogy határidőt teend, a meddig várni fog, hogy Endre úrfi feloldja esküvése alól, csak addig tartóztatá magát e szándékában, míg atyja újra említést teend előtte a dolog

felől, a mi nemsokára halada, mert az öreg gróf magához hivatá Dorogit, s elmondá neki szándékát, ha leányát Hornyának nem adja.

— Emelka! mond egy estve, midőn haza jöve, kedves gyermekem, mit végeztél magadban a dolog iránt? Mondd ki isten nevében vég akaratod, én nem kényszerítlek többé semmire; a gróf ma magához hivata, s kiadá a búcsút, ha kívánságát nem teljesítjük. Én végszándékodat akarom tudni, s el vagyok tökélve a vándorbotot kezeimbe venni, s házról házra keresni keserű élelmemet.

— Azt nem fogod tenni atyám, leányod odáig nem enged jutni. Én meggondolám magam, s kész vagyok mindenre, halljad végakaratomat, s add tudtára a grófnak, add tudtára Hornyának. El vagyok tökélve végkép Hornyának adni kezemet: ah az ég tudja, mely áldozat ez tőlem egy oly emberrel házassági szövetségre lépni, kit minden halandók között legkevésbbé szerethetek, de sorsom úgy akarja és úgy legyen. Ám, de engedjétek, hogy még szent-Mihály-napig várnom lehessen. Ez idő nem messze van, de mégis elég arra, hogy Endre úrfitól hírt vegyek. Kérd meg, atyám, a grófot, adja tudtára ezt fiának, ő bizonyosan visszaküldi a jegyűl adott ereklyét, s akkor esküvésem alól fel vagyok mentve, és szabad és kész minden lépésre, mit a sors reám mér. Ez végső eltökéletem.

— Jól van, gyermekem, mond az öreg Dorogi, komoran végig húzva tenyerét homlokán; a grófnak azonnal holnap tudtára adom, kéréseddel együtt. Ő magafejű ember, s nem igen szeret feltételeiből engedni, ámbár, reménylem mégis, hogy megegyez kívánságodban.

E kinyilatkozás után Emelka csendesebb vala s megnyugodni látszott sorsán, s mert a remény, ez a boldogtalanok barátja, mint a sűrű felhők közül néha feltekintő hold, egy-két sugárt bocsáta néha a leányka végtelen homálylyal elborúlt lelkébe, s kecsegteté, hogy Endre úrfi talán még is megjövend, s feloldja e tekervények végtelen csomóját.

Az idő szakadatlanúl futa mérhetetlen pályáján, napok hetekké, hetek hónapokká nevekedének, s Endre úrfinak még sem vala hire; a köznép sajnálkodva emlegette, ha hogy háborúban, a hová atyja küldé, mint a hír szárnyalt, kellene majd elvesznie. Szent Mihály hete már közelgett, s a leánykának minden nap lenyugtával egy-egy reménysugara tünt le.

Egy kis őszi estvén ablakára könyökölve nézett a szentkúti hegyek felé a leányka, elmerülve a nap letűnő bíborában, midőn egyszerre lódobogás hatá meg fülét. A leányka felszökött:

— Istenem ő jön! mond, és kezét szivére nyomván itt, itt, ez a rendkivüli dobogás mondja nekem, ő jön. Mindenható! adj erőt e végső szempillantat kiállására.

Meddig a leányka ezeket mondá, Teréz az ablakhoz álla és hallgatózott: Az nem ő Emelka, én ismerem, kinek lépteit hallod; ő nem úgy jár, sebes és hirtelen az ő lépte.

— Istenem légy velem, akárki, de szívemben valami rendkivüli előérzetek támadnak.

A szobaajtó csakhamar megnyílt, s egy szolgaöltözetű ember belépe.

— Jó estvét szép asszonyaim! nem tudom, jó helyt járok-e? Engem Endre úrfi, a hasznosvári ifjú gróf, küld Pozsonyból Dorogi Emelkához, a terebesi erdőmester leányához.

— Az én vagyok jó ember, mond a leányka reszkető hangon, mi hírt hozasz Pozsonyból?

— Az ifjú gróf köszöntését s e bőrtokot; mi van benne, nem tudom, mert lepecsételve adá kezembe.

— Mint van a gróf? kérdé Teréz s mikor fog visszajőni Hasznosra?

— Azt a jó isten tudja, asszonyom; ő egészséges, friss, a háborúból szerencsésen megtért, kezeken hordják a szép kisasszonyok, de ő egyre sem néz, mert a salgói grófnéval jegyben van.

Meddig az idegen, e szavakat mondá, azalatt kinyitotta

Emelka a tokot, s rémítő sikoltás között földre ejté, s egy székbe dűlt. — Szent isten légy irgalmas! mond a leányka, s mind két kezével eltakarta szemeit, most mindennek vége. Köszönöm, jó ember, a mit hoztál, ne mondj többet, tudok mindent, mindent tudok. Mondd a grófnak, hogy a mit külde, kezemhez vettem, s köszönöm neki, hogy elküldé. Az isten adjon neki vídám hosszú életet, sok szerencsét a veszedelmes harczokhoz, mondd neki, jó ember, ezt, isten veled.

— Talán valami rosszat jelent, a mit hoztam? Asszonyaim megengedjetek. . . .

— Semmi, jámbor idegen, mindent teljesítél emberül, a mi rád bízva volt, minden jól van, az ég áldjon meg.

— Áldjon meg jó asszonyaim. Isten veletek, mond az idegen, elhagyva a szobát oly érzéssel, mely szívének jóságát bizonyítá.

Ki lett legyen ezen idegen, az olvasónak nem szükség hosszabban magyarázni. Felebb jelentők, hogy az öreg gróf birtokába tevé magát az ereklyének, s hogy általa juthata a ravasz Hornya kezébe, ki a leányka elbódítására e szolgát küldé, egy rövid mesére tanítva, a terebesi pusztára.

Első benyomás, melyet a jegy vétele a leánykára teve, leírhatatlan. Ő mindeddig csak attól rettege, hogy Endre úrfi tovább marad el mint a határnapig, s talán akkor jövend vissza, midőn már késő leszen; de azt, hogy elfeledve s megvetve legyen attól, kit szivének legforróbb lángjával szeretett, előre nem képzelheté. Midőn az idegen, ki e rémítő hírt hozzá, eltávozék, a leányka keserű könnyekre fakadt, arczait kendőbe rejté, és szivének legmélyebb érzéseiből látszott zokogni. A jó Teréz kimerité minden vigasztaló tehetségeit a nélkül, hogy keservét lecsillapítani tudta volna. Midőn a szobát az est beálló homálya ellepé, megszűnt a leányka sírni, szemeit megtörlé, és hideg nyugalommal csak most szólala meg először keservei között.

— Most halj meg szegény, megvetett, elutált leány. Senki

sincs többé e széles földön, ki pártodat fogja. E szavak után elnémúlt, senki sem látá többé sírni, senki sem halla ajkairól egyetlenegy panaszhangot is. Atyja titkon örvendett, hogy a jó leányka ennyire meg tudá győzni érzéseit, s ez időtől fogva legszelídebb hangon, legmelegebb részvéttel szólott, melylyel atya leányához szólhat, a bús Emelkával. Az elvakúlt boldogtalan agg ne volt volna csak elvakítva fösvény indulatai által, s ne vélte volna, azt mindjárt igaznak is, a mit oly hévvel kivánt: látta volna hogy leányának ezen állapotja, melyet ő megnyugvásnak nevezett, szívfásulás, s az érzelmek kétségbeesett állapotja. De ő könnyen hivé, a mit rég óhajtott, s leányának szerelmi kötelékét természetes úton hitte feloldódni, holott az erőszakkal vágatott ketté. E tévedő hitben mindennemű rendeletek megtétettek a menyegzőre, mert négy nap múlva Szent-Mihály ünnepe következett. Emelka hidegen nézte, s csak egy sóhajtás sem jelenté keservét mind ezen készületeken. De szerető nénje, vérző szívvel vevé észre mint indula a hegyek ibolyája, mint Endre úrfi nevezgeté, hervadásnak; látá a halavány arczokat, a beesett szemek hamvadozó tüzét, és azt, mint változtak el az ábrázat gyengéd szelíd vonásai bizonyos élesmetszőkké, melyeket a szív belső harczai dúltak el, s mint leve a leányka kedves szívolvasztó hangja gyenge, susogó, s betegek hangjaihoz hasonlóvá.

Az öreg gróf, ki nemzetségi gőgjét látá megsértve fiának ez aljas születésű leánynyal szövetkezése által, derült arczczal érté meg kedvencz Hornyájától, hogy a jegyváltás Terebesen végbement, és a menyekzőre holnapután készületek tétetnek. Szándékait látta ezáltal teljesedésbe jőni, s hogy örvendett a dolognak, bár külsején nem látszott meg, azon leereszkedő, sőt mondani lehet, nyájas beszédből lehete kivenni, melyen Hornyával szólott, vele kegyeit éreztette, s gőgjéből kivetkőzvén megigérte, hogy a menyegzőn maga is jelen leszen.

VIII.

Mi, általszökvén egy napot, melyen semmi sem történt, mi az olvasót érdekelhetné, regénk fonalát a csengerházi korcsmában kezdjük újra folytatni.

Szent Mihály napját megelőző estvén, terhes, barnán kéklő felhők gyülekeztek a látkörre, egy villám a másikat érte, s a szívrezgető égdörrenés, mint száz ágyúk ropogásai morgottak végig a Mátra bérczein. Rémítően süvöltött a szélvész, és jelenté, hogy rendkivüli zivatar fogja meglepni a környéket.

A csárdába csend vala, mintha minden élet kihalt volna belőle, csupán az ivószobában hallatott beszéd, a jámbor csaplár t. i. s a verebélyi kovács szomorú mécs mellett iddogáltak.

— Még egy messzelyt János diák! aztán isten legyen kenddel, mond a kovács, fekete tenyerét az asztalra nyomogatva.

— Hát csak nem marad kelmed?

— Nem lehet, lelkem János diák. Látja kend, a gróf hintója udvaromon áll, egyik kerekéről lepattant a sínvas. Még az éjjel el akarnám készíteni, mert holnap azon viszik be a menyasszonyt esküvőre.

— Menyasszonyt? micsoda menyasszonyt? kérdé a csaplár csudálkozva.

— Hát nem tudja kelmed, hogy az erdőmester leánya férjhez megy, még pedig ugyan csak jól ám; ezután kalapot emel kend János diák előtte, mert ő Verebélyen a nemzetes asszony.

— Lehetetlen, hiszen még nem volt jegyváltó.

— Tegnapelőtt volt. A prior még nem is akarta az esketést megengedni, mert nem voltak háromszor kihirdetve, de mit használ a prior beszéde? Arra a Zsarló csak azt felelte, hogy akarja, s a dolog azonnal elvégződött. Látja kend, a nagy urak könnyen bánnak még egy olyan főpap-

pal is, ők nem keresik, mi az igazság, csak azt mondják, én úgy akarom, s aztán a dolog megvan.

— Igazat szól kend. Hiszen ez az egész menyegző úgy ment, lássa kend. Az a szegény leány utálja Hornyát, de a grófnak kedves embere, s a gróf azt mondotta az erdőmesternek: Dorogi uram, vagy oda adja leányát Hornyának, vagy szolgálatomból elmehet.

— A manót, s azt mondta?

— Biz azt ám.

— S Dorogi a vén kába szót fogadott?

— Istenem, mit tegyen? szegény ember, mint magam. S ha a gróf elereszti, koldulnia kell. S így a két veszély közt azt a bárányt teszik fel áldozatúl, azt a boldogtalan leányt.

— Istentelen dolog, istentelen.

— S hát csakugyan holnap lesz az esküvés?

— Hornya maga mondotta,

— Hóhér vigye el az árulót! kiálta egy dörgő szózat, mintha égből mennydörgött volna le. A két beszélő ijedve szökött fel s körültekinte, s láták, hogy Illi a csapszékben egy távol asztal mellett a lóczára félkönyökre dőlve fekszik.

— Kelmed van itt Illi? Ugyan megijeszte, honnét jő kend? s régen van itt?

— Ne kérdje kend, János diák, tudja hogy nem szeretem a kérdéseket. Eljöttem és itt vagyok! Hogy megszeppentek kelmetek, jól esett, mit törik fejöket azon az ebkölykön, azon a Hornyán.

— Megengedjen kelmed, Illi, mi semmi rosszat nem mondtunk felőle, csak beszélgeténk, hogy holnap tartja menyegzőjét.

Kicsoda, Hornya? igen, menyekzőt tart, ha még holnapig meg nem fojtom. S ki lesz a menyasszony?

— A terebesi erdőmester leánya, ha ismeri kend.

— Az Endre gróf szeretője? Hahaha! hát már Hornyára szorúlt?

— Megengedjen kelmed, Illi, kitől tudja azt, hogy Endre úrfi ismerte e leányt?

— Azt gondolja kelmed, hogy én bolond és vak vagyok? Vén gomba! Ki volt az a pánczélos gyerkőcze a minap ott a szobában? És rémítőleg mosolyga a csaplár szeme közé.

— Nem tagadom, hogy ő volt, ha tudja kend.

— Elhinném, s akkor meg is ugrasztottam, de a fattyúnak jó szeme van, s derék ficzkó talpig, kevés hija volt, hogy fejemen nem fütyültette keresztül az ólomgöbet, mint az Andorén.

— Istenem, hát viadalra kerűlt a dolog? Miért bántották kelmetek azt a jó ifjú urat?

— Mert bolond voltam, s az a gaz Hornya rá tudott venni, s köszönetűl elárult a Zsarlónak. De istenemre mondom, előmbe ne kerűljön ez a kölöncz, ez a Hornya, mert megtanítom árulásra. Egy itcze vöröset ide, csaplár, torkom tele van porral, reggel óta lovon ülök, s merő földpalásttal voltam ellepve.

A csaplár elfordúla, s azalatt egyik idegen jött a korcsmába, hátán egy nagy bútrot hozva, s fáradtan a lóczára veté magát. Külseje azt mutatá, hogy valami házaló kalmár.

— Ki látott ily időt? mond, a kovács felé fordúlva, mert Illit nem vevé észre a sötétben; Szent Mihály napján ily mennydörgés, villámlás! s mily irtózatos szél süvölt! hála istennek, hogy idáig jöhettem. Az éjjel oly zápor lesz, a milyet még nem látott ember.

— Tán garbonczásdiák kend! hé? kérdé a dörgő szavú Illi, s a tőzsér ijedtében csaknem összveomlott, hogy e rémítő ember szavát itt egyszerre hallá.

— Az nem vagyok, jó uram, mond ez alázatosan, de ha látná kelmed a borúlást, elszörnyedne rajta. Úgy függnek a felhők! azt gondolná az ember, mindjárt leszakadnak.

— Jó egri! mond a csaplár, letevén a bort Illi elébe, s mécset gyújta az asztalra.

— Hagyja kend a mécset, majd oda ülök a mellé az emberséges ember mellé, mond Illi; és felkelvén a lóczáról, borát általvitte a másik asztalhoz, s a kovács mellé leüle.

— Kend a verebélyi kovács, úgy-e bár? mond reátekintvén.

— Az vagyok uram, tán ismer az úr?

— Éljen kelmed, de jobban patkoljon lovat, mert az enyém, melyet a minap patkolt, másnap mind elhányta a lábáról. Én madzaggal is rá tudnám úgy kötni.

— Nem fakó a kend lova?

— Az.

Annak körme gyenge, nem tartja soká a szeget.

— A manót gyenge, most Fülektől jövök rajta patkó nélkül, s még csak meg sem kopott a körme. A kéz rossz, atyafi, a kéz. De semmi, nézze meg mindenki, miért veti ki pénzét, s ha egyszer kivetette, magát okozza. Nem igaz-e atyafi?

— Úgy van uram.

— No hát szent a békesség. Igyék kend egyet. S tele töltvén poharát vígan felkiálta: Éljen Endre gróf, a derék ficzkó!

— De arra én is iszom, mond a korcsmáros, s poharat tölte magának.

— Dögöljön meg az a vén morgó Hasznosvárban, s adja isten kezembe Hornyát!

— A kovács felemelte poharát, de a csaplár nem merte.

— Poharat csaplár! kiálta Illi, vagy a föld iszsza meg mindjárt a kend borát.

— Engedjen meg kelmed, a hasznosvári gróf az én uram.

— Ördög és pokol! s hát aztán? még az a zsidó is amott inni fog halálára. Hé zsidó, jer közelebb.

— A tőzsér félénken lépe közelebb az asztalhoz. Én nem vagyok zsidó, uraim, én egy becsületes tőzsér vagyok Fülekről,

— Illi szemei közé nézett. Úgy tetszik, én kendet ismerem.

— Meglehet uram, engem sok ember ismer.

— Valóban, s te tudod honnan, de ha életednek örűlsz, ne említsd.

Az olvasó ki fogja találni, hogy ez az a tőzsér vala, kit Endre úrfi megszabadíta. Midőn közelebb lépett, Illi megtölté poharát s oda nyújtá neki.

— Igyék kend, pajtás!

A korcsmáros, minekelőtte felemelné a poharát, már ráköszöne Endre úrfira hogy éljen, és jőjön vissza szerencsésen harczából.

— Éljen a derék ficzkó! mond Illi, szeretnék még egyszer megvívni vele. De az a két pokolfaj, az a vén Zsarló, és az a kölyök Hornya..... De még kezembe fog ő kerűlni. Azt az Endre grófot is ő tukmálta el Hasznosról.

A tőzsér élesen szemeibe nézett Illinek e szavakra:

— Tudja kelmed azt?

— Mit?

— Hogy Endre úrfi Hasznosvárott van?

— Manót van, egész világ azt mondja, hogy Pozsonyban van.

A csaplár, kit a tőzsér beszédje igen érdekelni látszott, közelebb lépe a tőzsérhez, félrehúzá őt: — Tudja kend bizonyosan, hogy Endre úrfi Hasznosvárt van?

— Ha tudom-e? Én ma ott voltam, s a mit mondok, nem hazugság.

— Mikor jött meg Pozsonyból? kérdé a korcsmáros.

— Pozsonyból? hehehe! A szegény fiú ott nem is volt.

— Kölöncz! mond Illi, komolyan rátekintve, azt gondolod, hogy mi bolondok vagyunk?

— Megbántottam kelmeteket? megengedjenek, én nem tudom mivel.

— Mondj igazat, mond a korcsmáros, láttad Endre úrfit?

— Nem láttam. De tudom, hogy két hónap óta kínozza az öreg Zsarló tömlöczben.

— Tömlöczben ? mond Illi, ki mondta azt neked?

— Az én sógorom áll őrt ajtaja előtt, s ez beszélte, hogy két hónap óta van elzárva.

— Az isten irgalmáért! mond a korcsmáros, összecsapva kezeit, s pedig az egy szelíd jó fiu. Vajjon mit akar vele a gróf?

— Azt nem tudom, de ha tehetségemben állna, megszabadítanám, mert én is sokat köszönök neki. Itt egy félénk tekintetet vete Illire, ki egy kevéssé gondolkodni látszott.

— Én értem jól az egész dolgot. De várj — vigyen el a dög, azért is megszabadítom. E szavakat mormolá Illi inkább, mint mondotta, a csaplár csak az utolsó szót értette meg, s mintha valaki pénzt nyomott volna markába, úgy repült végig egy bizonyos örömderület képén.

Az idő már éjfél felé vala, az égdörgés még nem hagyott fel, s a zápor szörnyű zuhogással szakadt a felhőkből. A tőzsér bútorára hajtá fejét, és félékeny vigyázó álmot aludt. A kovács pedig végignyúlt a lóczán, s nemsokára hortyogni kezde.

Midőn Illi észrevenné, hogy amazokat elnyomta az álom, a csaplár felé fordúla, s lassú hangon kezde vele beszélni.

— Ismeri kend azt a bútoros embert? kérdé szeme közé nézve.

— Úgy félig-meddig, néhányszor megfordúlt itt a korcsmában.

— Nem hazugság-e, a mit Endre úrfi felől beszélt?

— Ugy hiszem nem, különben jámbor emberséges kalmár embernek látszik.

— Én egy tréfát fogok tenni, mond ez, de kendnek segítenie kell. — Én megszabadítom tömlöczéből azt a derék ficzkót, azt az Endrét, kár volna neki ott elepedni, s kardomat megfürdetem annak a tótnak a vérébe.

— Istenem, szabadítsa kend meg, Illi, de ne ontson vért. Az isten kendnek bátorságot adott, és sokat tehet, de az isten irgalmáért, ne bántsa az öreg grófot.

— Csitt a felől, csak azt mondd meg, mikor lesz az esketés?

— Azt nem tudom bizonyosan, de úgy gondolom, hogy délben.

— Jó, mihelyt a zápor megszűnik, azonnal megyek.

Ezeket mondván, felkele helyéből, és az alvó tőzsérhez ment, és azt felrángatván álmából, ujjait kezeire nyomta, hogy hallgasson, és őt kövesse. A tőzsér nem mere ellenkezni, hanem felkelt, s intvén a csaplárnak, hogy bútorára vigyázzon, a mellékszobába bement Illi után.

— Halljad kölöncz, mondj igazat: való-e, hogy Endre fogva van, s nem hazudtál-e?

— Édes kedves uram, én bizonyosan tudom, mert tömlöczét is mutatták. Volt kend valaha Hasznoson?

— Igen.

— Tudja kend azt a szép tükrös szobát, ott a vár napnyugoti szögletén? nagy márvány grádicsokon kell felmenni ajtajához. Ott van bezárva Endre úrfi, a szegény, derék Endre úrfi.

— Ember, én neked nem hiszek; ha hazudsz, most mondd meg, mert utóbb késő lesz.

— Isten látja lelkemet, hogy nem.

— Én magamat veszélynek teszem ki, ha szavad után indúlva oda megyek; azért te itt maradsz estig a szobába zárva, meddig én vissza nem jövök, s jaj neked, ha igazat nem mondtál.

— Kezeiben vagyok kegyelmednek, s nem bánom, akármi történik, én itt maradok.

Illi kilépett a szobából és az ajtóra mutatván, honnan kijött: Csaplár, úgymond komoly, sokat jelentő hangon, azt a kölönczöt estig, míg én vissza nem jövök, el ne ereszsze kend, különben mi nem vagyunk többé barátok.

— Ha kívánja kelmed, úgy lesz édes Illi.

— Most éljen kend.

— Hová ily időben?

— Én megyek, a zápor megszűnt, a hajnal úgy hiszem nem messze van, s Hasznosvár ide jó távol. Jó egészséget.

— Édes kedves Illi, köszöntse kend a grófot, s mondja neki, hogy minél előbb a klastromba legyen, mert ott valami fog történni, a mi őtet érdekli.

— Bízza kend rám, mond emez, s elhagyá a szobát; lovát felnyergelé, s néhány percz alatt eltűnt.

IX.

Néma csend uralkodott Hasznosvár magányos falai között, s néma csend a szegény Endre úrfi körül. Már szinte hetedik hete folyt fogságának, a nélkül, hogy maga körül egyéb emberi hangot mint ajtaja előtt az őr kiáltását hallaná. Fogságának harmadik hetében egyszer megjelent atyja azon falnyilásnál, melyet említénk, s kérdé, ha rááll-e kívánságára; de a bosszúságtól éjjel-nappal tüzelt ifjú, elkeményedve atyja kegyetlenségén, fellobbana a mint szavát hallá atyjának, s kérte őt, hogy ne ostromolja pogány beszédjeivel, különben kísértetbe jő, és a falnyílatba süti pisztolyát; mely beszédre atyja elnémúla, s többé nem halla emberi hangot. Fájdalom és bú emésztették a szegény ifjat, minden vídám szín elenyészett arczáról, a hosszas tömlöczben méltatlan büntetését keseregte, és keseregte a szegény Emelkát, kit atyja üldözéseinek hitt kitéve lenni, de mindenek felett bánkódék az ereklye elvesztésén, melyet az Illi és Hornyával való viadalban hitt elveszettnek. Napjait szomorúan számlálta, s midőn egy reggel imádságos könyvéből észrevenné, hogy Szent Mihály napja van, a fájdalomnak minden seregei összetódúltak felette. Ez az a nap vala, melyen titkon öszveesketni akará magát kedvesével. Komoran ült ágya szélén, s mintha minden reményei ezen nappal hal-

nának el, lassú tömlöczi halálos senyvedéshez készítgeté magát. A nap maga is oly komor volt mint lelke, ablakain keresztül sötét borúlt eget láta maga felett, mely az éjjeli vihar után még nem tisztúlt ki, s a távol hegyekről hallá a szelek rémítő zúdulását. Igy tünődék egyedül, midőn egyszerre zajgás támada ajtaja előtt.

— Tedd le fegyvered atyafi, látod, én minden megtámadásra készűlve vagyok, s ha ellentállsz, csak veszélyed sietteted. Erre egy csettenést halla mint az el nem lobbant fegyverét, s utána dobogást, csúszásokat a kőpadolaton, s nemsokára egy zuhanást nyekkenéssel.

— Látod kölöncz, hiába akartál lőni, most enyém vagy. De nem öllek meg, te nem érdemled azt: urad érdemli, s az a tót fattyú, az a Hornya, hogy egy kissé megtánczoltassam. Erre elnémúltak a vetekedők, szinte egy óranegyedig csend lőn.

Nemsokára az Endre fogházában a falnyílatnál egy durva szózat bekiálta:

— Endre, Endre, itt vagy? élsz?

— Ki vagy, mit akarsz? Tán ismét atyámtól jősz? Távozzál kérlek, s mondd neki, hogy hagyjon fel álmaival: én el vagyok tökélve itt halni meg.

— Nem, kába gyerkőcze, én nem atyádtól jövök. Atyád nincs itt, Verebélyen van, most esküszik Hornya a te mátkáddal. Menj oda, s lőd pisztolyod a zsivány fejébe, itt vannak a kulcsok, nyisd meg szobád ajtait, de várj egy kevéssé, míg én eltávozom; nem akarnék veled szemközt állani, mert én nem vagyok barátod, s most nincs idő, hogy megvívjak veled: majd másszor, gyermek, másszor. Most siess, déli harangszó előtt a klastomba légy, különben későn jöhetsz. Élj szerencsésen; míg mi meglátjuk egymást, készen tartsd karod velem megvívni, vagy leszúrlak lovadról, vagy ha meggyőzsz, barátok leszünk; most nem vagyunk azok.

— Ki vagy te rémítő teremtés pokol-koholta híreddel? Gondolod, hogy engem megcsalsz?

— Ne kérdezd, ki vagyok, higyj szavaimnak, mátkád még ma Hornya fekteti nyoszolyájába. Itt a kulcsok — ezzel zördülés esett, a kulcsok beestek a szobába, a hang megszűnt, s a szóló sebes léptekkel elsiete.

Endre úrfi, mint a kit mély álmából vernek fel, s néhány pillanatig nem hiszi, hogy ébren van: oly állapotban volt, midőn ámulásából felüdült. Felszökött, magára húzá azon ruházatot, melyben atyja elzárta, a fekete pánczélt, sisakot, oldalára övezé kardját, s magához vevé a pisztolyokat, s ment. Midőn az ajtót kinyitá, az őrt megkötözve ajtaja előtt látta heverni.

— Mi bajod van ficzkó, ki kötözött meg?

— Az ördög volt itt, uram, ember képében, lőni akartam reá, de a lövés nem fogott rajta.

— Hol van ő, merre ment?

— Isten tudja, eltűnt.

— Hol van a gróf?

— Verebélybe ment.

— Minek?

— Nem tudom, uram.

— Hol van Hornya?

— Ő is ott van; még tegnap ment el, a gróf ma reggel.

— Lovat nyergeljetek! kiáltá Endre iszonyú tűzzel le a folyosó ablakáról a vár udvarára, az én lovamat, a Szellőt. Halljátok? És a hangos kiáltást rémítőn verték vissza a bástyafalak. S erre kihúzta kardját az ifjú, és elvagdalta a köteléket, melylyel az őr megkötözve volt.

— Így kölöncz, köszönetűl azért, hogy így kínoztatok.

— Édes gróf, mond az őr félénk együgyűséggel, nem akarna visszamenni tömlöczébe: engemet az öreg gróf felakasztat.

— Azt akarod, hogy fejedbe lőjem e pisztolyt? otromba eb! majd megtanítom én uradat! mond az ifjú, és szikrázó szemekkel mint a villám eltávozék a grádicsokon.

A szolgák egymásra tekintgetének, hogy az ifjú gróf, kit Pozsonyban hittek lenni, egyszerre megjelent, s még

inkább bámúltak azon, hogy oly rémítő ábrázattal ült lovára, s mint téli hófergeteg, mely meredek hegyekről omlik, úgy rohant ki a várkapun.

— Boldogságos szűz Mária, mi ez? Láttátok-e mint rohant el; mondának egymásnak, és futottak a kapuhoz, hogy nézzék, merre megyen. Nem sokáig láthaták. A verebélyi úton szágulda el sebesen, s az erdő elfedte szemeik elől.

Az éjjeli zápor megszűnt, de az irtóztató szélvész még mindég harsoga a vidéken, és terhes fekete felhőket hajtott a látkörre, melyek úgy függöttek a verebélyi völgy felett, mintha minden pillanatban leszakadozni készülnének. Csikorogtak az erdők tölgyei, merre Endre úrfi nyargala, s úgy tetszett neki, mintha az elemek is pártjára keltek volna megbosszúlni bántott szerelmét. A Zagyva messze túl áradt partjain, s habjai oly magosan emelkedtek, hogy a hídnak sehol sem látszott nyoma. Endre úrfi, mint a meredekről leszakadt szirt, mely vak zuhanással gördűl, merre az első irány ragadta, úgy rohant gödrön, berken, síkon egyiránt, nem látva és nem tudva maga körül semmit, nem érezve egyebet mint a cselszövények szörnyűségét, melylyel szerelme kijátszatott, midőn a tüzes fekete mén, mely fejér tajtékkal öszvehányva valami borzasztó képet adott volna a nézőnek, a vízparthoz ért, s megállapodék, mintha ura parancsát várná, mitevő legyen. Az okos állat érzette a veszélyt, mely előtte lebegett, füleit hegyezte, s bizonyos belső borzadással tekinte a sárga hullámokra, melyek keskeny partjaik között, mint a távol égdörgés, oly zajjal zuhogtak el. A vakmerő ábrándozó felébrede álmából, midőn hű lova megállott, s látá maga előtt e rémítő hullámhatalmat, mely határt akar vetni vakmerő pályájának. Néhány perczig rámereszté szemeit e locsogó örvényzetre, de csakhamar öntudat nélkül s vak ösztöntől izgatva felemelé lábait a két kengyelben, s egy kegyetlen sarkantyúlökést ada paripájának. Lova felágaskodott, mintha utólszor mutatná fel magát az égnek, s közéugrott a hullámoknak. A sebes örvény

elsodrotta őt, úgy látszott, mintha a víz öszvecsapva feje felett, mérhetetlen mélységeibe lökte volna. Néhány perczig nem volt semmi látható, az örvények szabadon sodródva tolódtak egymás után, a szél magas hullámokat hajtott, melyek túlcsapkodtak a felemelt partokon.

A szem nem láta többé semmit. Két vándor elsápadva tekinte egymásra, s az egyik kétségbeesve kiálta: Vége van.

De az ifjabbik még egyszer kinézett a víz felé, öszvecsapta kezeit, örömcsepp hulla szemeiből s felsikolta: Megszabadúlt, látja kend, most szökött ki lova a partra. És valóban, a hű állat megszabadítá mind magát, mind urát. A paripa megrázkódék, megállott néhány perczig, s visszanézett a torlódó habokra, mintha most akarná meggondolni, mily nagy volt a veszély, melyből kihatolt. De az ifjú szemei előre fordúltak a verebélyi útra, s alig engede három percznyi pihenést a szegény hű párának; újra megsarkantyúzta azt, és elszáguldott.

A két utas elnémúla a bámulattól, s néhány perczig szótlan haladt, s az öregebbik levette kalapját e szók között: Istenem, ezt a te hatalmas kezed tette, s szabadítá meg: dicsértessék szent neved.

Még félórányi távolra vala az ifjú a verebélyi klastromtól, midőn a déli harangszó füleibe kondúlt. Tompán és szomorúan zúgott végig a völgyeken, s az ifjút felrázta álmaiból. A ló lankadni kezdett alatta, de az ifjú a harangszóra feleszmélvén, még egyszer sarkantyút ada neki, melyre az öszveszedvén minden erejét, mint a förgeteg oly sebesen robogott végig a sík országúton. Nemsokára meglátszott a klastrom, elnémúlt a harangszó, a paripa még néhány lövetnyi száguldást teve, s az iszonyú pálya ki vala futva. Az ifjú a klastrom udvarán állott, megigazítá öve mellett pisztolyait, s leszállott. Egy sereg nép épen akkor tódúlt ki a templomból, s a nászcsoport egy hosszú folyosón végig a klastrom ebédlőpalotájába vonúlt. A menyasszony hószínű fejér köntöse úgy világlott ki a

többi öltözet közől, mint a zavaros habokból a hattyú. Ő halavány volt és komoly, szemeiben nyugalom vala, de olyan mint a völgy nyugalma zivatar után. Lassú lépésekkel mene a kiséret, melyet az öreg gróf látszott vezetni, a leány, mely mint a gyenge nádszál úgy ingadozott mentében, atyjának karjaira volt támaszkodva. A vőlegény a többi kísérők között volt elvegyűlve.

Midőn a sereg belépe a palotába, épen akkor érkezett oda Endre úrfi is: Megálljatok! kiálta. — A jelenlévők látván őt, öszvecsapkodák kezeiket: «Jézus! Endre úrfi!» Egyéb hang nem hallatott az ajkakon. Az ifjú keresztültört a csoportokon, s egyenesen Emelka lábai elébe omlott:

— Emelka, az egek irgalmáért: így tartád meg esküvésed? mond az ifjú, s öszvekulcsolt kezekkel álla szeretője előtt.

— Endre, sikolta a leány, s kezét szívéhez nyomá, mintha akadályozni akarná, hogy meg ne repedjen. Endre, szerencsétlen Endre! mit tevél te nekem? És az ifjú nyakába borúlt.

Midőn az érzések első fellobbanása lecsendesűlt, az ifjú visszaszökkent a leány karjaiból: Félre hitszegő! mond szikrázó szemekkel, érdemled-e hogy hitetlen karjaid ölelését tűrjem? Átkozott perczenet, melyben csábító szépségedet láttam.

— Isten! mond a leányka, és könnyei keservesen kezdének hullani; isten! én téged Endre mindég szerettelek, az isten bocsássa meg vétkemet, hogy én szegény alacsony sorsú leány rád mertem pillantani, az kábaság, irtóztató kábaság volt, de az ég meg fogja bocsátani.

— Hah kígyó, még is hallatod álnok csábító szavaid? gondolod, hogy többé lesz hitelök e feldúlt, kiégett kebelben? Mondd meg itt, az örök isten előtt, mert tovább nem viszed nyomorú éltedet, mióta szereted te e gaz latrot?

— Kit értesz, mond a leány, rámeresztve szemeit, Hornyát?

— Hah, álnok teremtés, hamar kitalálod, tudod, kit értek.

— Istenem! nyelvem azt esküvé, hogy szeretem, de szívem mindég tagadta azt.

— Leány, igazat mond-e szavad? szóla Endre, ki csak az utolsó szavakat vette figyelmébe; mondd még őszintén, te istened színe előtt állasz.

— Én igazat mondottam.

— Ördög és pokol! mond az ifjú, s fogai összekoczódtak, s lábai rezgének, s még is hitszegő levél?

— Endre úrfi, mi búsít? Azt mondod, hogy hitszegő vagyok? Nézd, mond a leányka, s kihúzá kebléből az ereklyét, ismered ezt?

Endre irtóztató szemeket meresztè e jelre.

— Nem magad mentél-e fel esküm alól? Nem küldted-e a jegyet vissza? Hah, Endre úrfi, én vagyok-e a hitszegő?

— Halál és pokol! ki adta neked e jegyet?

— Szolgád, ki által visszaküldted.

— Hah egek! mond Endre, homlokára téve kezét, most értem: árulás, irtóztató cselszövés, ördögi játék az egész. Halál és pokol, hol van Hornya?

A jelenlévők réműlve tekintgetének körül e kérdésre, de Hornya sehol sem vala. Egy perczig mély csendesség leve. A hallgatást egy tompa szózat szakasztá félbe, mely a palota fő részéről hangzott:

— Gyermek, mit keressz te itt? mond az öreg gróf, és közelebb jöve a csoporthoz.

— Hah, vén morgó, jó hogy itt vagy, később veled lesz számadásom. De mondd meg előbb, hol van Hornya?

Hornya eltávozott, monda valaki a csoportból.

— A szemtelen gaz lator, odább álla úgy-e? Jól van, lépj ide, te vén áruló atya, s lásd: előtted fogok e leánynyal öszveesküdni, ne mondj ellent, az egekre kérlek, csak most ne ellenkezzél: az irtóztató volna.

— Endre, te dühösködöl! mond Emelka ünnepélyes

nyugalommal. Késő, késő, Endre úrfi, e kéz már oltár előtt másnak van adva.

— Isten, nagy isten! mi ez?

— Az esküvés épen most vala, mond a leány mint előbb. Menj Endre úrfi, kérlek, honnan jövél: késő, minden késő.

Az ifjú szemeit atyjára mereszté; egyszerre felszökött helyéből, atyja elébe omlott, s kezét megfogván: Atyám, mond kétségbeesve, igaz-e, a mit a leány mond?

— Hahaha! mond a gróf, keserű gúnydiadallal felkaczagva: igaz, igaz!

— Úgy veszsz el zsivány gyilkos atya! mond az ifjú, s felszökvén, reá lövé pisztolyát. Az öreg gróf földre rogyott, eláradt vére a padolaton, s életjelenség nélkül.

A leány ájulva rogyott öszve e borzasztó jelenésre.

Endre irtóztatóan mereszté megholt atyjára szemeit, s hasonlóan az őrülthez az elájult leányhoz rohant, ki atyja karjain nyugodott, megfogva annak halvány kezét.

— Most, úgymond, kezemet adom, hogy fel vagy oldva esküvésed alól, most élj boldogúl, szerencsétlen kedves áldozat! Ezeket mondván, elereszté a leányka kezét, és kirohant az ajtón, s lovára ülvén, elszágulda oly sebesen, a mint jött.

Ez egész borzasztó jelenés egy negyedig tartott, s midőn az ifjú már eltávozék, csak akkor kezdének a jelenlévők magokhoz térni ez iszonyú ámulatból, mely hasonló volt egy borzasztó álomhoz.

A boldogtalan Dorogi haza vitte leányát, ki feleszmélt ugyan ájulásából, de halálos betegségbe esett.

Hornya felől a rege e perczenet óta hallgat. A ravasz lélek jó eleve megsejté a veszélyt, és elillanta.

Az öreg gróf — a lövés jobb karját roncsolta öszve — életben maradt — de bajából csak több hónapok után kelt fel.

Endre úrfit többé nem lehete látni. A verebélyi nép közől, kik közönségesen szerették, többen mentek keresé-

sére, de hiába. Lovának nyomát egész a Zagyvapartig kisérték, sőt midőn a víz elapada, még az iszapban is lehete észrevenni: többet senki sem mondhata felőle, s mi itt leeresztenők drámánk kárpitját, de az olvasó kérdhetné, ki volt legyen az a fekete lovag, kiről a történetet elczímeztük? Hogy e kivánságnak eleget tegyünk, el fogjuk mondani, a mit a néprege még végezetül e történethez beszél, kinyilatkoztatván, hogy igazságáért csak az eddig mondottaknak kezeskedünk, nem annak is, a mit mondandunk.

X.

Két pásztor, úgymond a rege, negyed napra a klastromi jelenés után, egy holdvilágos estve, a terebi réteken ballagott, nem messze a vadászhajléktól. Füleikbe egyszerre csendes suttogást hozott a szél, s midőn feltekintének, láták, hogy Endre úrfi, fekete lován s fekete pánczéljában, a vadászhajléktól jöve, karjain egy asszonyalak vékony ködalakú fejér öltözetben csügge, szőke hajai hosszú tekercsekben lebegtek a szél fuvalmában.

— Most már az én menyasszonyom vagy, Emelkám! most senki sem vesz el többé tőlem, monda egy férfiszózat, melyre az asszony szelíd szíves hangon felele: Tied vagyok kedves, tied, te sírok vőlegénye.

Ily beszédek között ságulda el a szerelmes párral a fekete mén, melynek nyomain lángok keltenek, valamerre ment, és serényéből kék szikrák pattogtak. A pásztorok sokáig néztek utánok, láták, midőn a paripa a Zagyva hullámai közé szökött, s láták, mint úszott velök könynyeden. — Ha szerencsésen elérték-e a túlpartot, nem mondhaták meg, mert alig voltak a habok között, a holdat sötét felhő fedé el, a tájra homály borúlt, mely nem hagya többé semmit látni. Másnap Dorogi nem lelte leányát, s mind ő, mind a nép azt hivé, hogy Endre úrfival elszökött. De nemsokára hire jöve, mely e véleményt megczáfolá.

Egy halhorgászó beszélte t. i. hogy a Zagyva partján — a mint mi vélekedünk nem messze azon helyhez, hol még 1815-ben egy kőhíd állott, de később az áradat elsöpré — az iszapban két halottat talált öszveölelkezve, egyik pánczélba vala öltözve, fején sisak, másik egy fiatal leány, vékony fehér ruhában. A halász mutatá a helyet, s a köznép ma is mutogatja, hol őket eltemeté. Szép zöld gyeppel benőve domb emelkedik fölöttök, s itt nyugszanak a szerencsétlen szeretők, de nem örök béke és egyesület ölében, a mit ártatlan üldöztetésök érdemlett volna, hanem, a mint a rege beszéli, sír utáni vándorlásban. Sokszor látni, mondják a verebélyiek, zivataros éjszakán Endre úrfit fekete pánczélban, fekete lován a templom mellett, mely a régi klastom omladékaiból épült, sebesen elszáguldani. Néha a sötétben nem látni egyebet a lángok lobbanásainál, mely a rohanó mén nyomain támad és enyészik.

KÁMOR.

ELSŐ RÉSZ.

I. SZAKASZ.

A két bajnok.

A nap már lehanyatlott vala, midőn egy magányos lovag a diósjenői rengetegek közől, Hont és Nógrád szélén, kivergődvén, szabadabb futásnak ereszté párolgó lovát az előtte felnyílt síkon. Olykor megállapodván, vizsga szemekkel tekintgete előre, és figyelt ha a levente, kit üzőbe vőn s még alkalmas távolnyira vélt maga előtt lenni, nem mutatkozik-e. Az alkonypára elborítá szemei elől a tárgyakat, s szinte félórányi tért hagyva maga megett a nélkül, hogy neszt hallana vagy élő termetet látna. Már csüggedni kezdett reménye, hogy szándéka teljesülhessen, s bosszú és harag forrtanak mellében, hogy a mit oly óva s előlátással számolt vala ki, az egy elvétett pillanat miatt fog semmivé lenni, s tette kémszemek által kitapogattatni. De csakhamar lódobogás hatotta meg fülét, s midőn körülpillantana, elől sötét klastromfalakat látott, megette pedig távol egy feketlő árnyékot az esti szürkületből kifejtőzni. A levente volt, kit üzőbe vevén egy sokfelé ágazó útnál szemei elől elveszte. A hold épen feltekinte kelet felől, s lovagunk azonal ráismert a rohanó tüzes fakóra, mely szinte bőszülten ragadá a nyergében ülőt magával. Lovagunkat örömérzet lepé meg, látván, hogy a lesett martalék

ki nem síklott kezeiből, hanem inkább önkényten fut tőrébe; felkapcsolván sisakját, szablyát húza s magát vívó helyzetbe tevé. A kastromfalaknak egyike megé vonúlni, s az ellent bevárván orozva ledöfni könnyű fogott vala lenni; de lovagunk többet bízott karja ügyességében, s büszkébb vala, ámbár vétekkel undokítva, hogysem magát orgyilkossá alacsonyodni engedné. A levente csakhamar elérte a klastromfalakat, egy közép termetű, izmos, s a mennyire a hold borongó fénye kivenni hagyá, a kornak érett szakában álló férfi. Alakja, melyen erő és elszántság mutatkoztak, visszadöbbenthete vala egy közép ügyességű bajnokot, de nem a mi lovagunkat, kinek sebes és gyakorlott karja több esetekben mutatá meg, hogy az erőn lehet fortélylyal győzelmet venni.

Lovagunk fekete pánczélba vala öltözve, tollatlan sisaka szinte fekete; a levente könnyű vadász ruhában, széles kétélű tőrrel öve mellett, s rajta semmi hadi készület, csupán zománczos kék sisakja, melynek tetején vörös tollak ingadoztak, s egy hasonlólag zománczhüvelyű szablya. Mi ezen jeleknél fogva nevezendjük őket.

A fekete pánczélú bajnok úgy helyezé magát a keskeny útra, mely a klastrom falai s egy irtózatos mélység között ment el, hogy a kék levente magának csak fegyverrel csinálhata nyilást.

Tíz lépésre voltanak egymástól, midőn a kék lovag férfias s egy kevéssé dörgő szóval kiálta a fekete bajnokra, hogy engedjen utat. Ez nem válaszolt, hanem előszöktetvén, kemény csapással támadt a kiáltó ellen.

— Hah gyáva rabló, te vagy? Köszönöm a sorsnak, hogy kezembe ada, mond a kék, s oly döféssel rohant reá, hogy ez nyergében nem tartózkodhatván, földre szédült s míg magát összeszedhetné, megrettent paripája futásnak erede.

A tizenötödik századi bajnokhoz az illett, hogy gyalog ellennel nyeregből ne vívjon, leszálla tehát a kék vitéz s úgy támadta meg társát. Tüzesen és elszántan folyt a via-

dal szinte egy óranegyedig, míg végre a fekete hős nem erővel, de karja fortélyával oly veszedelmesen találá ágyékba a különben is pánczéltalan ellenfélt, hogy az életjelenség nélkül rogyna öszve.

Ekkor a győztes eloldván a legyőzött paripájának fékét, gyorsan elszágulda, mint az, kinek dolga kívánt véget ért.

Egy elzárt keskeny völgyben, közötte azon hegyeknek, melyek Váczon felül szinte Párkányig a Duna balpartját fedezik, érte be társait a fekete pánczélú lovag, minekutána az éjnek nagyobb részén keresztül könyörületlen zaklatta volna maga alatt azt a nemes párát, mely győzedelme által ragadmányúl jutott kezébe. A csoport mintegy kilencz lovagból állott, kik közől heten fejtől talpig úgy valának felkészűlve mint a mi ismert lovagunk, fekete pánczéllal, sisakkal, fekete paripákon. Ketteje a lovagoknak vadászköntösbe öltözött asszonyalakok voltak, kik némán és szótlanúl mentek egymás mellett, egyike világos pej, másika vasderes ménen. Elnyerité magát vitézünk fakója, midőn a csoport közé ugratott, s a két asszonyalak paripája hasonlag, mintha ismerősök idvezlenék egymást, a vitézek között pedig halk suttogásban e szó hallatszott: «a gróf».

— Móré, nem volt semmi baj? szóla bajnokunk (kit ezután gróf czímmel fogunk tisztelni) egyik vitézhez a kíséretből.

— Semmi, méltóságos uram, de a gerliczék közől egyik igen szomorú, talán bánja a fészket, honnan elhoztuk, mond a grófnak ez a biztosa.

— Csitt, mond a gróf, ajkaira tevén ujját, majd megszokik új fészkében.

— Meg, ha a vörös karvaly el nem ragadja, de ettől ments meg engemet, jó istenem, inkább ama sánta ördöggel a mesében víni, mint ezzel.

— Attól nincs mit félned többé.

— Hogyan? talán beadta neki nagysád az ólom pilulákat? Szóljon, kérem nagysádat, én fejtől talpig fül vagyok.

— Ismered ezt a fakót alattam?

— Valóban, mintha láttam volna, az bizonynyal az, tegnap is azon ült. Mit teve nagysád neki?

— Csak annyit, hogy többé nem háborgat.

— Úgy boldog éjszakát kámori vár! Ezután csak úgy világítasz, ha én gyújtom meg a fáklyát feletted. Holtig hív szolgája leszek nagysádnak, csakhogy e sárkány körmeiből megszabadított. Istenem, ha nagysád nem jő védelmemre, azolta poklaiba kapott volna a manó, s mely siránkozás a budai csaplároknál! két esztendeig gyászolták volna a szerencsétlen Móré Tamást. De szeretheti is a gaz nép! Mert ki látta azt a korcsmát Budán üresen, borivók nélkül, hol Móré Tamás beszélte török csatáit? Ó gyöngyöm-adta sashegyi bora, ha engem föld alá tettek volna, tíz esztendeig fekete színt vettél volna magadra, de légy oly szép piros mint eddig, s ne félj, hogy árván maradsz, míg Móré Tamás mozoghat. Ugy-e, hogy jól vittem ki, a mit nagysád reám bíza? Oly messziről hozom a galambokat a nélkül, hogy elrepűlnének, vagy a kánya őket elkapná. Ez csak érdemel jutalmat, s hiszem, hogy ha a Dunapartra értünk, nem hagyja nagysád hív szolgáját étlen szomjan tovább poroszkálni. Látja nagysád ott azt a csárdát! szép csaplárné benne, tiszta és csinos minden, s az a budai bor, az fogja ám megmelegítni az éh gyomrot.

— Máskor Tamás, máskor, sietnünk kell, hogy virradtig legalább a vizen túl legyünk. Hát ha valaki nyomozza útunkat?

— Nagyságos uram, csak két kortyot hát, ha hiba esik miatta, akasztassa fel nagyságod Móré Tamást a dorogi legmagasabb bástyafokra.

Ezeket mondván, megsarkantyúzá paripáját, s előre vágtatott a csárda felé, hogy míg emezek a Dunáig jőnek, ő addig elvégezze reggelijét.

A gróf komor szemekkel nézett utána, s nem vala kedvére, a mit e boriszák teve, de kénytelen vala az ilyeneket

elnézni, mert e kedvencz szolgáját megsérteni, ki csaknem minden titkaiba beavatva volt, nem vala tanácsos.

Szürkült a hajnal, midőn a Duna partjához értek. A gróf félre lépe a csoport közől, s megfujta a tárogatóját, melyre csakhamar sebes evezéssel két csolnak jöve a Duna túl partjáról. A vitézek legott leszállongának, s egyik csolnakba lovaikat vezeték, a másikban pedig magok fogának helyt.

A két fátyolozott asszonyt maga segíté le lovaikról a gróf s a csolnakba vezette. Épen indulni akartanak, midőn egy durva szózat rájok kiálta, hogy megálljanak. A vitézek kardjaikhoz kapdosának, de a gróf lecsendesíté őket, mert a kiáltó csakhamar közelebb jöve egy víg éneket dúdolva, melyből Móré Tamás hangjára ismert.

Ez a bortömlő, ki csak két korty bor miatt tért ki az útból, úgy tele szívta már magát kora hajnalban a budai nedvből, hogy alig bírt lováról lekelni. A bor azonban csak testét szokta volt ellankasztani, feje, bármennyit ivott, tisztán maradt a mámortól, s ritkán vala oly eset, hogy Móré ne tudta volna, mit teszen, s mit beszél. Ez okból volt hozzá a titkokkal teljes grófnak bizodalma. Kedve volt volna Tamásnak még tovább is dúdolni énekét, de grófjának, kinek magába vonúlt, titkokkal teljes és mindég nagy dolgokat forraló természete előtte keresztülláthatatlan s bizonyos rémfátyollal volt előtte elburkolva, komor arczulatára tekintvén, nem mere énekével zajt ütni, hanem a csolnaknak egyik szélébe húzódék s a bor gőzétől nyomatva elszenderült.

Mély hallgatás uralkodék a csolnakon, csak a lapátok kimért s egyalakú csappanásai zavarák meg a csendet. A hegyek, melyek eddig kietlen fekete foltoknak tetszettek, lassanként előtünedeztek a kelő fényben. Hideg hajnali szellő fuvalta körül a vándorokat, kik a nap piruló lángjára, mely a víz tükörén reszketett, szótlanúl bámúltak. Azalatt a csolnak észrevétlenül a parthoz evezett. A vándorok kiszállongának, s egy négylovú szekér görgött

elő, melyre a gróf az asszonyokat felsegélvén, vitézeivel lovára pattant, s az egész kisérő sereg az erdő sűrűségei között eltűnt.

II. SZAKASZ.

A klastrom.

A klastromban, melynek falai mellett az iménti szakaszban beszélt, viadal történt, hallák a lónyerítést, a kardcsattogásokat, összefutának a fráterek, de nem tudván, mi történik, s vaktában nem mervén a klastrom kapuját felnyitni, jónak találák, hogy a páter Eustáchius szobájába menjenek, kinek ablakai oda szolgáltak, honnan a fegyverzaj jöve, s onnét tudják meg, micsoda kalandor nép, vagy az ő kifejezésök szerint, quales impii nocturni prædones azok, kik éjjeli időben e szent helyen egymást öldökleni eléggé istentelenek.

— Quid hoc est fratres? mond az öreg Eustáchius, midőn álmából felrettenvén, a nagy zörgésre ajtaját felnyitá, per amorem Dei crucifixi, talán tűz van? Boldogságos szűz, nem megmondottam-e hétezerszer is, hogy kutya és csirke a konyhából exuláljanak. A toll és a szőr gyulékony portéka; per deos immortales, tamen ex Plinio et Aristotele hæc nota sunt.

— Nem tűz, Carissime confrater, hanem háború, öldöklés, gyilkolás, mondának az ajtón berohanók, kik csaknem feltaszigálták a jó öreget, midőn tisztelt auctorait idézgette.

— Háború, öldöklés? per sacratissimam trinitatem! Civile bellum perniciosum totæ quantæ reipublicæ. Egész sereg mondásokat idézett Cicero és Tacitusból a polgári háború ellen, de senki reá nem hallgatott, hanem lélekszakadva rohantak az ablakokra, hogy lássák, quid consilii inter prædonum discordias.

A hold felhők alá volt rejtezve, sötétség és borzasztó csend uralkodott az egész környéken. Az ablakon bámulók egy lelket sem láttak, mert azalatt míg ők Páter Eustáchius ajtaján zörgettek, a bajvívás végbe ment, s a fekete vitéz már jó tova haladott.

Kérdés támada közöttök, mitevők legyenek? Ha tanácsos volna-e kaput felnyitni s nehánynak kimenni, hogy körültekintsenek, a klastrom falainál nincsen-e valamely zsiványbanda, mely talán a klastromot akarja felgyújtani, hogy annál könnyebben vihesse véghez a klastrom nyájában való rablást.

Egyike a fráteréknek azt vélte, hogy minekutána annyi szemek nézése és fülek hallgatása sem láthatott s hallhata valamit, ő el nem hiheti, hogy a fegyvercsattogást, a lónyerítést más okozta legyen mint az a haramia, kit egy hónap előtt itt gyilkoltak meg, s kinek lelke azóta ezen környéken kísért.

Azon korban a tudomány helyét babona töltötte be. A képzeleti erő vezér nélkül csapongott a kor embereinél, s mindenütt, hol valamit természeti úton megfejteni nem tuda, csodákkal és tündéri erőknél fogva fejtegette. Innen volt, hogy az emberek földet és tengert, léget és felhőt rémekkel s tündéri alakokkal lakosítottak meg, nem csoda tehát, ha a mi fráterünk találmánya hitelt könnyen nyert.

Az egész confráterség körében csak az egy páter Eustáchius volt, ki ezen állítást tagadta. S ámbár magában ő is hitte a rémek lételét, s félt tőlök, de az a kis hiúság, hogy magát mindég a legtanultabbnak mutathassa, eltagadtatá vele saját belső érzeményét, s többnyire mást szokott vitatni mint a mit hive. Most is tehát azonnal belecsapott a beszédbe:

— Az lehetetlen fratres! Kisértetek csak a vén asszonyok fejében vannak, hoc repugnaret legibus naturalibus. És azután feltenni is vétek! Hiszen tudjuk ex novo testamento, hogy urunk az ördög hatalmát megtörte, hogy neki többé

semmi ereje nincs az emberi lelkeken, hogy . . . . . Még több és bővebb okokat hordott elő, részint a theologiából, részint a metaphysikából, melyekkel igyekezett bebizonyítani, hogy a fráter állítása nem való. A confráterek azonban nem mertek neki ellent mondani, de magokban még is hittek a fráter szavának.

Azalatt míg ezek itt tanácskozának, a klastrom kapusa, ki maga is észrevevé a falak körüli lármát, sok vesződség után felkelté a priort, ki a vacsoránál infusiót engedvén, maga is jobban beletekintgete a kancsóba mint egyébkor, s mélyen elaludt, kihozta tőle a kulcsokat, melyeket ez éjszakára mindég magánál tartott, mert tapasztalá, hogy a kapus a frátereket némelykor kibocsátgatja, s ezek az egy fertálynyi távolra fekvő Diósjenőre szöknek, s gyakran csak akkor térnek vissza, midőn a reggeli misén kell összegyülekezniök. Megszerezvén a kulcsokat, magához vette páter Móriczot, ki legbátrabbika vala a szerzeteseknek, s ha páter Eustáchhal a tudományokban nem mérkőzhetett is, több itélettel és életbeli ismeretekkel bírt nála.

A mint a kaput kitárnák, egy fekete paripa, egész lovagi készülettel a hátán, nyerítve az udvarba robbant. Az olvasó emlékezik a fekete vitéz paripájára, mely elszabadúlván, a viadal közben tért tetőt összenyargala, míg végre a helyre, hol urát elhagyá visszatérne, kit midőn nem lelt volna meg többé, a klastromkapuban megállapodék, s elnyeríté magát, hogy valaki által bebocsáttassék; az őr és páter Móricz azon bátorsággal, melylyel a klastromban kevés bírt, összvevizsgáltanak egy homályos lámpafénynél mindent, míg végre a kék sisakú bajnokra akadának, ki még akkor is félholtan feküdt vérében. Páter Móricz közelebbről megvizsgálván a testet, észrevevé, hogy még meleg, s benne élet van; haladék nélkül a klastromba viteté azt, és az orvos páterre bízta. Megvizsgálván a páter sebét, nem találta veszedelmesnek, de a testben szükségkép nagy elgyengülésnek kellett következnie, mert igen sok vér folyt el belőle.

Ámbár a leventét külső jelekből inkább lehete holtnak mint élőnek tartani, mégis, hogy ha lehet, eszméletre hozassék, azt szükség volt sietve eszközlenie, de a páter addig nem nyúla a testhez, míg azon kornak szokásához képest minden, részint babonás, részint religiosus szertartásait el nem végezte volna. Komoly, ünnepélyes léptekkel közeledett a beteghez, érthetetlen szavakat mormolva körüljárta ágyát, s végre térdre esett, s ezen versnek háromszori elmondása után:

Fű, fű, fű!
Ördögoldal-fű,
Légy segéde a betegnek
Ördögoldal-fű —

kelet felé fordúlva, egy áhítatos Ave-Máriát monda, s keresztet vetvén a betegre, a szokott szók helyett ezeket mondogatá: Hippokrates és Galenus nevében Ámen!

Végre összetördelvén sebfüveit, belőlök írt készíte s a bajnoknak sebhelyére köté, s egy kisszerű csuporba füveket hányván, rájok bort önte, s az ekként készült italt a betegnek beadá, melyre az csakhamar magához tért és megszólala, de csak gyengén s alig hallható hangon.

Alig futa el a klastromban híre, hogy a megsebesített levente él, páter Móricz azonnal felkerekedék ágyából és ment látogatására. Ijedség futá el tetemeit, a midőn a szobába lépett. A bajnok, kit csak alig hittenek többé életre hozhatni, Jeney Kálmán volt, a páter egykori növendéke.

Elfogódott szívvel könnyek csordúltak ki a' jámbor szerzetes szemeiből, midőn szeretett növendékét ily helyheztetésben látá, érzette a veszedelemnek egész súlyát, mely életét fenyegeté.

— Boldogságos szűz! hát így talállak-e Kálmán, s téged, bajnokot százak felett, talállak-e így? Mely kar lehete képes legyőzni?

— Csitt! mond Jeney, elég szerencse nekem, hogy téged

itt talállak. Ha a Jeney név előtted valaha kedves volt, ha Kálmán iránt legkisebb szikrája lobogott valaha benned a szeretetnek, most bizonyíthatod be.

— Mi történt, az egek uráért?

— Ne kérdd, ahhoz az idő rövid. Eddig atyám talán kétségbe esve küszködik a halállal, ülj lóra, és siess, hogy napfelkölte előtt Kámorban légy. Mondd a szerencsétlen aggnak, hogy ne bánkódjék, leánya nincs elrabolva, karjaim megszabadították, hogy itt van velem, s mihelyt sebemből meggyógyulok, azonnal honn leszünk Kámorban.

— Mit? egek, nem hagyott-e el eszméletem? Ha értem, a mit mondasz? Lórát elrablani? Istenem, szólj világosabban.

— Mindent meg fogsz tudni. Pető honn van, látta a történteket, beszéltesd el vele magadnak. Most minden percz drága. Adjatok papirost, tollat, írnom kell neki. Másként nem hiendi, a mit mondasz.

— Kálmán, az egekre kényszerítlek, szólj, él-e Lóra?

— Kérdezd az eget, mely lecsillámlik reá s látja őt, én nem tudom.

— Hol van tehát?

— Nagy isten, mit nem adnék érte, ha tudnám. Kérdezd azokat, kik elrablák; de félre ezzel, ne töltsük szóval az időt, hanem nyergeltess lovat s menj fel Kámorba, de sietve, a mint csak lehet.

A mint ezeket mondá, azonnal tollat veve, s felegyenesedvén, a mennyire elgyengült teste engedé, megírá a levelet.

Páter Móricz látván, hogy a menetel haladást nem szenvedhet, azonnal lóra ült, és az erdőknek sűrűségei között sebesen elvágtata.

III. SZAKASZ.

Kámor.

Minekelőtte a történet fonalát tovább vinnők, szükség, hogy olvasónkat a Jeney-házzal, melynek elhanyatlása tárgya lesz e regének, közelebbről megismertessük.

Egyikén azon magas tetőknek, melyek Nógrád és Hont között emelkednek föl, s jenői, vagy másként börzsönyi hegyeknek neveztetnek, nehány faltöredék s bástyanyomok látszanak. A pásztor, vagy vadász, mert e sivatag vidéket ritkán látogatja más, a mai időben kámori romoknak nevezi e puszta omladványokat, s regéket mond felőlök, melyeket őseitől tanult, vagy leleményes elmével önmaga költe. Ezen romok alatt, mondják a mai kor emberei, kincsek vannak elrejtve, melyeket feltalálni csak annak lehet, ki száz esztendőt túl élt, s szegény levén, sorsával mégis végiglen meg vala elégedve. A kincs, úgymond, több századok óta hever már a föld üregében, a nélkül, hogy valaki fölemelhette volna, s még félszázadig lesz elrejtve, s ha mindaddig sem találkozik még száz évű megelégedett, messze tartományokból fognak bizonyos idegen vének, számokra nézve hárman, megjelenni, s a kincset sötét borzasztó éjszakán a villámok fénye mellett felásván, magokkal elvinni. Ezen hegyek alatt fekszik a termékeny határú diósjenői falu, itt ömlik ki sziklák alól a gyógyerejű Zsibak forrás, itt láthatni ama csodálatos szigetet, mely minden tizedik évben változtatja helyzetét, mert a rege szerint ezen sziget a boszorkányok gyűlhelye. Itt tartanak minden tizedik évben tanácsot, s valahányszor gyülekezetöknek jó vége lőn, forgószelet támasztanak, mely a szigetet tovább hajtja a tó hullámai felett. Mintegy ötven év óta azonban a sziget egy helyben marad, mert a boszorkánysereg bizonyos nevezetes kérdés fölött, mely iránt már öt ízben tarta gyülést, összeegyesülni nem tud.

Mi nem akarjuk ezen véleményeknek alapjait vizsgálni, s eldönteni, mennyire igazak, mennyire nem, s azért bár többeket beszélhetnénk még, félbeszakasztjuk, s a helyett inkább egy-két vonással festjük ezen tájat, úgy, amint azon korban volt, melyben az itt elbeszélendő történet esik.

1456. év körül Diós-Jenő környékén több mérföldekig nem láta a szem egyebet sűrű erdőknél; a szántóföldek, melyek most gazdag aratással jutalmazzák Jenő lakóját, akkor rendetlen alakú irtományok voltak, széjjelhányva egymástól az erdők sivatagaiban; a földmíves izzadással, nagy munkával szerezheté elő a terméketlen földből élelmét. A nép vadászatot látszott leginkább kedvelni, mert a vidék vadaknak nagy bőségében volt, a vadász könnyen vehette fáradságának jutalmát.

Diós-Jenő, most egyik Nógrád legnépesebb helységeinek, akkor csak középszerű szegény falucska volt, egyetlenegy kitünő hajlék sem látszott benne. De annál nagyobb fényt és pompát láthata a szem ott, hol most a kámori pusztaromok állanak. Mint egy tündér palota, csendes pompában fénylettek Kámor tornyai a magános sivatagban, s már messziről mutatták a szemnek, hogy urai s építői valaha a hatalomnak és gazdagságnak magas pontján állhattak. Mikor és ki által emeltettek legyen ezen méltóságos falak, arról a történetek mélyen hallgatnak. Felőle csak annyit mondhatunk, hogy jeruzsálemi András idejében már a Jeney-nemzetségé volt, mely származását Huba vezérig vitte fel, s három századiglan virúlt Magyarország gyökeres nemzetségei között, s az országban mint vitéz és harczra termett ivadék ismeretes volt. A nemzetség képe, között, melyek a vártermek egyikében voltanak felaggatvai függött képe azon Jeneynek, ki egy régi oklevél bizonysága szerint jeruzsálemi Andrástól adományúl kapta ezen várat a diósjenői faluval s nehány ezen vidéken fekvő helységekkel együtt; ez adományban kapott uradalom az idők viszontagságai között részint belső háborúk, részint a Jeneyek fényűzése miatt (mert ez nagy gyengesége vala

e nemzetségnek) annyira elcsonkúlt, hogy V. László király idejében, kinek országlása alá esik e jelen történet, a Jeneyek birtokában csak a kámori vár és Diós-Jenő volt. Három helységet az Ipoly partján a Forgách-nemzetség ragadott erőszakkal magához azon zavaros időkben, midőn Hédervári Kont és egyebek Zsigmond király ellen lázadának fel. Azonban 1436. évben Jeney András Forgách-ivadékot vevén nőül, vele nehány termékeny faluknak juta birtokába a Garam mellékén, s ez által ismét egyikévé vált a felső-magyarországi hatalmasb nemeseknek.

V. László országlásakor, vagy inkább azon korban, midőn regénk kezdődik, a Jeney-háznak András, a 70 évű agg, volt feje. Míg karjai a fegyvert emelhették, egyike volt a legvitézebb bajnokoknak Zsigmond s Albert királyok alatt, esküdt híve a Hunyadi-háznak, s híve a csecsemő Lászlónak is mindaddig, míg a Garák vagy inkább Cillei pártja Hunyadi ellen rémítő hálóit nem szövé. Jelen volt a szendrői győzedelemben Murát ellen, s midőn Hunyadi táborozásai elközeledtek, csaknem minden harczaiban résztvett, s kevés volt, kinek vitézségébe s hív indulatába oly sokat helyezett volna Hunyadi, mint az övébe. A szentimrei véres harcz után, hol Hunyadi oly dicsőleg vágta keresztül magát a török táboron, sebet kapott, s félszemét egy nyíllövés által elvesztette, visszavonúlt a hadi pályáról, s Kámor falai között szeretett nője s egyetlenegy fiúmagzatja körében tölté a nyugalom és béke napjait. Nyugalmát egy történet keseríté el, melyet a jövő szakaszban beszélendünk.

IV. SZAKASZ.

Tizenhat év előtt.

Egy komor őszi napon a vár előcsarnokában állott Kámor asszonya, a szépségéről nevezetes Forgách Mária, széjjel tekintgetve a várhoz vezető ösvényen, ha férje és Kálmán

fia, kik a vadászaton voltak, nem jőnek-e? Sehol sem láthatá, de helyettök egy asszonyt vett észre a vár felé közelegni. Egy czigány koldusné volt, ki balkarja alatt egy csomó rongyos bútort vitt, jobb kezénél pedig egy kisded, mintegy öt évű leányt vezetett. Az egyike volt a legcsudálatosb termeteknek, melyeket a szem emberalakok között találhat. Magassága csak negyedfél lábnyi, ehhez képest rendkivül vastag, de ezen vastagság korántsem a kövér vagy húsos test, hanem inkább, a mi asszonyoknál ritka, csont és izmok következése volt. Arcza egy rémítő boszorkánykép, inkább férfi- mint asszonyarczhoz hasonló, eldurvúlva s égve a nap vagy tűz hevétől, szemei szikrázó feketék, melyeknek tekintete, a helyett hogy könyörületre olvasztaná, inkább elrettenté a nézőt. Vonásaiban egy kegyetlen mosolygás, melyekkel Ramberg a kár vonásait festené, ezt azonban egy bizonyos komolysággal igyekezett elrejteni. Ősz hajai összekuszáltan állottak fején, s csak félig voltak egy gondtalanúl összeaggatott sárga kendő alá borítva. A kis leány, kit karjánál fogva vezetett, ellent nem állván az, hogy arcza oly szinű volt, mely e népnek tulajdona, egy kedves lény vala. Gyönyörű nagy fekete szemek forgottak barna szemöldjei alatt, göndörödött gyűrűkben omlottak alá vállaira holló fürtei; vonásain annyi kellem és lágyság volt elöntve, hogy a szem, mely egyszer reápillanta, gyönyörűség között merült el nézésébe.

Így közelgett e két egymástól különböző alak a vár felé. Már a kapun belül voltanak, midőn egyszer riadás támada, s egy sereg kopó, mely a vadászatról jöve, rémítő zajjal rárohant a koldusnőre. Ő visszahúzódott a kitárt kapu egyik szárnya megé, de a mérges üldözők nyomában voltak s képzelhetetlen dühösséggel rohantak reá. Az asszony védte magát, a mennyire lehetett, de mind hiába, a kis leányt kénytelen volt kezéből elbocsátani, hogy mind a két karjának hasznát vegye. Az ebek a leánykára rohantak, s már összemarczangolták volna, midőn hirtelen ott

termett Kálmán, s látván a veszélyt, megsarkantyúzá paripáját s közéjök ugratott a kutyáknak. Azonban ifjú hevessége mérséklet nélkül elragadván, a mit jóvá akart tenni, azt elrontá. A paripa elszilajodván a heves sarkantyúzás által, tüzesen a kutyák csoportja közé ugrott, s a szerencsétlen leánykát összegázolá. A koldusnő rémítő sikoltása, a mint kétségbeesve ölébe kapta az eltiprott gyermeket, leírhatatlan. De ez mind későn vala. A leányka egy óranegyed múlva kiadá lelkét.

A szerencsétlen koldusnő kétségbeesve tépte haját, sikoltva futott fel a vár felé, s irtóztató hangon kiáltoza fel a vár asszonyához, hogy adja vissza gyermekét, melytől istentelen fia oly kegyetlenül fosztotta meg; dühösen rohant fel a grádicsokon, s bőszült lelke Kámor asszonyán öntötte volna ki dühét, nem találván más tárgyat bosszújának, mert Kálmán ekkor már eltávozott, ha a megrémült Jeneyné hirtelen el nem zárja előtte a várcsarnok vasrostélyzatú ajtaját.

Ekkor a koldusnő, hasonló egy őrülthöz, felkaczagott, karjaira vette gyermekét, összekulcsolgatá azt, s ismét földre tette. Sírt s nevetett egyszersmind, s rémítő ábrázattal, melyen fájdalom, kétségbeesés s egyszersmind a bosszú iszonyú képe ült, azon ajtó felé fordúlva, hol a megrémült Jeneyné borzadva eltávczott, szörnyű átkokba öntötte ki mérgét.

— Átok rád, kegyetlen Jeney-faj, átok arra, a ki szült, s a kit szülni fog. Legdrágább kincse magzatodnak, melyet szülni fogsz, Kámor asszonya, mely neked is kincsed vala, a szépség, legyen kiirtója ivadékodnak. Szálljanak várad kevély tornyai legdühösebb ellenséged kezébe, s örök homály és feledék borítsa el a Jeney nevet.

Ezen borzasztó átkozódás után, melyet a már leszálló szürkület még borzasztóbbá teve, karjaira vevén holt gyermekét, ez a csudálatos asszonyalak eltávozott, és soha magát többé Kámor vidékén nem mutatá.

E szerencsétlen történet után Jeneyné, kinek szelíd és

gyönge érzéseit ez irtózatos jelenés mélyen megrázta, nemsokára forrólázba esett, s megszülte magzatját. Midőn tudtára adnák, hogy szülötte leánygyermek, ellepték lelkét a babonák minden rémei, mivel a koldusnő jóslata már ennyiben teljesülve volt, egész valósággal hitte, hogy a leány leszen oka a Jeney-ház elpusztulásának. Mély ájulásba esett, melyből többé fel sem ébrede.

A csecsemő, mely egészséges és ép vala, ügyes dajka kezére bizatott, s nevekedett atyja vigyázó szemei előtt. Három évű koráig, valahányszor reá tekinte az öreg Jeney, fájdalom gerjedt fel lelkében, s könnyeket törlött ki szemeiből a szeretett nő emlékezetére.

Később, midőn a leány 9—10 évű volt, atyja szivében örömök és félelmek váltogatták egymást iránta. Gyönyörködve vette észre a leány eleven tüzes elméjét, s édesdeden mulatozott vele, de lassanként fejledező szépsége aggodalmat gerjeszte benne. A kor babonái őt kevésbbé fogták el mint egyebeket, de mégis annyira nem győzheté meg, hogy a csodálatos jóslóné átka iránt egészen nyugton volna.

A leányka még csak 14 éves vala, s már a szomszéd vidékeken szépsége közbeszéd tárgya lőn. A köznép nem nevezé őt máskép, mint a szép Lóra, s a pajkos leventék, kik Kámorba jöttek Kálmánhoz vagy vadászat, vagy harczjátékok kedvéért, bódúlt kedvökben a leánykát kámori csillagnak nevezték, s mindenik iparkodott magát szerelmére méltóvá tenni, de ő érzéketlen és hideg maradt irántok. Nyarantan a lovaglásban lelte mulatságát, s kevés vadászatot tarta Kálmán, hogy ő azon jelen ne lett volna, egyikétől kísérve hívebb szobaleányainak. Téli napokban, midőn az öreg Jeney meghitt bajtársaival estvénként összeeült, emlegetve a régibb csatákat s a nagy bajnok Hunyadi győzelmeit, s átkokat szórva a Cillei és Gara czimboráira, kik a Hunyadi-ház ellenségei voltak; Lóra egy kandallónál megvonúlva, dajkája tündérmeséi által szép regényes világot alkota maga körül. Csodálkozva

hallgatta a rőfszakál történetét, a három testvér királyfi bújdosását, kiknek legifjabbika nyerte el a sok viszontagságok után a tündérvárban lakó csodaszépségű leányt. Legörömestebb hallgatá azonban a szép Irma regéjét, kit hét esztendeig szeretett a szélkirály fia, mert szüleitől meg nem nyerhette, végre kilopá a várból, és hat villámsebességű tátoson elragadván, bűbájos kastélyában rejtette el.

Bármely egyűgyűen voltak is az öreg Márta regéi szőve, elégségesek valának arra, hogy egy természeténél fogva ábrándozó leányka fejét elbódítsák. Innen származott, hogy Lóra mindenben bizonyos regényes színt keresett, s minél csudálatosabb és a mindennapi élettől különböző színe volt valamely tárgynak, annál kedvesebb volt előtte. Azon sok szép ifjoncz bajnokok közől, kik különbféle ürügy alatt Kámorba jöttek, hogy e szépség bálványát láthassák, s figyelmét magukra függeszthessék, az egyetlenegy Forgách volt az, ki Lóra kegyeit leginkább látszott bírni, s ezen megkülönböztetést nem annyira szépségének, ámbár a legszebb férfiaknak volt egyike, kiket Lóra valaha látott, hanem inkább annak, mert alakján és tettein bizonyos regényesség vala, mely őt a többi leventéktől egészen megkülönböztette, s leginkább hasonlíthatóvá tette azon tündér lovagokhoz, kikkel Lóra a maga képzeleti világát meglakosította.

Forgách László unokája volt azon Forgáchnak, ki a Jeney-nemzetség Ipoly melletti birtokait magához ragadván, az öreg Jeney Andrással gyűlölségben élt; Lórával és Kálmánnal rokonságban is állott, mert mint mondottuk, ezeknek anyja Forgách-leány volt. Ez a Forgách egy gyönyörű sugár termet vala, magasságára nézve egy kissé több mint középszerű, hasonló egy ifjú paladinhoz, ki nagy Károlyt a harczba kísérte; arczát egy pár ajak, a legszebb metszésű, egy kevéssé meggörbedt orr, s két fekete szem, tele szerelemlánggal és epedéssel ékesíték. Lelke bátor, nagyokra készült, s minden tettre elszánt,

a mely nagyság és szépség bélyegeit hordozhata magán. Heves és könnyen fellobbanó természetű, de lobbanásait egész a csodálatig mérsékleni tudó; s innen a vele egykorú ifjú bajnokok között, kiket nem ész mint ezt, hanem szilaj tűz ragadozott, a legvitézebb lovag. Az egy szép tekintet vala, midőn László valamely ünnepen bajnoki ékességeiben megjelent. Rajta minden egyszerű vala czifrázatok nélkül, semmi szembeszökő piperézet vagy szín rajta nem látszott, soha más színű öltözetet mint feketét nem viselt, mégis minden szemek reá fordúltanak, mert méltóság kellemmel párosúlva ritka férfin volt annyi mértékben, mint László alakján. Egy sötét pej paripája volt, melyet, midőn Németországban kalandozna, egy bajvivásban Fridriktől nyert ajándékúl. Soha még bajnok lovat nem szerete mint ő ezt. Szemefénye gyanánt nézte, s a sebességtől vevén hasonlatot, bódorgó hevében Villámnak nevezte.

Ez a szép regényes lovag bálványa vala az asszonyi világnak, sőt bálványa az akkori ifjú leventéknek is. Minden ifjú lovagok csak azon törekedtek, hogy hozzá hasonlítsanak; minden leányka leginkább neki kivánt tetszeni, de László szíve csak Lóráért hevűlt, csak ennek s ebben látszott élni, s a kevély ábrándozó leányka végre meghódolt volna e tündér vitéz ostromainak, de vele csak némelykor jöhete össze. László tudniillik sok hálával tartozott Cilleinek s a királynak, s ezeknek volt híve, s inkább a Garák mint Hunyadi pártjához szított; az öreg Jeney pedig mindazt, ki Hunyadit az imádásig nem tisztelte, miként ő, ellenség gyanánt nézte. Ez vala oka, s ama másik, hogy nagyatyja Jeneynek némely birtoká magánál tartá, annak hogy László nehányszor szóbeli vitákba ereszkedvén Jeneyvel a Hunyadi és Cillei között levő gyűlölség fölött, tüzesben összekapott, mintsem az ősz bajnok tűrhette volna; s később látván, hogy Kámor ura előtt nem kedves vendég, Kámorból egészen elmaradt, csupán Kálmán vadászatát látogatá meg, de ezt is ritkán,

mert Kálmánnal sem eléggé összehangzó volt. Itt láthatá csak némelykor Lórát.

Ily kedvetlen körülmények között elveszté minden reményét, hogy Lóra szivét magához hajthassa, s még inkább azt, hogy valaha őt bírhassa. Nemsokára el is hagyá Kámor vidékét, melyhez csak félnapi távolságra lakott, s Budára, hol a király és Cillei nagy kedvezésekkel fogadták, s a király, apródainak fejévé tette, ritkán bocsátá el oldala mellől, s Cillein kivül alig volt biztosabb ember.

Így tölté napjait László az udvari zaj és fénynek közepette. Lóra képét azonban semmi ki nem törülheté lelkéből, s élete bús emlékezés s titkon epesztő gyötrelem napjai voltak.

Örömest beszélnénk többet is itt e regényes lovagról, mert tudjuk, hogy szép olvasónéinkat is ő érdeklené leginkább; de félbe kell szakasztanunk, s visszatérnünk Kámorba a szép Lórához.

V. SZAKASZ.

Vendégség.

Az egy szép júliusi napon vala, midőn Jeney a Hunyadi vaskapui győzedelmét ünneplette. Pözsgött a vendég Kámor palotáiban. Magas fa székeken ültek körül egy hosszú tölgy asztalt, s vidám felkiáltások között járt kézről-kézre az ó budaival töltött nagy billikom. Legelső volt Jeney, ki a vaskapui győző egészségéért kelyhét felemelvén, azt ezen fenharsogó szavakban dicsőité:

— A vitézek fejedelmének, ki ezelőtt 14 évvel Vaskapunál az ozmánokat megtörte, hosszú életet!

— Éljen! kiáltának a bajnokok, s adja isten, veté közbe egy ifjú levente, hogy ellenségei megszégyenüljenek.

— Jól mondád Laszky, felelt Jeney, keresztülnyújtván kezét az asztalon a szólóhoz, jól mondád, adja isten, hogy

az álnokok fúljanak meg azon tőrben, melyet ellene készítenek.

— S kik azok? kérdé egy szózat a sokaság közűl, s látván, hogy minden szemek reá fordúltanak, felemelkedék székéről.

A társaság csak most vevé észre, hogy közöttök egy ismeretlen van, s a szózat annál meglepőbb vala. Az idegen, ki szavát fölemelé, egy izmos férfi volt fekete pánczélba öltözve, sisakát, mely hasonlólag fekete volt, karjára akasztva tartá. Feje kopasz, csak hátul látszott rajta nehány rőt hajszál függeni. Vonásai mintegy 40 évre mutattak. Külseje közönséges embert árult el, s alakján bizonyos durva szemtelenség látszott, s egy pár kialudt tüzű szem, s egy vörhenyeges orr jelentették, hogy a Noe-ápolta nedvnek nem ellensége, s hogy jelennen is ez szól belőle. Az olvasó ismeretes már ezen kancsóvitézzel, ő senki egyéb nem mint Móré Tamás.

Midőn vakmerő kérdését kibocsátaná, felállott, mint mondánk, és Jeneyre tekinte, kihez a kérdés intézve látszott lenni.

A heves Kálmán nem várván be hogy atyja feleljen, tűzbe lobbant, s a Cillei és Gara neveiket kiáltá fel.

— Ifjú bajnok, minekelőtte e két nevet említenéd, meggondolhattad volna, hogy ők a király leghívebb szolgái, hogy csak olyakat cselekesznek, miket ő felsége maga is javal, s amikor cselekedeteiket kárhoztatják, magát a felséget kárhoztatják. Tudod-e, mi a felségbántás?

— Azt nem tőled fogom tanulni, gondolnám. S ki vagy te, hogy egy istentelen Cillei és Gara pártjára kelni mersz?

— Az mindegy a dologra, elég hogy egy híve a királynak, és így tisztelője a Cillei és Gara névnek.

— Az a vakmerő arcz és rettenhetlen hang, melylyel Móré ezeket mondá, bámulást gerjeszte a körben. Kálmánnak egy szempillantatnyira nem engedé a tűz felelni, de csakhamar elcsillapúlván, határozott szóval, mely

egyszersmind értésére adá Tamásnak, hogy a villám közel van, rákiálta:

— Úgy hát ellensége Hunyadinak, s ellenségem nekem.

— A mint akarod, úgy magyarázd, mond Móré, s alig mondá, általános zaj támada a körben, szikrázott az arcz és szem minden alakon, s Kálmán már félig kihúzá kardját, midőn Lóra mellette termett, s kérlelve őt, minden erejével tartóztatá karját.

Bármely szemtelen vakmerőséggel bírt is Móré, s bár e jelenés előre ki vala Móré és grófja által gondolva, mégis, midőn ennyi szemek villáma egyszerre reácsapott. Móré egy kissé elsápada, s alább hagyott fenhangjából.

Azon időben nagy véteknek tartatott a vendégi jus megsértése, s Móré csak ennek paizsa alatt mert ennyi szemtelenségre vetemedni, a minthogy reménye nem is csalá meg, mert az öreg Jeney, bármint fel vala is háborodva Móré szavain, midőn látná, hogy a fegyverek zördűlnek, azonnal csendet kért.

— Az balgatag vakmerőség tőled, bárki légy, hogy magadat itt közöttünk Cillei és Gara hívének vallod, s érdemelnéd, hogy azonnal kárát lásd botor tettednek; de barátim, Hunyadi hívei, ne felejtsétek a vendégi just, s ne azt, hogy Jeney házában még ezen jus soha sem sértetett meg. Azonban, ha kinek kedve van ezen Cillei czimboráján elégtételt venni, teheti azt bízvást Kámor falain kivül. A délesti időt úgyis vadászattal kívánja tölteni mulatságtokra Kálmán, halaszszátok az elégtételt akkorra.

— Úgy legyen, mond Kálmán, tüzesen végig mérve szemeivel Mórét, én meg fogok vele vívni.

— Legyen, mond felbátorodva Móré, s egy nehéz vas keztyűt vetvén Kálmán elébe.

— S most csendet barátim, mond Jeney, s elkezdé újra a kelyhet Szilágyi és az ifjú Hunyadiak egészségére üríteni.

Valahányszor felkiáltás történt, Móré kelyhe már akkor

mindég üres volt, mérgesen borítá fenékkel fel kelyhét a jelenlevők boszantására.

Haraggal vala a vendégeknek mindenike eltelve, azonban elfojták tüzöket az öreg Jeney intésére, s a hosszú tivornya viszály nélkül ment végbe.

Felkerekedének a vendégek a hosszú tölgy asztal mellől, és mindenike sietett, hogy a vadászseregtől el ne maradjon. Lóra és társnéja nyitották meg a menetet, ez egy világos pej, amaz vasderes ménen. Az ifjú leventék körbe vették a két asszonyalakot, s a legszerencsésbnek az érzette magát, ki Lórához közelebb juthata. Kámor csillaga csak hidegen forgatá végig rajtok szeme szép sugárait, s bájos mosolygással, de a melyben csak udvariasság mutatkozott, viszonzá a nyájaskodók szavait. Figyelme más gondoktól látszott elfoglalva lenni. Szemei végig repülték a sereget, s Kálmánon állapodának meg, ki midőn észrevenné húga intését, közelebb szöktete hozzá, s mindketten kiválva a seregtől beszédbe merültenek.

Lóra szemrehányást teve bátyjának, hogy viadalra pánczél nélkül s ily könnyű fegyverzetben jöve, s nem titkolhatá el aggodalmát a viadal kimenetele felől. A leányka rettegésben vala egy részről bátyjáért, más részről sajnálta az idegen vitézt is, ki iránt benne bizonyos titkos részvétel támadott. Az a fekete pánczél, melybe öltözve volt, az a fényes kopasz homlok, mely oly bátran állotta ki annyi szemek haragvillámát, az a szokatlan mód, melylyel e csodálatos vitéz Kámorban megjelent, s mely által ottlétét észrevehetővé tette, mind oly különös szint viseltek magokon, melyeket a regényes Lóra kedvelt.

Ez a titkos idegen vitéz hasonlónak látszott előtte egy tündér lovaghoz a mesében, ki egyszerre megjelenik valamely történet összebonyolodott csomóját felsőbb erőknél fogva feloldani. Ezen okokból igyekezett Lóra azon, hogy a viadalt valahogyan elmellőzhesse, azonban esdeklései Kálmánt, bármily hatása volt is szavának egyébkor

reá, meg nem kérlelhették, hanem inkább tüzét nagyobb lángba hozták.

Azonban hogy Lóra és Kálmán beszédbe merűlve lassan egymás mellett léptettek, riadás támada, s a vadászok egymásra kiáltozák a vigyázat! hangját, mely annak volt jele, hogy az ebek valamely vadnak nyomában vannak. Azonnal zavarodás támadott a vadászseregben, s a lovagok csakhamar széjjel futának, s a két asszonyság egyedűl hagyva látá magát.

Kálmán, noha tüzes vadász vala, nem hagyá magát ezen zaj között elragadtatni, hanem az ismeretlen lovagot követé szemeivel. A mint Móré megsejté, hogy Kálmán által lesben tartatik, megsarkantyúzá lovát, és ellenkező irányban azzal, merre a vadászok mentek, mintha szökni akarna, száguldani kezde; mihelyt ezt észrevevé Kálmán, utána iramlék, s látván, hogy az nem áll, hanem mindég sebesebb menetelt enged lovának, rákiálta. Móré nem felelt, hanem sebes futással ment. Kálmán mintegy bizonyos levén felőle, hogy a galád faj megszeppent, s a viadal elől fut, tüzesen vágtata nyomában; már jó tova haladának onnét, hol az asszonyságokat hagyták volt, midőn Móré egy tisztás mezőre érvén, hirtelen megállapodék, s két ujját ajkaira tevén, hangosan süvölte. Ekkor szemközt fordítván lovát a felé még mindég tüzesen nyargaló Kálmánnal, kardot húza és elébe vágtatott. Kálmán rögtön ott vala, s a két bajnok összecsapott. Tüzes vala a megtámadás mindkét részről, s a kardok csattanásai végighangzották az erdőt. Móré csakhamar érezvén, hogy az, kivel mérkőzik, nála sokkal erősebb, már hátrálni kezdett és csüggedni, s midőn látná, hogy a diadalt végtére is kénytelen e vakmerő ifjúnak engedni, futásnak erede. Kálmán nyomában volt, már éltével fizetett volna Móré, de csakhamar zörgés támada a sűrűben, s egy lovag előtte termett, s ugyanazon pillanatban, midőn ezt észrevenné, hét más fekete pánczélú lovas kibúja az erdőből.

Kálmán azonnal észrevevé, hogy ez árulás, s hogy az idegen vitéz, kit mi Mórénak ismerünk, csak azon okból futa, hogy őt veszélybe csalhassa.

Nem csüggede el Kálmán bátorsága, noha látá, hogy itt kilencz ellen kell vívnia. Megigazítván magát nyergében, egyenesen azon lovag ellen támada, ki először a sűrűből kijöve, mert a másik (Móré) már előre haladt. A kardok hatalmasan összekocczanának, s Kálmán azonnal sejté, hogy ellenkezőjén nem oly könnyű leszen győzelmet venni, mint ama másikon lett volna. Azonban a fekete vitéz, nem annyira támadólag mint védőleg viselé magát, s csak azon látszott igyekezni, hogy tartóztassa őt, s társainak szabad menetelt eszközöljön. Gyanúját az is bizonyítá, hogy a fekete vitéz sokszor előre tekintgetett, ha társait látja-e még. Kálmán még inkább tűzre gerjesztetvén ezen álnok játék által, mely alatt titkos czélokat vélt lappangani, megújúlt erővel rohant a vitézre. Ez észrevevén, hogy társai már jó tova haladtak, megsarkantyúzá lovát s iszonyú sebességgel rohant előre. Kálmán mindenütt nyomában.

Mintegy negyedórányi verseny száguldás után a fekete bajnok ismét megállapodék, egy oly helyén az erdőnek, hol az út többfelé csavarodék. Előttök egy kissé távolabb jókora magasságú kopasz domb állott, melyen csak itt-ott volt egy-két bokor. A viadal ismét megújúlt, de a fekete bajnok részéről ismét csak védőleg és Kálmánt tartóztatólag. Soha még Kálmán ennyi ügyességet a védelemben egy bajnoknál sem tapasztalt, rajta minden fegyverforgatási fortélyok foganatlanok lettek, elannyira, hogy Kálmánnak minden, szinte a dühösségig vitt támadásai mellett is, a fekete bajnok, kezei közűl sérelmetlen siklott ki.

A nap már a hegyek megé szálla, midőn Kámor hőse a bosszú és szégyen érzeteitől elfogódva, minekutána a futó lovagot szemei előtt elvesztvén, többé beérni nem remélheté, visszafordítá paripáját. Alig mene nehány száz lépést, történetből visszatekinte, s íme a kopasz

domb tetején, melyet említénk, látá a kilencz fekete lovagot két asszony személyt körbe fogva kísérni. Jéghidegséggel simúlt le az ijedelem tetemein, midőn húgának vasderes paripáját megismeré. Most lőnek előtte az egész félnap titkai világosak, most tudá, hogy az a lator, kivel bajvívásba keveredett, húgának rablója. Ádáz érzések kezdének dühödni keblében, látta, hogy a veszély elhárithatatlan, hogy maga kilencz vakmerő latorral mérközni elégtelen; de háborgó érzéseit az ész szava le nem csendesítheté, mint egy bőszült, úgy rohant vaktában a rablók után. Szinte félóráig száguldott előre, míg csak annyira érhete, hogy őket távol megpillanthatá. Lórát megmentenie már maga is lehetetlennek hitte, s felhagyott azon feltétellel, hogy őket tovább űzze, s a helyett azon okosabb gondolatra jöve, hogy nyomaikon, melyeket a letiprott fűben jól ki lehete venni, kémleni fogja őket. Ily feltétellel haladt utánok, hol lassan ügetve, hol sebesebben, a szerint a mint nyomaikat látá, vagy eltévesztvén, néha keresé.

Azonban az a ravasz fekete lovag, kivel oly sokáig vivott hasztalanúl, s ki az ő mozdulataira ügyelt, megsejté őt, s a mint tudjuk a történet elején, a monostor mellett útját állotta, s vele öszvekapván, megsebesité.

VI. SZAKASZ.

Nőrablás.

Csend vala, s mély hallgatás Kámor palotáiban, csupán az öreg Jeney kedvencz madara víjjogott néha lánczát zörgetve. Ez egy rendkivüli nagyságú sas vala, egyike azoknak, melyeket a szepesvármegyei havasok nevelnek; ez a fejedelmek madara szinte 30 esztendő óta tartatott a kámori várban fogva, s egyike volt az öreg Jeney legkedvesebb mulató tárgyainak. Mindég maga szokta volt etetni, a mihez ez a büszke fogoly annyira szokva volt,

hogy végtére mástól nem is igen akará elfogadni étkét, ha a szolgáknak valamelyike húst vagy egyebet hoza s felé nyújta, megfordúla helyén s nem nézett a kínálóra, mintha tőlök valamit elfogadni magához illetlennek tartaná. Valahányszor pedig az öreg Jeney végig ment a palotán, szárnyait rázogatá s vijjogással adta tudtára éhét. Az öreg Jeney ezen méltóságos madárban, mely 30 éveken által csendes nyugalommal látszott viselni rabságát, a megdönthetetlen nagyság eleven symbolumát találta; s az imádott hős Hunyadit hasonlítgatá hozzá, kit a maga fenségéből, hová hazafiúi érzelmei emelték, semmi rágalom és fondorkodás panaszokra vagy bosszúra levonni nem tudá.

A nap végsugárait lövelte be a gót ablakok sokszínű üvegein, s bekövetkezett az éj; de még a vadászseregből senki sem tére meg. Szédelgető léptekkel csoszogott végig a palotán Jeney, kevélyen körültekintgetve őseinek képein, melyek a falon függöttek. Ősz feje s meggörbedt vállai, gyenge inogása, első tekintetre mutaták évei nagy számát, melyeket túlélt. Bátor tekintete, mely még ezen agg éveiben sem hagyá el, gyaníttatá a hajdankor bajnokát. Ő már a határnál állott; a multban vala mindene, a jövendők csak hiú álmok gyanánt huzódtak végig képzelete előtt. A mi még az élethez kapcsolá, az egyedül két szeretett gyermeke volt, s ezeket is a babonás hit előtte mint szülötteit a balszerencsének úgy ábrázolá. Lóra iránt való szeretetét s gyönyöreit homályos aggodalmak zavarták meg, Kálmánnak pedig határtalan tüze semmi mérséket nem ismert, s férfiú-korában ifjúi vad lánggal ragadozta el, tevé nyugtalansága okát.

Ily gondolatokkal tépelődve járdalt most is végig a szobákon, s merengéseiből kedvelt madara vijjongása ébreszté fel.

— Ha, te pajkos, éhezel úgy-e? mond az öreg, s kinyitván egy fa szekrényt, nyers húst veve kezébe, melyet a sas meglátván, elterjeszté széles nagy szárnyait, s azoknak

rázogatása által oly nagy szelet gerjeszte, hogy a teremben levő mécsvilágok sebesen kezdének lobogni. Az öreg egy ideig ingerlé az éh madarat, oda nyújtá neki a falatot, ismét elkapja, melyre az méregbe jöve s csapkodni kezdett szárnyaival, de csakhamar lecsendesült, midőn az öreg egy húsdarabot oda engede. A sas körmei közé fogta, de előbb nem vágott bele, mintsem orrát ura kezéhez törűlgetné, mely a hízelkedés jele volt. Így űze mulatságot vele, s rövidíté magányos óráit, a midőn hirtelen zajgás támada a várudvaron, s míg az öreg az ajtóhoz érne, szörnyű sebességgel és fuldokolva berohana egy szolga azon hírrel, hogy Lóra kisasszonyt és Ilkát nem találják, hogy a vadászok összebolyongták az egész erdőt de sehol nyoma nincs, hogy egy paripa visszajött, de magányosan ura nélkül, s nyaka megsebesítve van s vérzik, s azt gyanítják a nyeregszerszámról, hogy Pető lova. Alig mondá a szolga ezeket, azonnal belépett Pető, kit a mint tudjuk, megrettent lova kivete a nyeregből, s gyalog vánszorgott vissza, a mennyire az esés által elgyengűlttől telhetett.

Pető elmondá a szomorú hírt, hogy az az idegen vitéz, kit Kálmán úrfi viadalra hítt, kilenczed magával volt, hogy Kálmán úrfi kettejével megharczolt, de őket meg nem győzheté, hogy a rablók elfutottak szemeik elől, s most Kálmán úrfi nyomozásokra megyen stb.

Az öreg reszketve hallgatá e rémítő hírt, ijedés és bosszú megrázták tetemeit, midőn magát összeszedné, Petőre és leginkább a szolgára támada.

— S te félénk alávaló kutya, ott merted hagyni uradat a veszélyben, s most bátorkodol előmbe jönni, és itt vén banya módjára pityeregni a szerencsétlenségen? El szemeim elől, ezen pillanatban lóra! s utána a latroknak, s jaj annak, ki hírt nem hoz közűletek. Húsán e madarat fogom meghizlalni.

Pető menteni kezdé magát, hogy lova kiveté nyergéből, s nem mehete többé a rablók után, de a felháborodott

öreget ez csak ingerlé, s annyira fellobbant, hogy egy buzogányt kapván kezébe, mely ott a szegletben több rozsdás fegyverek között állott, utána hajítaná, de karjai nem bírván elég sebességgel, Pető félreugrék előle. Ezáltal a méreg annyira elfogá, hogy azonnal szédülés lepte meg, és földre rogyott.

Midőn eszméletre jőne, ágyban találta magát, s Lóra dajkája ült mellette.

A szolgák lovakra ültek, s összefutották a közel környéket, de nem juthatván semminek nyomába, éjféltájban visszatértek.

A gyönge agg, midőn hírt veve, újra mély ájulásba esett annyira, hogy a körülállók már holtnak hitték. Midőn magához téré, az éjfél már elhaladt, az álom elnyomta a körűle levőket, mély és iszonyú csend uralkodott. Ő mozdulatlanúl feküdt ágyán, szemei az ablakon keresztül világló holdra valának függesztve. Hirtelen suhogást hallott, az ablak megnyíla, s egy fejér alak, hasonló azon vékony ködhöz, mely holdvilágos éjszakán a tavak felett lebeg, ágya felé húzódott, s gyenge, félig hallható hangon ezen szavakat susogá:

Nyugton, Kámor agg ura,
Tűrjed békén sorsodat.
Változatlan végezet:
Nemzetséged elveszendő
Mint az árnyék sat.

E szavak után csendesen enyészni kezde az alak, mindég ritkább és ritkább leve ködábrázata, s végtére hasonlóvá vált azon ezüst sugárokhoz, melyeket a hold a terembe lövelle, s elfoszlott a szem elől mint a víz feletti pára, melyet fuvalmak tépdelnek szét.

A beteg mindezeket hideg figyelemmel szemlélte, de midőn az alak már eltűnt volt, végig gondolá szavainak értelmét, képzelete óriássá növeszté képét nemzetsége

balszerencséjének, elborzada a gondolattól, hideg veríték folyá el arczulatát, s kitörte a forróláz. Így feküvék szinte hajnalpirúltig szó és mozdulat nélkül.

VII. SZAKASZ.

Az őrült.

Keresztet vete magára, egy Ave-Máriát monda el Páter Móricz, midőn a klastromfalakat elhagyá. Az éj csendes vala, tisztán fénylettek a csillagok, s ő békén haladott útján. Diósjenő falut már elhagyá, midőn a hajnal szürkülni kezdett. Hideg szellő támada éjszakról, eleintén csak gyenge fuvallattal, de minél közelebb ére Móricz a boszorkánytóhoz, annál inkább nevekedni tetszék az előtte, s midőn már szinte a vízpartnál ügetne, irtóztató forgószéllé változott, mely Móriczot, ki különben sem vala a legügyesb lovas, csaknem lesodorta a nyerges hátáról. Móricz nem vala félénk, a mint annak ezen éjszaka is adá jelét, de midőn ezen helyhez ért, mely a boszorkánymesék által annyi ki valaha híresztelve, hideg borzadás futá el tagjait, s lehúzván fejéről a capuciumot, egy áhítatos keresztet vete magára, s e szókat mondá: Jézus légy velünk!

Irtóztató viharszél zuhogott a tó környékén, szörnyű moraj támada az erdőben, csikorogtak a fák, s a víz hullámai magasra emelkedének. A páter szemei az ingó szigeten függtenek, s rettegések között, mikor fog majd tovább mozdúlni, mert azt, hogy most boszorkánygyülés ne legyen, senki sem hitethette volna el vele. Midőn a szigetet elhagyá, s a hegyekhez közeledék, a zaj is megcsendesült. Az ég virradni kezdett, s páterünk nyugton mene útján. Midőn az erdő közé ért, emberi beszéd hatotta meg fülét, de ő senkit sem látván, keveset gondola a beszéddel, s tovább ment.

Közötte a jenei hegyeknek, hol az út felcsavarodik Kámor felé, leszálla páterünk nyergéből, s lovát gyalog vezette. Így mene nehány perczig; midőn közel volna a forráshoz, mely ott sziklák alól fakadt, s harsogó csattogással ömlött le egy közel mély völgybe, lova makacson megállapodék s nem akart tovább menni. Eleinte páterünk vonni kezdé azt fékjénél fogva, de midőn látná, hogy engedni nem akar, ráüle, s úgy igyekezék kényszerítni a menetelre. A ló hortyogni és kapálni kezde egy ideig, de csakhamar megindúlt s békén mene. Midőn a forráshoz ért, egy asszonyalakot veve észre, mely a forrás mellett ült egy szikladarabon, s kötényében mindenféle virágok voltak, melyeket koszorúvá látszott kötözni. Az egy parasztleány volt, idejére nézve mintegy 16—17 évű, ábrázatja nem vala szép, de vonásaiban valami vonzó és érdeklő volt; öltözete igen különös, s az akkori viselethez, melyet a falusi leányok kedveltek, csak annyiban hasonló, hogy ebből, s egy nemesi származatú asszonyi öltözetből látszott összevegyítve lenni. Derekán tudniillik egy szűk, testhez feszűlten álló, mákvirágszín mellény volt, lábain piros kordovány csizma, szoknyája barna szövet, melyre czifrázatúl sárga búzakalászok voltak aggatva, karjain egy tiszta fehér ümög széles ujjakkal. Haján, mely gondatlanúl befonott vala, hasonlókép búzakalász koszorú. Arczain beteges halavány szín ült, s mindamellett is, hogy a leányka gyakran nevetett, képéből a keseredett lélek jelei látszottak. Midőn a páter közelebb jöve hozzá, a leányka elhajigálta virágait, felegyenesedett helyéből:

— Isten hozott atyám, mond, és megfogá a páter köntösét, és megcsókolgatá, végre hát mégis eljöttél. Ugyan bizony régen is vártunk utánad.

— Ki vagy te csudálatos leányka, s mit csinálsz itt, ily időben egyedül?

— Mintha nem tudnád? mond a leányka bizonyos keserves nevetéssel, pedig esketni jősz engemet Kálmán úrfival, mert az az öreg ember, a ki Kámorban lakik, nem szeret,

már úgyis nem sokáig fog élni, s akkor enyém lesz az a szép magas vár, elhajítom ezeket a kalászokat fejemről, nagy aranyos csipkék lesznek fejkötőmön, s olyan szép leszek, mint a szép Lóra kisasszony.

— S ki mondta neked mindezeket szegény leány?

— Ki mondta? Kálmán úrfi, a ki sok embernek parancsol, még neked is.

— S hát honnan jösz te most ide?

— Honnan? Kámorból, ott voltam megnézni azokat a szép magas tornyokat, hol Kálmán úrfi lakik. De ő most nincs otthon, elment Lóra kisasszonynyal Budára, magának és nekem ruhát csináltatni a menyegzőre, hahaha! Az öreg ember meg, a ki engem nem szeret, haragudott, hogy elmentek, azután beteg is lett, már most meghal, úgy ni, mert engem soha sem akart a várba ereszteni, s egyszer lejött hozzánk a malomba, s olyan haragosan nézett rám, huh!

Itt egy nagyot sikolta, hogy szinte hangzott az erdő, s nemsokára távulról e kiáltás hallatszott: Ilka! Ilka! — melyet midőn a leány meghallott volna, általölelte a páter lábát: ne hagyj engem édes atyám, mond esdekelve, és könyűk hullottak szemeiből, ne hagyj engem elvinni annak a vén asszonynak, az engem megint bezár, s jaj milyen sokáig kell ott ülnöm, hacsak el nem szököm, nem ereszt, tegnap estve is úgy szaladtam el előle, másképp nem láthattam volna azokat a szép magas tornyokat Kámorban, nem láttam volna azt is, hogy az öreg ember, a ki engem nem szeretett, meghalva fekszik.

— Jaj, jaj, jaj, már itt van az a vén asszony! kiáltá a leányka, s elhányván virágait kötényestől, szaladt le a völgy felé.

— Hová szaladsz szegény boldogtalan, mond az öreg asszony, ki épen a forrás mellé tért, Andor, Andor!

— Itt vagyok, felelt egy férfi hang az erdőből.

— Eredj, vidd haza húgodat, lábaim nem bírnak utána futni.

— A kendé az a leány? kérdé a páter a közelgő asszonyt.

— Enyém az isten-adta boldogtalana! Bár elvenné a Jézus, s ne hagyná kínlódni.

— S mióta van így?

— Lelki atyám, bizony már esztendeje.

— S mitől tébolyodott meg?

A kérdésre az asszony elsárgúlt, szemei tüzesen forgottak, s mint egy fúria mérges tekintettel mereszté szemeit a páterre.

— Kérdezze meg ott, a hová megyen, s minek is kérdi, mintha nem tudná, ki tett engem szerencsétlenné már ezelőtt tizenhét évvel.

— Csodálatos asszony, mond a páter, reá meresztvén szemeit, én csak most ismerek reád, s tudom, hogy férjedet szerencsétlenség érte ezelőtt tizenhét évvel, de leányod bajának ki oka, azt mindeddig nem hallottam.

— Nem kelmed volt-e Kálmán nevelője?

— Az voltam.

— Nem jár-e minden héten a kámori kápolnába misézni?

— Jártam ezelőtt két évvel, de most más barát jár.

— Azt kell tudni kelmednek, hogy Kálmán úrfi szerette Ilkát, s míg a szegény leányon egy kis szépség volt, mindenféle igéreteket tett neki, a mint e boldogtalan beszéli, de később az istenadta megbetegedett, képén kiütések voltak, s elvesztette előbbi kellemét, a miért Kálmán úrfi többé reá sem nézett, s a szegény leány bújában megbódúlt, s most, azonban hogy én hajamat összetépdelem a keserűségben, kelmetek ott Kámorban vígan mulatnak, gond nélkül poharazva, s a kik szerencsétlenné tették, egy vigasztaló szóval sem közelítnek a szegény özvegyhez. Én folyamodtam az éghez bosszúért, nem hallgatott meg, most felidézek mindent a poklokból, s visszamérem a kölcsönt, ha mindenem utána vesz is. Isten hozzád, szerencsés utat a várba! ott reád lakodalmi

pompa vár, benne a Kámor kevély ura lesz a vőlegény s a menyasszony én.

E szavak után hirtelen megfordúlt e csodálatos asszony, s minekutána még nehány fenyegető és boszús fúria-pillanatokat vetett volna vissza az elborzadt szerzetesre, eltávozott azon irányban, merre leánya ment volt.

Mint kőszobor, úgy álla a páter egy helyben mozdulatlanúl e csodálatos jelenéstől; nem tudá, mit higyjen a beszéltek felől. Ez asszonyt ismerte még azon korban midőn Kámorban lakott, s tudá azon szerencsétlenséget is, hogy férjét ezelőtt tizenhét évvel az öreg Jeney halálra lőtte történetesen vadászaton, s hogy ennek az asszonynak a környéken az a híre vala, hogy boszorkány, s gonosz lelkekkel szövetségben van, de a mit leányáról beszélt, az a páter előtt egészen új dolog volt, s nem hiheté el, hogy Kálmán, kinek szívét jól ismerte, a leányt ilyetén módon volt volna képes szerencsétlenné tenni. Midőn így gondolkodnék, hirtelen keresztülvillant fején, a mit a tébolyodott leány monda Jeney felől, s azonnal lovára ült, s a mint tőle telhetett, sebesen folytatta útját.

A nap már felkele, arany színben olvadoztak a hegyek, de Kámor tornyai most nem látszottak meg, mert fent a hegytetőn sötét reggeli pára fogta körül. Midőn a várkapun bevágtata, egy szolga jött elébe, s kijelentette, hogy urok épen félóra előtt adá ki lelkét.

— Dicsértessék az úr neve! mond a páter, keresztet vetvén magára, s egy hosszú könycsepp csordúlt ki szemeiből. Nemsokára Pető jött halvány arczczal elébe, kinek, midőn kikérdezte volna mindenek felől, elmondá, hogy Kálmán úrfi nálok van nehéz sebben.

— És mindjárt lóra ülök, mond a hív szolga, és elhozatom ide Kálmán úrfit.

— Az istenért ne! az nagy balgatagság volna tőled, egy nehéz beteget a gyász helyére hozni.

— Az igaz, de hát ki fogja a temetést elrendelni?

— Az az én gondom. Mindjárt menjen egy szolga a

monostorba a priorhoz, adja tudtára a dolgot, s azt is, hogy tegyen rendelést a temetés iránt, s küldjön nehány frátert, kik a pompánál jelen lesznek. Kálmán úrfi előtt titkoltassék el a dolog addig, míg betegségéből fel nem gyógyúl.

Pető azonnal ment, hogy Páter Móricz rendelése teljesedjék.

VIII. SZAKASZ.

Temetés.

Kálmán úrfi, ovosa parancsolatja szerint, nyugton feküvék ágyában szinte másnap délig; de minekutána ily hosszas idő alatt sem vehete semmi hírt atyja felől, lelkét aggodalmak kezdék marczonglani. Nemsokára a dél elmúlta után mozgást halla szobája ablakai alatt s beszédeket, melyekből olyasmit vehete ki, mintha a klastromban valamely készületek tétetnének. Eleintén békén marada, de képzeletei csakhamar felverték nyugalmát, felkele ágyából s kitekinte az ablakon. A zaj már megszűnt, csend vala a monostorban, s ő a mint nem halla semmit, úgy nem is látott, s noha eléggé erősnek érzé magát arra, hogy fenmaradhasson, mégis lefekvék. Nemsokára megkondúltak a monostor harangjai, tompa zúgással visszhangzottak a falak, titkos rémlet fogta el Kálmán lelkét, felkele hirtelen ágyából, az ablakhoz mene és hallgatódzott. Csend vala mindenütt, de távolról a monostor folyosóin lépteket halla, s beszédet, a hang közelebb jöve, s épen Kálmán ajtaja előtt ezen szavakat lehete belől kivenni: «Ma reggel halt meg».

Felszökött Kálmán e szavakra, villám-sebességgel hányta magára ruháit, s egy szempillantatban künn vala a monostor udvarán.

Az orvos észrevevé, hogy betege megszökött az ágyból, zajt támaszta, öszvefuta mindent, s midőn megpillantaná

Kálmán úrfit, összekulcsolt kezekkel kérte, hogy térn vissza, mert egészségét veszedelemnek teszi ki.

— Hallgass áruló! nem elég, hogy eddig veszteglé miattad, akkor, midőn Kámorban atyámat temetitek S e szavakra elkiáltá magát, hogy azt az idegen lova hozzák elő.

A jámbor páter, ki Kálmánt gyógyítá, térdre esett előtte s könyörgött a boldogságos szűz nevében, de a tüzes ifjú kardjára csapott: Ha nem engedtek, úgymond, mennem keresztül rajtatok fogok magamnak utat vágni, s mérgeser az ólba rohant, megnyergelé a lovat, mely a fekete baj noktól maradt vala el, s mint a villám felpattana reá, é ment téren és tetőn egyiránt képzelhetetlen sebességge mint a zivatarok üvöltő szele, nem látva semmit, s nen érezve mást, mint vesztesége nagyságát.

A szegény paripa, mely még a meredeknek fel is sar kalva volt, Kámor kapuiban leroskada a bőszült lova alatt, s ő mint egy bosszúló oroszlán úgy rohant fel a várba. A nap már leszállott volt és borongni kezde az est szürkület. A várudvar tele volt néppel, kik Diós-Jenőrő csoportozának össze a szomorú pompára. Száz szövétnel világított a kormos falak között, s a koporsót négy szél pánczélos levente hozta vállain le a vár udvarára.

Szerzetesek állották körül a koporsót, fejökre húzva a szomorú csuklyát, s midőn egyike a gyászhangú «requien aeternam dona ei dominé»-t mondaná, zavar támada a népben, az asszonyok borzadva susogának egymásnak Jézus! itt van Kálmán úrfi! A bőszült ifjú keresztülronta a népen, s egyenesen a koporsóra rohant. A körülállók min a kőszobrok elmerülve álltanak ott e szörnyű látványra és senkinek sem juta eszébe, mitevő legyen. Kálmár kinek szivét a fájdalom ölyvei egész a dühösségig téptél leveté a koporsó fedelét, és az elhidegült tetemekr borúlt.

— Ó isten, isten! kiálta kezeit fejére kulcsolva, csa egy búcsúszót még e halvány hideg ajkakról! Mint

kőszobor mozdulat nélkül marada hosszú ideig a koporsón, s végre felegyenesedvén, végig tekinte a körülállókon, mintha arczot keresne, melyen fájdalmaihoz hasonló fájdalmakat olvasson; halvány és réműlt arczokat látott, de fájdalmat, név nélkül valót, milyen keblében dúlt, egyiken sem sejthete. Még egyszer rátekinte oly pillanattal, melyben az elválás minden keservei egybe olvadva voltak, s ekkor kezeivel eltakarván a könnyekben úszó szemeket, hideg elfásúlt susogó szózattal parancsolá, hogy vigyék a testet.

A halotti kíséret megindúlt a sírbolt felé, ő pedig tántorgó léptekkel barátjaitól kísérve fel a várterembe. Egy karszékbe vetette magát s végig vivé pillantatait a szobának minden szögletein, mintha keresne helyet, hol szemei ürességet ne találjanak, mely szívében hosszú, végig láthatatlan volt, mint az öröklét gondolatja.

Bajtársai azt hivék, hogy fájdalmai alatt leroskad, de ez csak az érzelmek első kiömlése volt, melyet rendszerint az ő heves természete irtóztató, rendkivüli képekben nyilatkoztatá ki. Az első érzelem-zajgás után elébe állott atyjának agg s régtűl sír felé hanyatló kora, mely rendszerint első vigasztaló gondolat ily körülmények között, csillapodni kezdő érzései egymásba olvadtak által. A bosszú szózatja pendűlt meg lelkében, képzelete óriássá növeszté előtte azon történetet, mely húgát érdeklé, s mintha titkos hatalmak fuvalnának tagjaiba erőt, felegyenesedvén helyéről, lassú, de hatalmas léptekkel járdala végig a tágas teremben; vonásai mutatták, hogy feje magas gond s czélok fontolásával tépelődik. Úgy tetszék előtte, hogy ős atyái, kiknek hideg, feszes rémhez hasonló tekintetű képeik, melyek a művészetnek még csak első derengései voltak, ott függtenek, őt bosszúra intenék. Fellázadának minden érzései, sebes léptekkel ment a szomszéd palota felé, hol a temetésre gyűlt leventék komor sötét arczokkal ültenek az asztal körül, s minden jelei nélkül a vígságnak lakták a szomorú halotti tort. Minden szemek az ajtó felé fordúl-

tanak, melynek két magas szárnya sebesen szétröpült egymástól, s közöttök belépett a kámori ifjú hős.

Egy méltóságos ősz férfi felkele székéről, s elébe ment, hogy üdvözölje. Hideg pillantatot vete reá az ifjú, melyen egyszersmind a csodálkozás jelei látszottak, de észrevevén hogy az ősz pillák alól könnyek csordúltak ki, egy szíves kézszorítással viszonzá az ősz üdvözletét.

— Isten hozott, úgymond, Forgách, s vedd köszönetemet érte, hogy téged is itt talállak, kit legkevésbbé reméltem.

— Öcsém, engemet csak atyád hitt ellenségének, de az nem valék; hogy Hunyadi mellett a királynak is híve voltam, mint jobbágyához illik, az vala vétkem előtte. De legyen feledve a múlt, Forgách meg fogja bizonyítni fiának, a mit az atya nem hive, hogy a rokonvér benne a Jeneyház iránt soha sem hűlt el.

Az ifjú hideg és gyanús pillantattal tekinte reá, kezét egykedvűleg nyújtá neki jeléül a békülésnek, de mozdulataiból látszott, hogy szívét, mely gyanúktól vala körülvéve, nyújtani nem akarja.

Helyt foga az ifjú, vendégei között, s kelyhét felemelvén, köszönetet ivott a jelenlevőknek, hogy atyjának végtiszteletére megjelentek.

A leventék melegen fogadák a köszönetet, de azon megjegyzéssel, hogy ők csak a kötelesség parancsait teljesíték, s kezeiket nyújták ifjú barátjok további szolgálatára.

Jeney felálla e nyilatkozatra, szemeiben szokatlan tűz lobbana fel, s arczát, mely eddig halvány volt a betegség és bánat miatt, gyenge pirúlás lepte el.

— Vendégeim, vitéz bajtársak! mond a leventékhez fordúlva, Jeney még soha sem kért semmit tőletek, kiket rég barátjainak nevez; engedjétek meg, hogy most tegyen hozzátok kérést, s azt, hogy barátságtokat szabad legyen próbára tennie.

A vitézek egymásra tekintgetének barátjoknak e szavain,

nint azok, kik csudálkozásokat valamely dolog különösségén el nem titkolhatják, azonban csakhamar kiragadá őket Jeney beszéde a kétségből, melyet az ekként folytata:

— Tudva van előttetek, mi történt a Jeney-házon nehány nap előtt, tudva van, hogy az a gyalázatoknak oly neme, melynél nagyobb egy magyar ős törzsökös nemzetségen, mind azoknak véleménye szerint, kik nem korcsaik nemzetünknek, nem eshetik.

— Igaz, kiáltának mindnyájan, tiszteletlenség az asszonyi nemen egy dicsőséges háznak, milyen a Jeney, egyetlenegy leány ivadékát, Kámor dicső csillagát, ily undokúl meghomályosítani, ez több mint orgyilkos bűne. Leányrablás, leánygyalázat, a vétkek legnagyobbika.

— Épen ez az, a mit mondani akarék nektek, s ez az, a mi bosszút érdemel.

— Bosszút, rémítő bosszút, kiáltának a leventék.

— Ezt kivánom tőletek bajtársak, ez legyen próbája barátságtoknak, s reménylem, hogy a mit kivánok, az nem nemtelen kivánság tőlem, mert nincs köztetek egy is, kinek leventei kardja ne volna felszánva az asszonyi becsület védelmére, ha pedig van, az nem érdemli, hogy a tisztességes lovagok körében helyet fogjon.

— Úgy van, s parancsolj velünk, bátran mint bajtársaiddal, s megyünk bármely szempillantatban, s készek vagyunk megvívni ördögeivel a pokolnak! E szavakra felállottak székeikről, mintha mindenik menni készülne. De Jeney, ki leghidegebben szóla közöttök, bár a leghevesbike vala mindnyájoknak, lecsillapítá őket.

— Köszönöm, úgymond, részvéteteket nemes leventék; ti több hévvel is vettétek a dolgot mint vártam volna, s ez győz meg arról, hogy barátságtok igaz; de bajtársak, a dolog nem oly könnyű mint vélitek. Lórát hatalmasb kezek között gyanítom lenni, mint hogy szabadítása oly könnyű szerrel véghezmehessen. Itt a hevesség csak rontaná a dolgot, azért egyedül azt kivánom tőletek, igérjétek

Ez a vén asszony, dajkája volt mind Kálmánnak, mind pedig Lórának, s a Jeney-ház leghívebb cseléde, a miért urának mindég legtöbb bizodalmát bírta. Ez egy egyszerű anyóka volt, tele áhítatossággal és istenfélelemmel, de e mellett hogy neméhez és korához is hasonló legyen, tele amaz idők babonáival, s valahányszor regélni kellett, arra mind kész vala, minthogy több regét, s tarkább és tündéribb színnel kifestve nála talán a híres Seherazád szultánné az Ezeregy Éjszakában sem tuda, s ezekkel bódítá el Lórának is, ki az ő dajkakezein nőtt fel, ifjú tüzes képzeletét.

Az öreg belépe, s az vala első híre, melyet hozott, hogy azt a nagy madarat a boldogúlt kegyelmes úr úgy ápolt, ma reggel holtan találták. Négy nap óta, úgymond, semmit sem evett, mert az étket még az ő kezeiből sem akarta elvenni.

- Hagyd azt, mond Kálmán hidegen, de még is nem minden részvét nélkül, hagyd azt jó öreg, elég hogy magad élsz, s van, kinek kezébe adhatom e kulcsokat, s kire bízhatom mindenem gondviselését. Minden cseléd parancsod alatt fog állani, a várkaput éjjel és naponnan zárva tartsátok, ez maga elég arra, hogy kóborló rablóktól megmentsen. Isten veletek.

- - S hová megyen Kálmán úrfi? kérdé az agg szorúlt szívvel, s könnyet törülve ki szeméből, és mikor tér meg?

- - Két nagy kérdés, mond Kálmán, melyre felelnem nem oly könnyű, te mint jámbor öreg gondolnád. Hová megyek, azt még csak a jövő órában fogom meggondolni; mikor térek meg, azt csak a jó isten tudja, lehet hogy nemsokára, lehet hogy soha sem, de ne búsúlj, te akkor sem vagy elhagyva, tudod, hol van a nemzetség kincse elrejtve, végy magadnak belőle jutalmat azon hív szolgálatokért, melyekkel a Jeney-ház iránt viseltettél.

Az öreg csodálkozva s bizonyos nehezteléssel nézett reá.

— Hogy Kálmán úrfinak most jut eszébe megbántani az öreg Borkát?

— Megbántani, Borka? Azt én, Borka, nem akarhattam.

— Jutalom hív szolgálatomért, s kincs, mely nekem nem kell. Nem elég jutalom-e nekem, hogy árva létemre Kámorban felnevekedtem, s az a szép telek, melyet a megholt kegyelmes úr Diós-Jenőn ada, nem jutalom volt-e, s én még kincseit is megraboljam jóltevőimnek? Kálmán úrfi, Kálmán úrfi, hogy oly sok idő alatt sem tudá magát Borka az úrfival megismertetni.

— Bocsáss meg nemes szívű öreg, az nem úgy volt értve. Tudod, ha én vissza nem jövök, Kámor minden kincseivel együtt valami galád kezébe jut, s talán épen az kapja királyi adományúl, ki eszköz volt, hogy a Jeney-ház végső ivadékaiban is kidőlt.

— Az nem történik, mert ha Kálmán úrfi háborúba megy is, s ott vész, van még, a kire e kincsek néznek.

— S az?

— Lóra kisasszony.

— Úgy? Jó szerencsét hozzá Borka. Te becsületes asszony vagy, szeretnéd a kincset Jeney-örökösöknek megtakarítani, de abból alig leszen valami, tudod jó öreg, alig leszen valami.

— Talán lesz Kálmán úrfi. Azt hiszi-e az úrfi, hogy Lórát valami idegen rablók vitték el. Hahaha, én többet tudok.

— S mit tudsz te szerencsétlen öreg? mond Kálmán, tüzesen megragadva Borka kezét, s ráfüggesztvén szemeit, mintha ki akarná nézni belőle a titkot.

— Hm, mond Borka, a mit én tudok, azt az úrfi nehezen tudja, az olyat csak mi asszonyok tudjuk észrevenni. De ne nézzen hát rám olyan mérgesen Kálmán úrfi, szinte fáj a szemem belé.

— Ki vele, a mit tudsz, vagy ....

— Az istenért; miért haragudott úgy meg úrfi, hiszen én megmondok mindent szívesen. Nem vette-e észre Kál-

mán úrfi, hogy a szép ifjú úr, a ki mindég ide jött vadászatra, Lóra kisasszonyt szereti ?

— Ki az, boldogtalan, mondd meg ?

— Kicsoda? mintha nem tudná, Forgách úrfi.

— Úgy ? azt tudtam.

— Rég szerette Lóra kisasszonyt, s úgy látszott, a a kisasszony is őt, de titkolta, mert a megboldogúlt kegyelmes úr haragban volt a Forgáchokkal. S rövideden szólva, én tudom, hogy Forgách úrfival ment el Lóra kisasszony.

— Tudod, te vén szatyor, mond Kálmán haragra lobbanva, s engem itt hagysz várakozni, s szádból kiolvasni a szót?

— Azaz, csak úgy gondolom Kálmán úrfi, mert hej, hamis érzés az a szerelem.

— Vagy úgy, hát csak gondolod ? Én is gondoltam öszve-vissza sok tarkát és bolondot életemben, de vele nem akartam senkit elámítani mint te most engem. Most p. o. azt gondolom, hogy Lóra még ma visszajő hat lovú tüzes szárnyú lovakon vágtatva be Kámorba, mintha a szélkirály húga volna, de mivel a gondolat bolond, elhallgatok vele s magam sem hiszem, s paripát nyergeltetek, s megyek, merre szemeim visznek, a helyett, hogy bevárnám.

— S nem hiszi azt az úrfi? én pedig hiszem, hogy ha a kisasszony és Forgách megtudják, hogy az öreg úr meghalt, nem levén többé, kitől félni Forgáchnak, azonnal visszajönnek.

— Attól mentsék meg jó istenei Forgáchot és engem.

— Hogyan? Nem fogadná őket az úrfi szívesen ?

— Hallgass öreg, azt te nem érted, mond Kálmán iszonyú tűzzel, mely mutatá, hogy még a gondolattól is borzad, ha Forgáchnak kell lennie húga rablójának.

Készen vala minden, s a két utazó paripákra ülvén, elhagyá Kámor falait. Egy komor ködös reggel vala, az ég elborúlva, s alig lehete tíz lépést előre látni, ámbár június

15-dike volt. Kálmán lelke sötét és borongó, mint a sivatag köde, melyben útját folytatá. Midőn a várkapun kiértenek, felkapcsolák sisakjaikat, hogy magokat minden vizsga szemek előtt ismeretlenekké tegyék, s csendesen haladtak lefelé a hegyeken. Eleintén azt tevé fel magában Kálmán, hogy Buda felé veszi útját, de az a gyanakodás, mely előbb is már foglalatoskodtatá lelkét, hogy t. i. Forgáchnak kell a dologban valamit tudnia, most az öreg Borka beszéde után új erővel lepte őt meg, s megváltoztatván szándékát, lovának fékét Szécsény tája felé fordítá.

Már jó tova haladának, de még mindég erdők között, a mint az út mellett két asszony szemeikbe ötlék. Egy forrás mellett ültenek, s közel egymáshoz, bizodalmas beszélgetésben. Egyike a két asszonynak az a boszorkányi tetteiről elhíresült molnárné volt, kit az olvasó már ismer, a másika egy még ennél vénebb bába Diós-Jenőről, kinek ugyan nem volt boszorkányi híre, de hogy valami ily lény lehetett, az akkori babonás világnak egész külseje mutatá. Derekára egy rongyos, legalább is 30 évet mutató, hajdan zöld, de színét elhagyván, sárguló-fakó szoknya volt kötve, melynek minden részeiről leszakadozott foltok függtenek. Nyakán szinte egy régi sárgán pontozott kendő, mely csak annyiban volt jobb a szoknyánál, hogy lyukak helyett foltok valának rajta, s ez oly gondatlanúl vetve nyakára, hogy hátának csak egyik felét borítá be, a másikat egy vastag szövetű ing fedezé, csakhogy egész fekete napsütötte színében meg nem látszott. Fején semmi sem vala, a szél szabadon játszott és kuszálta haját, mely fekete volt ugyan, de vegyítve ősz szálakkal. Arczán legalább is hatvanöt év ránczai ültek, s midőn nevetésre vonúlt szája, ezen ránczok mindég egy harmadnyival megszaporodtak, legalább nevetése, mely szüntelen való volt, elrémítette volna magát a vakmerőséget is, oly valami irtózatós vala. A másik, a molnárné, komolyan ült, mosolygás nélkül, de szemeiben a romlás és pusztítás vágyai égtek. Két iszonyú

alak, egyik a kárörömnek, másik az átoknak lehetett volna képe egy Salvator Rosa irtóztató ecsete alatt.

— Nézd csak Éva, minő hegykén ül ez a két suhancz a lovon, mintha övék volna fél Magyarország. Mernék fogadni, hogy az az első az ördögöt is viadalra hívná, oly elbizottan lógázza magát nyergében.

— Sisakjokat leeresztették, s azt gondolják, hogy ha senkit sem látnak, őket sem látja senki, hahaha!

— A manó vigyen el engem, ha mindkettejét nem ismerem.

— Én meg azt is tudom, hová mennek, hahaha!

— Gondolod Trézsi?

— Mintha nem tudnád te is. Majd Lóra kisasszonyt szerzik vissza, ha pedig nem lehet, harczra kelnek azzal is, ki őket soha sem bántotta, mint a vad bika, melyet ha egy-pár kuvasz megriasztott, mérgében felökleli még anyját is.

— Úgy kell a kevély bolondnak; ha nem gondolná, hogy neki van legtöbb esze, s karjaiban a legnagyobb vitézség, úgy nem vetné meg az ily koldust mint mi vagyunk, nem tette volna szerencsétlenné azt a szegény bolond leányt.

— Hahaha! hadd el Éva, ő most jó úton jár. Épen ott, a hol te kivánod.

— Szerencsés utat neki, vigye a forgó szél minél hamarább Budára, ott ráakad, a mit keres, megkapja jutalmát annak is, a mit leányommal tett.

— De ők pedig nem Budára mennek.

— Hát hová?

— Azt még nem tudom, mert Kálmán úrfi nincs elhatározva. Nem látod, most töri rajta fejét.

— Neki Budára kell mennie, törik vagy szakad.

— Ha akarod Éva, de magától még most nem megy.

— Neki kell Budára mennie, mond szikrázó szemekkel a molnárné, s úgy üté a kezében levő lóbordát egy sziklához, hogy azonnal ezer darabra tördezett, s minden

darabból kék lángok lobbantak fel. Ha másként nem, így fogom őt mérgem lángjaival oda kergetni.

— Hahaha! úgy jó mulatságom lesz benneteket nézni.

— Most el Éva utánok, mond a molnárné, s kezébe vevén seprőjét, nehány érthetetlen szavakat mormola, annak utána rá ült a seprőre, s egyet kettőt csattanta ajkaival, akként, mint mikor a kocsisok a lovakat indítják. A seprő azonnal elváltozék egy tüzes fekete paripává, a vén banya pedig egy fiatal lovaggá, s rögtön útnak eredtek.

X. SZAKASZ.

A lovag.

A kámori vándorok csendesen haladtak útjokon, s már közel valának az országúthoz, hol el kelle térni, vagy Buda, vagy Szécsény felé, midőn távol egy porfelleget pillantának meg az országúton, melyet a szél feléjek látszott hajtani. A felleg csakhamar eloszlott szemeik elől, s egy lovagot láttak sebesen vágtatva feléjök jönni.

— Isten jó nap vitézek! messze-e még ide Szécsény? kérdé a lovag, midőn hozzájok ugratott.

— Még jó távolka, felelt Pető, de ha úgy megyen kend, mint egy idő óta látom, úgy estélig könnyen ott lehet.

— Azt magam is óhajtanám, mond a lovag, mert uram azt kivánta.

— Szabad kérdeni, ki a kend ura?

— Forgách László, a király udvarnoka.

— Udvarnoka? kérdé Kálmán, ki a beszédre figyelmessé kezde lenni, s mióta?

— Uram, már rég óta, több mint esztendeje; bár ott hagyná, hogy ne kellene laknom Bécset, nem is tudom, mit szeret ott az az én uram; mikor úgy utálja a németet mint én,

— Talán valami német kisasszonyba szeretett?

— Ej dehogy, inkább egyikre sem néz, mintha nem is férfi volna, a mit minden ember csudál, a ki úgy nem tudja mint én, hogy neki egy magyar kisasszony mátkája van.

— Mátkája? ohó, hát úgy ő sem ment a kelepczétől. S ki lehet az a magyar kisasszony?

— Az uram, egy gazdag nemesnek leánya, ki nem messze lakik ide. Látja, uram, ott azt a magas hegyet, a megett van egy másik alacsonyabb hegy, ha távolabb volnánk Szécsény felé, talán megláthatnánk, ott lakik ő egy szép magas várba.

— Nem Kámornak hívják a helyet?

— Épen úgy.

— Az hát Jeney Lóra volna atyafi?

— Épen az a neve, melyet az úr mond. Uram, az ám a szép teremtés. Eszem-adta, hetedhét országon sincs párja.

— Volt atyafi, volt, de már isten tudja, hol van.

— Hogy-hogy?

— Azt mondják, hogy valami erdei kóborlók kirabolták a várból, s most már semmi nyoma sincs.

— Dehogy! azt még nem hallottam. Istenem, ha ezt az én uram megtudja, senki sem fogja többé vídámnak látni.

— Pedig itt azt mondják, hogy ő maga lopta el azt a szép kisasszonyt.

— Ha ő lopta-e? Hm, azt ő nem tudta volna úgy tenni, hogy én ne tudjam. S aztán ő más legény, villányozom a lelkét, mint hogy leányokat rablani rút dolognak ne tartaná. Ha lopták uram, másnak keze lehet ezen dologban, melyet ha valaki keresne, hamar kitudhatná.

— Kié?

— Én nem nevezhetek meg senkit, mert már úgy is rajt vesztettem egyszer a fecsegésen, de csak azt mondom

kegyelmeteknek, hogy az udvarnál kell az ily dolgok után tapogatódzni.

— Talán gróf Cilleit érti kend?

— Villányozom a lelkét, már mondtam, hogy én senkit sem nevezek. Isten jó nap vitézek, az én utam sietö.

— Még egy szóra atyafi, mond Kálmán, s közelebb lépe a lovaghoz, s lassú hangon, mintha társa előtt titkolódznék, kérdé: úgy-e Cillei, a kit kend ért?

— Én néma vagyok, de villányozom adta, ha ott keresné is valaki a lopás nyomát, nem messze járna tőle. Isten jó nap vitézek!

E szavak után megsarkantyúzá lovát s elvágtata oly sebességgel, a mint jött, s nehány percz múlva csak egy porfelleg látszott távol az országúton.

— Úgy hát Forgách Budán van, mert a király nehány hónap óta itt mulat, s itt van bizonynyal Cillei is, mond Kálmán magában, s megsarkantyúzván lovát, Pető felé fordúla s határozottan mondá, hogy útjok Budára megyen.

Az olvasót nehezen fogná mulatni, ha itt leírnók a kámori vándorok útját, melyen semmi nevezetes nem történt, a mi e regéhez való volna, azért e helyt azon szabadságot veszszük magunknak, melyet a mesélők oly nagy jussal gyakorolnak, hogy t. i. időt és helyet nem tekintvén, egyszerre oda teszik hőseiket, hová a környülletek kivánják, s a két vándort egyenesen általteszszük a királyi Budára, s itt fogjuk mutatni e történet további folyamatját; de minekelőtte ehhez kezdenénk, szükség egy-két pillantatot vetni az akkori királyi udvarra, hogy a történet jobban felvilágosodjék.

MÁSODIK RÉSZ.

I. SZAKASZ.

A királyi nevendék.

Mióta az Árpád férfi-ivadéka harmadik Andrásban elhúnyt, s a királyi korona, mely eddig öröködés lánczán szállott egyik sarjadékról a másikra, a nemzet választása által leve megnyerhető, Magyarországot szünet nélkül polgári pártok vészei hányták. A mennyi hatalommal bíró polgárokat számlált az ország, szinte annyi áhítozókat a korona után, melynek megnyerhetése mindenki előtt csak nehéznek látszott, s nem, mint előbb, lehetetlennek! Innen a Trencsényi Máté hatalmas mozgásai Venczel, Ottó és Károly királyok alatt, innen Lajos halála után az asszonyi ingatag kormány és Zsigmond király kevély uralkodása alatt Hervója, Kont és egyebek nyugtalanságai. Egyedül első Lajos szemfényvesztő nagysága, s tettekkel gazdag uralkodása volt eléggé erős a kornak ezen veszélyes szellemét féken tartani. A legzavarosabb időszak azonban, melyet ezen okok szültenek, Albert halálától a nagy Corvin uradalma kezdetéig tartott.

Elsőben az Erzsébet csecsemő fiának pártfogói és a lengyel Ulászló között folytak a viták, melyek a várnai mezőkön elfolyt királyi vér által megcsillapodván, most a magyar korona hatalmasb polgárai között más irányt vevének, s nagyobb lánggal mint előbb kezdettek dühöngni. Ezen zavarokból Hédervári Lőrincz akkori nádor óhajtott a királyi székre ülni, de a nemzet sejtvén fortélyait, az 1445 ki gyűlésen, hol a kormányt hét igazgatóra bízta, közülök a fondorkodó nádort készakarva kihagyá.

Ezen zavaros időkben emelte fel hatalmát a magyar történetekben oly nevezetes Cillei-nemzetség, A ragadozó, nyugtalan indulatú Cillei Hermánnak, a történetírók bizo-

nyítása szerint, egy leány s egy fiú magzatja volt. Az első nőül vétetvén Zsigmond király által, római császárné, több nagy országok királynéja lőn, s a fénynek s csillogásnak azon fokára emelkedett, hová asszony emelkedni képes, s ő vala alapitója azon hatalomnak, melylyel a Cillei-nemzetség dicsekedett, mert Zsigmond király ezen szövődés óta szinte pazarlásig halmozta e házra kegyelmeit. 1406-ban Hermánt Tót-, Horvát- és Dalmátország bánjává tette, Varasd városát s az egész Zágor vármegyét neki ajándékozá, a csáktornyai szigetet pedig eladta. Ennek volt unokája a híres Ulrik, kiről itt szó leszen. Ez a ragyogást szomjúzó, uralkodni vágyó lélek nem elégedett meg azon hatalommal, melyet ősei hivatala és reá maradt széles birtokok által nyert vala, hanem magának mind nagyobb hatalmat igyekezett szerezni. Elsőben Albert királyt vonta hálóiba, ki annyira meghagyá magát általa vakíttatni, hogy 1437. maga helyett csehországi helytartónak nevezné. Ulrik csakhamar megmutatá indulatait. Elkövete t. i. titkon mindeneket, hogy magát csehországi királylyá tehesse, azonban elárultatván szándéka, Albert által letétetett hivatalából. Midőn a kormány az özvegy Erzsébet kezeire szálla, s Ulrik ennél sejté a főhatalmat lenni, ismét kegyeibe színlette magát annyira, hogy a királyi özvegy mindenek felett az ő tanácsait követé. Midőn a csecsemő László megkoronáztatnék, ő mondotta el az esküvést helyette. Midőn Ulászló pártja Győrt ostromlaná, melynek falai közé vonta magát az özvegy királyné, a német és cseh hadaknak, melyek a várat védték, ő vala kapitányok, s itt is, midőn látná, hogy a szerencse Erzsébetnek nem kedvez, meg akara szökni, de Ulászló seregei által elfogaték, s csak 24 kezes állítása mellett eresztetett szabadon 1441. Annak színe alatt, hogy Erzsébet jusait pártolja, kimene a túladunai vidéket rablani egy jókora sereggel, Szombathelynél az Ulászló seregeit megverte, s Bánfi Istvánt, a fővezért, elfogta. 1446. ismét rablásra indúlt Horvátországba, hogy az

elveszteti bosznai királyságért, mely Tvartkó rendelése szerint őt illette volna, magának és atyjának a horvátországi tartományokból kárpótlást szerezhessen. Azonban megjelent Hunyadi, s kiüzvén a galád rablókat a horvát tartományokból, hogy megbosszúlja e vakmerőséget, felprédálta a Cilleiek birtokát. Ulrik kérelemre fakadt, s megszelidité a rémitő hős haragját, s békekötésre léptek, melyből úgy látszott hogy közte és Hunyadi között tartós egyezség fog uralkodni. De a ravasz Ulrik csak színlette a barátságot, titkon pedig bosszút esküdött Hunyadi ellen, s e szempillantat óta kérlelhetetlen gyülölséget táplált ellene keblében.

A békekötés után Ulrik Fridrik udvarába ment szerencsét keresni, s azt fel is találta. Fridrik megszereté a magához hasonló ravasz s fortélyokkal teljes embert, s mert mély belátást s éles itéletet tapasztalt benne, sokszor használta őt tanácsadóúl s feltételeinek kivitelére.

Így történt vala, hogy kénytelenittetvén Fridrik az ifjú László királyt, kinek nevelésére ügyelt vala, a csehek, ausztriaiak és magyarok kivánságára hatalma alól kibocsátani, őt Ulrik gondviselésére bizta. Ulrik oly nevelést ada a gyermeknek, mely az ő életmódjával leginkább összhangzott, s melylyel magát jövendőben László országai felett titkos uralkodóvá tehette.

László, ki természeténél fogva jóindulatú vala, s Fridrik udvarában mértéklet, rend és becsületszeretethez vala szoktatva, most korláttalan feslett életbe merült. Azon jámbor és erkölcsös életmódot, melyben László neveltetett, Cillei stájerkodásnak nevezte, s inté a gyermeket, hogy ebből meg kellend tisztúlnia, melynek következésében őt Bécsbe vivén, ott elébe új napirendet és életmódot szabott. Reggel, mihelyt álmából felkölt, malvásiai borral és czukrozott dióval kelle a szolgáknak udvarolniok. Ezután templomba mene misét hallgatni, temérdek nép öszvetódulása között, hogy bátor legyen, úgymond Cillei, ne oly gyáva s emberfélő mint Fridrik. Megérkeztekor

válogatott sült madarak és magyar borok hozattak az asztalra. Ezen felül vala az ebéd, melynek fényesnek kellett lennie, s nem kevesebből tizenkét ételnél állnia, melyhez erős italok járúltak. Ebéd felett különféle éneklők, tréfaűzők, kötéltánczosok mulatták az ifjú királyt, az énekeseknek kötelességök Fridrik császárt gyalázni, gúnyolni; az ifjú királyt dagályos czifra beszédekben magasztalni, s a Cillei tetteit dicséret-hazudva emlegetni. Ezután ő felsége egy kissé szendergett, s álom után ismét drága gyümölcs, bor s egyéb szeszes italok hozattak elő, hogy az ifjúnak ellankadt érzékei újra ingerlődjenek.

Ezután némelykor az országos tanácsba, többnyire pedig a városba vitte Cillei nevendékét erkölcstelen aszszonyok társaságába, s a gyönyör mámorai között tölték óráikat késő éjszakáig. Borral, gyümölcscsel s egyéb ritka étkekkel az asztalnak még akkor is telve kellett állnia, midőn a király éjjeli álomra nyugodott le. Ily rendszeresen s kiszámolva munkált Cillei nevendéke elrontására, s így történt vala, hogy e gyenge bimbó, mely a természettől szép tulajdonokkal vala megáldva, midőn kifejlett, sokkal kevesebb leve, mint rendeltetésénél fogva lehetett volna. Lelke a Cillei vezér intései alatt elveszté magánálló, nagyokra törekedő erejét, benne igen kevés férfiúi elhatározottság vala, s feltételeitől nem volt nehéz elmozdítani; egyedül abban volt állandó, a mit Cillei jónak talált, mert gyenge korától ahhoz szokott, hogy ennek fejével gondolkodjék, s ennek kezeivel munkáljon. Akaratja ritkán volt: minek kell történnie mind házi, mind országos dolgaiban, azt Cillei határozá el, ő egyedül királyi nevét adta hozzá. Gyanús és bizodalmatlan vala mindenkihez, mert emberismeretet gyűjteni nem volt alkalma. Azt tisztelé, azt becsülte, s egyedül csak azt, kit Cillei dicsérve említett előtte. A magyar nemzethez kevés bizodalma volt, mert kedvencze úgy festé neki, mint háborgó nyughatatlan népet, melynek mindenike, ki csak valamely kis pontján áll a hatalomnak, az ő élete és királyi széke után

áhítozik. A Hunyadi-házban vetélkedő társait látta, s félt tőlök, és gyűlölte őket, mert Cillei elhiteté vele, hogy ezen nemzetség csak alkalomra vár, hogy a király személyét hatalmába ejthesse, s ha ez egyszer megtörtént, semmi sem fog ellene állani, hogy magát a királyi székre ne emelje. Szóval Cillei minden igyekezeteit arra fordítá, hogy a gyermekből árnyékkirályt neveljen, s helyette magát tegye uralkodóvá, a mit nagy részben el is ért, sőt egészen elfogott vala érni, ha Hunyadit részére tudta volna húzni. De ez egy hatalmas szikla volt pályája közepén, melynél terveinek nagy része hajótörést szenvedett.

Azonban bármint igyekezett Cillei az ifjú László elrontásában, azt még is nem eszközölheté, hogy némely jó oldalai ne maradnának a gyermeknek, melyeket az ingyen adakozó természet olta belé. Ilyen vala a mértéklet az étel s italban, bizonyos természeti belső irtózás a bujaság iránt, s mert a gyermek fogékony vala sok nemesre és szépre, ha az igaz ügynek szószólója találkozott előtte, nem vala példátlan dolog, hogy — Cillei ellenére is — a jobb félre hajlott. A história egy történetet beszél, mely ennek szép példáját adja. Podjebrád csehországi helytartó némely erőszakos tettei által azon gyanút vonó magára, mintha lázadást akarna támasztani, s magát a királyságra emelni. Szükség volt, hogy mozgalmai korán, még csirájokban elnyomassanak, s e végre elhatároztatott, hogy az ifjú király személyesen megyen Csehországba. Azonban a pénztár ki vala ürülve, s nem volt költség az útra. László felszólítá az ausztriai rendeket segedelem-adásra. Ezek Eyzinger Ulrik ösztönzésére azt kivánták, hogy a király gyűlést tartson, s ott, mind ezen kivánat, mind pedig némely az országot illető tárgyak felett tanácskozás tartassék. A törvényes kivánatnak, bármint igyekezett, nem állhata ellent a ravasz Cillei. A nap meghatároztaték, s a rendek összevegyültenek Korneuburgban. Az előrelátó s óvakodó Cillei sejtvén, hogy itt a rendek ellene is forralnak valamit, szünetlen a király oldala mellett volt, s nagy

gonddal ügyelt, hogy hozzá senki se közeledhessék, s vele az ő jelenléte nélkül senki se szólhasson. Így folyt el nehány nap a nélkül, hogy a tanácskozás elkezdődött volna. Nyilván feltámadni Cillei ellen, s szenvedhetetlen gázlásait a népen előszámlálni senki sem bátorkodott. Végre Eyzinger oldotta fel a csomót, s azt kivánó a rendek nevében, hogy a tanácskozás elkezdődjék, s mert itt némely nevezetes, az országot közelebbről érdeklő dolgok fognak előjönni, méltóztassék ő felsége ezen tanácskozásból minden idegent kirekeszteni. A király inte Cilleinek s egyéb idegeneknek, hogy távoznának el. Mihelyt a palotából kilépe, azonnal felszólala Eyzinger, és bátor beszédet tarta Cillei ellen, lefesté életmódját, elmondta az ország közönséges panaszait, kérte a királyt, hogy ezen alacsony lelkű embert, ki csak az ő és országa romlására törekedik, ne szenvedje meg többé maga körül, különben fél ő, nehogy népei között lázadás fog támadni. Minden jelen levők javalva fogadták a beszédet, s maga a király is kezdé érzeni az ügynek igaz voltát. A mint ez elvégződék, behivatá Eyzinger Cilleit, s a rendek és király jelenlétében e szavakat mondá hozzá: E szempillantattól fogva, gróf úr, vége a kegyelmed hatalmának, országlásának: a király ezennel eltiltja magától kegyelmedet, s nem engedi meg, hogy tovább udvarában tartózkodjék. Cillei felháborodván a beszéden, kész vala Eyzinger ellen a legsértőbb kifejezésekre fakadni, de a királyra tekintvén, s annak szemeiben s hallgatásában olvasván igaz létét Eyzinger beszédjének, elnyomá haragját, s a helyett a királyhoz fordúlt s fájdalommal panaszlá, hogy őt, ki mind atyjának, mind özvegyi árvaságban élő anyjának híve volt, érettek vérét ontá, harczolt, s magának Lászlónak hű szolgálatokat teve, most nehány árulók tanácsára kegyelméből ki akarja zárni. Ily ellenkedést, mond, László gondolkodásával, jó szívével összeegyeztetni nem tud, s nem is hiszi, hogy ez egyéb volna Eyzinger fondorkodásainál. Azonban Eyzinger szavába vágott, s hivatkozék a királyra, ki meg-

szólalván azt mondá: hogy a mit Eyzinger monda, az ő elhatározott akaratja. Megszégyenűlve s leverve vonúlt ki a gróf a palotából, és senkinél részvétre nem találva, négy lovaggal iramodott ki a városból életveszedelem közt, mert hogy a bécsi utczai nép meg nem kövezé, egyedül brandenburgi Albert grófnak köszönhette.

Ez idő óta Cillei visszavonúlt birtokaira, de nem azon szándékkal, hogy ott éveit nyugalomban töltse, hanem inkább, hogy titkon és gonddal kiszámolt terveket koholjon Eyzinger megbuktatására. Ő nem vala az a lélek, kit egy-két szerencsétlenség elcsüggesztett vagy kifárasztható volna, érzette mennyivel állott ész, itélet, értelem, ügyesség tekintetében mások felett, s bátorságát megtartá, és soha sem veszté el reményeit, hogy a bajokból magát kiszabadítandja. Elsőben is arra fordítá gondjait, hogy magának az udvariak között pénz és igéretek által barátokat szerezzen, a mit véghez vinnie ily éles elméjű, gyakorlott, azonfelül gazdag udvari embernek nem vala nehéz. Kedvezett czéljainak az is, hogy Eyzingernek, ki most az ő helyét tölté be a királynál, sanyarú és egyenes lelke nem kedveltetett. Mindezek kieszközlék, hogy László ravasz tanácsadói Eyzingert megbuktaták, s a király Cilleit visszahívá.

Az okos és mindég előrelátó Cillei, hogy ennekutána László neve alatt maga uralkodhassék, s az előbbenihez hasonló szerencsétlenség ne érhesse, úgy intéze mindeneket, hogy a királylyal csak az szólhatott négyszem közt, ki Cilleinek barátja volt, s hogy a közdolgoktól elvonja a királyt, mulatságokat s gyönyörködtetést szerze neki, melyek érzékeit csiklandák, s figyelmét a közdolgoktól elvonák. Az ifjú király azon korban vala, melyben az érzékek gyúladozni kèzdének, a szív lángjainak tárgyat keres s biztos részvét után esdekel. Cillei ezen indulatokat táplálta, nevelte, s az ifjú királynak szerelmi szövetkezéseket szerzett, s érzékeit a kéj és gyönyör álmain rengeté.

Ily okok következése volt a történet, melyet itt beszélni fogunk.

Regénk azon korba esik, midőn László a magyar főrendek kívánságára Bécsből, hol többnyire mulatott, Budára jövén, maga körül hív magyarjait összegyűjté, hogy velök a törökkel viselendő háború iránt tanácskozzék.

Az olvasó megenged ezen históriai szakaszért. Kellett azt előre bocsátanunk, hogy következő elbeszélésünk általa alapot nyervén, bátrabb s akadálytalanabb léptekkel haladhasson.

II. SZAKASZ.

Országgyűlés.

Pözsgött a sok néptől a fejedelmi palota Budán, mely minden tartományokból ide gyülekezett ez országgyűlésre. Két hatalmas párt köszörűlé lelki fegyvereit egymás ellen, hogy kivívja magának az elsőséget: az egyiknek feje titkon Cillei volt, s mozgonyai a nádor Gara, Bánfi és a ravasz, hajlékony, sok alakú Újlaki. A másik pártot, mely Hunyadi barátiból álla, Szilágyi látszott vezetni, egy mind polgári, mind hadi rényei által tekintetben álló erős lelkű férfi, kivel Palóczi, Perényi Bodó, Ország, Báthori stb. fogtanak kezet. Hunyadi nem jelent vala meg, mert baráti intették, hogy őrizkedjék Cilleitől, ki ellene ismét veszélyes terveket forral. A tanácskozás tárgyai voltak a hadi készületek a török ellen, ki ismét pusztítá a Száva mellékét. Cillei fővezérré nem Hunyadit, hanem Újlaki Miklóst kivánta, az országi helytartóságot pedig Hunyaditól elvenni s Garának igyekezett megszerezni, hogy e szerint a maga hatalmas ellenségének mindinkább gyengítse erejét.

Közepette ez országos tárgyak gondjainak, e rémítő két párt készületeinek, az ifjú László úgy álla, mint egy

gyenge nádszál, melyet szelei a Hunyadi-pártnak több ízben hajtottak magok felé, de mivel gyökerei az ellenkező fél, s nevezetesen Cillei hatalmában álltak, kevés idő múlva mindég ezen oldalra hajlott vissza. Különben is Cillei oly élelmet szerze az ifjú király lángoló szívének, hogy ezen országos nagy dolgokat hidegen, s mellékes tekintettel nézte, s Cillei volt, ki mindeneket vezete ....

(E szakasz töredék.)

III. SZAKASZ.

A viadal.

A szekér sebesen és akadály nélkül halada a hegyes tájékon, az erdők csendes pusztaságaiban, szinte három órányi távolra a nélkül, hogy az utazók emberi képet láttak volna. A két nő elfáradva az éjjeli út s leginkább a lovaglás terheitől, szenderületbe merült. Midőn így haladnának, egyszerre jő sebes rohanva paripáján Móré Tamás, ki mindég a szekér előtt lovagla nehány lövetnyire, s e szóval «fegyverre bajtársak! el vagyunk árulva», a csoport közé sietett s kihúzá kardját.

Az asszonyok felriadának e kiáltásra, s rémülés között látták, hogy az erdő sűrűjéből négy erősen fegyverzett lovag, kiket egy sugár termetű délczeg ifjú vezete, megeresztett fékkel s kivont karddal rohanának előre.

— Félre vitézek, mond az ifjú, előre szöktetve, vagy a ki ellen áll, halál fia.

— Előbb az a kérdés, mond a gróf, mi járatú emberek vagytok, mit kivántok tőlünk, s mi juson?

— Az mindegy a dologra, de ha tudni kivánod, mi a király testőrei vagyunk, s a mint látod, mind hatalommal, mind fegyverrel elég erősek az ártatlanságot rabló kezek ellen védeni.

— Nyomorú zsoldosok, s ti bátorkodtok egy nálatok

erősb, s becsületes bajnokcsoportot gúnynyal s szidalommal illetni?

— Kétségkivül, s még többet is ily szemtelen vakmerő rablócsoport ellen.

— Úgy hát kardra isten nevében! mond a gróf, vagy, ha tetszik, fogjatok lándsát, bátorhoz ez még inkább illik.

Az ifjú nem várakozék több szóra, hanem inte társainak, s a két csoport összecsapott. Rövid nehány szempillantatig tartó harcz után a gróf és társai megfutamodának, s az ifjú bajnok négy társával még belebb tolá őket az erdő sűrűségébe.

Az asszonyok egyedül maradtak félelem és kétségbeesés között a dolog vége iránt, s készülőben valának helyökből leszállni s a bokrok megett elrejtezni, midőn egyike a gróf társainak hirtelen előrobban, s feszített lándsával a szekér mellé áll, s parancsolja a bennülőknek, hogy veszteg maradjanak.

Három az ifjú bajnok kiséretéből épen ezen pillantatban bukkana elő, kiket midőn látna a szekér mellett álló lovag, rájok kiálta, hogy ne közeledjenek, különben, mond (döfésre emelve lándsáját), a szekérben levőket összeöldösi előbb, hogysem kezökbe engedné. A három bajnok e vakmerő szóra megálla, s nem bátorkodott előbbre menni. De íme, az ifjú egyszerre előbukkan távolról, s mielőtt észrevenné a szekérnél álló lovag, úgy döfé ezt orozva lándsájával vállba, hogy az nyergéből karikázva zuhant le nehány ölnyi távolságra lovától, minden életjelenség nélkül.

— Gebedj meg latorfaj! mond az ifjú legyőzve őt, s nyájasan lépe át az asszonyokhoz.

Mint égből küldött szabadítót örömkönnyek közt fogadák a félelemtől remegők a hős ifjat, s alig találtak szót, melylyel köszönjék védelmöket.

— Csekély teljesítése, s nem egyéb, a mit tevék, azon kötelességeknek, szép asszonyaim, melylyel mint királyi

testőr s mint levente tartozom. Védeni az asszonyi ártatlanságot bűnös kezek ellen, úgy hiszem, minden becsületes levente kész lett volna, s védeni, kivált ennyi szépséget, mond (az ifjabbik hölgyre tekintve), kétszeres erővel fogott volna akárki. De félre most ezekkel tisztelt szép hölgyek, mert szabadulástok még csak félig van eszközölve. Ha e rablósereg újra összeszedi magát, melyet most csak a vak szerencse engedett széllyelvernünk, kétes lehet oltalmatok, azért, ha tetszik, szépségei az aszszonyi nemnek, menedékhelyre foglak vezetni. Nem messze ide a királynak egyik vára, ha tetszik, szolgálatotokra áll.

A két hölgy, kivált a fiatalabbik, kinek rémülései között is, megnyugvással andalodott el tekintete a szép hős ifjún, nem ellenkezett az ifjú ajánlkozásában, és így a szekér megindula, körülfogva a négy lovagtól.

Nehány óra múlva egy kisded völgyben, melyet sűrű erdőkkel koszorúzott hegyek fogtanak körül, megállapodának. A völgy és a hegyeknek egy része végig láthatatlan kőfallal vala kerítve, melynek mintegy közép táján, kisded halom felett egy csinos épület álla, melyet mulatókastélynak inkább, mint várnak lehete nevezni. A vár környéke s az egész táj, mely a falakon belül vala, gyönyörű erdőség által volt ellepve, melyet itt-ott nehány ösvény látszott mindenféle irányzatokban végighasítani. A völgynek mélyében egy kisded patak zuhogott, sötéten összeborúlt juhar és nyárfák alatt, mely megkerűlvén egy részét a halomnak, egy lapályon szerte áradva elenyészett a szem elől, s egy mezei virágokkal elhintett kies rétet hagya maga helyett a szem előtt feltűnni, mely vizeitől táplálva a legelevenebb virulatban nyílt fel a szemlélőnek. Körös-körül csend és a legmélyebb hallgatás uralkodtak, s a fürge őzek s nemes tekintetű szarvas csoportonként legeltek szabadon és zavartalanúl a gazdag mezőn, s ki itt először jelent meg, alig tuda felébredni ábrándozásiból, melyekbe a szép regényes táj kellemei meríték.

— Czélnál vagyunk asszonyaim, mond az a szép ifjú levente, a mint a völgybe értek, s leszállván lováról a két hölgyet kiemelé a szekérből. Alig keltek le a hölgyek, a szekér és a három kísérő lovag eltűnt szemeik elől, az ifjú pedig ujjait ajkaira nyomván, háromszor hangosan füttyente, melyre néhány percz után egy komor tekintetű öreg férfi jelent meg egy csomó kulcscsal kezében, melyek közűl elővevén a legnagyobbikat, kinyitá a vasrostélyzatú nehéz kaput, s szótlanúl, de bizonyos félénk tisztelettel üdvözölve az ifjú leventét, bebocsátá a kalandor hölgyekkel.

Az ifjú karját nyújtván az ifjabb hölgynek, ki azt szemérmes félénkséggel fogadta el, az öregebbikhez fordúlt, s vele menetközben beszédbe erede.

Midőn nehány lépést haladtak, a rostélykapu zajos csikorgással záratott be hátok megett, melyre a két asszonyt, kivált az ifjabbikat, ki félénkebb vala, titkos borzadás futá végig.

— Úgy, itt már mentek vagytok, asszonyaim, minden üldözéstől, ezek a magas falak, s amaz öreg szolga vigyázó szemei képesek minden vakmerőt tőletek távoltartani.

— Uram, mondá az öregebbik hölgy, mivel az isten oltalmunkra rendele, s oly szép bizonyságait adtad, hogy nemesen gondolkodol, nem fogsz megbántódni, hogy kérlek, magyarázd meg, hol vagyunk itt, kié ez a kert, s ama vár ott fenn, s mint tekintsük magunkat, foglyok vâgy vendégek gyanánt?

— A kastély, melyet láttok, asszonyaim, Solymár, a király vadászkastélya, s e kőfalakközi kert itt körűle, a király vadasa. Én egyike vagyok a király testőreinek, nevem, ha tudni kivánjátok, Csoma László; ez a kastély most, meddig a király Budán mulat, az én ügyelésem alatt van. A király gyakorta jelenik itt meg vadászati mulatságon, melyeknek elrendelése reám van bízva.

— E szerint hát itt a király hatalmában volnánk? mond az ifjabbik hölgy, aggodalommal tekintve társára.

— Védelmében, felele Csoma, védelmében, szép hölgyeim, nem hatalmában. Tekintsétek magatokat itt szabadoknak, s e helyet olyannak, melyben minden szolgálatotokra áll, engemet pedig annak, ki minden szempillantatban kész érettetek lándsát törni.

Az ifjúnak gyönyörű termete, nemes és sokat jelentő arcza és szemei, kellemmel teljes mozdulatai, s a szíves és részvéttel teljes hang, melylyel szavait mondá, különös érzést gerjesztettek a fiatalabbik hölgyben. Félénk, szemérmes természeténél fogva nem mere hosszabban reá nézni, csak lopva vetett némelykor egy-két pillantatot deli alakjára, melyet ijedve kapott el ismét, valahányszor az ifjúnak tüzes nagy kék szemei reáfordúltak.

Az ifjú többnyire az idősbik hölgy felé fordúlva beszélt, de mozdulatai elárulták, hogy figyelme a fiatalabbikra van függesztve, s hangján oly valami jelentkezett, miből indulatok elnyomását lehete sejteni.

Míg a hegynek aljára nem értek, útjokat beszéddel rövidíték, s midőn felebb érnének a dombra, elmerűle a két hölgy a vidék szépségeinek nézésében. A fiatalabbikat kivált regényes képzeletek fogták körül, úgy látszott, mintha ez elzárt magányos helyre tündérek építették volna e gyönyörű kastélyt, melynek szépségét a körűle álló sivatagok természeti bájai még inkább emelték. Ily gondolatok között felértek a várba, hol az ifjú egy szép tágas terembe vezeté őket, melyből kétfelé a több osztályzatú szobákba vezető ajtók nyiltak. Az ifjú kinyitván egyikét ez ajtóknak, hirtelen eltávozék, s a szép két vándort magára hagyá.

IV. SZAKASZ.

A titkos vár.

Sebes léptekkel mene Csoma végig egy hosszú sötét folyosón. Belseje telve volt gondolattal, érzéssel, tele

lánggal, melynek tágulást kelle szerzeni. Ama szép idegen hölgy alakja fellázítá minden érzékeit, nem hallott semmit, nem láta, nem gondolt semmit, mint egyedül őt; soha nem érzett lángok zajdúltak fel benne, s mint az, kit éjjeli rémek űznek, vaktában rohant a folyosón végig.

— Itt van-e már a kamarás, kérdé hirtelen az őrt, ki a folyosó-nyilatnál álla.

— Igen is, ama szobában van, felelt ez merő katonai állásban s oly hangon, melyből hódolat jelei látszottak, s a vizsgáló gyaníthatta volna, hogy az, kivel beszél, több lehet, mint csak egyike a királyi testőröknek.

Az ifjú kinyitá az ajtót, melyre az őr mutata, s hirtelen egy terembe lépett, az ajtót pedig szorgalmatosan bezárá maga után.

— Nos mint állnak a dolgok? kérdé egy magas férfi komoly arczczal, s élesen függesztvén szemeit az ifjúra, mint ki félelmes várakozásban van egy pillantat után, melytől boldogsága látszék függni.

— Oh te kedves egyetlen barát, mond ez, nyakába borúlva a magas férfinak, mely kedves, mely dicső alak ez a te kámori lyánykád, soha, soha, még annyi nemességet, annyi bájt asszonyi alakban nem láttam.

— Valóban? monda a magas férfi tettetett csudálattal, s szépnek találod őt?

— Gúnyoló! láttad-e őt jól, láttad-e úgy mint e szépségében elveszett két szem? Szépség, kellem, és mind azok a ti szavaitok, melyekkel nevezitek azt a leányi tulajdont, mitől a szív lángra gyúlad, hideg száraz szavak ahhoz képest, a hogyan érzéseim nevezik ezen leányka kellemeit. De minek e haszontalan beszéd itt, elég legyen mondanom, hogy a mióta láttam, nem érzek, nem gondolok, nem látok, egyedül ő van eszméletemben, s enyémnek kell lennie, magaménak kell tennem őt minden érzéseivel, hajlandóságaival, s mily bohó vagyok én, hogy eddig is magára hagytam. Vissza e szempillantatban, vissza hozzá!

— Megállj! ne oly hirtelen! Az nem viszen czélhoz, most még nem lehet őt látnod, s nem ma, s nem holnap sem még.

— Mit? nem látni? s miért nem lehet? Hahaha! gondolod, hogy e haszontalan beszédet követni fogom, gondolod, hogy belőlem játékot űzhetsz, hogy hideg «nem lehet»-eddel eloltod lángomat. Félre, én megyek, tégy és mondj bár akármit.

— Azt nem, mond a magas férfi, tűzzel útját állván, azt nem teszed, nem szabad tenned.

— Szabad? Gondolod, hogy lángjaimból játékot űzhetsz, hogy magamat oda engedem csábító beszédednek? Illik, hogy végre magam lábain járjak. Soká, igen soká tűrtem, ezentúl nem akarom, nem fogom többé lánczaidat hordozni.

— Jó, a mint tetszik felségednek, uram és királyom. A mint tetszik mondom, a mint jónak látja. Reám hát ezentúl nincs szüksége, én megyek, hogy terhére ne legyek felségednek, de ha majd lábai a hálóba akadnak, melybe gondatlanúl és vaktában rohan, felséged se terheljen engem majd kérelmével, hogy onnét kiszabadítsam.

— Mint érted azt? mond a király nyugtalan hangon.

— Mint értem? Az mindegy felségednek, egy szolga beszédére minek hallgasson egy király, kinek maga lábán illik járni. Rám és beszédimre itt semmi szükség többé, azért engedje meg felséged, hogy távozzam jókor, meddig még királyi haragját fejemre nem zúdítják, mond a magas férfi, s fejére tevén sisakját, kezdé a fekete pánczélt mellére kapcsolni.

A király habozva és aggodalom között nézte őt nehány perczig, végre ellágyúlt hangon szólala meg: Cillei! te útmutatóm, vezérem, barátom, te akarsz engem elhagyni?

— Felségednek rám többé semmi szüksége, engedje meg, hogy eltávozzam.

— Ulrik! te, ki atyám voltál mindég, az istenért, mi lelt? Megbánta-e szavam? Egyetlenegy rokonom, szív és

lélekben, te akarsz elhagyni? Látod, mint fel van lázadva bennem minden érzés, látod hogy mennem kell, s te elégnek tartod egy hideg «nem lehet»-tel lecsillapítni vágyaimat! Szólj, mit tegyek? menjek, veszteg maradjak?

— A mint jónak látja felséged.

— Cillei szótlanúl marada, és sietett fegyvereit magára rakgatni.

— Drága baráti szív, mond a király reá borúlva, te nem hagysz el engemet. Én nem élhetek nélküled. Kegyetlen, hogy neked eszedbe is juthat ily gondolat!

— Ó ha felséged ismét László, az okokra hallgató csendes szelíd László, s nem az a maga fejű török szultán, úgy én megint Cillei, a hív, a régi biztos Cillei akarok lenni. Igérjen meg nekem felséged egyet, úgy kezemet nyújtom az engesztelésre.

— Barátom! szólj, mit?

— Igérje meg felséged, hogy az ügyben, mely felségedet s ama leánykát illeti, az én rendeléseimnek fogja magát alá vetni.

— Különös ember! Csak akkor s úgy szabad szeretnem, a mint te akarod?

— Mindég és úgy a mint felséged akarja, de az összejövetel vele csak akkor és úgy történjék, a mint én fogom akarni.

— De mondd ki, hát miért ez?

— Én igéretet kivánok felségedtől.

— Átalkodott makacs fej! Itt kezem és királyi szavam rá.

— Úgy, és most menjünk Budára.

— S nem szabad látnom azt a kedves teremtést?

— Holnapután ig nem.

— Kegyetlen! az nekem egy öröklét.

— Most maradjon itt felséged csendesen, meddig visszatérek. Rendeleteket kell tennem a két fogoly iránt. Ezzel Cillei eltávozék, a király pedig lassú léptekkel le a várból a kapu felé.

Éj borítá, csendes csillagos éj, a vidéket, midőn Cillei és

a király lovaikon ültek. Cillei mielőtt megindulának, még egyszer visszatért az öreg kapuőrhöz.

— Értette-e kend jól Tamás, mit mondtam ? Halált annak, ki a falakon belül lép. Ez legyen parancsolat az őröknél.

— Úgy lesz kegyelmes uram !

Ezzel Cillei megsarkantyúzá lovát, s utána iramodék a királynak. Darabig szótlan ügettek egymás mellett a lovagok. Az út sürű erdők, hegység és völgyek között ment el. (leírni az utat). Végre Cillei törte félbe a hallgatást.

— Tudja-e felséged, kicsoda az a leányka?

— Még nem mondtad.

— Egy ivadéka Szilágyinak, és így rokonságban áll amaz ebfajjal, mely Magyarországban több mint felséged.

— Valóban ?

— Leánya egy kemény nyakú nemesnek, kit amaz oláh fattyúhoz nemcsak rokonság, hanem baráti kötelékek is szőnek. Egyike ama neveletlen, kevély, törpe királykáknak, kiket Magyarország oly bőven számlál, szóval leánya egy magyar nemesnek. Felséged jól ismeri ezeket a sziklafészkekben lakó gaz latrokat.

— Valóban Cillei? Szilágyi rokona? Oh az nagy szerencsétlenség?

— Épen azért kell vigyázóknak lennünk, s lépteinket óva és úgy alkalmaznunk, hogy az az otromba felekezet még csak ne is gyanítsa azt, hogy a kámori tengeliczet mi fogtuk kalitkába. Az nem jó dolog volna, ha tetteinket megsejtenék, s vérbe keverhetné az országot.

— Isten ! mely vakmerő lépés ! Nem lehetett-e ezt másként is véghez vinni? Szükség volt-e épen rablókká lennünk.

— Felségednek nem tetszik az a leányka?

— Csudálatos ember ! mit gondolsz? nem mondám-e, hogy imádom őt?

— S mégis bánja a tettet, mely által ő birtokába juta?

— Birtokomba? Az kérdés, melyet a következés fog

csak megfejteni. Hát ha a leányka engem nem szerethet, ha utál, akkor a veszély meg volt próbálva, s haszon nélkül.

— Úgy ismeri felséged az asszonyokat? Egy ábrándozó leányka ifjúsága legszebb szakában, kinek keblében talán nem is ébredt fel a szerelem érzelme, elrabolva egy istentelen gonosz Cillei által, egy szép ifjútól szabadíttatik meg, s egy tündérlovagi módon, egy ifjútól, kiben bátorság, vitézi erő, szépség mind annyi tulajdonok, hogy egy leányka fejét elbódítsák, vannak egyesülve. Hiszi-e felséged, hogy nem szerettetik? Hahaha!

— Ezek oly remények, oly kecsegtető álmok, melyeknek sok történt dolgok mondanak ellent.

— Legyen felséged megnyugtatva. Cilleit még mindeddig csak szerencséje csalta meg, s az sem sokszor, de emberismerete nem. S feltéve, hogy a dolog úgy üt ki mint felséged rettegi, nincs-e még száz mód is segedelmünkre? S az a királyi hatalom oly hamar kimerül-e?

— Hagyd el Cillei, már eddig is elégszer tettük ezen hatalmat önkénynyé, erőszakká, ideje volna, hogy ily eszközökhöz nyúlni megszünnénk.

— Szükség törvényt bont, közmondása azon népnek, melynél felséged ily eszközökhöz kénytelen volt már többször nyúlni, s ez volt pajzsa, s ez leszen ezután is tetteinknek.

Ilyetén beszédek között a budai várhoz értek.

(Itt vége szakad.)

A VÁNDOR.

Egyikében azon faluknak, melyek Tátra bérczei alatt Trencsén kies völgyén a rohanó Vág mellett feküsznek, délesti időben, égre függesztett szemekkel álla egy vándor, kémlelkedve a felhőkről, ha a zápor, mely csak imént szűnt vala meg, nem térend-e vissza megint. De épen most támada fel a nyugoti szél, szakadozni kezdett a fekete borulat, a nap lepillanta a ritkuló fellegek mögül, s egy gyönyörű szivárvány kelt föl a távol hegyekből mint remény biztató világa, s a szállongó napnak derült alkonyodást ígért. A vándor visszatekinte a kisded udvarka felé, melyből kilépett, még egyszer köszönetet teve a ház urának a szállásért, a vett jókért, s fövegét komoran fejébe nyomva, nehézkes, de haladékony léptekkel útnak indúlt. Mennyire külseje gyanítani hagyá, idegen országból jött. Öltözete különböző volt minden hazánkbeliektől, de a magyar tájak ismerete, melyek felől szólott, s a mód, miképen a honi hangot ejté, bizonyíták, hogy ez országi születés, vagy legalább több ideiglen kellett itt élnie. Kissé több mint közép magasságú, deli termetű férfi volt; ábrázata kellemes, ha bizonyos belső tünődés, mely vonásain észrevehető volt, igen is komolylyá nem tették volna. Az a mérséklet, mely tekintetében, szavain s minden mozdulatán elömlött, szeretet és tisztelet érzelmeit egyiránt gerjeszte a nézőben. Első tekintetre úgy tetszett, hogy évei a negyvenedik számot már jóval elhaladták, de figyelmesebben vizsgálva, észrevehető vala, miképen arczaira az évület

jelét nem korosodás, hanem hihetőbben idők viszontagságai vagy bú és belgyötrelmek nyomák. Az érdempénz, mely mellén függe, s egy sebhely homlokán mutaták, hogy egykor hadi szolgálatban kellett állnia. Egy rézveretes csövű puska, s hosszúkás vadásztarisznya voltak minden bútora s egy kutya, mely kezdete óta messze vándorpályájának híven kísérte, egyetlen úti társa.

Mintegy félórányi utat már maga megett hagyott volt, mióta a faluból kijöve. De most a gyalog ösvény egy meredek bérczoldalra tért, s az út nehezebb lőn, s ő lépteit gyorsítani kezdé; mert minél felebb és tovább emelkedék, annál inkább szemeibe tűntek a zivatar felhői, melyeket a nyugoti szél e csúcsok felett összetornyoza. Ez alkalmatlan kapaszkodás; az újra készülgető zápor, mely minden perczenetben szakadozni akart; a távol zuhogó szél végig ordítva a rengetegek fenyűin, visszatérésre tökélhették volna a csüggeteg lelket, de vándorunkat örök kiolthatatlan vágy tolta hatalmas léptekkel, melyeknek sem idő és távollét, sem zivatar zajgása nem állhattak ellent. Fölért végre a hegylánczolat legfelsőbb pontjára, s hogy fáradságát kipihenje, egy sziklatöredékre ült. Mely pillanat vala az, midőn a világ négy sarkai felé tekintett! Hegyek hegyek fölé tolva, ormok az ormokon, mint kék hullámokkal hánykódó tenger, tűntek fel szemeinek az éjszaki és nyugoti látkör legmesszebb távoláig, hol ég és föld egymásra hajolnak; alatta az a hosszú végig láthatatlan völgy, városok és faluk tornyaival elhintve, melyeknél a Vág zuhanó hullámai szakadnak, s körűlök tompa morajjal rezeg a lég, mintha távol mennydörgő felhők üznének harczot egymással. Éjszakra a látkört vastag fekete felhőkkel elborúlva, s a messze ormok megűl sebesen kelő és tűnő villámlobbanásokat lehete látni s harsány dörgéseket hallani, melyek mint száz ütközet ágyúi szívreszkettető morgással zúgták végig a völgyek visszariadozó öbleit. A vándor tekintete keresztülfutva a természetnek e sivatag szépségein, végtére egy kisded völgyön állapodék meg,

mely tündér bájjal nyílt fel szemeinek, mint Palæstina szent vidéke az égető pusztákat bolygó zarándok álmain. Az alkony sugárai épen sűlyedni kezdének a borulat mögé; fényök szelíden rezgett a harmat-lepte lapályról, mely csillogó smaragdként ragyogott zöld pompájában. A völgyecske egyik szögében öszvehajladozott fák közűl fejérlett ki egy vörös födelű mezei lak, melynek csínos külseje azt mutatá, hogy a környéknek valamelyik gazdagabb birtokosa vadászati vagy egyéb mezei mulatóúl építé. Megette egy kisded kert látszott tüskesövényzettel kerítve; ágyai bujján viruló növényekkel elültetve szorgalmas házasszonyra mutattak. A kerten keresztül egy patak zuhogott harsogó zajjal mindaddig, míg a réti lapályra nem ért, hol csattogása megszelídűlvén, virágos partok közt szaladt végig a tündér kis völgyön. A sövény mellet néhány bárány legelt, s hogy vándorunk magát egészen egy pásztori szép világba varázslottnak higyje, a táj istenei egy érzékeny éneket hagyának a völgy öléből hozzá felzengeni. Az ének csendes és egyszerű vala, de bús mint őszi fuvalmak lengése a száraz avarok felett. A csattogó patak s lombok zúgása csak töredékesen hagyák azt hallani, de e töredék hangoknak is annyi hatások volt vándorunkra, hogy helyéből, mintha varázslat kötötte volna le, nem mozdúlhata, meddig a zengés el nem csillapodott. Titkos vágy és homályos bú, mint valamely gyászfátyol, voltak rajta elborúlva, s oly szívolvasztó erő, mely a szemekből észrevétlenül csal ki könnyeket.

Míg a dal zengett, a nap sugárai letűntek, barnán kéklő pára vonúlt a hegyekre, s az est beálla. A szél hirtelen megszűnt, a zivatarok felhőinek zúgása közelebb jöve, a fecske alant kezdett repdesni a rét fölött, s minden jelenté, hogy a zápor, mely még egyszer fogja a tájt elönteni, közel van.

A vándor felkele pihenőjéről, füttyente útitársának, s az ösvényen, mely csendes hajlással vezeté a meredeken, lejöve a hegyről. Midőn a patak gyaloghidján általlépett,

egy kis leányt láta a rétszélben ülni, ki néhány szavakat selypegve virágszálakat szedett köténykéjéből, s azokat nagy szorgalommal egymás mellé rakva, igyekezett csomóba kötözni.

A vándor megállott, megszólítá a kis tündért, s kérdé mint híják e hajlék urát, s a környéket.

A leányka felkele helyéből, félelmesen hátra tevé kezeit, merőn függeszté két nagy kék szemét az idegenre, s elámúla, de nem szólt.

Az idegen ismételni akará szavait, midőn egy nagyobbacska fiú, mintegy tizenegy évű, pattogó korbácscsal kezében, szaladva jött hozzájok, s kérdé az idegent, mit akar?

— Tudni akarnám, édes gyermekem, felele a vándor, ha jól megyek-e ezen úton Aranyosra, s mint híják e vidék urát?

— Kelmed talán apámat keresi? szóla a gyermek, a mint végig nézte az idegen külsejét. Az aranyosi pusztára jól jött kelmed, mert ez az, de apám most nincs itthon, még reggel elment a hegyekbe.

— Hogyan hívják apádat édes fiam, kérdé most az idegen.

— Apámat, mond a gyermek, aranyosi vadásznak hívják a faluban, de ez neki nem igaz neve.

— Micsoda hát?

— Petőfalvi Gácsi András, mond a gyermek emeltebb hangon, attól a magas vártól, mely Tugár partján áll, ha tudja kelmed, hol van, mert az én szépapám ott várnagy volt Rákóczy idejében.

— S honnan tudod te ezt, fiam, oly híven? mond a vándor, megsimítva a gyermek arczát.

— Honnan? apám beszélte. Ha bejőne kelmed hozzánk, megmutatnám azt a nagy álgyugöbet, melylyel szépapám lábát ellőtték. Olyan nagy mint a kelmed feje.

— De hogyan menjek be fiam, ha apád nincs itthon?

— Az semmi. Ő haza jön estére, s addig megvárhatja kend. Anyám itthon van.

— Köszönöm fiam! Várni még világos van, s ha elsötétült, akkor bújdoklani ez iszonyú erdőkön?

— Fél kelmed ez erdőkön járni? Én nem félnék. Mentem is már egyedül, bár anyám azt mondta, hogy a haramiák megölnek, pedig puskám sem volt, kelmednek az is van.

— S minek volna neked a puska?

— Minek? kérdé a gyermek mosolyogva, s végig nézte áhitozó szemekkel a vándor fegyverét; adná csak kelmed ide, hogy ellőném!

— Nem neked való a fegyver fiam. De hallod-e? micsoda ének az, ott a fák között?

— Anyám van a kertben. Az neki kedves éneke, engem is megtanított rá, de én nem szeretem. Igen bús, s anyámat mindég elszomorítja, ha énekli.

— De azért csak elmondod nekem fiam, ha szépen kérlek?

— Elmondom, ha kivánja kelmed, de aztán el ne búsúljon rajta, mert atyám a víg embereket szereti. Hallgassa hát.

A gyermek kezdé az éneket mondani, de alig haladott nehány szóig, a kert fái közől megzendült az a lassú gyászhang, melyet az idegen előbb hallott, s mert most igen közel vala, egész értelmét kiveheté. Inte a gyermeknek, hogy hallgasson, s a kert ajtajában leülve e szavakat hallá:

Porosz király s Terézia
Viseltek háborút,
Megnyílt a vad halálmező,
Megnyílt a véres út.

Huszárruhába öltözék
A barna szép legény,
Elment zajos csaták közé,
S csatán veszett szegény.

Ki mondja meg, bús lyány, neked,
Mint hívják a helyet,
Melynek földén hősálmait
Aluszsza kedvesed?

Boldog levél, jó istened
Egy hű szívhez kötött,
Szemed még is könynyel telik
Imádságod között.

Hajh! gyászvirággal a helyet
Meg nem jegyezheted,
Hol sír ölébe hamvadoz
Szegény volt kedvesed.

Az ének oly mély érdekletű vala, hogy a vándor elfordúlván a gyermektől, kinek tekintete szűntelenül rajta függött, titkon egy könnyet törle ki szeméből.

— Édes gyermekem, monda akadozó hangon, szeretnék anyáddal szólni. Az ég felette elsötétedett, s nem tudom, ha még ma tovább mehetek-e.

— Apám igen örűlne, ha itt maradna kelmed. Ismeri őt?

— Nem ismerem, fiam.

— Semmi, ő mégis örűlne.

— Miért, te kis bohó?

— Mert kelmed is vadász. Azokat ő szereti, s aztán még valami . . . mond a gyermek, s mosolyogva a vándor mellére függeszté szemeit, melyről az érdempénz lógott.

— Micsoda?

— Mert kelmed katona volt, s pénz is van mellén, ő is volt az, s neki is van, csak hogy nem ilyen sárga, s ő nem hordja mellén, hanem ládában tartja. Várjon kelmed egy kevéssé, anyám mindjárt itt lesz.

Ezzel kinyitá a kert ajtaját, s elfuta.

A vándor magába sűlyedve üle egy kőpadon, s belsejében háborgó érzelmek zajogtak, melyeket arczainak tük-

rén látni lehetett. Fejét könyökére hajtá, s néhány perczig így marada némán; úgy látszott iszonyú fájdalom szorította el keblét. Nemsokára zörejt s lépteket hallott, melyekre fölemelte fejét.

A kertajtó csakhamar megnyílt, s egy csínos hölgy lépett elébe egyszerű házi öltözetben, s az a kis szőke leányka, ki ruhája szélét megfogván anyjának, megé bújva nézett ki koronként az idegenre. Az asszony, kinek vonásaiból szelíd lélek és jóság sugárzott, nyájasan köszöntvén az idegent, kérdé, hogy kit keres?

— Sajátképen senkit asszonyom, mond az akadozó hangon, figyelemmel függesztve szemeit az asszonyra, idegen országból jövök, magányos utazó s hazámba szándékozom. A faluban, mely ott a hegyen túl fekszik, egy háznál szálltam meg, s bevárám, míg a zápor megszűnt. A ház gazdája, a jámbor öreg, azt mondá, hogy e pusztán egy emberséges vadász lakik, ki az utast éjjeli szállásra örömmel fogadja. Kérlek édes asszonyom, mert úgy hiszem, hogy asszonya e háznak te vagy, légy szíves megengedni, hogy ez éjszakát hajlékodban tölthessem, mert ha ez iszonyú zivatar valahol az erdőn lep meg, nehezen fogom gyarló csontjaimat hazámba vihetni.

— Idvez légy uram, szegény hajlékunkban; férjem és én örömmel fogunk látni, s a mivel isten bennünket megálda, szolgálatodra lesz, mond szíves hangon a kedves hölgy, s bevezeté az idegent.

— Dicsértessék az úr, mond az, midőn a szobába lépett, s a serény nő egy ájtatos «örökké»-vel válaszolva széket teve s leülteté a kandalló mellé, melynek lángjaitól kapá világát a szoba.

— Ezek a te gyermekeid édes asszonyom? kérdé a vándor, fiára s a kis szőke leánykára tekintve.

— Igen uram, ez a kis szöszke, felelt a hölgy, s magához szorítva a leánykát, megcsókolá, s ez a fiú, az én gyermekeim. A harmadik, egy kedves fiú gyermek, meghalt ezelőtt négy esztendővel; az volna legidősbik, ha élne.

Isten elvette őt, s nem mondhatom mint sajnáltam. Lelkemet adtam volna érte, csakhogy megtarthassam, mert az volt férjem kedvencze.

— Adj hálát asszonyom az úrnak, hogy e szép két gyermeked megtartá. Mely boldogság egy hű párnak a szerelem ily zálogaival bírni! Ha egyébiránt házasságod szerencsés, ne irígyeld a gazdagok szemfényvesztő pompáját. Mit nem adnék én érte, monda ellágyúlt érzéssel, ha egy lelkes, jószívű hölgy mellett ily két kincset bírhatnék, mint e barna fiúcska, s ez a kis szöszke angyal! Oh higyj, édes asszonyom, folytatá tovább nevekedő érzéssel, higyj szavaimnak, ki a tapasztalás országait megjártam, a boldogságnak csendben, házi kör négy falai közt nyílnak legszebb virágai, s kit a sors korán zajok habjaira vetett, s a lármás fény közt kényszerítteték leélni napjait, az rosszúl imádkozott istenének.

— A mit mondasz, felele az asszony derengő érzéssel, mely a megelégedett szív égi nyugalmát festé, a mit mondasz, igaz, s oly igen egyez érzéseimmel, mintha lelkemből olvastad volna. Hála az úrnak, hogy nekem ezt a szerencsét engedte. Az angyalok imádságában, mint a szent beszéd mondja, nincs kérelem, s nem lehet, ők, úgymond az írás, a megelégedés örök pálmái közől csak hálaszavakat zengnek az úrnak. Atyám! monda tovább a kedves nő fohászkodva, s szelíden égre emelve lelkesült szemeit, atyám, mint hálájam meg, hogy nekem e boldogságot küldéd egeidből.

— Szavaidból asszonyom, mond az idegen kémlelő figyelemmel, az látszik, hogy lelked magát boldognak érzi, és sorsoddal meg vagy elégedve; de megengedj beszédemnek, a megelégedés hangja nem bús, s én ajkaidról epedés hangját hallottam, s azon gyanú ébredt bennem, hogy férjed karjai közt nem vagy szerencsés, s visszasóhajtasz egy elveszett után.

— Az éneket gondolod uram, melyet az imént hallhattál?

— Igen, azok kesergés hangjai voltak, bármit mondjon szavad, s belőle mély érzelmei zengtek.

— A mint mondod uram, úgy van. Az ének, melyet hallál, nekem kedvenczem, többször éneklem azt munkaközben, s férjem örömmel hallgat, a jó lélek, mert az, kiről benne szó van, ifjúsága barátja volt, s emlékezete még most is kedves előtte. Könnyeket láthatnál szemeinkben, mert egy szerencsétlen még akkor is, ha egészen idegen, ha velünk semmi kapcsolatban nem állott, érdemli szánakozásunkat, az pedig, kiről az ének szól, nekem jegyesem volt; ah egy derék, egy jeles szívű ember, méltó, hogy általad ismertetett legyen, s méltó arra, hogy emlékezete azoknál, kikkel szorosban vala szövetkezve, tiszteltessék. A mit hallál, uram, nem kivágyás a jelen kötelékek közül, hanem ünneplése a múltnak. A kötelék, mely férjemhez kapcsolt, szent, s csak a halál szakaszthatja el, s ha azt hiszed uram, a mit mondál, felette tévedsz irántam. Én tizennégy évi tapasztalás után is azt vallhatom, hogy ha isten egy leányt boldogítani akar, oly férjnek karjaiba vezeti mint az én Endrém.

A vándornak a beszéd kezdete óta lépcsőnként emelkedtek nyugtalanságai. Néha merőn függeszté szemeit a hölgyre, másszor ismét félve kapta el őket róla, és a földre sűlyesztve sokáig szótlan marada. Feszengései igen is elárulták volna, hogy egy rémítő mélység szélén áll, de a kandalló homályos világa nem hagyta sejteni küzdéseit. Midőn az asszony beszédét végzé, nehány perczig némán maradt, s várt az idegennek feleletére, de az nem válaszolt. Arczait tenyerével elfedve leborúlt az asztalra, mely széke mellett volt, és sokáig mozdulatlan maradt mint kőszobor.

Azalatt az asszony kifordúla a szobából, hogy konyhájában körültekintvén, egy pár jó étekkel bizonyitsa meg vendégszívlő készségét. Csakhamar ismét visszatért egymásba font kezekkel, mely belső szorongását mutatá.

— Atyátok ma sokáig marad el, gyermekeim, mond

nyugtalan érzéssel. Még nem esik ugyan, de irtózatós szélvész van, s a sötétség borzasztó. Istenem, bár ne indúlt volna el, ha estve még a faluban volt. Lehetetlen, hogy ily időben a hegyek közt veszély nélkül jöhessen.

— Tegyek mécset az ablakba, anyám? kérdé az a fürge gyerkőcze felszökve helyéből, ha a hegytetőről meglátja, könnyebb lesz utána jőnie, mert már a villám megszűnt. Minap is szerencsésen vezette haza az ablakvilág, midőn az a nagy zivatar volt.

Az asszony javalva inte a gyermeknek, s most figyelme ismét az idegenre fordúlt, ki ez egész beszéd alatt azon egy helyzetben volt mozdulatlanúl az asztalra hajolva. Csak akkor látszott magához jőni, midőn az asszony közelebb lépve hozzá kérdé, ha nincs-e baja?

Az idegen felemelte fejét, és szótlanúl reá bámúla, s látszott, hogy a kérdést nem értette, s elméje még mindég az előbbeni beszéd tárgyain tépelődik. Első kérdése is, midőn újra megszólalt, ez vala: ki lett legyen ő?

Az asszony csudálkozva tekinte reá, s kérdé, kit ért? s emez felelni akara, de künn zörgés tamadt, léptek hallattak, s nemsokára megnyílt az ajtó, s egy alacsony, kevéssé zömök s izmos férfi belépett. A két gyermek felsikolta, «apánk!» s körülfogák őt; a kedves hölgy pedig szelíd örömmel borúlt nyakába, s az, érzékeny öleléssel üdvözlé őket.

— Te megint aggódtál rajtam, Ilonka! de most mégis bátrabb valál, szemeidben nem látok könny jelét, mond a vadász, és megcsókolá a kedves hölgy szemeit. Te félénk galamb, mitől rettegsz? Vigyázz, ki ne sírd nekem ezeket a kék szemeket.

A hölgy szelíden tekinte férje szemeibe, s egy néma öleléssel felelt.

A vándornak, ki látá a házi örömnek e szép virágát, iszonyú harczokba kerűlt meggyőzni, hogy indulatai ki ne törjenek, hogy lábaihoz borúlván e kedves párnak,

meg ne gyónja azon névtelen érzéseket, melyek szivét tépdesni látszottak.

A vadász, kifejtőzvén önnönei közül, az idegenhez fordúlt, s nyájasan, s oly arczczal, mely őszinte lelkét mutatá, kezét nyújtva üdvözlé őt.

— Isten hozott, idegen, szegény hajlékomban. Öröm látnom, hogy e magányos puszta egy hadi embertől látogattatik. Mert külsőd uram, azt mutatja, hogy katonai szolgálatban állasz, s e sebhely homlokodon azt is, hogy van szived, mely a halállal szemközt tud állani.

— Két éve hogy kiléptem, uram, e tisztes rendből, melyet oly szeretve emlitesz, de barátja maradok mind örökké.

— Ha meg nem bánt kérdésem, bajtárs — mert, hadi ember levén én is egykor, just nyertem, hogy így szólítsalak, mondd meg, kérlek, mely szerencse hoz e környékbe?

— Poroszországból jövök, felelt az idegen. Berlinben voltam fogva, s most, midőn vége a háborúnak, s katonára nem igen volt többé szükség, hazámba igyekszem leélni azon kevés napot, melyet a haború zivatarai közől megtakaríthattam. Reménylem, találok még valakit rokonaimból életben, ki előmbe jő, s örűlni fog, hogy láthatott, mielőtt e roncsolt tetemeket a föld elborítja.

— Úgy te bizonyára ismerted a Hadik ezredét.

— Benne szolgáltam, uram, s e két szemekkel láttam győzedelmeit dicsőséges vezérének, kire szívesen fogok visszaemlékezni koromnak legkésőbb napjain is. A pirnai győző, lelkeim, az ám a katona; mondhatom neked, széles Magyarország nem mutat párját. Láttad volna csak őt Görliznél és Berlinben, vagy a sonnensteini bástyák előtt, hol maga vezete bennünket ostromra! Hidd el uram, a miket teve, a porosz sokáig nem fogja felejteni. Áldja meg őt az isten itt és a másvilágon, nekem jó uram volt, sok kegyelmeivel dicsekedhetem.

A vadász nője, ki e beszédet figyelemmel hallgatá, most hirtelen szavába vágott az idegennek, s kérdé,

ha tudja-e hol van Pirna, s volt-e ott, midőn az ostrom állott?

Az idegen egy kissé zavarodva süté le szemeit, s midőn ismét feltekinte, gyanúsan függeszté az asszonyra, mintha olvasni akarná vonásaiból gondolatit; de nem látván azokban kémlelő jelt, egy kissé meghajtva fejét, néhány fürtöket homlokáról elsimíta, melyek a kardvágást félig fedezték. — Íme, úgymond, látjátok jelét? Ez a pirnai ostromból hozom.

— Úgy bizonyosan ismerted őt, uram, mert ez ostromnál jelen volt, mond a vadász.

— Kicsoda? kérdé emez színlelt hidegséggel.

— Egy szerencsétlen, kinek sorsa mindkettőnket közelebbről érdekel, s öröm volna felőle bizonyos hírt vehetnünk, mond a vadász.

— Talán az, kiről az imént szólál, asszonyom? kérdé a vándor; s midőn emez igennel felelne, folytatá szavait:

— De mondjátok el csak, mi vágyása lehetett ezen különös embernek hadi életre, minekutána itthon egy kesergő mátkát hagyott maga után? És te, kedves asszonyom, mint emlékezhetel szánakozással egy hívtelen jegyesre?

— Az ő nem volt, uram. Még akkor is, midőn hirtelen eltűntének meg nem fejthettük okát, szívem mindent gyaníta, de hívtelenséget nem. E vétek tiszta, egyenes lelkéhez nem fért. Ő szerencsétlen volt, szerencsétlen számkivetett, hazáján kivül bújdosó.

— Tehát vétkes? mond az idegen.

— Ha azt, ki nem akarva követ bűnt, így lehet nevezni, az volt.

— Gyilkos talán? kérdé folyvást amaz.

— Egy éjjeli viszálkodásban embert ölt. De a törvény vétlennek találta, mert az ölés ön személyét védve történt, s vétlenül. Midőn büntelensége nyilvánná lett, a szerencsétlennek már hazáján kivül kellett lennie, mert sehol sem találtatott. Esztendők lefolyta után vettük tudósítását, hol jelenté, hogy hadi szolgálatba lépett, s benne

holtig kiván maradni. Hollétét nem írá, nehogy keresteti-vén, mint hitte, a törvény nyomába akadjon. Néhány év előtt Trencsén városába egy sereg huszárság szálla meg, s azt beszélék felőle többen, hogy csatában veszett, de hol, megmondani bizonyosan senki sem tudá; leginkább azt hitték, hogy Pirnánál. Ha te voltál ott, bajtárs, kellett őt ismerned, s tudsz felőle hírt.

A vándor földre sűlyeszté szemeit, oly mélyen elmerűlve, hogy a beszédre épen nem látszott figyelni, s csak az ébreszté fel, midőn a vadász kezét megfogván, előbbeni kérdését ismétlé.

— Mint nevezték őt? kérdé most lassú, szinte az érthetetlenségig elgyengűlt hangon?

— Rónai, feleltek emezek.

— S keresztnévvel?

— Dezső.... Magas, sugár termetű, ábrázata halaványy, szemei tűzzel teljesek, feketék.

— Elég, mond a vándor lobbanó hévvel, melyben hangjai egyszerre elhalni látszottak. Istenemre jól ..... ő nincs többé!

— Meghalt? kérdék hirtelen a vadász és nője.

— Meghalt, mond amaz gyenge, alig érthető hangon.

— A pirnai ostromnál?

— Igen; a harczban esett el, rebegé az a haldokló szózat.

— Egy mély fohászkodás lebbent el a kedves nő ajkairól, szemeiben könnyek reszkettek, s férjének nyakába borúla. Édes Endrém, mond zokogó hangon, a te barátod nincs többé, isten bizonyságom és te, mint szerettem őt! Emlékezete becses lesz előttem a sírig.

— Nyugodjék békén, mond a vadász mélyen illetődve, a szerencsétlen nekem rokonom vala szívben, jó lelkét sokáig nem fogom felejthetni. De mi lel, uram? arczod hirtelen elhalaványodik? Rosszúl vagy?

— Csekélység, mond a vándor erőltetett hangon; egy rövid szédülés, mely gyakran szokott meglepni, ha az út, mint ma, rendkivül elfáraszt.

— Úgy pihenésre volna szükséged. Édes Ilonkám, reménylem volt gondod e kedves vendégre.

— Szükségtelen, uram, miattam fáradnotok, én csekélységhez vagyok szokva. A mit kérek tőletek, egy pohár ital, s hajléktokban egy kis hely, hol lepihenhessek.

— A mint kivánod. Örömmel töltöttem volna veled az estvét, de színed igen is mutatja, a mit szád csak félig vall, s így inkább tanácslom, nyugodd ki magad.

A serény gazdasszony megtörlé szemeit, melyekbe az emlékezés fájdalma fakasztott könnyeket, kimene a szobából, s ismét visszajött, s perczenetek alatt rakva volt az asztal néhány jól készült étekkel.

— Igyál uram, mond a vadász, megtöltvén egy poharat; nem a legrosszabb nedv, melyet valaha ittál. Grófnénk ajándéka. Az a jó lélek! nem feledkezik meg hajdani kedves szobaleányáról. Ma is köszöntetett téged Ilonkám; tudakozta, miként vagy, s miként gyermekeid.

— Hol láttad őt? kérdé egy kissé felderűlten a bús nő.

— Egy pár foglyot lőttem, s felvivém neki a kastélyba. Azt mondá, hogy egy hét múlva lészen tizenegyedik évi ünnepe menyegzőnknek. Kérdé, ha jó-e az út ide, s midőn azt feleltem, hogy hintóval is el lehetne jőni, elmosolyodék, melyből azt vettem észre, hogy esküvésünk napján meg fog látogatni.

— A jó angyal, mond a vadászné érzékenyűlten, áldja meg az úr érte, hogy oly szíves gondja van szegény szolgáira.

— Beszélte, hogy a múlt hetekben Modorban volt, s hallá, hogy az öreg Rónai fél esztendő előtt megholt, s négyszáz aranyat hagyott maga után, melyet iskolamesteri hivatalából takarítgatott össze öreg napjaira. A pénz a városnál van letéve a boldogúltnak azon végintézetével, hogy ha fia hat esztendő alatt vissza nem tér, legyen a pozsonyi irgalmas barátoké.

— A boldogtalan öreg, sóhajta az asszony, vég órájában is hitte még, hogy fiát meglátja, s az nyugszik szegény idegen országban, senkitől nem siratva.

— Oh istenem! sóhajta halkan, szívére tevén kezét a vándor, ki eddig szótlan ült, mikor lesz itt nyugalom?

A vadász és nője szavait nem, csak elszalasztott sóhajtását hallák, de az oly mélyen festé az elszorúlt kebel kínját, hogy e nemes szívű embereket nyugtalanságba hozta.

— Te rosszúl vagy, uram, mondának azok; az ágy kész számodra, ha tetszik, nyughatol.

A vándor némán jelenté, hogy nyugalmat óhajtana, melyre az asszony gyertyát gyújta, s inte neki, hogy menjen utána.

Az felkele helyéből, s a vadász kezét érzékenyen megszorítva jó éjszakát monda, s ment lassú léptekkel az asszony után, ki egy keskeny folyosón keresztül egy közép nagyságú, csinos szobába vezeté, mely, úgy látszott, szállója vala a környék urának vadászati mulatságok idején.

— Az asszony letevé a gyertyát az asztalkára, s menni akart, de az idegen keze után nyúlt.

— Édes asszonyom, rebegé kínos feszengés közt, jóságtokat nincs tehetségemben meghálálni, de ott fenn, mond égre emelve szemeit, egy isten van, ki az ügyefogyottak pártolását nem hagyja jutalom nélkül. Légy boldog oly mértékben, a mint nemes szíved mást azzá óhajt tenni .... Légy boldog! Az égnek hajnala felvirad majd, s akkor meglátjuk egymást .....

Tovább akara szólni de érzései elnyomák, s egy karszékbe omlott.

— Nyugodjál békén, holnap látjuk egymást, s úgy hiszem, jobb állapotban, mond az asszony, és sebes léptekkel elsiete.

Csend uralkodott a vándor körül, mély és iszonyatos. Midőn ámulásából felébrede, csak kutyája nyöszörgése hallott, mely a szoba egyik szögében összegömbölyödve aludt. Sötéten tünődve nézett a pislogó gyertyavilágba. Merengései elébe ifjonti álmait teremté vissza az emlé-

kezet; a tündérnapokat, a remény égi csillogványait, melyek többé nem voltak, s a játszi képzelet szempillantatnyi nyugalmat csöppente szívgyötrelmei közé. De a varázslat csakhamar eltűnt; eszmélete visszatért a jelenre, s elborzadva magától, felszökött, mint kit álmodás rémei riasztanak fel. Iszonyú hánykodások közt járt fel s alá a szobában, kezeit hol fejére kulcsolta, hol ismét szívére nyomá, mintha ott a szörnyű kínokat akarná elfojtani. Végtére, midőn hosszas vergődések után valamennyire lecsillapodott volna, kihajlott a szoba egyik ablakára, s kitekinte a gyönyörű éjbe. A táj szemei előtt, mint egy rég óhajtott, sejtett, de el nem ért nyugalmak hazája, regényes szépségekben tűnt fel. A zivatar felhői eloszlának, csak itt ott lehete még látni a csillagok mérhetetlen kék mezején nehány vékony felhőt végig húzódni. Hallgatott a viharok fuvalma; a hegyek némán feküdtek, s az ég szelíd királynéja csendesen úszott a szendergő világ felett. Felnyílt az egész természet a vándor lelke előtt, s a megszámíthatatlan tárgyaknak mindenike nyugodt, csendes és boldog létben; egyedül magát érzette számkivetettnek. Könnyei megáradtak, felsíra isteléhez csak egyetlenegy sugáráért is a vigasztalásnak, de szívére enyhűlet harmatja nem szállott. Ott álla némán mint hajdani gazdagságaiból megrablott, szétdűlt épület, évek előtt tündöklő remények palotája még, most legpusztább omladék a tájban.

— El innét, boldogtalan! bár soha ne jöttél volna a kínok helyére, monda magának, s felkele helyéből azon erős tökélettel, hogy a házat bucsútlan még az éjjel elhagyja. De most figyelmét néhány papiros darab, tinta és toll, melyek az asztalon elszórva feküdtek, vonák magokra. S elmenjek-e a nélkül, hogy ittlétemnek jelét hagynám? Igen; így legalább nem dúlom fel e háznép csendét, mondá, s megindúlt, hogy menjen; de a mit monda, az a hideg ész tanácsa volt, szíve másként érzett. Lábai egy léptet sem mozdúltanak, a fej tanácsát hallgatásra bírta az

érzés, s néhány percz múlva az asztalkánál ült, s e sorokat írá.

«Édes Ilonkám! Te csendesen alszol a megelégedés karjai közt, nem gyanítva, mi történik körűled, nem sejtve, ki légyen, kit hajlékodba fogadtál. Ám a mély bú, mely tizenöt év óta gyötör, s a seb homlokomon elváltoztaták előtted az arczot, melyet jól ismersz. Nem álmodád, hogy szerencsétlen jegyesed önmaga hallgatá, midőn történetét beszélétek, s tanúja volt annak, mint emlékeztek róla. A mit felőle mondátok, való, egyedül az nem, hogy megholt. Él szerencsétlen barátotok, ti jó lelkek! él — ah! egy kínos életet! Pirnánál a porosz engemet nem megölt, mint híretek mondá, hanem elfogott; s midőn a hét esztendei háborgásoknak vége lőn, s az út a foglyok előtt nyiltan álla hazájokba jöhetni, egy porosz ezered tábornoka által őrmesteri hivatallal kináltattam meg. Kába én, gondolván, hogy hazám nélkül s nélküled lehetend élnem, az ajánlást elfogadtam. Nyolcz esztendőre adám szavamat, s eltöltém azt hosszú, szakadatlan gyötrődés közt. Az alhadnagyi tisztség meg vala igérve, ha tovább maradok; de maradnom nem lehetett. Képed mindenütt lelkem előtt álla. Éjjel és nappal, otthon és künn, békében és csatán szünet nélkül azon örök, kiolthatatlan vágy égett keblemben: téged még egyszer látnom, tudnom, mely sors ért, s ha nélkülem boldog vagy-e? Haza jöttem. Az atyai hajlékot pusztán lelém, rokonaimnak egyikét sem. Részint kihaltak, részint a sors elszórta őket a világban. Gyanítva, hogy grófnédnál hírt vehetek felőled, B** faluig jöttem, s itt a történet oly házhoz vete, mely veletek közelebbi ismeretségben áll. Megtudék mindent, a mit tudni vágytam. Köszöntem istennek, hogy férjeddé Endrét tette. Eltökélém, visszatérni honnét jöttem, s már úton valék. De minél inkább sugta az ész elhagynom e tájat, a nélkül, hogy jelét hagynám ittlétemnek, annál inkább tartóztata a szív vágyása. Ezen gondolatok ébredtek fel lelkemben: Talán szenved, szerencsétlen

asszony! Talán Endrében a sors nem azt adá, kit vártál! boldogtalan vagy, s életed gyötrelem és szívtépdelő siralmak! A tünődés káprázatai nehéz súlylyal rohantak rám. Lehetetlen volt mennem, mielőtt lássalak; mielőtt meggyőzzem magamat, hogy Endre boldoggá teve-e? Jaj neki, gondolám, fellobbant érzelmekkel, melyek közel vittek s bőszülethez, jaj neki, ha téged boldogtalanná teve, ha téged, tiszta lelkű angyalt, nem eléggé becsül! Lángom elkapott, s egy irtóztató lépésre valék elszánva. Bocsásd meg szándékomat, most már túl vagyok rajta, most már minden jól van. Láttalak, s tapasztaltam, hogy sorsoddal meg vagy elégedve, hogy férjed neked annyi, hogy talán több is, mennyi én lehettem volna. Ti boldogok vagytok, oly boldogok, milyeket isten e földön teremthet. De nekem mennem kell, ha szeretlek, ha boldogságtokat összedúlni nem óhajtom. Könyörgeni fogok istennek, áraszsza rátok kegyelmeit, s adja azt is, a mit tőlem megtagada, szívnyugalmat. Úgy hittem, hogy benneteket boldogoknak tudnom, hogy szerencsédet, te általam mindég szeretett és hányszor siratott! látnom, lelkemnek nyugalmat fog adni. De ennek vége. Azt látni, mily kedvesen emlékszel még mindég szerencsétlen barátodról, sejteni, mily élet lett volna az veled egy ily kis körnek, mint ez itt, csendében, keresztüljárja tagjaimnak minden idegeit. Legszebb feltételeimet ennek mérge emészti, s én oda vagyok, végkép és örökre. Isten veled! Ne kérdd, hová megyek, Meglátjuk egymást, de hol s milyen változásban? Ki tudná ezt megfejteni?

Atyámtól maradt örökségemet gyermekeidnek hagyom. Tekints körül ez asztalkán, s meg fogod találni. Ott, hová én megyek, úgy hiszem, nem lesz reá szükség. Ők hasznát vehetik. Ó ezerszer öleld meg őket helyettem, s mondd nekik, emlékezzenek arra, ki atyjoknak barátja volt, ki anyjokért a szeretet minden érzéseivel holtiglan lángolt. Beszéld el nekik szerencsétlen barátjok sorsát.

Isten veletek kedveseim. A menynek angyalai hordozzanak karjaikon, te tiszta lélek.»

E levelet kitárva hagyta az asztalon s egy erszényt, melyben apja hagyománya volt letéve. Bútorait magára raká, felkelté hív útitársát, s ment sebesen, hogy minél előbb távol legyen gyötrelmei helyétől.

A vadásznő, kinek a hallott hírek s ez idegennek felette különös viselete, s az, miként tőle búcsút vett, nyugtalan álmot okoztak, hallá mint csikorgott az udvarajtó, s felrezzenve ágyából, az ablakhoz ment nézni, mi okozta legyen e zörejt. Azonnal szemeibe tűnt az idegen, ki még a házhoz közel vala, lábhegyeken ment halkan, később pedig sebes léptekkel. A hold tisztán fénylett, s midőn már távol volt is, látni lehete árnyékát. Az erdőszélben, úgy látszott, megálla, s néhány perczig visszanézett. A nő szivében nyugtalanító sejtelmek támadtak, fölkelté férjét, s most mindketten az ablakhoz mentenek, de már a sötét árnyék is eltűnt. Végig néztek a gyönyörű völgyecskén, mely a holdfénytől egészen meg vala világosítva, s íme egyszerre láng lobbana fel távol a sötét fák között, s utána egy harsány roppanás támadt, mely mint felhők mennyköve dörgött végig az egész völgyön. A roppanáson túl egyszerre ismét csend lőn, de néhány perczenet múlva rémítő ebvonítás hallott a távolból.

A szelíd hölgy szivét a borzadásnak minden rémei körülfogák.

Első gondolat, mely a vadász elméjébe ötlött, az vala, hogy a szobába menjen, hol az idegen lenyugodott. A szobát üresen találta. A gyertyavilág még az asztalon pislogott, s mellette egy levél vala kitárva, melynek sorai, még nedvesek, bizonyíták, hogy csak az imént volt írva. Belőle minden világos lőn. A szerencsétlen még élt, midőn az erdőben megtalálták, de magán kivül vala, s néhány óranegyed múlva meghalt.

A hív kutya mellette ült. Borzasztó vala hallani, mint ordíta uráért.

A vadász le volt verve; Ilonka keserve leírhatatlan. Hónapok múlva csillapodott el fájdalma valamennyire. Nem

zengett az ének többé a völgy fái között, helyette gyász, néma s megmondhatatlan, fogta el érzékeny szívét, s még esztendők után is gyakorta, midőn a bús nő a kisded udvarka ajtaja előtt megállott, s feltekinte a halomra, hol szerencsétlen barátja nyugodott hosszas gyötrelmei után, szemeiből keserű könnyeket törlött ki.

OTTILIA.

Szamosvári Ernyeihez.

Buda, nov. 10. 1825.

Ma huszadik napja, mióta a fővárosban vagyok, s íme csak most adhatok még hírt neked magam felől, neked, te kedves barát, ki oly meleg részvéttel vagy minden iránt, mi engem közel vagy távolabbról érdekel. Bocsáss meg hallgatásomért. E különben is gyenge testalkatot a hosszas utazás annyira összeroncsolá, hogy megérkezésem óta még ki nem léptem szobámból, s e levelet is ágyból írom.

A báró, kihez ajánló leveleim vannak, nincs itt. Egy hónapja, hogy Erdélybe utazott, honnan csak a nyár elején tér meg. Addig dolgaimnak nyugodniok kell. Kérlek, mondd ezt anyámnak, s nyugtasd meg mind egészségem, mind az iránt, hogy a hivatalba lépés főgondom, s nincs szentebb és nagyobb óhajtás keblemben, mint azon gyanú megczáfolása, melyet ellenkezőim támasztottak, hogy a hivatal nem nekem való s én viszont nem a hivatalnak. Tudod, barátom, miből erednek nálunk az ilynemű vélemények. Egy részről a szolgalelkűek kiáltozzák, hogy a szabadelműség nem tűri semmi nemét a függésnek, más részről a műveletlenség — tudatlanság inkább — kétkedik, ha az olyan, ki egy pár apró értekezést csinála, csinálhat-e egyebet; mert előttök az ember középszerűleg

jó is csak egy nemben lehet. Szánd a bohókat, édes barátom, és nevesd velem; többet úgy sem érdemlenek.

Élj szerencsésen. Anyám e napokban veendi levelemet. Változhatatlan híved Szamosvári.

November. 20.

Egészségem még mindig gyenge, de tegnap orvosom biztatására elhagyám szobámat, hogy a te ügyedben, kedves barátom, végezhessek. Azonban szándékom nem lőn kívánt sikerrel megjutalmazva. B** tanácsos Bécsbe utazott s onnét nem haza, hanem Pozsonyba fog visszajőni, hol, mint mondják, az ország ügyeiről a két tábla közt tüzesen folynak a viták, s a gyűlés végét előre megmondani nem lehet. Óhajtanék ott lenni, s hallani a közérdekű tárgyak fejtegetését; hallani Sopron és Pozsony, Borsod és Zala követeit, kik a köz hír szerint nagy díszei az alsóháznak. Egy valaki a napokban jövén onnét, nem győzött betelni magasztalásaikkal. Édes barátom! mi szebb mint embertársaink s a közvélemény tiszteletében állani, mint annak érzete, hogy azon homlok, melyet a nyugalom órájában veritékeiből megtörlünk, a közjónak védelmében izzada. Bár minden érzeni s érteni tudná becsét az ily szép küzdésnek. De fájdalom .... Te értesz mit gondolok, nem szükség azt tovább magyaráznom. Én meg tudnék halni gyönyörű álmaimért!

A jövő hónap elején felrándulok talán Pozsonyba, ha egészségem engedi, s akkor tudósítani foglak, mit monda B** tanácsos úr, s mit végeztem a tudva lévő tárgyban.

Kérlek, ne mulaszd el anyámat többször látni, neki nagy szüksége leszen rád. A jó lélek sokáig nem fogja feledhetni fia távollétét. De, édes barátom, te tudod, hogy nekem mennem kelle. Lelkem nem viselheté tovább a sorvasztó lánczokat; az az egy-alakú mindennapi kör, az az elmekorlátoló élet, melyben valék, szenvedhetlenné vált előttem. Testben és lélekben beteg voltam, s csak még fél

évet úgy tölteni, örökre elaludt vala bennem a szellemi jobb rész. Ahhoz, hogy én ily levegőben élhessek, képződésemnek más irányt kellett vala adni s valamivel hűltebb vérrel bírnom. Nekem tárgyak kellenek, sok és különnemű kültárgyak szellemi táplálékúl, és újság és örök változás, s ezt a falusi magányban hiába kerestem, lángjaimnak nem volt mire lobogniok, önmagokat emésztgették. Rám nézve tehát úgy van legjobban, a mint történt vala. Hiányom egyedül az, hogy egy szerető anyától s tőled távol estem; tőled, te rokon lélek, kinek szíve, elméje, türödelme az égtől magától látszanak azon czélra alkotva, hogy védangyalai legyenek életpályámnak.

Deczember 12.

Az ember! édes barátom, az mi ember? Lelke műveltségében mely közel áll az istenséghez! s a nélkül hasonló, sőt alantabb van a mező-nevelte baromnál. Csodálni fogod, miért mondom ezt; de várd el, hadd mondjam, mi adott reá alkalmat.

Ezelőtt mintegy huszonkét évvel egy vásott erkölcsű ifjú, neve Szépfalvi, ki igen gazdag szülék egyetlenegy kényesen nevelt s ugyanazért korán elromlott fia volt, egy tisztességes ház leányába szerelmesedik. A leány eleinten vonakodik e szerelemtől, de később az ifjú deli külseje, leginkább pedig dúsgazdagsága, meghódítják; oda igéri kezét, s a menyegzői ünnep nagy pompával és örvendezések között megyen végbe. Fél évet töltenek egymással; a férj csak nejében látszik élni s viszont a nő csak férje szerelmében. Mindenki azt vallá, nincs boldogabb pár a két városban, s mindenki örvendett, hogy e gyanús szövetség ily sok szerencsével ütött ki. Azonban a nő szüléi hirtelen egymás után kihalnak; az ifjú házasok első szerelmi mámora lecsillapodván, a férj lassanként visszaesett hajdani életmódjába. Eleinten elmaradozott fél és egész napig, később éjféli időkig, sőt egész éjszaká-

kat házán kivül tölte. Összegyűjté t. i. hajdani tivornyázó társait, s kártya s bor mellett, kávé s borházakban-mulatta magát s bordélyban tölté az éjeket. A szegény nő eleintén fájdalmasan panaszlá, hogy így egyedül hagyatik, később napot éjt keresztülsírt; midőn férje haza vetődék, egymást érték mindkét részről a szemrehányások. A férj örök szidalmakkal illeté az ártatlant. Ő elrejtve mind magát, mind iszonyú fájdalmait a világ elől, néma szenvedések között húzott ki öt súlyos esztendőt, míg végre titkos keserve elemésztvén, lassanként elhervada, s midőn házassága hatodik ősze megérkeznék, a lomb sírjára hullatá sárga leveleit. Két árvát hagyott a megholt maga után. Egy kedves leánykát, valódi mását szelíd, enyhe lelkének, s egy eleven fiút. Apjok, a nem-ember, a két gyermeket egy rokonjokhoz adá nevelésbe, maga pedig elmerűle a pazarlás és tobzódás minden nemeibe. Eleinte eltékozlá saját vagyonát, később azt, mely anyjok után a két árvát illette volna. Midőn az árvák nevelő rokonai, gyanítva e pazarlást, az árvákat illető vagyont bírói zár alá venni akarnák, már az akkor nagy részben el vala tékozolva s alig lehete belőle valamit megmenteni. Míg ezek történnének, a két árva felserdűl, a leányka gyönyörűen kifejlik, a fiú elmetehetségének szép jeleit adja, s örűl a lélek, ha rájok tekint, s látja rokonjok ápoló keze alatt, mi tökéletes művelődést vett a két gyönge sarjadék. Az ember imádná a gondviselést, mely a leggyámoltalanabb férget sem hagyja elveszni, s e két szerencsétlennek fenmaradása ily édesanyailag ügyel; de még a legfőbb bajnak nincs vége, halljad, mi történik tovább.

Szépfalvi tivornyázó társai között egy fiatal ember volt, neve Wallberg, gazdag bécsi kalmár gyermeke. Sokszor töltötték együtt az éjt, czimborák s egymás biztosai valának. S meddig ez tanuló éveit Pesten töltené, nem vala nap, hogy együtt nem voltak. Az ifjú kalmárnak egy öreg atyja volt, ki épen akkor halálozott meg, midőn Szépfalvi már mindenét eltékozlá, s többé kölcsönzésekre sem volt

a két városban hitele. Az ifjú kalmár épen készülőben volt, ezelőtt mintegy öt évvel, Bécsbe, hogy atyai örökét általvegye, midőn egy reggel nála Szépfalvi megjelen s kéri menyre-földre, segélje ki végső ínségeiből. A fiatal ember másnapra halasztá válaszát, s ekkor kinyilatkoztatá, hogy leányát halálba szereti, s ha neki adandja nőül, bajainak nagy részéből ki fogja segélni. Könnyen képzelhető, hogy Szépfalvinak ez ajánlás felette kedves volt. A viszonigéretek megtétettek, Szépfalvi Bécsbe utazott az ifjúval, hol egy jókora összeg pénzt tőle felveve. De a felvett pénzzel nem vissza Pestre jött, hanem a helyett, nehogy hitelezői összerohanjanak, egy kalandozást tőn Németországba. Ezelőtt mintegy másfél évvel írt levelet leánya gyámjának, hol jelenté, hogy leányát férjhez szándékozik adni. A leány gyámanyja, jól tudván, mily idegen szeretett gyámítványa az ifjú kalmártól, eleinte titkolá e szándékot, de később a leány mégis megsejté, s a gyűlölet az ifjú iránt még inkább fölébrede benne, s mert ismerte atyját, s nem láthata egyéb módot a szabadulásra, sok ideig tartó küzködései után erősen eltökélé, hogy e durva ember kezei közűl kimenekedni klastromba vonja magát. E gondolattal a leányka másfél év óta tépelődik, s mert igen érzékeny s reá mindennek felette nagy hatása van, színében és egészségében igen megcsökkent, s gyámrokoni féltik, hogy ha e kétségek között tovább maradand, a kegyetlen atya kicsapongásainak ő is, mint anyja, áldozatává lesz.

— Nem, édes barátom ily valami nem történhetik, a gondviselés kisért ugyan bennünket, de azt nem fogja engedni, hogy a vétek az ártatlanságon ily fényes diadalmat vegyen. Ily dolgok a vallás leghívebb emberét istentagadóvá tehetnék.

Élj szerencsésen s szánd velem a szegény árvát. E levél bús, de előtted sok érdekű lesz.

Január 12. 1826.

Nyugtalan vagyok édes barátom; magammal és mindennel megelégedetlen. Betegségem igen ingerlékenynyé teve, s bár alig vagyok még itt, lelkem tol, hogy menjek tovább. A szív úgy van óhajtásaival mint a fösvény vagyonával. Az elért vágyak újabbakat támasztanak, s ezer színben és alakban. De mennyi függ, édes barátom, minmagunktól! Az ember ugyan gyakran vígasztalgatja magát azzal, hogy körülményi vitték erre és amarra, holott önmaga óhajt vágyainak nagyobb kört szabni. Meddig honn valék, útra vágytam, útamban azt kivántam, itt legyen megállapodásom helye, s mióta itt vagyok, óhajtásaim ébredtek messzebb menni. Orvosom, ki psychologiai mély belátásai által teljesen megnyerte bizodalmamat, azt mondá, lelkemnek nincs álláspontja, s azon kell ügyekeznem, hogy tárgyat találjak, mely helyhez s időhöz kösse csapongó figyelmeimet. Neki igaza lehet. Te tudod, édes barátom, mint vala ez a csapongó egykor lekötve. Jaj nekem, hogy a tárgy, mely leköté, méltatlan vala annyi szenvedélyre! Miután azon kapcsok elszakadoztak, több mint csak külvarázs legyen az, mely engemet magához fűzzön. Korom túl látszik lenni azon, hogy egy pár szép szem, s egy szerelemmosolygó ajak megfoghasson.

Azt fogom mondani: alkoss magadnak czélpontot könyveidben, csinálj foglalatosságot, te ki jelét adtad, hogy a Músa kegyeit bírod. Oh barátom, nekem minden könyv ízetlen egy idő óta. Arra pedig, hogy saját dolgozásokra izgattassam, s hogy ezek adjanak éleményt, több részvétre kellene számot tartanom, mint a melylyel hazámfiai vannak még azok iránt is, kiket kedvenczeiknek neveznek. Az írók, bármit mondjanak philosophus szemöldökű tudósaink, emlegettetni óhajtanak, s még balul is inkább, mint sehogy sem. Az a kör, melyet nevem a nemzeti literatúrában elfoglal, csak a jobb íróknak nyerte meg figyelmét. A sokaságból senki sem szól felőlök. Elhiszem, hogy szép dolog, ha ki azt mondhatja: «Inkább kevés jónak mint

sokaságnak tetszeni», s ennek gondolatjában tudja megnyugtatni érzéseit, de én még mindeddig nem tudtam, s mindig azt állítom, Shakspearenek nagyobb dicsőségére válik az angol alnéptől is ismertetni, mint az, hogy a geniális Tieck minden embereknél egy fejjel nagyobbnak vallá.

Tudom, hogy e beszédek csak ellen-észrevételekre fognak alkalmat nyújtani, de kényszerítsd hát barátodat, ha képes vagy, hitre.

Martius 20.

Első, kivel az idegenek közől itt összeismerkedém, Várkonyi vala. Szeretetreméltó ember, kinek művelt lelkét szerencsés külsők is ajánlatossá teszik. Nekem vele annál könnyebb volt egygyé lennem, minél kevésbbé lehet rajta csak nyomát is észrevenni azon könyvgőznek, mely sokakat ez osztály jelesbei közől is körülveszen. Vele napokig lehetsz, a nélkül, hogy lelke fensőbbségét kedvetlenül éreztetné. Ő, hacsak kényszerítve nincs, nem szokott mélyebb fejtegetésekbe ereszkedni. A dolgokat úgy adja elő, mintha most támadtak volna fel fejében, mintha a jelenlevők beszédeiből tanulná, a mit mond, s érdeme egyedül abban állana, a mi egy jó compilátoré, hogy az idegen találmányokat illő rendbe szedte. Ha nem volna dolgaitól oly szerfelett elborítva, kezén hordanák minden társaságok s azoknak ő volna lelke. Soha még emberben sok észt oly kevés prætensióval együtt nem találtam.

Midőn először látám betegágyam mellett, bár mint orvost azonnal becsülni kezdettem, távol sem mertem volna gyanítani, hogy ő nekem egyebem lehessen, mint csak orvosom, s most a legnagyobb sympathiával érzem magamat hozá vonatni. Oh mi van az életben kedves, ha az elmék és szívek egybehangzása nem az?

Május 12.

Mióta a szép májusi napok beállottak, orvosom tanácsából fürdővel élek. Ez lelkemnek is kedves eleményt nyújt. Reggelenként a két város főbb népe és szépei itt szoktak összegyűlni. A piros, kék, fejér kalapok lebegése a sétáló zöld lombjai között, a különnemű hangszerek zengése közel és távolról, az apróbb csoportok nevetkezései, az egymást érő kocsik és lovagok csodálatos meglepő elevenséget adnak a helynek. Én, ki e sok mulatkozó közt jobbára ismeretlen vagyok, mindeddig csak néma szemlélő lehettem, de az lelkemnek sok foglalatosságot nyújta. Emberismereti tudományom ez egy-két nap alatt több előmeneteleket teszen, mint hetekig tartó négy fal közötti tünődés. Mily érdekes jelenetek itt és amott, ez s amaz képcsoportban! Téged óhajtlak ilyenkor oldalom mellé, hogy ezt s amazt mondhassam, erre s amarra figyelmessé tegyelek. Soha sem érzem inkább, mint itt, mi a rokon kebel, s mi vagy te nekem! Minden lelki élemény csak holt és fél becsű, ha nincs, kivel megosztani. Legszebb érzelmeink értékét még egyszer oly nagyra neveli annak tudása, hogy más is hasonlólag érez. Szánom azt a szegényt, ki az emberek társaságát futja, s szobába zárkózik, vagy magányos ösvényeken bolyong, hogy emberi arczot ne lásson. Rendeltetésünk nem klastromi magány s remetecsend, hanem társaskörökben élés. Még az életnek is csak ez lehet valódi iskolája. Az ember ön hibáit csak másokon veheti észre; a szem nincs úgy alkotva, hogy magát láthassa.

Május 16.

A mit minapi levelemben ama szerencsétlen háznép felől írtam, Várkonyitól hallám, s most folytatásúl azt adhatom hozzá, hogy a két árva Várkonyi rokona, megholt anyjokról. Tegnap itt a fürdőben ismerkedém meg velök. A fiú mintegy tizennégy évű eleven virgoncz gyermek, teli lélekkel és tűzzel. A leányka csendes, szelíd,

rendkivül kedves alak; minél tovább nézed és szólsz vele, annál vonzóbbnak találod. Velem legalább úgy történt. Lehet, hogy sorsa tevé oly érdeklővé, de annyi bizonyos, hogy társaságában szívem igen el volt fogódva s metsző fájdalmak nyilalták végig. Oh ha hatalmamban állna, iszonyú feleletre tudnám vonni az oly atyát, ki az egek adományát, e szép virágot, oly kegyetlen hidegséggel tudja magától elvetni, hogy útált karjai közt egy nem szeretettnek hervadjon el.

Május 20.

Napról napra tűrhetőbben kezdem magamat itt érezni, s most egy kis időre felhagytam utazási szándékommal. Ismeretségeim nevekednek, s az itteni emberekkel mind inkább meg vagyok elégedve. Vannak közöttük is, mint mindenütt, önhitt szélfejűek, kik azt akarnák, hogy a világ előtt azok tartassanak vezérmaximáknak, miket ők kávé melletti üres fecsegéseik alatt kicsináltak, miket ha az élet embere használni akarna, úgy nem haladhatna előre, mint azon nyomorú bohók, kik társalkodási életet könyvekből tanúlnak, s a helyett hogy magokat az emberek előtt kellőkké tennék, üres módjok, pedáns feszelgésök miatt minden körökben csömör tárgyaivá lesznek. Vannak sok féltudósok, kik egy óra alatt elszavalják minden valaha olvasott és hallott ismereteiket, melyek rendszerint a magok helyén tökéletesek lehettek, de keresztülmenvén fejök főző katlanán, most mind lábbal ég felé forogva jőnek szemeid elébe, s ha nem vagy eléggé éles elméjű feltalálni, hol a hiba, meg kell eskünnöd, hogy azon sok Montesquieuk és Franklinok, Leibnitzok és Kantok, kikre beszédeik hivatkoznak, a világ legnagyobb bohói voltanak. Útálatos söpredék, kinek minden törekedése csak látszani vágyás. Nem az-e bölcs valódilag, ki azért tanúlt, hogy tudásait czélra fordíthassa? Mit ér tudni, mit a világ minden bölcseségeit fejünkbe szedni, ha mind ezeknek hasznát nem értjük? Czél és eszköz, e két dolog

az, melyeket mindig összetévesztenek az emberek s innen a sok visszásság, melyet minden nyomon fájlalva látni. Említsem-e a szokások rabjait, kik mindenha azt kérdik, teszi-e más? illendő-e? mit mond a világ? Oh le veletek, ti nyomorú teremtmények! kik mindent azért tesztek, hogy a világ mondjon hozzá valamit; kik azért nem teszitek ezt vagy amazt, mert még senki sem tette, kik, ha megbokrosodott lovaim felforgatva szekeremet, vérben fetrengve hagytak, hidegen haladtok el mellettem, mert melleteket kereszt ékesíti, hivatalokkal fényletek, s a nyomorúnak segédkezet nyújtani nem a ti méltóságtok kötelessége.

De leginkább utálom politikusainkat. Minden egyéb osztálytól el tudom magamat különzeni, egyedül ez az, melytől nem szabadúlhatok. Ezek mindenütt vannak, nyilvános helyeken, és elkülönzött körökben, tőle soha sem lehetsz bátorságban. Midőn nem is sejted, akkor rohannak rád. Hányszor kezdettem én beszédet velök Francziaország és Anglia állapotjáról, s mely gyönyörűségem volt látni, mint egyeznek velem ebben és amabban, mint vallják meg a jót itt és amott, mint declamálnak tűzzel a nép felsége mellett, mint szórják nyilaikat az oligarchia, aristokratismus lélekhóhérló százfejű szörnyei ellen; s ha megállítád őket s egy hangocskát mondtál hazádról, s szelíden kérdetted, nem méltóztatnának-e itthon is oly szabadelműleg, oly közjót czélozva vélekedni? eleintén vonakodnak jobbra és balra, mint a kelepczéből szabadúlni vágyó egér, s végtére nem szabadúlhatván, mint a neki dühűlt eb megrohannak, s jaj neked, ha jó korán el nem inalsz előlök!

Oh barátom, csak annyit engedne isten érnem, míg ez az elkorhadt generátió lelép a cselekvés piaczáról.

Május 24.

Néhány nap előtt Ottília, így nevezik a többször említett árvát, gyámatyjához vezettetém be magamat Várkonyi által. Szeretetreméltó háznép. Az asszony csendes, szelíd, csupa jóság; az öreg úr szíves, őszinte s mindig vidám; egy gyengéje van csak, de ez minden öreg gyengéje, szeret a régi korról sokat és hosszasan beszélni, s nem győz dicséreteivel betelni. Ez kissé unalmas. De mind e mellett első beléptem óta azt kezdem gyanítani, hogy e ház nekem sok örömeket fog adni. Ottília társasága s beszéde kipótolják mindazt, mit az öreg úr parlaggá és sovánnyá tesznek. — Isten veled!

U. i. Ottíliával minden reggel találkozom a fürdőben, hová gyámanyjával jár. Lelkemnek ő leve fő gondjává, s nem pirúlok megvallani, mióta e halvány, beteges leánykát láttam, nem tudok mást gondolni és érezni mint azt, hogy ő egyike a szeretetre legméltóbb teremtményeknek.

Május 30.

Az én doktorom, édes Endrém, gyönyörű ember; a milyetén világos ész, szinte oly jó szív. Ha valamely nap sok dolgai miatt nem jöhet, szolgáját küldi s tudakozódik, mint van egészségem. Ha gyógyszere nem, már ezen meleg részvét is elégséges volna egészségemet helyre állítani. Tudakozásai mutatják, hogy szeret s részt veszen mindenben, a mi érdekel.

Tegnap nála valék. Vele öröm lenni. Minden, a mi körülveszi, oly érdekes, s a lelkességnek színét viseli magán. Lakása fenn a várban van, ablakai a Dunára. Egy gyönyörű panoráma nyílik fel a szemnek, midőn rajtok lenéz. Pestnek tornyai, magasan emelkedett házai egész pompájokban mosolyganak fel a túlpartról, s a Duna csendes méltóságban lejt számtalan hajóival, tétova szállongó csolnakaival. S mi kedves a szemnek azon gyönyörű két sziget, mely paradicsomi kiességben virítva

ingadoz a víz fölött, mint ha most bukott volna fel valamely varázs istenség parancsára a hullámokból, s még nem lévén álláspontja, most kezdené magát megfenekleni a habdagály ellen. Tovább a szent Rákos síkja nyílik ki, s egy széles látkör terjed el a szem előtt, melyet éjszakra kékelő magas halmok szegnek. A képzelet költői andalodásba ragadtatik e szép látvány előtt, s csodálni lehet, hogy tájfestők nem támadnak azt vásznaikon művészileg örökíteni.

Midőn Várkonyihoz beléptem, két más orvos társaságában lelém, s fontos beszédek közt Galenus tudományából. Széket teve elémbe s folytatá a beszédet. Elámúltam az ember széles ismeretén. Két társa, kik előbb nagy fontossággal szavalgatták el gondolataikat, most szótlan függtek ez ifjú ember ajkain, s ha egy új vendég érkezése nem tevé vala szükségessé a beszéd fonalát megszakasztani, talán még most is ott bámulnák őt szótlan és tompaelműleg. Midőn a két orvos eltávozott, karon foga engemet s az idegent, kiben kevesebbet leltem, mint hogy nevét feljegyzeni szükségesnek vélném, oldalszobáiba vezete, hol könyvtára áll. Mely válogatott szép gyűjtemény, s mely sok nemeiből a tudománynak! Ha nem ismerném egyébből az embert, már csak ez is eléggé bizonyította volna lelke műveltségét.

Ebéd után Szegfy, Ottília gyámatyja, látogata meg bennünket, s kikocsiztunk a hegyek közé, hol Várkonyi szőllőkertje van, s egy ízléssel készült borháza, vagy inkább őszi mulatója. Valóságos úri kényelemre épült kis mezei palota! Őreá igen nagy jövedelmek maradtak apjáról, s az orvosi tudományt korántsem szükségből űzi, hanem gyönyörűségére s az emberiség iránti szeretetből. Gyönyörű vonása egy szép és nemes léleknek, kivált ha fáradsága áldozatait hozzá számítják, melyeket naponként teszen a két városban a szenvedő emberiség javára. Midőn házi körülményei közé beavata s szép birtokaival megismertetett, azt kérdem, ha vannak-e testvérei? «Mind elhol-

tak» mond ő. S midőn épen folytatni akarnám kérdésemet, sejtőleg megelőzött s tudtomra adá szíves bízalom hangján, hogy van gondja örökösre. Később tudám meg másoktól, hogy egy derék leánykával, kit Ottíliánál többször láték, jegyben jár. «Dii tibi divitias dederunt artemque fruendi!» e szavaival feküdtem le a római bölcsnek, midőn haza érkezvén, végig gondolám az én megbecsülhetetlen barátom szerencse-alkotta körülményeit.

Június 10.

Napjaim igen boldogok, s úgy látszik, magának az égnek van közvetlen gondja reám, mert oly emberekkel vesz körül, kik vetekednek egymással, hogy életemet kellemessé tegyék. Egy hét óta itt lakom a hegyek között, Várkonyi mezei hajlékában. Egészségem visszapótlására ő maga ajánlá e mezei lakot, mert itt a levegő tiszta és egészséges. Paradicsomi életet élek itt künn a hegyi magányban.

Június 11.

Várkonyit megismertettem veled lélekben, s ő a legszívesb barátsággal üdvözöl. Azt igérte, hogy írni fog hozzád s barátságodat kérni; a jó lélek! Válaszolj neki melegséggel; ti méltók vagytok egymásra, s kevélykedni fogtok viszonyos barátságtokkal.

U. i. Ottíliát gyakran látom. Eleven elméje, szelíd ártatlan lelke meghódíták minden érzelmeimet, s darab idő óta nincs más gondolatom, mint egyedül ő.

Június 12.

Tegnap a fürdőből Szegfyvel jöttem egy kocsin. Utunk alatt a magyar literatúra jöve szóba. Az öreg úr beszédeiből azt tanúltam, hogy ő még csak a Dugonicsok s Gvadányiak világában él. Sokat beszélt nekem össze és vissza

Kazinczy «újmódi» írásai ellen. Észrevevén, honnan fúj a szél, korán összevontam a vitorlákat, s mélyebben nem ereszkedtem vele a beszéd szövegébe. Vakkal színek felől értekezni mely czéltalan dolog volna! Ezek a szánakozást érdemlő emberek szünet nélkül a nyelv művelődését emlegetik, s a mi annak eszköze volna, kárhoztatják. Értik-e az ily bohók magokat is? S ha magokat nem, hogyan fognak mást érthetni? Jó, hogy ma már kevesen vannak s apró zajgásaikat senki sem hallgatja többé.

Midőn elváltunk s egyedül maradtam, akkor juta eszembe még, a mit Széphalom költője felől mindent összehorda. Derék férfiú! sóhajték magamban, mely sokszor akad meg a te nevedben az előitélet s a tudatlanság, s mi kevesen vannak még mindig, kik becsedet értenék, kik tudnák, mi valál te kezdeted óta e nemzetnek, s mi vagy még mindig!

Ez a jámbor öreg úr, ki egyébiránt tiszteletes ember, de a nyelv dolgában idiota, mint nagyobb része azoknak, kik éltöket egyedül hivatalbeli dolgaikkal töltik, csupán hallott imitt amott beszélni Kazinczy irásai felől, s azokat hordotta fel előttem össze és vissza, hogy láttassék a dologhoz ő is érteni. Egyet mégis monda, a mi igen megengesztelt, hogy *Zalán Futását* négyszer olvasá, s költőjének nagy tisztelője. Én ajánlottam neki *Cserhalmot*, hogy kénytelen legyen benne látni, mivé lett az az «újmódi nyelv» egy teremtő genius kezeiben. Egyébiránt ő mulatságos ember, még akkor is ha az ó időkről beszél, melyeket általélt, vagy azokról, melyeket a maga ifjú éveiben sokat forgatott Prayai és Katonáiból tanúlt. A magyar constitutió dicséretében kifogyhatatlan. Olyan nincs több a világon! az angol hasonlít csak némileg hozzá. Meg nem foghatja, mint lehetnek emberek, kik ezt nem értik.

Június 12.

Azt írod, hogy a mit a politikusokról mondok, merő túlság; hogy az tán még sincs annyira, s fellobbanás és szertelenekben gyönyörködő képzelet festé ki oly zajos szinekkel, hogy még ezen tárgyakban nem vagyok eléggé koros? Talán érett, akarád mondani. Oh mondd ki e szót, kérlek, saját nevével! Utálom azt a mesterkélt beszédet. Az az igen is udvari finnyásság nem szólhat valóan; az mindig a természet rovására szedi szineit.

Érett, mondod? De kell-e ez? Bár ne volnánk mindenütt oly igen érettek, azaz ne ott legalább, hol cselekedni kellene. Kell érettség a dolog elrendezéséhez, de hol cselekedni kell, azzal az igen aggodalmas érettséggel még senki sem ment messze. Ez az «érett» szó akaratom ellen is, s a nélkül hogy tudnám hogyan, a formához tapadt pedáns ideáját hozza elmémbe. Pedáns! borzadok barátom e névtől, s borzadok tőled is, ha valami ilyest láttatsz velem magadon. Politikai dolgokról van itt szó, s ki e tekintetben nagyobb? a dolgok elrendezésében mély, meggondolt s a tettben ifjan szeles, éretlen, de nekem végtelen kedves franczia-e, vagy a mindég érett, mindég bölcselkedő, mindég pedáns német? Melyik tevé magát úrrá a lelkek világában? Melyik kormányozza a vélemények országát? De hagyjunk fel vele. Tüzem igen is messze ragadna.

Június 15.

Itt ülök, édes barátom, remete-hajlékomban, s nézem a legszebb hajnalt, melyet isten a maga híveire deríthet, s reád emlékezem, s mindazokra, kik lelkem előtt kedvesek, s kikhez az érzések legszebb s örök lánczaival fűzve vagyok. Mely boldogság azt érezhetni, te kedves, hogy bármi távolra szakaszt sors és körülmény bennünket azoktól, kiket szeretünk, velök mégis lélekben s a legszentebb emlékezetek által a legtávolabb messzeségeken keresztül is egybefűzve maradunk. Oh hogy ezen kötelé-

kek soha el ne szakadjanak! s a szívnek mindég legyen az az isteni szép vigasztalása, hogy vannak, bármely messze is, társai, kik vele búban s örömben részvevőleg osztoznak. Ez a gyönyörű völgy, mely itt rám oly kiesen nevet, amaz ezer virágokkal kihímzett rét, melyről a májusi leghűsebb szellők egész illattengert lebegtetnek fel hozzám, hogy szinte elszédülök a gyönyör mámorában; az a kies hajnali fény, mely a sötét hegyekből feltekint s paradicsommá varázsol előttem mindent, s minden nagy és felséges ezen mérhetetlen természetben egyedül a szeretet és barátság érzéseitől kölcsönzi bájait. E nélkül puszta volna előttem minden, mint a vadon, melyben a lelkiösmérettől üldözött bújdosik.

Június 18.

Megengedj, édes barátom, ingerleni nem akarálak, levelem szavai fejtegetéseiből mutathatnám meg, hogy semmi sértő szándék nem volt bennem, midőn a pedáns szót leírtam. Félreértettél, az bizonyos, de nekem nincs kedvem magyarázgatni, s ha még egyszer megpillantod soraimat, jó szived érezni fogja, hogy bennök nincs élesség. Élesség! te gonosz, hogyan juthatál e szóra? Lehetnék-e én éles az én Endrém iránt? Ennek gondolata is fáj keblemnek. Bocsáss meg s engedd, hagyjak fel e nem kellemes tárgygyal.

Június 24.

Az én Ottíliám . . . Enyém? ha szabad-e azt mondani arról, ki magát az égnek jegyzette el? Jó angyal, engedd meg a szót; hevem és kimondhatatlan tiszteletem szalaszták ki azt ajkamon. Ottilia engem rég ismer, s ismert, mielőtt én viszont róla csak egy igét is tudtam volna. Kérded honnan? Azon apró versezetekből, melyeket egyszer s másszor zsebkönyveinkben tőlem láta. Teg-

nap néhányat felmonda belőlök, hogy szavát igazolja. Megvallom neked, mióta tapasztalám, hogy oly mennyei szívet érdekleni tudtak, azóta e csekélységeknek felette nagy becsök van előttem. Ő jelesebb költőinket mind ismeri. Dayka és Kölcsey kedvenczei; Himfyt is olvasta, de róla azt mondá, hogy érzéseit hamar kifárasztja. Képzeld, az én Kölcseymet ő is szereti! Mely gyönyörűség nekem azt tudni, hogy ízlésem e kedves leányéval egyez.

Minap egy kis pör támada közte és barátnéja Minna közt, ki Várkonyi jegyese. A két leány azon feleselt, ha a víg nemű költemények becsesbek-e a komolyaknál? s végre, midőn nem tudnának megegyezni, engemet tőnek az ügyben bírává.

Én fejtegetni kezdém, hogy valódilag a víg vagy komoly műveknek, mint olyaknak, egymás felett nem lehet elsőségök, s ha van, az egyedül a művészség következése, mely a szépnek törvényeit inkább vagy kevésbbé teljesítette valamely költeményben.

Szamosvári úr bölcsen válaszol a kérdésre, mond Ottília, de Minna nem tevé fel azt jól. Mi azt akarnók tudni, Szamosvári úr melyik neműt kedveli inkább, s melyik neműt véli czélirányosabbnak? Művészi tökélyről mi asszonyok nem akarunk ítélni, az a férfiak dolga; egyedül érzéseink iránt akarnók az úr javalatát vagy gáncsát megtudni.

Oh ez egészen más, felelék, s itt minden tétovázás nélkül megvallom, hogy lelkem több gyönyört lel a komoly, mint a víg nemben.

Ahá, tehát Szamosvári úr is Ottília zászlójához esküdött, szólalt Minna mosolygó nehezteléssel. Én örökre nem, s az én emberem minden magyar írók közt Szalay Benjamin. Lelkem az ő munkáiban talál legtöbb élemenyt. Ha baj ér, s elkomorodom, kezembe fogom Tollagit, végig futok derűlettel és vidám elmésséggel teljes lapjain, kikaczagom magamat, s ekkor egy víg triolettet danolok rá, s minden megint jól van. Szeresse, kinek

tetszik, Daykát, Kisfaludy bús regéit s a mit legelőbb kell vala említenem, a szűntelen epedő, vérző Kölcseyt, én örökre Szalaynál maradok, s örökre Tollagi, Sulyosdi, Pöröndi s a hozzá hasonlók lesznek hőseim.

Ez ellen nincs mit mondanom, válaszolék. Én magam is egyike vagyok a Szalay Benjamin név alá rejtezett író legnagyobb tisztelőinek. Oly gazdagságot tárgyakban s elmés ötletekben, oly bő képzeleti erőt még aligha bizonyíta magyar író, s kivált a komikai Músának ő sokáig fog nálunk egyetlen választottja maradni. Azonban mind ez elsőségek nem adnak a víg költeményeknek érdemet a komolyak felett; ez egyedül s kizárólag a művészet következése lehet. Távol legyen tőlem, hogy én elversenygeni akarjam azoknak ízletét, kik a víg nemben találnak gyönyörűséget, ámbár sokat lehetne felhordani annak megmutatására, hogy a magasabb ízlésnek, képzett szívnek és tisztúlt érzéseknek bizonyosabb jelét adja az, ki a csendesen borongó Músa keserveinél ellágyúl és könnyez s általengedi magát azon édes kínos érzelmeknek, melyeket egy bús elegia festeget, mint a tréfák s nevetés barátja; azt állítom csak erős hittel, hogy a művészet vég czéljának, az érzések és szív képzésének, sokkal czélirányosabban felelnek meg a komoly, mint a vígnemű darabok, s óhajtanám, hogy mindenki, kit a véralkat s fellobbanó tűz könnyen ragad arra, hogy ember társai örömét méltatlan, vagy tán épen igazságtalan tettel zavarja kézikönyvévé tegye az oly költőt, mint példáúl nálunk Kölcsey, kinél szelidebb, emberibb s melegebb érzésű lyrai poetát nemzetünk alig mutathat.

Tudod, édes barátom, mik nekem a Kölcsey dalai, s így képzelheted, mint hevűltem fel kedvenczem mellett. Szívem tele volt érzéssel, épen oly szempillantatban valék, hogy ez érzéseket ki is tudám fejezni. Berekesztésűl ezen dalt mondám el. «Bú kél velem, bú jár velem!» melyet a jövő évi Aurórában fogsz láthatni. Velem a szerkesztő közlé előlegesen.

Minna megmosolygá beszédemet, s egyet fordúla, de Ottília egészen ajkaimon függött, s szemeiből olvasám, mint vala tetszésére, a miket mondtam. A leányka figyelme egészen rám volt tapadva, s én megdicsőítve érzettem magam e merengő szelíd kék szemekben, e sápadt, egek felé vágyó arczulatban. Midőn a dal utolsó soraira juték:

Szűn a zápor, szivárvány ég
Fenn sötét felhőkön,
Vándor sorsom túlhalad még
Borongó időkön.
Adsz egy rózsát, hű szerelem,
Bár tövises lészen,
Tán ha kínját elviselem,
Majd öröm vár készen —

a szép szemekből egy cseppet láttam kiperdűlni, s sokba kerűlt, hogy lábaihoz nem borúltam e mennyei teremtésnek, s nem imádtam azon érzést, melyet keblében rejtegetett.

Július 20.

Mi az, édes barátom, a mi bennem oly szokatlan érzéseket gerjeszt, a mi úgy vidámít, meleggé s részvétteljessé teszen, hogy az egész világot karjaim közé tudnám szoritani? Lelkem, erejében érzi magát, s még oly munkás soha sem voltam mint most. Ritka nap, hogy új dolgozásokra tervekkel ne gazdagodnám. Ha asztalomhoz ülök, oly könnyen s fáradság nélkül jutok el oda, hová egyébkor leghosszabb fejtörések után sem tudtam. Keblem oly bő, oly gazdag gondolatokban s érzésben, hogy lángjaimat fékeznem kell. Apróbb költeményeim száma naponként nevekedik, s közöttök, úgy hiszem, azok lesznek örökre legtöbb becsűek, melyek most legújabban készűltek. S mind ennek oka édes barátom? .... Találd ki tenmagad.

Várkonyi dicsekvék leveleddel, melyet neki válaszúl küldél. Azt mondá, hogy barátságod egyike élte főbb örömeinek. Az nekem kimondhatatlan gyönyörűséget ád.

Július 26.

A nyári hév igen nagy még itt a hegyek között is, s nappal nem igen hagyom el szobámat, de a reggeli s esti idők, s az éj annál szebbek. Midőn a hajnal pirúl, alig várom, hogy ruháimat magamra hányhassam, s kilovagoljak a hegyekre, hol a reggeli hűs szellő kellemes illattal frissíti érzékeimnek mindenikét. Hét órakor rendszerint szobámban ülök ismét, s írok délig. Ekkor leülök rövid ebédemhez, melyet öreg szolgám készít. Délután olvasok egész napalkonyig, s akkor ismét kilovagolok, vagy ha üzenet jő Várkonyitól, bevárom őket. Majd minden másod nap kijő Szegfy Ottíliával, néha Minna és Várkonyi is velök. Összejárjuk az egész szőllőkertet, s midőn lábaink elfáradnak, leülünk a nagy diófa alá, melyet ezelőtt negyven évvel Várkonyi atyja ültetett. A kilátás itt gyönyörű a várra és a nyugoti hegyekre, melyek a nap arany bíborában fénylenek. Ottília nagy gyönyörűséggel szokta nézni a nap lenyugvását, mely itt a hegyeken valóban felséges. Estve, midőn a hold feljő, ha nem vagyok a városban, összekalandozom az erdőket. A szőllőművesek, kik hétszámra itt kinn tanyáznak, már ismernek, s szívesen mondanak jó estvét, jó éjszakát. Az ily éjjeli magányos sétálás valami igen becses, édes barátom. Az egész természet nyugszik, csendben van minden, csupán a kis tücsök zizeglése hallik a fűben. A hold halkan úszik borongó felhőin, s a messze távolból mint tenger zúgása úgy harsog a két város zsibongó zaja. Én leülök egy kövön, s némán merülök a természet szédítő szépségű tüneményeibe. Áldd a sorsot, édes barátom, s Várkonyi jószivűségét, ki nekem e gyönyörűséget teremté.

September 10.

Rég nem írtam neked, de ki oka egyéb, mint tenmagad? Miért tetted nekem az írást kérdezgetéseiddel oly nehézzé s félelmessé? Én nem vagyok képes a leánykáról valamit mondani, a mi őt tökéletesen fesse. Szépségét dicsérjem a román-írók szokása szerint? Mely sokan írták már le a hajnalt, s mégis mik mindezen leirások hozzá képest? Üres szavak, holt betűk. Utálom ez üres, e hideg fecsegéseket, melyeket már annyiszor ismétlettek az emberek. S aztán, annyit mondhatok neked felőle, hogy nem szép, de nincs oly szépség, melyet felül ne haladna az a valami, az a szóval ki nem fejezhető, mi minden tettein, szaván, mozdulatain elömlik.

Utolsó leveled óta húszszornál több ízben ültem asztalomhoz, hogy kérdéseidre feleljek, de mindannyiszor abba kelle hagynom. Lelkét kellene elődbe rajzolnom, hogy megfoghasd a képet, s ez nincs tehetségemben. Egykor leveleit közlendem veled, melyeket egyszer s másszor hozzám íra, azokban fogsz lelni néhány vonást charakteréből.

September 12.

Épen egy esti lovaglásból tértem haza. Keblem tele vala érzéssel, tele olvadozó lánggal. Ottíliát ma nem láttam, de hallám szava mennyei zengését. Sötét vala minden körülem és csendes mint a sír, egyedül lovam patkókoppanásai hallattak a kövezeten. Midőn Szegfyék kapujához nem messze valék, az épület felső részéből ének zendült meg. Azonnal megismerém Ottília hangját s ez ismert szép verset: «Homályos bánat dúlja lelkemet.» A kedves dal a még kedvesebb leány ajkairól oly érzékeny, oly bánatos hangon zengve, fölverte szunnyadó érzéseimnek mindenikét; homályos indulatok keletkeztek keblemben, néma fájdalmak metszék által szívemet, könnyeim hullottak a szeretett szenvedő keservein. Midőn e szavakra juta:

Oh Végezés! örömkönnyűt nem várok,
Részt abban egy sebes szív nem vehet,
Mely ön nyugtának gyilkolója lett . . .

s ismét :

Adj
Csak egy könnycseppet méltó bánatimnak,
S azonnal hozd el végét napjaimnak,
Vagy itt e sziklánál keményebb vagy . . .

azt gondolám, el kell enyésznem érzéseim súlya alatt.

September 24.

Vettem, édes barátom, szemrehányó leveledet, s íme válaszom reá. Igazak, tökéletesen igazak, a miket mondasz, hogy egy idő óta minden elenyészett körűlem, egyedül csak érette s benne látszom élni, hogy a hivatalba lépésre sem mutatok többé sem kedvet, sem készületet. Csak hogy ez utóbbikra nézve mégis egy kis kivételt kell vala tenned. Tudod, hogy előmozdítóimat az ország gondjai hívták el innét, s nálok lépést nem tehettem. Ha ezentúl kedvemet vesztém a hivatal iránt, annak nem én vagyok oka, hanem azok, kik szűnetlen az írói pályára serkentenek, s mellette a hivatal alkalmatlanságait festegetik. Azonban legyetek nyugton, csak kis ideig legyetek még, kérlek. Összeköttetésem Ottíliával vége felé közelget, csak ezt engedjétek bevárnom. Mihelyt az ő sorsa elhatározódik, azonnal én is kitekintek újra az életbe. Szegfyékhez levél érkezett, melyben jelentik, hogy Ottília apja Wallberggel a jövő februáriusban jőnek meg, hihetőleg jegyváltóra. Ottília erősen el van tökélve a klastromi életre, s ez eltökélés erőt és kissé több vidámságot is ada a gyenge testalkatú, beteges leánynak. Ez idő már nincsen messze; várjátok el tehát ti, kik szűntelen zsémbelődtök, s hagyjátok, hogy addig legalább élhessem földi mennyemet. Az áldozat, melyet később tennem kellend, sokkal

nagyobb lesz, mint hogy ezt meg ne engedhetnétek. Isten veled! Szívemet kínosan nyilalja keresztül, a mit e levélben írnom kellett.

September 26.

Csendben éldelem boldogságomat, s szívem merő érzés, azért oly ritkák leveleim. Nincs nap, hogy Szegfyéknél ne volnék. Itt lelem fel mindazt, a mit évek óta hiában kerestem. Itt lelek tiszta, mesterkéletlen, affectátiótól üres szívességet, való tisztelést, gyönyörűséget s a szónak legvalódibb értelmében lelki éleményt. Itt találom azt, minek, az én kedves doctorom állítása szerint, híjával voltam; itt talál lelkem álláspontot. Oh barátom, szó nem képes azt festeni, mely napokat élek egy szeretetreméltó háznép körében, s mely mennyei gyönyörűségek forrása nekem a leglelkesebb leány társasága, kit valaha képzelni tudtam. Szellemi rokonság fűződött köztünk, s látnád csak, midőn mi hárman: Ottília, Várkonyi jegyese és én, együtt vagyunk. Jó istenem! marad-e lelkemnek csak egy legmélyebb redője is illetlenül? nincs-e minden, a mi bennem szellemi, cselekvésben? Látnod kellene, te kedves, látnod a miket mondok, hogy valóan megfoghasd szavaimat.

October 2.

Azon érzésnek, mely köztem és Ottília között észrevétlen s mintegy magától szövődött, nincs neve, édes barátom. Mélyebb mint hogy barátságnak, tisztább mint hogy szerelemnek lehessen nevezni. Ez utóbbinak kivált épen nem akarnám mondani. A mi viszonyunk oly szent, hogy mind e perczenetig nem mertem ez angyal előtt a szerelemnek csak nevét is említeni. Ő, ki magát az égnek jegyzette el, foghatná-e azt kedvetlenség nélkül hallani? Azonban, hogy a leányka előtt nem maradtam egészen figyelem nélkül, azzal merek magamnak hízelkedni, s ennek érzése oly fényes diadal, mely mennyei emlékezetekkel fogja

kisérni életemet egész síriglan, egész odáig, hol a rokonérzés örömei nem szenvednek többé változást.

October 6.

Bús vagyok, édes barátom, igen bús, mint kinek házában halottan fekszik rokona. Ottília egy hét óta ágyban fekvő beteg. Újabb hírek jöttek atyjától, melyek reá kínos benyomást tőnek, s azóta irtóztató szívnyilalásokban szenved. Istenem, mely kimondhatatlan állapot, midőn egy ártatlan leánynak szívszaggasztó rettegések közt kell várni édesatyját! De mit mondok? Édesatya-e az, ki kegyetlen kezekkel emeli fel a tőrt, hogy vele meggyilkolja vétlen magzatát? A sötét századokban találhattál volna ily vadállatot, ma csak hallására is borzad az ember.

Isten veled, édes barátom; érzékeny szíved nem fogja könnyeit megtagadni attól, ki barátodat a legszentebb érzésekkel szerette, ki boldoggá teheté, ha a sors engedte volna.

November 10. érkeznek meg Ottília hóhérlói. Én nagy lépésre vagyok eltökélve, ha atyja a leányt klastromba menni nem engedi. Ha addig nem vennéd levelemet, november 10. emlékezzél reám.

* * *

Itt küldöm Ottília leveleit. Én kezeimmel másolom le számodra az eredetiből. Becsüld őket, mint barátod legszentebb kincseit.

Ottilia Szamosvárihoz.

Május 18.

Kedves Szamosvári úr! Vettem érzékeny sorait, melyeket tegnapi rosszúllétemre vigasztalásúl íra, s köszönöm szíves részvételét. Óhajtanám, hogy ne volnék kénytelen annyiszor megzavarni azoknak örömeit, kik sorsomban

résztvesznek, de mit az ég ránk mért, illik zúgolódás nélkül tűrnünk. Isten engem gyönge gyermekségem óta sok csapásokkal látogata meg, melyek alatt le kellett volna roskadnom, ha lelkemnek erőt nem ad a szenvedéseket tűrni, ha korán meg nem tanított volna, hogy boldog itt alant csak az lehet, ki eléggé erős megnyugvást és vigasztaló szót ön kebléből meríteni.

Az a kisded versezet, melyek ön leveléhez zárt vala, nekem felette kedves ajándék. Szívemet édes érzésekkel töltötte el olvasása, s ha egy leány könnye mértékéül vétethetik valamely érzékeny költemény hatásának, úgy önnek e dala, valamint többi mívei is, a közönség előtt szép részvétre tarthatnak számot. Az úrnak tisztelője

Szépfalvi Ottília.

U. i. Mindnyájan üdvözlik általam, én pedig azt mondom, vigyázzon egészségére! Guszti meglátogatja délutáni hatkor, ha kedve lesz vele kilovagolni a hegyek közé.

Május 20.

E kisded levelke üdvözletet viszen önnek, s azon kérést mindnyájunktól, legyen szíves velünk ma egy esti csolnakázásban résztvenni. Semmi idegen nincs meghíva, a társaság egyedül magunkból fog állani. Minna kiváltképen óhajtja, hogy el ne maradjon ön, s oly szép leányka óhajtása nem megvetendő dolog.

Nem gondolnám, hogy meghivásomra tagadó válasz jőne, s így jelentem egy alkalommal azt is, hogy Guszti pontban hétkor fog megjelenni szállásán önért.

Május 24.

Aggodalomban voltunk, hogy önt valamely baj érheté, s annál kedvesebb vala értenünk elmaradása okát. Guszti, kinek, ön felette nagy kegyelmében áll, egész estve kedvetlen volt távollétén. Mi hasonlólag jártunk

volna, ha egy váratlan eset meg nem örvendeztet vala bennünket.

Úgy beszélénk össze, hogy a hold keltét Margit szigetén fogjuk bevárni. Alkonyatkor indítánk meg a csolnakot, s míg a túlpartra eveztünk, a nap a hegyek mellett elszálla, arany színben csillogott minden körülünk s az est gyönyörű volt. Mintegy kilencz óra körül a keleti ég világosodni kezdett az emelkedő holdfényben, s mi azonnal leereszkedénk a habokra. Guszti elővevé fuvoláját, s érzékeny ábrándozásokkal kezde bennünket gyönyörködtetni. Néhány perczig ekként haladtunk, midőn egyszerre hátunk megett egy guitarre kezde pengeni. Visszanéztünk, s csolnakot láttunk halkkal utána lebegni. Guszti ismét fúni kezdé fuvoláját, s midőn elhagyá, a a guitarre ugyanazon hangokat nyögdelte vissza távolból, s ez így folyt váltogatva darab ideig. Minna bosszankodni kezdett, hogy valamely alkalmatlan megsejte bennünket, s tolakodásaival akarja mulatságunkat megzavarni. Azonban a csolnak egyenesen felénk hajtat, s képzelje ön, Várkonyi volt. Minél váratlanabb, annál kedvesebb s meglepőbb vala jelenléte. Mindnyájan felderültünk látására, s az egész társaság, kivévén Gusztit, ki ön után epedett, elevenséget nyert tőle. Az estvét sok gyönyörűséggel töltöttük; kár, hogy ön nem lehete velünk, elmaradását mindnyájan igen sínlettük. Minna éneklette guitarre mellett ön énekét a «*Reményhez*», mely bennünket igen meghata.

Ily éjjeli csolnakázás valami igen kedves mulatság. Az ég gyönyörű boltozata a maga ragyogó hold és csillagfényeivel, fekete fellegárnyaival oly csalólag tükröződik vissza a víz mélyéből, hogy, ha a szem sokáig reá andalodott, végre úgy tetszik, mintha a csolnak mérhetetlen magasság alatt s mélység felett két ragyogó ég közt lebegne levegői szárnyakon.

Június 12.

Jól tevé, édes Szamosvári, hogy maga nem jöhetvén, legalább levelével csinála nekem örömet; becses levelével, mely tele van emberszerető, szép érzésekkel, s tanulságos, mint minden, a mi öntől jő. Irjon, édes Szamosvári, minél többet, s írjon az én számomra, ki magamat örömmel adom alá erkölcsi oktatásainak, ki örömmel fogadok el minden intést, mely az erény útjára, honnét panaszaim már-már eltérítének vala, visszavezet. Mely sok szép vigasztalást foglalnak ön szavai magokban! Íme, lássa, hogy tanácsai, vigasztalásai nem hasztalanok, hogy én önt igyekszem megérteni, gondolataiból egy imádságot készítettem, melyet mindennap elmondok magamnak. Itt következik az.

«Uram! a te ostorozásidra elvesztém tűrödelmemet; panaszokra fakadtam ellened, te, ki egyedül vagy jó és igaz. Megfeledkeztem jótéteményidről, s csak a szenvedés óráit számláltam. A pillanatnyi búkat éveknek néztem, s azt mondám, hogy minden öröm, melyet adál, csak perczenetig tartó álom volt. Zúgolódás nélkül vetem alá magamat büntetésednek, bármit mérendesz reám; mert hiszem és tudom, hogy a te igazságos látogatásaid csak javamra történnek. Nem vesztettem el reményeimet irgalmad iránt. Te kegyelem vagy és jóság; kiterjeszted gondjaidat a legparányibb féregre is, felhozod reá szent napodat, megenyhíted inségeit, mert ő is teremtményed.»

Irjon, édes Szamosvári, s öntsön erőt lelkembe, mely a szenvedés súlyai alatt csüggedezni kezdett immár, s rég elsülyedt volna az ön támogatása nélkül. Majd eljőnek egykor nekem is a virítóbb napok, a mikor szíves hálával fogok megemlékezhetni mindazokról, miket jóakaróim velem tettek.

Június 30.

Ha elgondolom, mely különös szívességgel viseltetik ön én irántam, s mily részvéttel van mindenhez, a mi körül-

veszen, nem lehet szívemben a legnagyobb hála érzéseinek nem fakadoznia.

Köszönöm a kedves kötetet, melyet számomra íra össze. Ön azt azért tevé, hogy legyen valamim, a mi barátságára emlékeztessen, ha majd elhagyom e világ zaját, s oda vonúlok, hová vonzódásom szólít. Ah, édes Szamosvári, ön több hálával kötött engemet magához, mint hogy ily emlékeztetés nélkül is valaha elfelejthessem. Keresztülforgatám az egybefűzött lapokat, s úgy találom, hogy azokat emlékeztetőül felette jól választá. Azon érzések, melyektől keresztül vannak lehelve, hasonlókat gerjesztenek fel az olvasóban, s lehet-e becsesebb emlék, mint az érzéseké? s visszaállíthatja-e valami jobban a távol barát lelkét, mintha olvasás alatt azt kell majd több ízben mondanom: Ez az öröm, ez a bánat, mely most kebleden végig remeg, így örvendeztette, így epeszté barátod kebelét, miként most a tiédet.

Augusztus 10.

Vettem szíves óhajtásait, melyeket hozzám intézett soraiban nyilatkoztata. Azok annál becsesbek, minél inkább távoznak azon szerencsekivánatoktól, melyeket szív tudta nélkül mondogattat a hideg mindennapi szokás. Ön sorai valamint szépek, úgy teljesek lélek-ébresztő gondolatokkal, de nem kellett vala közéjök tenni azon egy pár szót, mely csábító erejével bír a szédítésnek. Oh férfiak, mi erős kísérteteknek teszitek ti ki gyakran gyarló gyenge nemünket! Nem elég hiúsággal készített-e fel benünket maga a természet, szükség-e, hogy azokban még ti is megerősítsetek?

Igen, tehát ma születésem tizenkilenczedik éve van, de ha végig tekintek lefolyt napjaimra, nem kell-e miattok elbúsúlnom inkább mint örvendenem? Tettem-e valamit embertársaim örömei nevelésére? Sőt szenvedéseimmel elkeserítém azoknak napjait is, kiket leginkább szerettem, kik viszont engem a szívességnek minden nemeivel ölel-

tek. Sírnom kellene s kétségbeesnem sorsomon, mely arra kárhoztatott, hogy egyedül a mások gyötrelmeit sokasítsam, de nem csüggedek el, igyekszem lelkemet erőben tartani. A jövendő szép álmokkal kecsegtet; én reménylek!

Augusztus 30.

Ne szóljon, édes Szamosvári, atyám felől kedvetlen dolgokat. Azt nekem kínos hallani. Eddig ön vala vigasztalóm, s most azt kell látnom, hogy maga csügged el. Kérdés, ha valók-e azok mind, miket felőle némelyek beszélnek? S levele, mely önt annyira magán kivül tudá ragadni, nem lehet-e valamely hirtelen fellobbanás szüleménye? El kell várnunk, mi történik, ha megjő. Én számos okokkal hiszem, hogy szándékomat, mely oly erős és szent, nem fogja akarni gátolni. Könyörgeni fogok istennek, kérlelje meg irántam s ha majd itt leszen s karjaimba zárhatom őt, sírva fogok térdeihez borúlni, s ő, meglátja ön, egyetlen leánya iránt szánatra fog gerjedni, bizonyosan fog. Ne szóljon, édes Szamosvári, kivált ön ne, felőle. Minél inkább tisztelem önt, annál élesebben metszik keblemet szavai, valahányszor róla kedvetlenül emlékezik.

October 4.

Rosszúl vagyok édes barátom, igen rosszúl, s kettőzteti kínomat az, hogy annyian szánakoznak rajtam, hogy annyinak szerzek fájdalmat. Atyámnak újabb levele érkezett, s benne oly eltökélt szándék, mely kétségbeejti minden reményeimet. Jőjön, kedves Szamosvári, az ön vigasztalásaira lelkemnek nagy szüksége van. Talán ez lesz a vég szolgálat, melyet barátnéjának teszen. Úgy érzem, hogy én sem az égnek, sem Walbergnek nem, hanem a halálnak vagyok eljegyzett mátkája, s gyászmenyegzőm nemsokára elkövetkezik. Ha az immár nincsen messze, egy barátságra kérem önt, az utolsóra, de

legszentebbre. «Szeresse az én Gusztimat mindég úgy, mint most szereti; emlékezzék meg reá, hogy árva, hogy a sors mindenétől megfosztá, a mi előtte szent és kedves volt.» Ez barátnéja utolsó kérése.

Irtóztató fejszédülések között írom e karczolást, s nem tudom, ha belőle érzésem nagyságát képes lesz-e felfogni. De ön, édes Szamosvári, pótolja ki magának a hiányt, s mondja a legszívrehatóbb szavakat, melyeket csak gondolhat, hogy Ottília mondani fogott volna.

Várkonyi Ernyeihez.

Buda, sept. 14. 1826.

Ha barátság nem kötelezne is önhöz írnom, felebaráti szeretet parancsolná, hogy nehéz körülményeim között segedelméhez folyamodjam s bölcs tanácsát kérjem.

A mi kedves barátunk betegen érkezvén a múlt őszszel Budára, először is engem tisztele meg bizodalmával, s mint orvoshoz hozzám folyamodott tanácsáért. Eleinte saját előadásai után próbáltam gyógyítani, de néhány hétig tartó vizsgálataim után tapasztalám, hogy baja nem a testben, hanem lelkében alapúl. Ennek gyógyításához fogtam tehát. Hosszas, sőt czéltalan volna leírnom, mint igyekeztem benne psychologiai ismereteim iránt bizodalmat gerjeszteni, s mint meg is nyerém azt lassanként oly mértékben, hogy utóbb tanácsaimat gyermeki engedelmességgel követte. Megérkezése után szinte két hétig ágyban maradt; munkámba kerűlt, míg onnét felizgathatám, de miután felkelt is, szobáját nem akará elhagyni. Elzárkozva szünet nélkül magában tünődék, ezerféle bajokat képzelt, s ha jöttem, nem szóla egyébről, mint mindig magáról. Látám a hypochondria veszedelmes jeleit, s igyekeztem őt megmenteni. Egy szép délestén kicsalám a szabadba, általkocsiztunk Pestre a város erdejébe. A szép nap, tiszta levegő, tárgyak változása lelke előtt, leginkább

az, hogy figyelme magáról elfordíttatott, mindezek igen jóltevőleg hatottak reá. A kocsizás után nyugodtabb vala álma, jobban érezte magát. Ezt tevém vele több ízben s folyvást, valahányszor időm engedé, mert egészsége javúltával társasága sok gyönyörűségeimre volt. Utóbb társaságokba vittem s néhány házakkal megismertetém, hol mindenütt szívesen fogadtatott, mint egyike a legérdekesebb társalkodónak. Midőn a májusi napok bekövetkeztek, s a nyár melege megérkezett, fürdőt ajánlék neki, nem annyira a fürdés, mint az ott nagyszámmal megjelenő emberek miatt.

Egy kikocsikázás alkalmával a város erdejébe vezető sétálón egy csínos szőllőkert tűnt szemébe, igen jó ízlettel épült nyaralója miatt. Kérdé tőlem, kié lehet a szép kert? Elmondám, hogy egy megholt rokonomé volt, de tékozló férje eladá, mindamellett, hogy nem őt, hanem gyermekeit illette volna. Kérdezgetései oda vezettek, hogy az egész háznép történetét elmondám. Ő beszédemet igen nagy részvéttel hallgatá, s vettem észre, hogy a boldogtalan atya ballépései egész belsejét felháborították. Nem tudá feledni, s még napok után is emlegette, s a mint tőle hallám önnel is, édes barátom, közölte, és így fogja tudni az egészet. Néhány nap múlva e kikocsikázás után Szegfyné, Ottília és öcscse Guszti a fürdőben voltak velem, hol találkozván Szamosvárival, összeismertetém őket. Szamosvári igen el látszott érzékenyűlni a szegény beteg leány látásán, s vettem észre, mint meg vala ütközve. Napok múltanak el, s én Szamosvárit foglalatosságim miatt nem láthatám, de hallám Szegfynétől, hogy velök a fürdőben mindennap összejött. Egy reggel szállásomra robbana felderült és szinte feltüzesedett arczczal, midőn épen a fürdőből haza térne. Beszédeim különféle tárgyakon andalgának, ő azokra nem látszott figyelmezni, s mindene elárulta, hogy gondolati távol tárgyakon függenek. Egyszerre felszökék helyéből, felém jött, s kérve kért, hogy ismertessem meg őt a Szegfyék házával. Én örömmel

ajánlám magamat, annál inkább, mint hogy e háznépet, kivált a vídám és tréfás öreg Szegfyt, olyannak hivém, kik között Szamosvári ábrándozó és heves lelke csillapúlást szerezhet. A megismertetés megtörtént, de fájdalom, veszedelmes következésekkel. Szamosvári azóta Szegfyéknél mindennapos, s Ottíliának ábrándozó imádója.

Ön tisztelt barátom, be levén avatva Ottília körülményeibe, azonnal fogja érteni, hogy Szamosvári szenvedélye e leányka iránt jó következéseket maga után nem vonhat. Én Ottília atyját jobban ismerem, mint hogy Szamosvárira nézve legkisebb kedvező reménynyel biztathatnám magamat. Ottíliának vagy Wallberg keze, vagy legfelebb klastromi élet között lehetend választást tennie; sőt kérdés, ha atyja meghajthatatlan makacsságát ez utóbbikra rá lehetend-e bírni. Íme elébe terjesztem önnek, tisztelt barátom, a dolog állását, gondolkodjék róla, mint lehetne a veszélyt, melyet e szerelmi szövetkezés támaszthat, elhárítani. Talán jó volna ezeket így tisztán Szamosvári elébe terjeszteni, s arra bírni őt, hogy az Ottíliávali szövetkezéssel hagyna fel. Önnek nagy befolyása lehet reá, ne sajnálja fáradságait; azok minden bizonnyal a mindkettőnk által szeretett Szamosvári boldogságát eszközlendik. A mi állásunk ez ügyben felette kényes. Szamosvárit mindnyájan tiszteljük s szívünkből szeretjük. Ő igen jeles tehetségű s szeretetreméltó ember; de felette érzékeny, s könnyen ingerelhető; rettegünk őt megsérteni. A szerencsétlen szenvedő leánykával valamely kedvetlenséget éreztetni szinte nehezen esik a szívnek, s így egyedül önben van minden reményünk, bizodalmunk. A csomó annál szövevényesebb, mint hogy a leányka, igen elzárkozott természete mellett is, nem látszik egészen érzéketlennek Szamosvári iránt.

Legyen ön, édes barátom, szíves velem közleni, micsoda lépésre tökélendi el magát. Értekezzünk egymással e nehéz dologban, talán nem leszen szükségtelen. Tisztelő barátja Dr. Várkonyi.

Sept. 25.

Önnek édes barátom, Szamosvárihoz írt levele, melyet velem másolatban közöl, igen jól van gondolva, s lelkemből látszik kiírva lenni. Elvárjuk, milyetén foganatja leend. Úgy hiszem már el fogott hozzá jutni. Ne terheltessék válaszát, melyet tőle venni fog, a mennyiben a tudva lévő tárgyat érdeklendi, velem közleni. Minthogy Ottília iránti viszonyairól velem még mind e mai napig nem szólott, hihetőleg most is tartózkodni fog említésétől, s így csak öntől várhatok értesítést a Szamosvári gondolkodása felől.

Oct. 1.

Szomorú dolog, a mit ön, édes barátom, a tudva lévő tárgyban jelent. Azok szerint tehát le kell mondanunk legparányibb reményeinkről is szándékunk jó foganatja iránt. Így kénytelen vagyok magamat az utolsó, s a legkedvetlenebb lépésre eltökélni, kénytelen vagyok magával Szamosvárival szólni. Az nem szereti barátját, ki veszély szélén látván nem ügyekszik őt az örvény mellől visszarántani, de képzelheti ön, édes barátom, mi nehéz tisztet vállalok magamra.

Octob. 7.

Aggodalomban vagyok a dolog kimenetele iránt. Szépfalvitól levelet vettünk, mely jelenti, hogy november elején itt leszen Wallberggel s egyszersmind meghatározza nov. 11-dikére a jegyváltás napját. Nem volt mit tennünk, közleni kellett a levelet Ottíliával. Képzelheti ön, mely mennykőcsapás volt ez a szegény leánykának. Nem sírt, de arczulata festé, hogy belsejét mélyebb kínok dúlják, mint a sírás fájdalmai. Midőn érzései első eltompulásukból magokhoz tértek, egyik ájulásból a másikba esett. Tegnap óta enyhülni látszanak gyötrelmei, a mit Szamosvárinak lehet köszönnünk, ki tegnap óta egész délelőtt

ágya mellett ült s biztató tehetségeinek minden hatalmát egybegyűjté a beteg lelkében jó reményeket ébreszteni, hogy Wallberg más gondolatokra térend, s akkor atyját is reá lehet beszélni majd, hogy szándékát a klastromi élet iránt jóvá hagyja. Csodálatos leszen ön előtt, a mit mondok, mert az előttem is csudálatos vala, hogy Szamosvári Ottília klastromi szándékairól szólhat, de a dolog nincs különben. Úgy látszik, hogy Szamosvári erre rég el van készűlve, mivel jól érti, hogy e szövevényes körülmények közt ő Ottília birtokára soha számot nem tarthat. Szándéka egyedül az, hogy a szeretett leányt boldognak tudhassa, s a klastromi életet Ottília mindig úgy festé, mint vágyainak fő, utolsó és legszentebb czélját. Csak így lehet megérteni az erős resignátiót.

Octob. 13.

Rettegek Szamosvári miatt. Ma először szólt velem Ottíliáról, s először nyílt meg előttem. A harcz, mely belsejében háborog, melynek tanúja valék, leírhatatlan. Oh, édes barátom, ha ön őt láthatá vala, nem fojthatta volna el keservét a szegény ifjú gyötrődésein. Nyakamba borúlt és síratá Ottíliát mint ránézve minden kinézések szerint már megholtat. Én mindeneket mondtam vigasztalására; egy kissé csillapodni látszott. Resignátiójában nincs ugyan oly lélekcsend, melyet óhajtani lehetne, azonban e tekintetben mégis meg tudnék nyúgodni, ha más gondolat nem rémítene, mely a közte s Wallberg közötti viszonyból támadhat. Midőn Wallberg nevét említettem neki, fellázadt benne minden indulat. Nem lehet azon hitből kivenni, hogy Wallberg ne legyen az egész szövevénynek oka. Ismeri ön heves természetét, s ha azt mondom, hogy Wallberg e tekintetben hozzá hasonló, vagy talán még több, s hogy e két lángnak összecsattania mely könnyű, hogy .... stb. ön érteni fogja rettegésemet.

Ottília igen rosszúl van, s aligha el nem veszítjük

szegényt. Én úgy hiszem, Szamosvári társasága e leánynak minden érzéseit fölverte álmokból, s a klastromi életben nem fogná azon belső csendet feltalálni, melylyel mind magát, mind másokat biztat.

October 26.

Szívesen teljesítem, a mire ön, édes barátom, kér, s megírok mindent, a mi történni fog. Adná az ég, túl volnánk már rajta. Fejem egy idő óta igen zavart s nem lelem nyugtomat.

Jó volna Szamosvári anyjával néhány szót tudatni fia iránt. Mondjon el ön annyit, a mennyit jónak látand; mindent talán nem kell tudatni. Egy hét múlva venni fogja levelemet, s belőle megérteni, mi történt legyen.

November 9.

Ma várjuk Szépfalvit. E fél ív készen áll asztalomon ön számára, hogy megírjam, a mik történni fognak. Szamosvári az imént hagya el. Rendkivül fel van lázadva vére, meg kellett kérnem, hogy így Ottíliát ma ne látogassa meg, s ezt azért, hogy távol tartsam. Borzadok annak képzeletétől, hogy Wallberggel ott találkozzék. Ottíliának szava igen elgyengült, gyakran beszél magán kivül. Felgyógyúltához kevés a remény.

Nov. 10. estve.

Megtörtént, a mitől rettegtem. Szépfalviék megérkeztek. Wallberg már tudta Szamosvári szenvedélyét Ottíliához. Szegfyéknél találkoztak. Wallberg szemrehányást teve Szamosvárinak. Heves vala az egybekapás, s Szamosvári párviadalra hívta Wallberget. Két katonatiszt volt a secundáns. Ma reggeli hatkor volt a viadal kinn a szomszéd erdőben. Szamosvári sérelem nélkül jött vissza; Wallberget kocsin hozták ájulások közt. Bal vállát összezúzta a

lövés. Szamosvárinak tanácslák, hagyja el az országot, míg Wallberg életben van, de ő távozni nem akar. Úgy látszik, elméje háborog.

Nov. 11. esti 11 órakor.

Ottília magán kivül van. Valamely gondatlan, ágya körül elmondá, mi történt.

Egy negyeddel később.

Ottília szava elállott, szemei húnyva vannak. Éjfélig megválik, mire fordúl dolga.

Éjfél után 4 órakor.

Magához jött. Előhozatá tükörfiókját, s egy csomót kezembe ada azon kéréssel, hogy holta után égetném el. Úgy tetszik Szamosvári kéziratai.

Egy órával később.

Írtóztató szenvedésekkel kell küzködnie. Nem szól, kínjait szíve sebes dobogása jelenti.

Reggeli 5-kor.

Túl van szenvedésein. Az utolsó perczbe atyját kivánta magához. Midőn belépne, keze után nyúlt, s megcsókolván azt, minden vonaglások nélkül csendesen elszunnyadott.

Nov. 12.

Ma reggel Szamosvári őrjöngve rohant a szobába, hol a halott kiterítve fekszik. Kórházba kellett vitetnem. Tettei azt mutatják, hogy elméje meg van háborodva. Wallberg magához jött. Orvosa bízik, hogy a seb nem veszedelmes, s életéért nincs ok aggódni.

November 5.

Ne szóljon ön, édes barátom, Szamosvári anyjának fia baja felől. Jó reményeink vannak felgyógyulása iránt.

Hogy Wallberg életben van, annak hallása sokat segített rajta.

Ottíliát ma temettük el. Guszti vigasztalhatatlan, mert nénjét rendkivül szerette. Képzelheti ön fájdalmunk nagyságát a mindnyájunk által annyira szeretett leány halálán!

KÜLFÖLDI

VÁLOGATOTT ELBESZÉLÉSEK.

ALHAMBRA RÓZSÁJA.

Washington Irvingtől.

Kitolatván a mórok Granadából, ez a gyönyörű város kedvencz mulatóhelyök leve a spanyol fejedelmeknek, mindaddig, míg az egymást folyton követő földrengések, melyek sok házakat ledöntögettek s a régi mozlemiták tornyait alapjaikban megrongálták, őket innét el nem rémítették.

Sok, igen sok esztendő folyt vala el, mely alatt Granadát semmi királyi vendég sem látogatta. A nemesek palotái elzárva s üresek valának, s a csodaszépségű alhambrai vár szomorúan ült kies, de műveletlen kertei közepében, mint a mátkájától elhagyott szép leány. Az úgynevezett «Herczegnők tornya», hajdanában három híres szépségű mór királyleány lakhelye, magányosan düledezett; arany festvényű boltozatain pók szövé hálóját, s denevérek s baglyok fészkeltek a csarnokban, melyet régenten Zayda, Zorayda és Zorahayda jelenléte oly ékessé tett vala. E toronynak elhagyatása azonban nagyobb részint a lakosok babonás hitének tulajdonítható. Azon hír szárnyalt tudniillik, hogy az ifjú Zorahayda szelleme, ki szerelmi bánatában itt halt meg, gyakran látható a holdfényben, a mint vagy a kút mellett, vagy a teremben űl, s a bástyákon búsongva jár, s hogy néhány vándor, ki éjféli időben e tájatt megfordúlt, ezüst lant zengéseit hallá.

Végtére Granada újra királyi vendégeket szemlélt falai között. Tudva van közönségesen, hogy V. Fülöp első Bourbon volt, ki spanyol királyi székre jutott, tudva van az is, hogy Izabella, a szép parmai herczegnő, lőn a király második hitvese, s hogy ezen történetek lánczán egy franczia herczeg s egy olasz herczegnő ültek a spanyol kormányra. E felséges pár elfogadására sietve készíttetett s ékesíttetett fel Alhambra vára. Az udvar megjelenése egészen megváltoztatá a palota előbbi pusztaságát. Dobok és trombiták zaja, lovak kapálása a tágas udvarokban, fegyvercsillogás, zászlók lobogása a fedélről és őrtornyokból, hajdani hősi dicsőségét idézték vissza e helynek. De benn a szobákban szelídebb szellem uralkodott. Aszszonyi selyem-öltözetek suhogása, udvarnokok lassú hangjai s csendes léptek hallattak az előcsarnokokban. A kertben apródok s udvari dámák sétáltak, az ablakokból különféle hangszerek zengése rezgett.

A fejedelmi kiséretben a többek között ott volt Ruyz de Alarcon, a királynénak kedvencz apródja; a mi igen nagy dicséretére szolgálhat, mert a szép Izabella kíséretében csak olyanok lehettek, kiket kellem vagy külkecsek, vagy végtére lelki tehetség különböztetett meg. Az ifjú épen most lépve tizennyolczadik évébe, hajlékony és szép termetű volt, mint egy ifjú Antinous. A királyné iránt merő hódolás és tisztelet, de belsőleg dévaj gyerkőcze, akaratos és makacs, az udvarnoknék által elkényeztetve, s az asszonyokkal jobban tuda bánni, mint éveitől várni lehetett.

E dévaj fiú egy reggelen a sétatéren járkált, mely a várat körülvevé. Mulatságúl magával vitte a királyné egyik kedvencz sólymát, s midőn bolyongtában a cserje közűl egy madarat látna felszállani, utána bocsátá a sólymot. Fellebbent az magasan a légbe s martalékára csapott, de elhibázván azt, tovább röpűlt, nem ügyelve az apród hivására. Szemeivel kísérte ő mindenütt a konok madár röptét, mígnem távol, egy magányos torony tete-

jén leülni szemlélné. A torony Alhambra külrészén egy üreges út szélén állott s a királyi erősséget a vár környékétől választá el. Neve «Herczegnők tornya» volt.

Az apród leereszkedett az üreges útra és ment a torony felé, de a toronyba nem volt bemenetel a völgyből, és szédítő magassága lehetetlenné tette a reá kapaszkodást. Ő tehát körülkerült az ellenkező oldalra, hogy az erősség valamelyik kapujához juthasson a torony átellenében.

A torony előtt egy kis kert vala, melynek nádfonatú kerítése mirtussal volt benőve. Az apród megnyita egy kapucskát s virágágyak és rózsabokrok között egy ajtó felé ment. Az be volt zárva. Az ajtón hasadékot lelt, melyen a szoba belsejébe nézhetett és láta egy kis mórtermet könnyűded márvány oszlopzattal s virágokkal környezett alabastrom szökőkúttal. Közepén egy aranyos kalit függött, benne éneklő madár, alatta egy széken iromba macska hevert, mellette selyemtekercs s egyéb asszonyi munkaneműk; egy szalagokkal ékesített gitár a kúthoz vala támasztva.

Az apród csodálkozva szemlélte ilyetén, miként hivé, magányos és elhagyott helyen az asszonyi csín és izlésnek ezen jeleit. Megemlékezett a varázs-szobákra, melyekről az itt divatozó regék szóltak, s az iromba macska, úgy vélte, valamely elbűvölt herczegleány lesz.

Csendesen koczogott az ajtón, melyre fölül az ablakon egy szép ábrázat tekinte ki, de hirtelen ismét visszahuzódott. Várakozék egy kissé, annak reményében, hogy az ajtó megnyittatik, de várakozása hasztalan volt; semmi lábkopogást sem lehete hallani belülről, minden néma maradt. Megcsalták-e szemei, vagy e kedves jelenés valósággal a torony tündéreinek egyike volt? Koczoga megint és most már nagyobban. Kevés szünet múlva ismét kitekinte ama ragyogó arczocska s most már látható lőn, hogy az egy virágzó tizenöt évű leányka képe.

Az apród azonnal levette tollas sapkáját s a legudva-

ribb hangon engedelmet kért a toronyba mehetni elszökött sólymáért.

— Az ajtót nem szabad felnyitnom, uram, mond a leányka elpirúlva; néném megtiltá azt.

— Kérem kegyedet, szép szűz, ez a királyné kedvencz sólyma, s nélküle nem szabad a palotába visszatérnem.

— Tehát maga az udvari lovagok közül való?

— Igen, gyönyörű szűz, de ha e sólyom elszökik, elvesztem a királyné kegyét és szolgálatomat.

— Boldogságos szűz! épen az udvarnokok azok, kik elől néném leginkább ajánlá az ajtók bezárását.

— Némely lebke udvarnokok elől kétségkivül, de én nem vagyok ilyen, hanem egy ártatlan apród, ki oda van, ha megtagadandja kegyed tőle e kis kérelmet.

A leányka szive megindult a szegény apród sorsán. Ily kis kérelem megtagadása miatt még is kár volt volna neki szerencsétlenné lennie s ő bizonyosan nem is tartozhatott azon veszedelmes emberek közé, kiket nénje kannibálok gyanánt festett le előtte, s kik mindig csak rablásra s ártatlan leányok elcsábítására mennek ki. Ő szerény és szelid, oly kérőleg állott kezében sapkájával ott lenn, s ezen kivül oly kedves s ajánló tekintetű vala.

A ravasz apród látá, hogy a várőrizet már is habozni kezd, azért megkettőzé kérelmét oly érzékeny kifejezésekben, hogy azt egy halandó leánykának nem álla hatalmában tovább megtagadni. Az elpirult kis toronyőr tehát lejöve s remegő kézzel kinyitá az ajtót. Ha az apródot már azon futó pillantat is elbájolá, melyet az ablakban rávetett volt, most, midőn egész alakjában megmutatkozék előtte, egészen el volt ragadtatva.

Andalusiai mellényke s egy szép basquinna gyönyörűen tünteték ki termetének, mely csak most kezde még fejleni, arányát és gömbölyegségét. Ragyogó szép haja szorgalmas pontossággal volt homlokán elválasztva s ez országban divatozó szokás szerint, egy csak az imént szakasztott rózsával ékesítve. Szine a déli nap hevétől

kissé meg volt ugyan barnítva, de ez csak arra szolgált, hogy a buján virúló arcz szépségét és az olvadó szemek ragyogását emelje. Alarcon egy tekintettel megpillantá mindezeket; de most sokáig nem illett volna mulatnia, vidáman elrebegve köszönetét, könnyeden felszökelt a csigagrádicson, hogy sólymát felkeresse. Csakhamar visszatére, karján hozva a szökevényt. A leányka ez alatt leűle a csarnokban a kút mellé és selymet gombolyíta, de hüledezései közt elejté a selyemtekercset. Az apród oda szökkent, felgombolygatá, és szép illedelemmel letérdelve, általnyujtá azt; a leányka keze utána nyúlt, ő pedig megfogá azt s egy forróbb és tisztelettel teljesebb csókot nyomott reá, mint valaha fejdelemnője szép kezére.

— Jézus, Mária! sennor! kiálta a szűz, ki nagy zavarában még inkább elpirúlt, ily tiszteletet eddig még senkitől sem tapasztalván.

A szerény apród ezerképen menté magát, állítva, hogy az udvarnál így szokták valaki iránt a legmélyebb tiszteletet és hódolást bebizonyítani.

A leányka haragja, ha haragnak lehetett nevezni, a mit érzett, könnyen lecsillapítható volt, de belső felindulása és hüledezése még folyvást tartott s mindig jobban és jobban elpirúlva üle ott munkára sűlyesztett szemekkel, a selymet összekuszálva, melyet fel akart volna gombolyítani.

A ravasz apród látta az ellenséges had zavarát s örömest fordította volna hasznára, ha azon szép szavak, melyeket mondani akart, ajkain el nem haltak, és mozdulati, melyek igen is illedelmesek akartak lenni, sikeretlenek és igen balgákká nem váltak volna; s ön bámultára látta az ügyes apród, ki oly módosan és bátorsággal tudta a legtapasztaltabb udvari nők között is szerepét játszani, egy egyszerű fiatal leányka előtt magát zavarban és félelemben.

S valóban e gondtalan leánykának nagyobb védszerei voltak saját szerénysége és ártatlanságában, mint a nénje

által ajánlott zárok és reteszekben. De hol van oly női kebel, mely az első szerelem sugalmainak ellenállhasson? Minden ártatlansága mellett is sejté ő homályosan azokat, miket az apród rebegő nyelve kimagyarázni nem mert, s szíve elfogódott, először látván szeretőt lábai előtt.

Az apród bátortalansága, mely ez egyszer nem vala színlett, csak kis ideig tarta, azonnal visszatért szokott élénksége és önhittsége, midőn egyszerre távol egy rikácsoló hang hallatá magát.

— Néném jő vissza a miséről! szóla hirtelen a megijedt szűz, kérem, sennor, távozzék.

— Nem előbb, míg ama rózsát hajfürtei közül nekem adja emlékül.

A leányka kivette a rózsát fekete hajfürteiből.

— Itt van, úgymond felindúlva és elpirúltan, de kérem, azonnal menjen.

Az apród fogá a rózsát, a nyujtó szép kezecskét elhintve csókjaival, ezután a virágot sipakjához tűzé, s a sólymot karjára ültetve, kisuhant a kerten keresztül a gyengéd Jáczinta szivét magával vivén.

Midőn az őrszemű néne a toronyba visszaérkezett, Jáczinta arczán bizonyos nyugtalanságot s a csarnokban rendetlenséget vőn észre, de a leányka szava azonnal lecsillapítá őt.

— Egy sólyom, úgymond, egész a csarnokba űzte martalékát.

— Uram isten! már a sólyom is a toronyba jő? Látott az ember ily szemtelen állatot? A kalitba zárt madár sincs többé bátorságban.

A vigyázó Fredegonda egyike volt a legravaszabb agg szűzeknek. Benne alkalmas mennyisége lakozott a félelemnek és bizalmatlanságnak az általa úgynevezett másik nem iránt; oly érzések, melyek hosszas hajadonsága alatt még inkább nevekedtek. Nem mintha a férfiak cselszövényitől szenvedett volna ezen jó asszonyka; a ter-

mészet arczába nyomá a védszert, mely a maga tartományából minden betolakodást visszaigazított, de azon asszonyok, kiknek legkevésbbé van okuk magok miatt aggódni, leginkább készek kecsesb szomszédnéikat vigyázó szemek alatt tartani.

A kis Jáczinta egy a harczban elesett tiszt árvája volt. Ő klastromban nevekedett s csak a minapában hozatott ki szent asylumából, hogy nénje közvetlen gondviselése alá adassék, kinek ápolása alatt nőtt fel, mint nyiló rózsa a tüske-bokor alatt. Ezen hasonlat nem egészen helytelen, mert valóan szólva, a leányka fiatal és fejledő szépsége még ezen elzártságban is magára voná a nyilvános szemeket s a körüllakó föld népe, az andalusiaknál divatozó költői kifejezés szerint, alhambrai rózsának nevezte őt.

A gyanús néne mindaddig híven őrzé csábító kis húgát, meddig az udvar Granadában mulatott, s hizelkedék magának, hogy vigyázata foganatos. Igaz, hogy a jó asszonyka néha-néha komor és boszús vala a gitár-pengés s dalok éneklése miatt, melyek a holdtündökölte lugasok közül csendesen fölzengedeztek; s ilyenkor inté is hugát, hogy fülét ilyetén hiú énekléseknek zárja be, mert ezek nem egyebek, mint cselszövényei a más nemnek, melyekkel gyakran az ártatlan leánykákat el szokták csábítani. Ah de mit használ száraz prédikáczió ártatlan leányka előtt egy holdvilági dalhoz képest?

Végre Fülöp király félbeszakasztá Granadában mulatását, s hirtelen elutazott egész kiséretével. A vigyázó Fredegonda szemmel tartá a királyi menetet, mely az igazság kapuján kijövén, a városba vezető nagy útra tért. Midőn a legutolsó zászló is eltűnne szemei elől, örömmel fordult meg a torony felé, mert most minden aggodalmaitól ment vala. Azonban bámulására egy könnyű arab ló kapálta a földet a kertajtócska előtt. Réműlve láta a rózsabokrokon keresztül egy ifjat, szép tarka öltözetben, húga előtt térdepelni. Lépésének zörrentére érzékeny bú-

csút véve az, hirtelen átszöké a nád és mirtusz-sövényt, lovára ült s egy perczenet alatt eltűnt a szemek elől.

Az elérzékenyült Jáczinta, szive fájdalmában egészen megfeledkezve nénje haragjáról, a jövőnek karjaiba veté magát és szemei könnyekbe borúlva, zokogott:

— Ah, úgymond, ő elment! elment! s én nem fogom többé meglátni!

— Elment? ki ment el? Ki azon ifjú, kit lábaidnál térdelni láttam?

— A királyné apródja, néném, ki búcsút jött venni tőlem.

— Királyné apródja? kiálta a gondos Fredegonda elhaló szóval, s mióta vagy te ismeretségben ezen királyi apróddal?

— Azon reggel óta, midőn a sólyom tornyunkba szállott. Az a királyné sólyma volt, s ő azért jött, hogy elvigye.

— Óh te együgyű, bohó leány! Tudd meg tehát, hogy nincs sólyom, mely felényire is veszedelmes volna, mint ezen fiatal, minden rossz csinyekkel eltelt apródok, s épen ily együgyű pintyőkéket, mint te vagy, szoktak legelőször is megragadni.

A néne eleinten boszús vala, látván, hogy fáradhatlan vigyázatai daczára az ifjú szerelmes pár között egy érzékeny társalkodás folyt, s csaknem szemei előtt; de midőn megfontolná azt, hogy őszinte húga, zár és retesz védelme nélkül a másik nem csábjainak kitéve, a tűzpróbát sértetlen kiállotta, avval vigasztalá magát, hogy ezt az ő szűz és előrelátó elveinek tulajdoníthatni, melyekbe a leányt egész ajakiglan mártotta volt.

Az alatt, hogy a néne a maga büszkeségére ezen enyhítő írt rakogatta, kis húga az apród sokszor ismétlett eskeire emlékezék. De mi egy nyugtalan, vidékről-vidékre csapongó férfi szerelme? Csapodár folyam, mely koriglan minden partján talált virággal enyeleg, utóbb pedig tovább foly, s valamennyit könyekkel ázva hagyja.

Napok, hetek, hónapok multak és semmi híre sem vala az apródnak. A granát megért, a borág kinálta gyümölcseit, az őszi esők áradozva omlottak le a hegyekről; Sierra Nevada havas köpönyegbe öltözött, üvöltének a tél orkánjai Alhambra csarnokin,— s ő csak nem jöve. A tél eltűnt; ismét megjelent a vidám tavasz, dalok, virágok, illatos szellőktől kisérve; a hó elolvadt a bérczeken, egyedül Nevada ormán fénylett még a meleg nyári légen át, de a feledékeny apród csak nem tudata maga felől semmit.

A szegény kis Jáczinta halvány leve és merengő. Felhagya előbbi foglalatosságaival, fel játékival; virágai el valának feledve, fülei süketek levének madarai énekére, s a máskor oly tűzben ragyogó szemek elborulvák titkos sírástól. Ha van magány, mely egy szerelem hervasztotta leányka szenvedélyeit nevelni alkalmas, úgy Alhambra az, hol minden regényes és érzékeny álmokat támaszt. Szerelmeseknek valódi paradicsom, s mily szomorító ily paradicsomban egyedül lenni, sőt nem csak egyedül, hanem azon felül még elhagyatva is!

— Ah, te bohó gyermek, mondá a gondos és szeplőtelen Fredegonda, valahányszor húgát szomorogni látta, nem intettelek-e eleget, hogy őrizkedjél a férfiak ravaszságától, csínyaitól? De mit is várhattál egyebet egy kevély és nagyravágyó család ivadékától? Te árva, egy lesülyedt és elszegényedett nemzetség csemetéje? Légy bizonyos benne, hogy ha azon ifjú hív volna is, apja, a legkevélyebb udvari nemeseknek egyike, tiltani fogná összekelését oly alacsony és szegény lénynyel, mint te vagy. Azért bátorodjál fel s verd ki ezen hiú gondolatokat fejedből.

A szeplőtelen Fredegonda szavai nem deriték fel, nevelték inkább a leányka képzeletében az ábrándképeket, melyeken leginkább magányos óráiban szokott volt tünődni. Egy nyári estvén, midőn nénje már lefeküdött, egyedül vala ébren a leány s ott üle a csarnokban az alabastrom kút mellett. Itt térdepelt le, itt csókolá meg kezét először a hűtelen apród, itt esküvék neki annyiszor

örök hűséget! A szegény kis leányka szive tele volt szomorú és érzékeny emlékezetekkel, könnyei eláradának és nagy cseppekben hullottak a kútba. Erre a kút vize mozogni és buzgani kezdett, ide s tova hullámzott s belőle egy mór öltözetű asszonyi lény emelkedék ki.

Jáczinta megrettene, kifutott a csarnokból s nem mert többé oda visszatérni. Reggel elbeszélte nénjének, a mit látott, de a jó Fredegonda azt csak felingerlett képzelete szüleményének hivé, vagy pedig azt gondolá, a leány elaludt a kútnál s álomképeit véli való lényeknek.

— Te bizonyosan azon három mór herczegné történetéről gondolkodtál, kik e toronyban laktak, úgymond, s ezekkel álmodál.

— Micsoda történetről, néne, én semmit sem tudok abból?

— Lehetetlen, hogy ne hallottál legyen Zayda, Zorayda és Zorahayda herczegnők felől, kik apjok által ezen toronyba záratva, föltevék magokba, hogy elszökjenek. Kettő közülök valósággal el is illant, de a harmadik elveszté bátorságát s mondják, ezen toronyban halt meg.

— Most jut eszembe, hogy hallottam volt felőle, mondá Jáczinta, igen bizony, én a szép Zorahayda sorsát nem egyszer sirattam is.

— Sirathattad is, folytatá a néne, mert Zorahayda kedvese ősöd vala. Ő sokáig kesergette már szeretőjét, de az idő kigyógyítá gyötrelméből s akkor elvett egy spanyol nőt, kitől te származol.

Jáczinta gondolkodóvá lőn e szavakon.

— A mit én láttam, az nem agytünemény, mondá magában, ez iránt bizonyos vagyok. Ha valóban a szép Zorahayda szelleme volna, mely mint mondják, ezen toronyban kisért, miért volna okom félni? Ez éjjel a kútnál maradok, talán még egyszer megjelenik előttem.

Éjfél felé, midőn minden elcsendesült, ismét leüle a csarnokban. Elkongván Alhambra messze őrtornyában az éjféli óra, a kút vize ismét hánykódni kezde, buzga és

hullámzott, míg a mór hölgy a habokból kiemelkedék. Fiatal volt és szép, ruhája drága kövekkel gazdag, a kezében ezüst lant; Jáczinta reszketett s közel vala az ájuláshoz, de a tünemény szelíd és panaszló hangja és sápadt ábrándos arczának kedves vonásai megnyugtaták őt.

— Halandók leánya, mond az, mi bajod? Mért zavarják könyeid kútamat, s miért háborítják panaszid, sóhajtásaid az éj csendes óráit?

— Én egy férfi hívtelenségén siránkozom s magányos, elhagyott létemet panaszlom.

— Vigasztalódjál, gyötrelmid még jó véget érhetnek. Bennem egy mór herczegnőt látsz, ki, miként te, szerelmében szerencsétlen vala. Egy keresztény levente, ősöd, szivemet elérzékenyíté maga iránt, s hazájába akart vinni s a maga hitére téríteni. Szívben én már megtért valék, de nem lévén oly erős bátorságom, mint hitem, időztem, mígnem késő vala. Azért a rossz lelkeknek most hatalma vagyon felettem s ezen toronyban kell száműzve maradnom, meddig egy tiszta keresztény a varázslat alól felszabadít. Nem akarnál-e te ezen szabadító lenni?

— Örömest! mond a leányka remegve.

— Tehát jőjj ide és ne rettegj; mártsd kezedet a kútba, locsolj meg vizzel s keresztelj meg vallásod szertartása szerint, úgy a varázslat megsemmisül és bujdosó lelkem megleli nyugalmát.

A leányka közelebb mene félénk léptekkel, kezét a kútba mártá, s vizet merítve tenyerébe, meglocsolá sápadt arczát a tüneménynek.

Kimondhatatlan szelidséggel mosolygott az. Lantját Jáczinta lábaihoz ejtvén, keblére kulcsolá fehér karjait és eltűnt, mintha harmatcseppek esője hullott volna a kútba.

Bámulattal és ijedtséggel telve hagyá el Jáczinta a csarnokot. Egész éjszaka alig húnyta be szemét s midőn hajnalkor egy rövid nyugtalan álomból fölserkenne, úgy tetszett neki, mintha minden csak lázbeteg álma lett volna. Azonban lemenvén a csarnokba, bebizonyodott a

látvány valósága, mert az ezüst lant ott fénylett a hajnal sugaraiban.

A leányka nénjéhez futott azonnal, hogy elbeszélje, mi történt vele s a lantra hivatkozék, mint bizonyítványára a mondottaknak. Ha a jó néne valamiben még kétségeskedett volna, kétségeinek azonnal el kell vala oszlaniok, midőn Jáczinta a lantot megpendíté, mert hurjaiból oly elragadó hangokat csalt ki, hogy még a szeplőtelen Fredegonda jégkeblét is, ezen örök tél tartományát, felolvasztá és örömre nyitotta. Csak természetfeletti zene tehetett ily hatást.

A lant rendkivüli hatalma napról-napra észrevehetőbb lőn. A torony mellett elmenő vándor lélekzetvétel nélkül álla meg mintegy levarázslottan. A madarak is összegyültek a szomszéd fákon s önnön dalaikat feledve néma elragadtatással figyeltek.

Nemsokára híre futamodott ez újságnak. Granada lakói seregesen jöttek Alhambrához, hogy hallhassanak valamit azon égi hangokból, melyek a «herczegnők tornyá»-ból zengettek.

A kedves kis művésznő csakhamar kivonatott magányából. Az ország nagyjai s gazdagjai vetekedtek egymással a buzgalomban őt megvendégelni és tiszteletjelekkel elhalmozni, s mindenik iparkodott őt házához édesgetni, hogy a varázslant zengése által a divatvilágot termeibe csalja. Valahová ment, vigyázó nénje vele volt, és sárkányként álla őrt oldalánál, hogy a szenvedélyes csodálók tolakodásait, kik bűbájos hangjaitól el valának ragadtatva, visszadöbbentse. Csodás hatalmának híre városról-városra terjedett. Malaga, Sevilla, Cordova, mind el valának ezen őrjöngéstől kapatva s egész Andalusiában nem volt egyébről szó, mint az alhambrai szép művésznőről. Hogyan is lehetett ily hangászat-kedvelő s egyszersmind szerelmes népnél másként, midőn a lant hatalma oly bájoló, a művésznő pedig oly szerelemtől lelkesült vala?

Azalatt, hogy Andalusiát így elkapá a zenedüh, a spa-

nyol udvarnál egy egészen különböző hang uralkodék. V. Fülöp, mint tudva van, egy szerencsétlen rásztkóros (hypochondriás) s mindennemű szenvedélyek rabja volt. Néha héthosszat ágyban feküdt, képzelt fájdalmai miatt nyögve. Máskor azon gondolat lepé meg, hogy a trónusról lemondjon, boszújára királyi nejének, ki az udvari ragyogás és korona dicsőségei iránt meglehetős vonzalommal birt, és gyermekes férje királyi pálczáját okosan és erős kézzel tartotta.

Semmi sem volt sikeresb a királyt őrjöngéséből kivenni, mint a muzsika ereje. Azért gondja volt reá, hogy legjobb énekesek s hangművészekkel legyen ellátva s a híres olasz énekes Farinellit, királyi orvos gyanánt tartotta magánál.

Azon időben, melyről mi szólunk, ezen bölcs és felséges Bourbon fejébe oly szeszély fészkelte meg magát, mely minden előbbi ötleteit felülhaladá. Egy hosszas, képzelt betegség után t. i., mely Farinelli minden áriáinak és egy egész hegedűs hangászkar igyekezeteinek daczolt, a király kiadá lelkét képzeletben, és megholtnak tartá magát.

Ez magában még ártatlan, sőt a királynéra s udvarnokokra nézve kéjelmes dolog is lett volna, ha a király nyugalomban maradt vala, mint halotthoz illett, de legnagyobb boszúságokra azt kivánta, hogy temessék el, s közháborodást okozott, mint nyugtalankodék, s temetetlen hagyása miatt őket mint szidalmazá, makacssággal és henyeséggel vádolva. Mit lehetett tenni? A világos királyi parancsnak nem engedelmeskedni, ily szolgálatra kész udvarnokok szemeiben s ily pontos udvarnál, szörnyű dolog vala; viszont pedig engedelmeskedni, világos királyölés lett volna.

Közepette ezen rémítő zavarnak a kis művésznő híre, ki az andalusiaiak fejét elbódítá, elhata a királyi udvarhoz is. A királyné a legnagyobb sietséggel hirnököt külde, ki őt szent Ildefonsóba hija, hol akkor az udvar mulatott.

Néhány nap múlva, midőn a királyné udvarnoknéival azon gyönyörű kertben sétálna, mely a maga lugassikátorai, teraszai, szökőkútaival, a versaillesi kert szépségét, mint mondák, elhomályosítá, bemutattaték neki a világszerte híres énekesné. Bámulva tekinte a királyné igénytelen külsejére ezen kisded lénynek, mely a világ fejét elbódítá. Ő a maga festői alakú andalusiai köntösébe volt öltözve, kezébe tartá ezüst lantját és szemérmesen lesülyesztett szemekkel álla a királyné előtt, de oly egyszerű és viruló szépségben, mely bizonyítá, hogy ő Alhambrának valódi rózsája.

Mint egyébkor, most is a vigyázó Fredegonda által kisérteték, ki a tudni vágyó királynénak a leányka egész történetét és származását elmondá. A büszke Erzsébet királynéra Jáczintának már külseje is kedvesen hatott volt, de még inkább örvendett, midőn megtudá, hogy ő egy érdemes, ámbár elhanyatlott család ivadéka, s hogy apja a király szolgálatában, mint jeles vitéz esett el.

— Ha tehetséged is oly nagy, mint híred, mond a királyné, s azon rossz szellemet száműzended, mely királyodat megszállá, gondoskodni fogok jövendő szerencséd-ről s tisztelet és gazdagság fognak reád várni.

Nyugtalanúl sietett a királyné a csodálatos fejedelem termébe, hogy a leány ügyességének próbáját tapasztalhassa. Lesütött szemekkel halada Jáczinta a testőrök során végig a mellé tolakodó udvarnokok között. Végtére egy tágas, feketével bevont terembe értek. Az ablaktáblák zárva voltak, hogy napvilág ne jöhessen be. Sárga viaszgyertyák ezüst tartókból komor világot vetének, s homályosan mutatták a gyászöltözetű szolgák és udvarnokok alakját, kik zajnélküli léptekkel és kétségbeesett arczczal járdaltak a teremben. Középen feküdt pompaágyon, mellre kulcsolt kezekkel és egész orra hegyéig leplezetten az eltemettetni vágyó fejedelem kiterítve.

A királyné hallgatva lépett a terembe, egy zsámolyra mutata s inte Jáczintának, hogy üljön le és kezdje.

Eleintén reszkető kézzel nyúlt a húrokhoz, de csakhamar a játéktól kapva érzékenyedést, neki-bátorodék s oly égi zengeményt hallata, hogy a jelenlévőket bámulattal töltve egészen magokon kívül ragadá. A fejedelem pedig, ki magát már a lelkek országában képzelte, azt hivé, hogy angyalok vagy sphaerák zengését hallja. Többfélekép változott az előadás s a lantzengést a művésznő hangja kisérte. Elénekle egy régi balladát Alhambra hajdani dicsőségéről és a mórok tetteiről. Egész lelke bele volt lehelve az énekbe, mert Alhambra emlékeivel össze vala szőve szerelmi kalandja is. A halott-terem élénk daloktól visszhangzott, melyek útat találtak a király mogorva szivéig. Ő fölemelé fejét, és körültekintett: felüle ágyán, szemei tüzelni kezdének, végre felszökött és pajzsát s kardját kívánta.

A muzsika diadalma, vagy inkább a bájos lanté, teljes volt; a komorság nemtője elűzetett, s egy élőt támasztott fel halottaiból. Az ablakok megnyittattak, s a spanyol nap dicső sugarai bevilágoltak a csak imént még oly sötét szobába, minden szemek a kedves varázsnőt keresték, de annak a lant kiesett kezeiből, ájulva rogyott a földre s azon pillanatban Ruyz de Alarcon szorítá karjai közé.

Nemsokára a szerencsés pár menyegzője egész fénynyel ünnepeltetett.

— De lassan! hallom, kérdi az olvasó, miként mentette ki Alarcon hosszas hallgatását? Óh ennek egy büszke makacs apa volt egyedüli ellenzője, s különben is az ifjak, kik szeretik egymást, hamar barátságos megegyezést találnak s a viszontlátáskor eltemetik előbbi nehézségeiket.

De hát miként egyezhetett meg oly büszke s makacs apa a házasságba?

Óh a királyné egy pár szava azonnal eloszlatott minden tartózkodást, kivált midőn kedvenczét tisztelettel és ajándékkal halmozá el. Azon kívül, mint tudjátok, Jáczinta lantja varázserővel bírt munkálni a legmakacsabb és legkeményebb kebelre is.

S mi lőn a varázslanttal? Óh az a legkülönösebb az egészben s ez leginkább bizonyítja be ezen beszély valóságát. A lant ideiglen a családnál maradt, de ama nagy énekes Farinelli irigységből elcsené és magával vitte. Az ő halála után más kezekbe jutott, melyek varázserejét nem ismerve összeolvasztották, s húrjait egy régi cremonai hegedűre rakták. A húrokban még most is van bizonyos bűbájos erő. Egyet sugunk az olvasó fülébe, de ne mondja tovább! Ezen hegedű most az egész világot bájolja s ez nem más, türelmes olvasó, mint Paganini hegedűje!

A KÓBOR.

Névtelentől.

— Kelj fel öreg Andor, kelj szaporán, mond a porkoláb a börtön ajtajába egy nagy kulcsot dugva, mennünk kell, a hóhér rég várakozik ránk.

— Micsoda? már ily korán? kérdé az öreg ember, ki egy rakás szalma között feküdt a szoba földén s lassan fölegyenesedvén, ökleivel kitörlé az álmot szemeiből s s hosszút ásított.

— Kár, hogy fölvertél, úgymond, oly jól aludtam.

Fölkelt, rendbe szedé magán rongyos ruháit, kirázta a hajfürtei közé ragadt szalmaszálakat, fejébe nyomá összeaggatott lyukas kalapját s egész nyugalommal a porkoláb felé fordúla:

— No készen vagyok!

A hóhér, ki a kapu alatt várakozott, egy futó pillantatot vete a rabra s — menjünk! mond komor hangon s megindultak.

— Andor! öreg ficzkó! kiálta a porkoláb, rád egy nehéz pillantat vár, nesze, igyál, hogy erőd meg ne csökkenjen; s egy üveg égett bort nyujta kezébe, melyet emez észrevehető örömmel egy pár perczenet alatt fenékig kiüríte.

A hóhér egy hosszú zsineget húzott elő zsebéből, s összeköté a rab kezeit, mit emez nyugalommal, minden belső változás nélkül szemlélt s mindketten mentek az itélet helyére . . .

Az olvasó már ismeri az öreg Andort, de körülményeit közelebbről még nem. Ő tizennyolcz éves vala, midőn először látták a környékben kóborlani. Szokása volt, kiket úton-útfélen talált kikérdeni s bizonyos gyanút gerjesztő módon egy és más felől magát értesíttetni, s oly dolgokat nyomozni, melyeknek tudására nem könnyen lehete eljutni. Egy időben, úgy látszott, nagy viszontagságon kellett átgázolnia, mert szűn nélkül komor és bús volt, míg végtére a környékből egészen el nem tűnne.

Sok esztendőkig nem látta senki. Hosszas távollét után ismét megjelent, egészen megöregedve már, s ősz hajakkal. A sors mostohául bánt vele, mint koldús távozott el s mint koldús tért vissza.

Hol tartózkodott, mit tett legyen hosszas távolléte alatt, senkinek nem mondotta. Messze országokban kelle kalandoznia, mert, ha hideg esős éjjeleken oly szerencsére talált, hogy valahol befogadtatván, ágyúl kevés szalmát fedél alatt nyerhetett, a ház gazdájának azzal köszöné meg szivességét, hogy meddig az ébren maradt cselédeivel, nekik idegen tartományokban tett tapasztalásait beszélte.

Egy napon sok fáradsággal nagy földet összejárván, a nyomorú sehol alamizsnát nem kapott, holott iszákja is üres vala. Lankadás s éhségtől üzetve, egy várkapuhoz jött szállást s isten irgalmáért falat kenyeret kérve. Sem ezt, sem azt nem nyere a szerencsétlen; vadúl pirongattatott el a pompás csarnok küszöbétől s botjára támaszkodva s csak alig vonhatva fáradt lábait, szomorúan elkulloga a szomszéd erdőig s ott félájultan az éhségtől egy bokor mellett lerogyott.

* * *

Ősz vala, szomorú ködös alkony. Hidegen fútt a szél s a környék sötétedni kezdett. Átázva s átjárva a metsző hidegtől, egész súlyát kezdé érezni állapotjának. Bár csak álom foghatná be szemeit, a holnapi nap talán jót hozan-

dana . . . de az álom távozik tőle s a szerencsétlen koldus névtelen inséget áll ki.

Veszteglenie ez állapotban lehetetlen. Felvánszorog helyéből s visszatér a vár felé. Észreveszi, hogy a kerítés egy helyt meg van kissé dőlve s átmászható; egy ablakot is lát félig nyiltan.

Késő és igen sötét éj van. Ő csak eledelt kiván.

— Kevés ügyességgel és vigyázattal talán szerezhetek, ugymond magában.

A vár tulajdonosa egy agg úr vala; túl a nyolczvan esztendőn; háznép, társaság nélkül, komor és fösvény. A koldust a várkapunál még napalkony előtt észrevette s vizsga szemekkel egész az erdőszélig kiséré. Parancsolatára a szolgák lesben állnak, s Andor alig mász keresztül a szerencsétlen falon, megragadtatik, kötöztetik s a városba vitetve börtönbe záratik.

Szegény még örvendett szerencsétlenségén; itt legalább egy falat kenyeret adott neki irgalomból a porkoláb, különben éhen kell vala vesznie reggelig.

* * *

A magas deszkázatról, hová lekötöztetett, végig tekint az öreg a hozzá tolongó sokaságon, s vállvonva, keserűen felkaczag:

— Mit bámultok rám, mint valami különös állatra? Azonban hagyján, csak mereszszétek szemeteket, többé engem úgy sem fogtok látni . . . Azon helyről, hova vinni fognak, vissza nem térek. A börtöni levegő halálos annak, ki oly sok esztendőtől csak a száraz földet ismeri nyoszolyájának s a csillagos eget kárpitjának. Nem, az öreg Andor többé nem tér vissza s bár soha ne tért volna. De én szeretem ezen vidéket, mert benne születém, noha senkinek nem mondtam is . . . S minek is mondtam volna? Én, kinek sem szülei, sem menedékhelye, kit a templom ajtajába tettek ki. Hm, hm! Tán valaki közületek az én bátyám vagy sógorom! vagy tán épen az én jó

atyám! Kár, hogy nincs itt, majd megismerne . . . Örülni fogna azon magasságnak, melyre fia hágott! Hah, hah! nekem nincs gyermekem, a földnek egy szegény teremtése sem fogja szememre vetni kínját, inségeit. Egyedül éltem, egyedül öregedtem meg! . . . Egykor, igaz . . . egy fiatal leányka szeretett, ki nekem is akarta adni kezét s én férfi lettem volna mindkettőnknek élelmet szerezni; de végre csak meg kellett neki vallanom származásomat, s midőn látná, hogy tudakozásim után is sem anyámat, sem pedig apámat meg nem lelhetem, ide ezen magasságra hozott! . . . mert ő vala szerencsétlenségem! Gyötrelmem elfogott, elbujdostam a messze világba koldúsbottal, s elaggottam véd és gyám nélkül . . . óh mint éheztem egy ízben! s ki eledelt nyujtott volna, nem vala . . .

E szavaknál fejét lehajtá és zokogni kezdett:

És íme, a hóhér jön bakójával, ki egy parázszsal megrakott serpenyőt hoz, a parázsban izzó tüzes vas áll. Felhágván, a bűnös mellé állnak. A bakó lehúzza az inget a rab vállairól . . . a hóhér lehajlik, hogy fölvegye a tüzes vasat . . . az öreg ember összeborzadva kiált egy hangos jajszót, gyönge füst támad s a gyalázatjel örökre reá van sütve . . .

* * *

. . . A kandalló párkányán egy vas lámpa csillog, gyöngén világítva a börtöni betegek szobáját. Szalmazsákon, mely régi összetoldozott paplannal van fösvényen betakarva, fekszik egy ember, kit gyönge alkat és betegség látszanak ágyhoz nyomni. Arczulata fal felé fordítva. Cserépkorsó letörött széllel és fülekkel áll a faasztalon a beteg mellett.

— Szegény bohónak lesz dolga, míg innét elmehet, mond a porkoláb egy paphoz, kit a szobába vezet. Lássa, mióta a piaczon őrt kellett állania a tél kezdetén . . . Az átkozom vára! Azon még az ördög ujjai is kificzamodhatnak. Heh öreg, föl bátran! itt hozok egy látogatót.

Az öreg nem válaszol.

— Barátom, mond a pap, én az irgalom istenének szolgája vagyok. Hallgass rám, vigasztalást hozok.

Az öreg nem válaszol.

— Alszik, mond a porkoláb, várjon a tisztelendő úr, majd fölkeltem, s megrázza a beteget csendesen s lehajlik hozzá . . .

— Szegény, hiszen meghalt.

— Gyónás nélkül? mond a pap, boldogtalan!

A pap letérdelt a kőpadolatra s imádkozék a szegény koldus lelkeért.

* * *

Czifra karszék vánkosaira dőlten beszélgetett a vár ura házi orvosával.

— Én nem jól vagyok, uram; lábaim gyengűlnek és szédelgést érzek.

— Nagyságos uram, mulatságot kell keresnie. Ily korban az egyedüllét nem jó, s nagyságod ápoló híjával van. Rokonai közül egy személyt kellene magához vennie, ki nagyságodat szereti?

— Szeret? igen; az én rokonim nem egyebek, mint örökösök (mélyen sóhajtva, elkomorultan). Kevés szünet után:

— Úgy, azt mondotta volt az úr, hogy az a kóbor, ki engem meg akart ölni, meghalt? Megvallotta-e végre? Tudni-e valamit felőle?

— Semmit, mint hogy talált gyermek, kit valaha a város kórháza nevelt föl.

— A mi városunké?

— Igen, uram s miért ne? ő nekem tegnap reggel mindent elbeszélt s midőn látá, hogy vége közelget, egy papirost ada kezembe s egy vas gyürűt. Épen nálam van, íme . . .

A nyolczvan évű gróf ráveti szemeit az előmutatott tárgyakra.

— Hah, úgymond, s a halál végcsapása nyilal szívén át, ő az én fiam volt!

AZ ÖZVEGY ÉS FIA.

Washington Irvingtől.

Falun mulatván, gyakran meglátogattam a helység régi templomát. Homályos tornáczai, omladozó sírkövei, kormos tölgydeszkázata, melyeket az idő ósága még tiszteletesbekké tett vala, ünnepélyes andalodásba merítik a lelket. Falukon vasárnapi időben különben is oly szent hallgatás uralkodik, az egész természeten oly szenderítő csend van elöntve, mely minden békételen szenvedélyt kivarázsol belőlünk s a vallásnak legszebb érzéseit hagyja feltámadni lelkünkben.

> Az édes nap, oly tiszta, csendes és derült
> Menyekző napja földnek és egeknek.

Én nem vagyok azoknak számából, kiket közönségesen szenteskedőknek neveznek: de vannak érzések, melyek rám egy falusi templomban, a természet vidámságai között, oly mértékben hatnak, a hogyan sehol máshelyt nem: s ha nem vagyok is vallásosabb, de úgy érzem, vasárnapon jobb ember vagyok, mint a hétnek egyéb napjain.

Ezen templomban mindazáltal a szegény férgek hidegsége és pompája által, melyek körülvettenek, mindig visszalöketve érzem magamat a nagy világba. Azon egyetlenegy lény, mely valódi keresztényi alázatos, belső áhitatosságtól átmelegedve lenni látszott, egy szegény roska-

dozó öreg asszony vala, kit betegség s évek súlyai görbesztének meg. Külseje valami többet jelentett, mint teljes szegénységet. Méltóságos büszkeség jeleit lehetett rajta észrevenni. Öltözete, bár szerfelett egyszerű, aggodalmas tisztaságot árult el. Észrevehető volt az is, hogy a többiek némi tisztelettel viseltetnek iránta. Ő nem ült a falu többi szegényei között, hanem különösen az oltár zsámolyán. Úgy látszott, mintha mindent, szerelmet, barátságot, társalkodást túl élt volna már és semmivel sem birna, csupán reményekkel az éghez. Midőn látám, mint kel föl nagy fáradsággal, megöregült tagjai mint hajlanak imádkozásra, midőn hallám, könyvéből, melyet reszkető kezei nem birtanak tartani s gyenge szemei olvasni, melyet azonban emlékezetből tudni látszott, mint mondja az áhitatosság igéit: lelkemet azon meggyőződés foglalta el, hogy e nyomorék asszony töredezett hangjai magasabban fognak az éghez felhatni, mint az egyház, mint az orgona és egész kar harsány zengedelme.

Örömest andalgok az ilyetén templomok környékén s ennek különös szép fekvése több ízben vont vala magához. A templom egy halmon állt, körülfolydogálva kisded csermelytől, mely egy messze terült réten szaladt végig. A templom melléke tiszafenyvektől volt beültetve, melyek hihetőleg egykorúak valának magával a templommal. Ezen fák közül emelkedett ki a gót alakú torony teteje többnyire körülrepkedve és károgva varjak s hollóktól. E helyt ültem volt egy derűlt, csendes reggelen s két embert láték sirt ásni. A sírhely a temetőnek egyik legtávolabb s elhagyottabb szögletében volt választva, s a körös-körül álló sok névtelen sírokból látszott, hogy ide csak azok temettetnek, kiknek nincsenek baráti: a falu legszegényebb népe. Ez új sír, úgy mondák, egy szegény özvegy egyetlen fiának készül. Mialatt azon különbségek fontolatába merűlve andalganék, melyet a rang itt e földön teszen, s mely egész a sír poráiglan kiterjed, harangozás jelenté, hogy a halottkiséret közeleg. Temetését

látám a szegénylétnek, melyben úri kevélység nem vőn részt. Az egyszerű koporsót, szemfödél s egyéb lepel nélkül, vitte néhánya a lakosoknak. Az egyházfi részvétlenség hideg vonásaival ment előre. Nevetséges siratókat, színlett fájdalom gyászöltözetében, itt nem lehetett látni, egyetlenegy, de valódi, szív mélyéből kesergő vánszorga gyengült inakkal a halott után. Ez anyja volt a megholtnak; azon öreg asszony, kit előbb az oltár zsámolyán ülni láttam. Egy szegény barátnéja gyámolgatá őt s ügyekezett vigasztalni. A kiséréthez néhány szegénysorsú szomszéd csatolta magát s hátúl gyermekcsoport szaladt, majd gondtalan zajgással, majd ismét megállva s gyermeki újságvágygyal szemlélve a kesergőnek fájdalmait.

Midőn a kiséret a sír mellé érkeznék, a tiszteletes, papi öltözetében, a templom ajtaján kilépett egy szolgától kisérve, kezében imádságos könyve. Az egész halotti áhitatoskodás nem volt egyéb, mint könyörület munkája. A megholt szegény vala, szegény az is, kit maga után életben hagyott; azért az imádság hidegen s érzés nélkül mondatott el. A kövér tiszteletes úr csak néhány lépésnyivel jött közelebb a templom ajtajától, szava a sírhoz alig volt hallható s nem láttam még temetést, e fenséges és érzékeny ünnepet, ily hideg szópompává alacsonyúlva.

Közelebb jövék a sírhoz. A koporsó földre tétetett. Rajta a megholt neve és kora volt följegyezve: «Somers György, huszonhat esztendős». A szegény anya mások segedelme által feje mellé térdepelt. Sovány kezei imádságra egybekulcsolvák: de teste gyenge inogásából, ajkai vonaglásából észrevehető volt, hogy anyai szivének minden öszvetépdelt érzései fia hült tetemein függöttek.

Most elkezdődék a készület a koporsót földbe tenni, s azon foglalatos mozgás támada, mely a szeretet s fájdalom érzéseit oly borzasztólag szokta megrázni; parancsokat lehetett hallani, hideg hivatalos hangon. Az ásók, a kövecses földbe tolatva, azon tompa zörömbölést eszközlék, mely szeretteink sírjánál minden egyebek felett meg-

rendítő. A nesz az anyát felriasztá bús merengéseiből. Fölveté tűz nélküli szemeit s erőtlen zordonsággal tekinte körül. Midőn a sírások kötelekkel jöttek, hogy a koporsót alábocsássák, összekulcsolá kezeit s általadá magát szertelen fájdalmának. A mellette álló asszony karján fogá őt, ügyekezett a földről fölemelni, vigasztaló szókat mondva hozzá :

— Térjen magához, ne vegye oly igen szivére !

Az anya csak fejét rázá és kezeit tördelte, mintha vigasztalásra nem volna többé fogékony. A kötelek csikorgása, midőn a test leeresztetnék, legkínosabb kétségbeeséssel látszott szívét szakgatni, s midőn történetesen a koporsó fennakadna, az anyai szeretet egész gyengédséggel tört ki belőle, mintha valamely baj eshetnék azon, ki túl vala már minden földi bajokon.

Nem nézhettem tovább e látványt. Szivem tele volt, szemeimbe könyek fakadtak s úgy tetszett, mintha kegyetlenség volna tőlem az anyai keservnek ezen jelenését bámulnom. Elvonulék a temetőnek egy más tája felé, hol mindaddig veszteg maradtam, míg a kíséret eloszlott.

Midőn az anya lassan, fájdalmától lenyomva, a sírtól eltávoznék s hátra hagyva annak maradványait, a mi neki oly kedves volt, visszatérne a maga csendébe és inségei közé, szívem vérzeni kezdett érette. Mi a gazdagok szerencsétlensége ! gondolám magamban ; nekik vannak barátjaik, kik vigasztalják, gyönyöreik, melyek mulattatják, oly életkörök és világok, mely bújokat elfelejteti. Mik az ifjúkor fájdalmai ! A serdülő szív sebe könnyen gyógyúl, heged, a magasra szárnyalgó lélek hamar fölülemeli magát a nyomáson, az élénk, simulékony szenvedély újabb-újabb tárgyakat ölel meg. De a szegénységnek bánata, mely semmi vigasztaló külszert nem ismer, az agg kor fájdalmai, melynek az élet hasonló egy téli naphoz, midőn semmi örömvirág nem nyílik, egy özvegy keserve, ki szegény, szűkölködő, elhagyott, ki egyetlenegy fiát, öregkora utolsó gyámolát siratja : ez valójában oly keserv,

mely belsőleg érezteti velünk, hogy számára nem létezik semmi enyhítő szer.

Kis ideiglen még a temetőben mulattam volt. Midőn távoznám, útamban azon asszonynyal találkozám, ki mint vigasztaló barátné volt jelen a temetésen. Épen azon magányos lakásról tért vissza, hová a gyászoló anyát kísérte vala s tőle tudtam meg némelyeket, mik közelebbről illeték azon érzékeny jelenést, melynek tanúja valék.

A megholt szülei gyermekségök óta a faluban éltek volt. A falu legszebb pórhajléka egykor övék vala; többféle parasztmunkák s egy kisded kert segedelmével táplálták magokat eléggé jól és tisztességesen s boldog, vétektől ment életet éltek. Egyetlenegy fiú gyermekök volt, éltöknek egykoron leendő gyámola, kevélysége. — Óh kedves úr! mond az öreg asszony, az oly szép ifjú vala, oly szelíd, nyájas minden iránt, oly tisztelettel teljes szüléihez! A szemnek szinte jól esett ránézni, midőn vasárnap, csinosabb ruhájába öltözve, öreg anyját a templomba vezette, oly sugár és egyenes, oly vidám arczú vala. Anyja mindig örömestebb vezetteté magát általa, mint férje által. A szegény asszony méltán kevélykedhetett benne, mert szebb ifjút messze környéken nem lehetett látni.

Egy sovány évben, midőn a földmívelés igen szűken fizette vissza a rátett munkát, ez ifjú azon szerencsétlen gondolatra jött, hogy egy hajóra szegődjék, mely a szomszéd folyón kereskedést űzött. Nem sokáig volt ő itt szolgálatban, csakhamar tengeri katonák kelepczéjébe került s elhurczoltatott. Szüléihez eljöve a hír, hogy fiok katonává lett, de hollétéről nem tudhattak meg semmit. Atyja, ki már igen elgyengűlt vala, komor és méla leve s csakhamar a koporsóba búsongatta magát. Az özvegy, ki szinte elaggott s gyengűlt állapotban maradt hátra, nem vala képes magát önerejéből táplálni s a falu szegényeinek lajstromába iratott. Egész helység jóakarattal s bizonyos tisztelettel viseltetett iránta, mert ő volt a falu legöregebb lakosnéja. Mivel senki sem jelentette magát lakóúl azon

házba, hol ő egykor oly boldog napokat töltött, megengedtetett tovább ott maradnia s itt lakott most egyesegyedül gyámol nélkül. Legszükségesebbjeit a kisded kert termékeiből nyerte, melyet hol egyik, hol másik szomszédja mívelt meg számára. Kevés nappal azelőtt, hogy az itt mondottakat hallám, kimene kis kertébe zöldséget szedni ebéde készítéséhez, midőn az ajtót, mely a kertbe vitt, egyszerre megnyílni hallá. Egy idegen lépett be s zavartan és vadúl pillanta körül. Rajta matróz-öltözet volt, sovány és sápadt mint a rém, s már tekintetéből látszott, hogy betegség és fáradtságok nyomorították el. Megpillantván az öreget, felé siete; léptei gyöngék s ingadozók valának. Térdeire rogyott az öreg előtt és zokoga mint gyermek. A szegény asszony eszméletlen zavarodással bámula rá.

— Óh édes anyám, mond ő, nem ismersz, nem ismered György fiadat?

Valóban, ő csak árnyéka volt a derék, termetes ifjúnak; rabság, sebek, betegség egészen elsanyarták az idegenben, s elfáradott sovány tagjait szülőföldére hozta vissza, hogy gyermekkora helyén nyugodhassék.

Nem akarok tovább ábrázolgatni egy találkozást, melybe öröm és fájdalom oly mélyen valának vegyűlve. Ő még életben vala, haza jött, még gyámola lehete és vigasztalója öregségének, ápolója gyámoltalanságának; azonban ereje ki volt merűlve, s ha még valamely hiánya lett volna a sors teljes csapásának rajta, az elpusztult atyai hajlék látása azt elegendően betöltötte. Az ifjú leroskadott a szalmafekhelyre, melyen anyja oly sok álmatlan éjszakát húzott ki özvegysége alatt, s róla többé nem is kelt föl.

Midőn a falu lakosi megtudták, hogy Sommers György megérkezett, öszvesereglének látására, mindent ajánlottak, a mi tőlök telhetett segedelmére, vigasztalására. Gyengébb vala, hogysem szólhatott volna s csak tekintetével mondott hálát. Anyja szünetlen körüle volt s nem is hagyá magát mástól ápoltatni.

A beteglétben van valami olyan, mi a férfiúi szilárdságot megtöri s a szivet ellágyítván, gyermekkori érzéseket ébreszt fel újra benne. Betegség s bágyadástól elsanyarva, a szenvedés kemény párnáin, még élemült korában is melyikünk nem emlékezett meg anyjára, ki gyermekkori ápolója volt, ki fejalji vánkosait megigazította, ki gyámoltalan létének segédkezet nyujta? Óh az anyai szeretetben magzata iránt egy oly tűrő gyengédség van, mely a szív minden érzéseit felülhaladja! Ezt nem hűtheti meg önszeretet, nem rémítheti el veszély, nem gyengíti szégyen, még a hálátlanság sem ölheti meg. Feláldozza minden kéjelmeit gyermekének, lemond minden gyönyöreiről annak jóléte miatt; kevélykedik hírében, örvend szerencséjének, s ha balsors letapodá, ő nem hagyja el, sőt annál nagyobb hévvel kapcsolja magát hozzá; ha gyalázat éri is nevét, ő egyedül az, mely szereti, rajta csügg, daczára minden szégyennek s számkivesse bár az egész világ kebeléből, az anyai szeretet képes ez elvesztett világot is kipótolni.

Szegény Somers György tapasztalá, mit teszen betegnek lenni ápoló rabságban, sinleni látogató nélkül. Egy pillantatig sem lehetett anyja nélkül. Ha az távozott, szemeivel kisérte. Órákig elült s virasztá ágya mellett, midőn ő aludt. Néha hagymázából riadt fel s aggodalommal tekintgete körül, mignem megpillantaná, miként hajolt gyengéden föléje: ekkor megfogá kezét, mellére húzta azt s elaludt mint gyermek. Így is halt meg anyai karok közt.

Első gondom volt, midőn ez egyszerű, bús történetet hallám, a szegény szenvedő hajlékát fölkeresni, hogy segedelmet nyujtsak neki s ha lehet, vigasztaljam. Kérdezgetés után azonban értésemre esett, hogy a lakosok jószivüsége már mindent megtett, mire itt szükség volt, s méri a szegényvek egymásnak legjobb vigasztalói, nem akarám tolakodni.

A legközelebbi vasárnapon ismét a templomban vi-

tam s csodálkozva látám a szegény öreget szokott helyére az oltár zsámolyához tántorogni.

Öltözetén volt valami gyászolást jelentő és semmi sem lehetett szivérdeklőbb, mint ezen küzdés az áhitatos szeretet és a nagy szegénység közt. Egy fekete szalag, vagy valami ilynemű, kopott fekete nyakkendő, s egypár efféle szegény jel magyarázta azon fájdalmat, mely semmi külső bizonyítványnyal nem volt kifejezhető. Midőn a templomban körülhordoznám szemeimet s azon fényes czímerekre, hideg márványokra pillantanék, melylyel a nagyság az elhúnyt gőgöt oly pompásan gyászolja, s e tárgyakról szemem ama szegény özvegyre andalodnék, ki istenének oltára mellett öregség és bánattól elnehezítve ült, imádkozott s egy ájtatos megrepedt szív érzéseit hozta áldozatúl: úgy érzettem, hogy a valódi fájdalomnak ezen emléke mind amazokat öszvesen felülmúlja.

Elmondám az öreg asszony történetét a község néhány gazdagabb tagjainak s mindnyájan meg voltak hatva általa. Ügyekeztek sorsát enyhébbé tenni, fájdalmán könnyíteni; de ők csak azon néhány lépésnyi pályát egyeníthették ki előtte a sírig. Egy pár vasárnap múlva már nem láttam őt többé a templomban, s mielőtt a vidéket elhagynám, az örömnek bizonyos szivreható érzésével hallám, hogy ő nyugalommal adá ki véglehelletét s átlebegett azokhoz, kiket szeretett, azon hazába, hol nem lakik bánat, s a barátok többé egymástól el nem szakadnak.

A KÁRPITOS SZOBA.

Scott Waltertól.

A következő történet úgy adatik itt, miként elbeszélve volt, mennyire emlékezetben maradhatott, s az iró magát dicséretnek vagy gáncsnak csak annyiban tartja alávetve, mennyiben tárgyát jól vagy rosszúl választá, mert minden egyéb czifrázatot, mely a jelen beszélyt egyszerűségéből kivette volna, gondosan kerűlt.

Meg kell engedni ezen kivül azt is, hogy a csodák országából vett beszélyek mélyebb hatásúak elmondva, mint olvasva. A könyv, melyet világos nappal veszünk kezünkbe, ha ugyan azon eseményt tárgyazza is, kevésbbé érdekes, mint az elbeszélő hangja egy sereg kandalló melletti hallgató körében, kik a történetet kiváncsilag fogják fel, úgy, a mint azt az elbeszélő minden apró mellékkörülményekkel, melyek még valószinűbbé teszik, közli, vagy a mint hangja rémletesen eltompúl, a csodás és ijedelmes szakaszokhoz közeledvén. Ily kedvező körülmények közt hallá a jelen történet leirója is, több mint húsz év előtt, e beszélyt, ama híres Lichfieldi Miss Seward által elmondatni, ki számtalan elmetehetségei között, avval is birt, hogy magányos körökben igen jelesen tudott valamit előadni. E beszélynek, jelen alakjában, szükségkép sokat kell veszítenie azon érdekből, melyet az elbeszélőné hajlékony szava és lelkes vonásai kölcsönöztek neki: mindazonáltal nem igen kétkedő hallgatók előtt, az alkonyodó est félhomályában, vagy éjjeli csendben, leégett gyertyáknál,

félig világított szoba magányában előadva, még mindig tarthatna arra számot, hogy egy jó kisértetes rege gyanánt szolgálhasson. Miss Seward, állítása szerint, adatait hiteles forrásokból vette, ámbár azon két személy nevét, kik a történetben főszerepet játszottanak, elhallgatá. Én tartózkodom elmondani e történet helyének közelebbi körülményeit, melyek azóta értésemre estek; különben is a magok általánosságában semmit a történeten nem változtatnának, s ugyanez okból nem fogok e beszélyhez valamit tenni, vagy tőle elvenni, habár az lényeges volna is, hanem azt, egy természetfeletti borzalmak történetét, úgy adandom elő, miként hallám.

Az amerikai háború vége felé, midőn a lord Cornwallis táborabeli tisztek, kik Yorktownál megadák magokat, s mások, kik azon oktalan és szerencsétlen háborúban foglyokká lőnek, kalandjaikat beszélni és fáradalmaikból kipihenni honukba visszatérnének: a visszatértek között egy tábornagy vala, kit Seward asszonyság Brownenak nevezett, de mint értésünkre adá, csak azon okból, nehogy a beszélyben névtelen személy forduljon elő. Ő egy érdemes tiszt volt s nemes egyszersmind, kit családviszonyai és elmetehetségei miatt igen becsültenek.

Browne tábornagy bizonyos foglalatosságai végett rövid útat teve a nyugoti megyékben s itt egy kis mezőváros mellé ért, melynek fekvése angol ízlésben igen szép tekintetű vala.

A városka derék ó templomával, melynek tornya elmúlt századok áhitatosságára mutatott, rétek és szántóföldek között feküdt, melyek kis terjedelműek voltak ugyan, de magas és régi fasorokkal egymástól elválasztva, és sövénynyel kerítve. Újabb divatú javításoknak nem igen látszottak jelei. A környék sem pusztulási sivatagra nem mutatott, de egy újabb növekedés foglalatosságaitól sem zajga. A házak régiek voltak, de jó állapotban s egy szép kis patak szabad folyással, nem akadályozva futásában semmi gátak által, csörgedett a város bal része felé. Kies hal-

mocskán, mértföldnyire a várostól, tölgyes erdő sűrűjéből látszottak egy vár tornyai, mely a Yorkok és Lancasterek között folyt háború idejében épült, de Erzsébet és utódai korában nevezetes változásokat látszott szenvedni. Az épület nem vala nagy terjedelmű; de úgy látszott mégis, hogy falain belől szinte oly kéjelmes lehet most is, mint valaha; Browne tábornagy legalább ezt gyanítá a füstből, mely több régi párkányos s faragott művel ékesített kéményeiből vidáman emelkedett föl. A park fala 2—300 lépésnyi távolságra volt mindenütt az út mellett, s úgy látszott, gond vala rá fordítva. Több és több látványok nyíltak fel lassanként a szemnek: majd a vár homloka egészben, majd különös tornyoknak oldalti része; amaz az Erzsébet-korabeli iskolának minden csodálatosságaival megrakva, a többi részek pedig, egyszerű építési módjokból ítélve, inkább ótalmi czélból, hogysem fény miatt látszottak alkotva lenni.

Elbájolva attól, mit a vár szépségeiből részletesen e régi hűbéri erősséget környező bokrok nyilásain keresztülláthatott, eltökélé utazó katonánk megkérdeni, ha érdemes-e e hely közelebbi szemléletre; nem díszeskedik-e nemzetségi képek, vagy egyéb nevezetes tárgyakkal, mik egy idegen látására méltók; ez alatt a szekér a parkot maga megett hagyván, egy tiszta, jól kövezett úton tovább görgött s egy igen látogatott vendégház előtt megálla.

Mielőtt Browne tábornagy lovakat rendelne útja folytatására, megkérdezte, ki legyen tulajdonosa azon várnak, mely csodálkozását annyira elfoglalá, s nem kis meglepetéssel s örömmel halla egy nemest neveztetni, kinek mi Woodvill nevet akarunk adni. Mely szerencsés történet, mi sok régi iskolai emlékezetek köték Brownet az ifjú Woodvillhez, ki, mint néhány kérdései által magát bizonyossá tétette, egy vala ezen hely tulajdonosával. Ő csak kevés hónapok előtt leve atyja halála által pairré s mint a tábornagy a csaplártól megtudá, épen most vala készülőben a gyászidő eltölte után jószágait általvenni, ezen

szép őszi napokban, válogatott barátjai társaságában, hogy a falusi élet bájait e vadonságáról híres környékben éldelhesse.

Utazónknak ezek igen kellemes újságok valának. Woodvill Ferencz az etoni iskolában Browne Richard választott barátja volt, ki vele gyönyört és fáradtságot megosztott, s a derék katona szive most örömre lobbant, ifjúkori barátját ily kedves lak és birtok tulajdonosának látván, mely, mint a csaplár szemhunyorítva adá értésére, származási rangja fölemelésére az elégnél is több vala. Semmi sem volt ezek szerint természetesebb utazónknak, mint egy oly útat elhalasztani, mely különben sem volt sürgető, s régi barátját ily kedvező körülmények között meglátogatni.

Az újonan befogatott lovaknak tehát csak azon kis fáradság juta, hogy a tábornagy kocsiját Woodvill váráig vitték. A kapus egy gót épület kapuján hagyá őt behajtatni, mely a várával egyező stylusban vala épitve, s egyszersmind meghuzá a vendég jövetelét jelentő csengetyűt. Hihetőleg a társaság, melyből sokan reggeli mulatságra voltak indulandók, a harang csengése által visszatartaték, mert midőn a kocsi a vár udvarába ért, több fiatal ember vadászköntösben járdalt ott fel s alá, nézegeté és itélgette az ebeket, melyek peczérek által készen tartattak menetelre.

Midőn Browne tábornagy kiszálla, az ifjú lord egész a házajtóig jöve elébe, s egy pillanatig úgy tekinte barátja arczára, mint idegenre, mert a háború bajai és nyert sebek nagy változást okoztak rajta. De bizonytalansága csak addig tartott, míg az idegen megszólamlék, s most a legszivesebb üdvözlet következett, milyen csak oly személyek között lehető, kik a gondtalan gyermek vagy ifjúkor napjait együtt élték le.

— Ha valami kivánatos lehetett előttem, kedves Browném, mond lord Woodville, mindenek felett az lett volna, hogy önt ez alkalommal, melyet barátim elég szivesek

ünnep gyanánt tekinteni, magamnál láthassam. Ne gondolja, hogy távolléte alatt figyelmemet kikerülte. Én önt veszélyei, diadalai, szerencsétlenségei között kísértem, s örvendezék, hogy régi barátom neve bal és jószerencse között mindig dicsőséggel vala kijelelve.

A tábornagy egész illedelemmel felelt, s szerencsét kivána barátja új rangjához s egy ily szép mezei lak és jószág birtokához.

— De ön még itt alig látott valamit, mond Woodville, s remélem elébb nincs szándékában bennünket elhagyni, mint e helylyel közelebbről megismerkedjék. Igaz, hogy jelenleg sok vendégeim vannak s e régi épület, mint minden hozzá hasonlók, szűkebb, hogysem kivülről látszik. Azonban még vagyon egy alkalmas szobánk, s habár régi frank ízlésű is, én azt merem állítani, hogy táborozásai alatt ön rosszabb szállásokkal is tanúlt megelégedni.

A tábornagy vállat vonita és nevetett. — Úgy vélem, hogy e várban a legrosszabbik szoba is sokkal többet ér azon dohányos hordónál, melyben oly örömmel vettem éjjeli szállást, midőn a könnyű sereggel a «cserje közt» valék, mint a virginiabéliek mondják. Ebben egy fedél által védve az elemektől, oly gyönyörűséggel heverésztem, mint Diogenes, s hiába ügyekezém azt legközelebbi tanyánkra gördíttetni, a fővezér nem engedé ezen kényelmet, s könyes szemekkel kellett tőle megválnom.

— Így tehát, mivel szállásával megelégszik, mond Woodville, legalább is egy hetet nálam fog mulatni. Puska, eb, háló s minden vadászati és halászati szerek, melyeknek teljes bőségében vagyunk, s a mik csak mulatságot szerezhetnek, szolgálatjára fognak állani. Válaszszon magának akárminemű mulatságot, úgy hiszem, nálam fog reá eszközt és alkalmat találhatni. Ha ebet, és puskát választand, magam is társa leszek, és ki fogom tapasztalni, megjobbitá-e magát a lövésben, mióta a hátsó gyarmati indusoknál volt.

A tábornagy örömmel fogadta a házigazda barátságos

ajánlatát minden részeiben. Egy reggele után a férfiúi mulatságoknak a társaság délebédhez gyűlt, hol a lord gyönyörűséget csinála magának abból, hogy barátjának alkalmat nyujtott jeles tehetségeit kimutatni, s őt vendégeinek ajánlá, kiknek nagyobb része nagy tekintetű férfi volt. Rávette a tábornagyot, hogy beszéljen oly jelenéseket, melyeknek részese volt s mivel minden szava egyképen bizonyítá a vitézt és érző keblű embert, ki hideg vérét a legnagyobb veszélyek közt is meg tudta tartani, a társaság a bajnokot köztiszteletteel illeté s oly férfiúnak nézte, ki bizonyságait adá, hogy nagy részben bir személyes merészséggel, oly tulajdonság, melyet mindenik óhajtott volna maga felől elhitetni.

A nap a woodvilli várban úgy folyt el, mint többnyire ily helyeken szokott. A vendégszeretet a jó rend határai között maradott. A palaczkok forgását hangászat követte, melyben az ifjú lord nevezetes előmeneteleket mutatott. Kártya és billiárd készen állottak azok számára, kik a mulatságok e nemét kedvelték, de a reggeli fáradság korábbi nyugalmat vont maga után, s tizenegy óra után csakhamar oszolni kezdettek a vendégek szobáikba.

Az ifjú lord barátját, Browne tábornagyot, maga vezette be a neki szánt osztályba, mely a felőle tett leirásnak egészen megfelelt, mert kényelmes és régi frank ízlésű vala. Az ágy oly vaskos alakú volt, milyenek a mult század vége felé divatoztak s a selyem kárpitok nehéz, csüggeteg arany szegélyekkel megrakvák. De a párnák s lepedők nyájasan mosolyogtak a mi táborozónkra, ha hordóbani szállására visszaemlékezett. Valami különös mogorva szint mutattak a szőnyegek, melyek hajdani divatú czifrázataikkal a kis szoba falait fedezték s gyengén inogtak, mikor a süvöltő őszi szél a régi csikorgó rostélyos ablakon általfújt. A mult század elején szokásban volt barna selyemszövet-terítőjű, s százféle különös alakú fiókokkal, s félszázad előtt divatból kiment tárgyakkal ellátott öltöző tükrös asztalka is oly hajdani, s ezért oly

ábrándos tekintetű vala. Derűlten és nyájasan világolt ellenben két viaszgyertya, melynek fényével csak a kandallóban sustorgó hasábok lángjai vetekedtek, melegséget és világot egyszerre terjesztve a szobába, melynek kényelmessége, minden ósága mellett sem tevé az új divatot kivánatossá, vagy épen szükségessé.

— Egy ó divatú hálószoba, mond az ifjú lord, de reménylem, nem fog benne ön valamit találni, mi a dohányos hordó távollétét sajnálatossá tegye.

— Én fekhely tekintetében könnyen kielégíthető vagyok, felelt a tábornagy, de ha választanom kellene, ezt fognám minden új divatú nyájasabb szobái közül önnek választani, és higyjen nekem, ha kényelmeit tiszteletre méltó régiségeivel egybekapcsolva tekintem, s arra emlékezem, hogy önnek tulajdona, inkább itthon érzem magamat benne, mint London legszebb vendégházában.

— Reménylem s nem kétlem, hogy itt oly megnyugvást fog lelni, milyet csak kivánhat, édes tábornagy úr, mond az ifjú házigazda, s vendégének, jó éjszakát kivánva, megszorítá kezét és eltávozott.

A tábornagy még egyszer körültekinte a szobában s belsőleg szerencsét kivánván magának, hogy nyugalmas életre tért, melynek kényelmei a nem régiben kiállott fáradságok és veszélyek emlékezete által kétszeresen kedvesekké lőnek, levetkezett, egy becses éjjeli nyugalmat igérve magának.

Szokások ellen az ilynemű elbeszéléseknek, mi a tábornagyot szobája birtokában hagyjuk a legközelebb felvirradandó reggelig.

A társaság korán egybegyűlt a reggelihez, a nélkül, hogy a Woodville lord által minden vendégei felett, kiket nyájasságával maga körül egybegyűjte, megkülönböztetett Browne tábornagy is közöttük megjelenne. Nem egyszer jelenté csodálkozását kimaradtán, végre pedig egy szolgát külde utána tudakozódni.

A szolga azon hírt hozá, hogy a tábornagy korán reggel kiment, a ködös és komor időnek daczára.

— Azt a katonai szokás teszi, mondá az ifjú lord barátjaihoz, sokaknak a virrasztás szokások, s azon óra után, melyen fenn lenniök kötelességül tétetett, nem alhatnak el többé.

A nyilatkozás, melyet Woodville a társaság előtt mondott, önmagát is alig látszott kielégíteni s bizonyos hallgató elszórakozástól meglepetve, várakozott a tábornagy visszatértére, a mi a reggelihez hivó csengetés után egy órával később csakugyan meg is történt.

Képén fáradság és láz jelei látszottak, haja, melynek rendbeszedése és hajporrali ékesítése azon időben egyik legnevezetesb napi foglalkozásai közé tartozott egy férfinak, s szinte úgy jele volt a jó tonusnak, mint napjainkban a nyakkötő burokja vagy annak nemléte, rendetlenségben volt, fürtei szétbomladozva, hajpor nélkül és harmattól nedvesen. Ruháit gondatlanúl hányta magára, a mi katonán annál nevezetesb, mert annak egyik legfőbb kötelessége, öltözetére figyelmet fordítani; szemeiben valami nagy és rémítő volt.

— Ön, édes barátom, ma reggel egy marsot nyert el előlünk, mondá lord Woodville, vagy tán ágyát nem találta oly kényelmesnek mint várta, és én is reménylettem. Miként nyugodott ez éjjel?

— Oh igen jól — rendkivül jól — a mint még soha sem életemben, mondá a tábornagy sebesen, de láthatólag hüledező arczczal, a mi nem kerülé el barátja figyelmét. Ezután hevesen kiivott egy findsa theát, s a mivel még ezen kivül kináltatott, vagy nem vevé észre, vagy nem fogadta el, s eszmélet nélkül látszott magába süllyedve maradni.

— Kiván ma a tábornagy vadászni? kérdé barátja, de kérdését ismétlenie kellett, míg egy rövid elharapott választ nyerhete:

— Nem mylord, sajnálom, hogy nem lehet szerencsém

még egy napot házánál tölteni, postalovaim meg vannak rendelve s azonnal itt lesznek.

Csodálkozás vala a jelenlévők arczain látható.

— Postalovak, mond a lord, kedves barátom, mire ez, miután megigérte, hogy legalább egy hetet nálam nyugalomban töltend?

— Meglehet, válaszolt ő észrevehető zavarodással, hogy első találkozásunk gyönyörűségei között valamit említettem néhány napiglani itt maradásom felől, de azóta jobban meggondolván, úgy találtam, hogy az teljes lehetetlen.

— Az valóban igen különös, felelt az ifjú lord. Még tegnap semmi sem látszott önt elszólítani közülünk, ma pedig nem kaphatott valami efféle parancsot, mert a posta még nem érkezett meg városunkba és így levél sem jöhetett.

A nélkül, hogy mélyebben okaiba ereszkednék, valamit mormoga a tábornagy halaszthatlan foglalatosságai felől, s előadá elutazása tökéletesen szükséges voltát, oly módon, a mi a lordnak minden további tolakodását hallgatásra birta, s mivel látta, hogy eltökélése visszahúzhatatlan, megszűnt őt tovább unszolni.

— Ha csakugyan el kell mennie s el akar, édes Browne, mond ő, legalább meg fogja engedni, hogy a kilátást ezen terraszról megmutassam, melyet a felszálló köd azonnal meg fog nyitni szemeinknek.

Erre kinyita egy üveg ajtót s belépett a terraszra. A tábornagy mozgonyként követte őt s keveset látszott ügyelni arra, mit a lord monda, midőn a változatos messze vidékbe tekintve, azon tárgyakra mutatott, melyeket figyelmére méltóknak hitt. Ekkép mentek lassanként tovább és tovább, míg lord Woodville szándékát elérte, vendégét a társaságból félrevonhatni. Most megfordúla s igen ünnepélyes arczczal ekként szólitá meg:

— Browne Richard, régi kedvelt barátom, itt, hol egyedül vagyunk, kényszerítem baráti szavára és kato-

nai becsületére, szóljon igazán, mint nyugodott a mult éjjel?

— Valóban igen gonoszúl, mylord, felelt ő, szinte oly ünnepi képpel; oly gonoszúl, hogy egy ily éjszaka veszélyeit nem akarnám kiállani másodszor, nem ezen várnak szélesen kiterjedő minden telkeiért, sőt mindazon tartományért sem, melyet ezen magas pontról látnom lehet.

— Ez felette különös, mond az ifjú lord, mintegy magában, e szerint kell valami igaznak lenni abból, mit e szobára nézve a hír mondogat.

Újra barátjához fordúlva mondá:

— Kérem az istenre, édes barátom, legyen hozzám őszinte s tudassa velem körülményesen a bajokat, melyek házamnál érték, hol az én akaratommal csak jót kellett volna tapasztalnia.

A tábornagy ezen felszólításra elkedvetlenedett, s mielőtt szólna, kevéssé gondolkodóba esett.

— A mi velem ez éjjel történt, kedves lord, mondá ő végre, az oly különös és kellemetlen dolog, hogy igen nehezen tökélhetném magam el rá, még önnek is megvallani, ha azon remény nem biztatna, hogy nyiltságom némi felvilágosítást vonand maga után ezen kínos és talányteli eset iránt. Közleményem más előtt engem gyenge fejű babonás bolondnak mutatna, ki magát képzelődése által hagyta elámíttatni; de a lord engem gyermek és ifjú éveimben ismert, s nem fogja föltenni, hogy férfikoromban ragadt legyen rám oly hiba és gyöngeség, melyektől ifjúkorom szabad vala.

Itt elhallgatott.

— Ne kételkedjék, hogy én tökéletesen hiendem mind azt, bármi különös legyen is, a mit szájából hallani fogok, mond Woodville; én jobban ismerem az ön állhatatosságát, mintsem elhinnem lehessen, hogy csalatás tárgyává tétethessék, s meg vagyok győződve, hogy becsülete és barátsága egyképen fogják tartóztatni annak nagyításától, a mit tapasztalt.

— E szerint, mond a tábornagy, bizva ön barátságába, el fogom azt beszélni, a mennyire tudom, ámbár meg kell vallanom, inkább egy ágyútelep elébe állanék, mint ezen utolsó éj gyűlöletes történeteit még egyszer emlékezetemben felújítsam.

Ő még egyszer elnémúlt s midőn észrevenné, hogy lord Woodville hallgat s rá kiváncsilag figyel, ámbár észrevehető kedvetlenséggel, elkezdé éjjeli kalandját a kárpitos szobában beszélni.

— Mihelyt ön tegnap estve elhagyott, levetkezém és lefeküdtem, de a láng a kandallóban, melynek ágyam épen irányában áll vala, oly nyájasan és világosan lobogott, hogy az, fölébredvén egyszersmind bennem száz emlékezet gyermek és ifjú éveimből, melyek váratlan találkozásunk által idéztettek elő, nem hagyott azonnal elszúnnyadnom. Említenem kell azt is, hogy andalgásaim mind igen kellemesek valának és azon érzésen alapúltak, hogy egy ideig rendem fáradságait, veszélyeit, nyugalmas élettel és azon barátságos jóltevő viszonyokkal cseréltem fel, melyeket koriglan a háború vad zajai kiszakasztottak volt szivemből.

Mialatt ily kellemes gondolatokon merengenék, melyek lassanként csakugyan álomba andalítának, hirtelen nesz ébresztett fel, hasonló egy selyemruha suhogásához, s mintha magas sarkú czipőben kopogva, valamely asszonyi alak járna fel s alá a szobában.

Mielőtt a függönyt félrehúzhatnám, hogy láthassam, mi történik, egy kisded asszonyi termetet vettem észre ágyam s a kandalló tüze közt keresztülmenni. Ezen alak háttal vala felém fordúlva s vállain és nyakán vettem észre, hogy koros asszony lehet, kinek öltözete régi divatú, ha nem hibázok, azon nemű, a mit asszonyaink zsáknak neveznek. Áll, t. i. ezen öltözet bizonyos hosszú öltönyből, mely a test körül tágan függ, de a nyaknál és vállakon redőkbe van szedve, melyek egészen lemennek és úszóaljképen (Schlepp) végződnek.

Én ezen alkalmatlankodást elég különösnek találtam ugyan, de mindjárt azon gondolat támadt fel bennem, hogy a mit látok, valami másféle alakú, mint minden egyéb halandó aggdada e háznál, ki azon tréfás gondolatot tevé fel magában, hogy úgy öltözzék, mint nagyanyja s talán (mivel ön említé, hogy kevés helye van a háznál), midőn nekem szállást ada, ezen személy kiszoríttatván szobájából, elfeledé, a mi történt s éjjeli tizenkét órakor visszatért szokott szobájába. E gondolattal megmozdulék ágyamban s kevéssé köhögtem, tudatni a tolakodóval, hogy a szobát én már elfoglalám.

Ő csendesen megfordúlt, de nagy isten, mylord, micsoda arczulat mutatkozott szemeimnek! Az többé nem volt kérdés, ki legyen ő, még csak gondolat sem többé arról, hogy élő. Egy halott kép merevedett vonásai voltak ez arczon s a legförtelmesebb és borzasztóbb szenvedélyek nyomai, melyek életében elevenítették. Valamely bűnösnek utálatos testét látszott a sír magából kivetni s lelkét a pokol a maga tüzei közűl felküldeni, hogy ideig mint bűntársak egymással egyesűljenek. Felszöktem ágyamban és ott ülék ezen rémítő kisértetre meredve s kezeimre támaszkodva. A rém, úgy látszott, egyetlenegy, de sebes lépést teve az ágyra, melyben feküdtem, s leguggolt rajta épen oly állásban, minőt én első rémültömben adtam volt tagjaimnak, és közeledék hozzám ördögi arczával vigyorogva, mely egy megtestesült pokolszellemnek gúnyát és gonoszságát jelentette.

Itt megálla Browne tábornagy s megtörlé homlokát a hideg izzadásból, melyet ezen borzasztó látvány emlékezete facsart.

— Én nem vagyok nyúlszivű, mylord, folytatá tovább, minden veszélyeket kiálltam, melyek rendemmel összekötve vannak, s dicsekhetem vele, hogy még egy halandó sem látta azon kardot megbecstelenítve, melyet Browne Richard oldalán hord; de ily rémítő körülmények között, egy ily feltámadott rossz szellem szemei előtt, s mint

átszott, mintegy hatalmában, elhagya minden lelki erőm, s férfiúságom szétolvadott, mint viasz a kemenczében; érzettem, hogy fejemen minden hajszál felborzadott, a vér megállott ereimben s ájúlva rogytam le, rémítő ijedség áldozatjaként, mint gyáva falusi leány, vagy tíz évü gyerkőcze.

Meddig lehettem ily állapotban, szorosan véve nem tudom; a vár órája ébresztett fel, mely oly hangosan ütött egyet, mintha ugyanazon szobában lett volna velem. Egy ideig nem mertem szemeim fölvetni, nehogy újra ezen rémítő alakot kelljen látnom. Midőn bátorságomat összeszedve föltekinték, az alak nem volt többé látható.

Első gondolatom vala a csengetyűt megrántani, hogy az inas fölébredjen, számomra valamely padlást vagy kocsiszint keressen, magamat egy második látogatás ellen bátorságba tehetni. De, meg kell vallanom, szándékomat megváltoztatám, nem szégyenletből, hanem mivel a csengetyű huzója a kandalló felett volt, félelemből, hogy meddig oda érek, a rém ismét előmbe állhat, mely mint képzelém, még mindig valamelyik szögletében leskelődhetik a szobának.

Nem merem elmondani, mint töltém az éj hátra lévő részét, szakadatlan elszenderülés, fárasztó virrasztás s amaz alvás és ébrenlét közti kétes állapotban, hol hideg, hol forró verítéket izzadva. Ezer rémítő tárgyak tetszettek ijeszteni, de azon nagy különbség volt a tünemény közt, melyet leírtam s azok között, melyek következtek, hogy ezeket tudtam saját képzeletem és felingerlett idegeim szüleményeinek lenni.

Végtére felvirradott s én kiszöktem ágyamból, rongált egészséggel s belsőleg megalázva. Szégyenlém önmagam előtt magamat, mint férfiú és katona, s még inkább azon kivánság miatt, mely minden tartózkodásomat legyőzte, hogy a kisértetes szobát minél előbb elhagyhassam. Gondtalanúl és sebesen magamra hányva a ruhákat, kifuték a szobából, hogy a nyilt levegőn enyhületet találjon ezen,

miként én hiszem, más világból jött természetfölötti lénynek rémítő látogatása által megrázott idegrendszerem.

Most hallá ön, mi vette el nyugalmamat s mi ébreszté föl bennem ily hirtelen azon gondolatot, hogy az ön barátságos hajlékát elhagyjam. Reménylem, hogy más helyt találkozni fogunk, de isten mentsen engem attól, hogy még egy második éjt ezen födél alatt töltsek.

Bármi különösen hangzott a tábornagynak e beszéde, szavait oly mély meggyőződés jelei kisérték, melyek minden kétkedő ellenvetést ketté vágtak, a mik rendszerint ilynemű történetekre tétetni szoktak.

Lord Woodville nem kérdé őt, ha bizonyos-e felőle, hogy e tüneményt nem álmodá, elhallgatá azon lehetőségek felhordását is, melyek által a rémek jelenését magyarázni a világ jó tónjához tartozik, úgy mint a kicsapongó képzelet álmait, vagy a látidegek csalatását. Sőt, úgy látszott, hogy a hallottaknak igazsága és valósága felől mélyen meg vala győződve, s kissé hosszabb szünet után őszinteség jeleivel fájlalta, hogy ifjúkori barátjának ennyit kellett szenvednie az ő házánál.

— S ezt annál inkább sajnálom, kedves Browne, folytatá ő, minthogy ez egy szerencsétlen, ámbár váratlan következménye azon próbának, melyet én önmagam akartam tenni. Tudja meg tehát, ez az utolsó éjre önnek szánt szoba, atyám vagy nagyatyám ideje óta, azon hír miatt, hogy benne természettúli jelenések és zörömbölés hallatnak, zárva volt. Midőn néhány hét előtt javaim birtokába léptem, gondolám, a vár nem fog az én barátimnak annyi helyet adhatni, hogy egyik kényelmes szobáját láthatatlan világ lakóinak birtokában hagyhassam. Tehát a kárpitos szobát, miként nevezni szoktuk, kinyittatám, s a nélkül, hogy régi színéből kivenném, oly bútorokkal rakattam meg, melyek a mai időhöz illenek. Mivel pedig a vélemény, hogy ezen szobában kisértet jár, a cselédek közt erős lábon állott s a környékben is és barátim előtt tudva volt, féltem, hogy az első, kit e szobába szállítok, előité-

lettől levén elfogódva, a rossz hirt újra fel fogja frissíteni, s czélomat, hogy a szobát házam haszonvehető részévé tehessem, megsemmisíteni.

— Meg kell vallanom, édes Browne, hogy önnek tegnapi megérkezése, mely nekem ezen felül oly sok más okokból kedves volt, a legjobb alkalmat látszott nyújtani arra, hogy a szobának ezen kellemetlen hírét eloszlassam, mivel az ön bátorsága oly egészen kétségen kivüli volt, s különben sem vala hasonló előitélettől elfogódott. Így tehát senkit sem választhattam volna alkalmasban tervem kivitelére.

— Valóban, istenemre mondom! szólt Browne hirtelen, én önnek végtelenül le vagyok kötelezve, bizonyára különös hálával tartozom érte. Én hihetőleg jó korig fogom ezen próba következményét elhinni, miként azt nevezni tetszett.

— Nem, édes barátom, most ön irántam igazságtalan, mond Woodville, csak egy kissé gondolkodjék felőle s meg fog győződni, hogy nekem eszembe sem juthatott azon gyötrődések lehetőségére gondolni, melyeknek oly szerencsétlenül ki vala téve. Tegnap reggel a természetkivüli jelenések lehetőségére nézve még én tökéletes kétkedő valék, s bizonyos vagyok iránta, hogy ha elmondottam volna, minő beszédek történtek ezen szobára nézve, ön maga választott volna ott hálást. Az az én szerencsétlenségem, talán tévedésem volt, de hibának nem nevezhetem, hogy ön oly csodálatos aggodalmakba ejtetett.

— Csodálatosakba valóban, szólt a tábornagy, jó szeszélyébe visszaesve, s megvallom, nincs okom magamat azért megsértettnek vélnem, hogy ön annak tarta, a mit én is magam felől gondoltam: állhatatos és bátor férfinak; de látom, hogy postalovaim megérkeztek s én nem akarom tovább önt mulatságaitól elfogni.

— Nem, édes régi barátom, mondá Woodville, minthogy egy napig sem akar tovább nálam mulatni, a mit én igazságosan nem is akadályoztathatok, ajándékozzon ne-

kem legalább még egy órát. Ön a festésnek barátja volt, s nekem egész arczképtáram van, melyekből Vandyk néhány míve is őseimet ábrázolja, kik hajdan ezen vár és környék birtokosai valának. Úgy gondolom, hogy egy pár közülök, melynek becse van, az úrnak tetszeni fog.

Browne tábornagy elfogadá a meghivást, ámbár nem örömest. Észrevehető volt rajta, hogy sem szabadon lélekzeni, sem vidám lenni nem tud, meddig a woodvillei várat el nem hagyja. Barátja meghivását azonban annál kevésbbé tagadhatta meg, mivel kissé pirult volt azon durczás tekintetért, melyet jóakaró barátjának előbb mutatott. Követte tehát Woodville lépteit több szobákon át egy hosszú, képekkel beaggatott csarnokba, melyeket a lord rendre nevezett s az arczképet jelentő személyek felől rendre értesité őt. Brownet nem érdekelték ezen körülményes elbeszélések. E képek hasonlók voltak azokhoz, melyeket régi családok képcsarnokaiban láthatni. Itt egy levente volt, ki birtokát a király ügyéért áldozta; ott egy szép hölgy, ki a birtokot azzal nevelé, hogy egy gazdag pofókhoz ment férjhez. Itt egy délczeg bajnok függe, ki veszedelemben forgott, mert a st. germaini száműzött udvarral levelezett; s ott egy, ki forradalomkor Vilhelm mellett fogott fegyvert; s ismét egy harmadik, ki fegyverét felváltva, majd a wighek, majd a toryk fontjába vetette.

Míg Woodville vendége füleit, annak akarata ellenére, ilyenekkel tele csevegte, a csarnok közepébe értek, a midőn a tábornagyot egyszerre hátra szökni látta s magát oly állásba tenni, mely félelemmel vegyűlt szerfeletti hüledezést árult el, és szemeit egy zsákforma öltözetű aszszonyképre függeszteni, mely öltözet a XVII. század vége felé divatozó volt.

— Itt van ő, kiálta, itt van ő termetében és vonásaiban, ámbár nem oly ördögi kifejezéssel, mint amaz undok szörnyé, mely az éjjel meglátogata.

— Ha ez így van, mondá az ifjú házigazda, akkor többé

az ön által elbeszélt jelenés felől nem lehet kételkednem. Ez egy istentelen ősanyámnak képe, kiről egy sereg fekete bűnt és gyalázatos tettet beszélnek családom történetei, melyek nemeslevelem tokjában tartatnak. Azoknak elmondása borzasztó volna; elég, hogy azon fatális szobában vérförtelem és gyilkosság követtetett el. Én ezt a feledékenységnek fogom által adni, mint elődeim okosabb előrelátása tevé, s a mennyire tőlem függ, megakadályoztatni, hogy többé senki azon természetlen rettegéseknek kitéve ne legyen, melyek oly merész lelket is, mint öné, megrázhattak.

Így vált el a két barát, ki oly örömmel találkozott egybe, különböző lélekállapotban: lord Woodville, hogy a kárpitos szobát kiürítse és ajtaját befalaztassa, a tábornagy pedig, hogy egy kevésbbé szép vidéken s kevésbbé szeretett barátjai között elfeledhesse azon rémítő éjszakát, melyet a woodvillei várban töltött vala.

AZ UTOLSÓ SAJKÁS.

Névtelentől.

Pittsburgnál szállottam gőzhajóra, Cincinnatiba utazandó inkább azért, hogy a visszajövet sebessége felől győződjem meg, hogysem valamely foglalatosság, vagy kéjutazás miatt. Az Ohio partjain születve, emlékeztem az indus canoekra (csolnakokra), melyek bőrrel és medvezsírral megrakodva, évenként Pittsburgba jöttek. Később a kentuckyi lapos hajó mutatta magát, melylyel azonban csak víz mentében lehete utazni. Évek haladta után végre a sarjadozó kereskedés hasznára a nyugoti részekkel, az Ohión a naszád, a Missisippin pedig a vízposta jöttenek divatba.

Cincinnatiba utaztomkor még a gőzhajó kevés visszamenetet teve Pittsburgba. Közönségesen kétségbe hozatott ily kezdemény kivihetése. A dolgoknak azon változásához, mely nyugoton terjedezett, a lélek még nem vala szokva. Sőt most is, midőn már az tökéletes divatba jött, bámulattal tekintünk rá vissza.

Az amerikai erdők vad fia, az ember, ki mindenek között legkevésbbé van a szépnek érzetével megáldva, s ki gondolatlan nézéssel fogná a legbájosabb festeményt bámulni, s hidegséggel a legkedvesebb zenét hallgatni, ki a legeszesebb mechanismus munkájától egykedvűleg fordúl el, a gőzhajónak azon fenséges hatalmától, miként azt a habokon önereje mozgatja, elragadtatik. Megáll a partnál, hol el kell mennie, s néma csodálattal követi gyors és

varázslathoz hasonló futását. S valóban, a gőzerőművek néhány év leforgása alatt a dolgoknak oly helyzetébe tettek bennünket, melynek eléréséhez a történetek rendes folyama szerint század kivántatott volna.

Az ó világban a gondolkodó utas lelkét az eltűnt fény és lehanyatlott dicsőség omladékai és emlékei foglalják el leginkább. Tadmor töredezett szobrai, Babylon alaktalan maradványi gazdag tárgyaivá válnak a végnélküli szemlélődésnek. Nem így nyugoti Amerikában. Itt az idegen bámulattal látja azon magával ragadó gyorsaságot, melylyel az erdőkből városok emelkednek ki, s a vadság a művészet és magasb erkölcs előtt hátravonúl. Itt nem azon gondolat foglal el bennünket, milyen lehetett ez ország valaha az előkorokban, hanem mi lehet jövendőre.

Míg ezen derült látvány felé mentünk, egy merengés lepett meg, mely lelkem vidorságát kissé elkomorítá. E változást bennem a hajdan ragyogott blennerhasseti mezei lak omladékainak tekintete okozta. Én ott egy pár boldog órát töltöttem volt, midőn az még a finom ízlés és vendégszeretet kedvencz laka volt; midőn egy szép és szeretetreméltó hölgy varázslatot alkota körűle, mely nem vala ugyan oly veszélyes, mint Calypso szigete, de szinte oly csábító; midőn adakozó és művelt birtokosa, minden idegent, ki tudományhoz és művészethez, ha még oly keveset is, értett, mint saját hazájába csalt. Láttam ismét később e helyet már szerencsétlen állapotban, midőn tulajdonosa egy általó nyereségvágy által vonatva, ezen földi paradicsomtól megvált, hogy kalandok után csapongjon. Egy csapat kóbor katona helyezé magát a ház birtokába. Minden, mit ízlés és művészet ezen hely fölékesítésére előhoztanak, eltűnt e vandalok kezei alatt, s a fenségében palotához hasonlító szép épület, melynek felállítása egy egész birtok árába kerűlt, egyetlenegy éjszakán képe lőn a pusztulásnak. Kéményei még néhány évig voltak láthatók, emlékei gyanánt őrültté vált urokṇak, és mutatták a vándornak a helyet, hol egykor a ven-

dégszeretet temploma állott. Haboktól kihányt fák lepék el mulatókertjeit, s tömör vésett kövei, melyek egykor kapuszobrokat képeztek, vadonan elszórva feküdtek ide s tova, mint valamely egyptusi Nekropolis romjai.

Midőn Pittsburgot elhagyók, a kikeleti virúlás még alkalmasan hátra volt, de messzebb haladván a folyón le, ezen tekintetben oly változás lőn észrevehetővé, melyet egyedül a szélesség különbözéséből alig lehete elégségesen megfejteni. Korábbi utazásaimban én már hasonlókat vettem volt észre, de soha még oly meglepőleg nem, mint most. A régi lassú hajómenet az évszakasz változásaira elegendő időt látszott volt adni; most azonban kevés óra lefolyta alatt egészen különböző éghajlatok alá jutottunk. Láttuk a tavaszt minden mosolygó pázsitjai és virágaival dél felől közelgeni. A tüskebokor, a pamutfa, a juhar, már ezen vidéken nyári pompás alakjokban állottak. A virágok országa ezerféle változatokkal terjesztgeté vidám szőnyegét a folyó buja partjain. A sűrű erdők visszhangzottak a tollas nép zengésétől, hol minden éneklő, ha nem is szép hangja, legalább csicsergése által iparkodott szomszédját felülhaladni. A papagályok országát még ugyan nem értük el, de a búbospirók harsány füttyentései már minden bokorból hallattak, és a macskamadár erejének buzgalmával igyekezett a magasabb tehetségű sokszavú rigóhoz hasonlítani.

Néhány óra után elértünk egy zátonyhoz, mely «Csalitos helyek» neve alatt ismeretes. Hajónk a kormányos lökésének engedve, egy kellemes fordúlatot téve a vizesésen túl fekvő sziget felé, melyet az megkeríte s így ment közelebb a csalithoz. Mint az űzött tigris tompa bőgése, úgy harsogott erdőből és halmokról a kirohanó gőz hangja, midőn a parthoz érénk. Egy a víz alatt rejtező fatörzsök nem engedé hajónkat a szélhez oly közel jönni, mint szükséges volt volna, s csáklya segédével kelle más helyzetet szerezni.

— Vissza! ti ott túlnan, és máskép induljatok! kiálta

egy szózat a partról; vessétek ki a horgokat messze, és huzódjatok félre, mert zátonyra szaladtok!

Egy oly szózat vala ez, melyet az Ohión rég ismertünk; példánya a sajkások dialektusának. A kiáltót csakhamar sereg szózat üdvözlé a hajófedélről, én pedig egy ismerősömet pillantám meg benne, ki még gyermekkoromból volt előttem emlékezetes. Nyugalommal állott ő egy nagy bükkhöz támaszkodva, bal hóna alá egy puskát szorítván, s oly alakot képzett, melyet Salvator Rosa ezerek közül is vad ecsete tárgyául választott volna. Magassága közel hat lábnyi, tagjaiban, melyek herkulesi erőre mutattak, tökéletes arány. Idegen könnyen mulatnak nézheté, annyira megváltoztatták bőre szinét időviszontagságai és naphév, s ne lett legyen magatartásában az a finom európai vonal, könnyen valamely hatalmas nemzedék hadfejének ismertetett volna. Kora legalább is ötven évnyi, még is haja hollófekete volt. Testén egy veres flanell ing, e felett pedig egy kék köpönyeg fehér bojtokkal ékesítve. Lábain topánt viselt; egy bőr öv, melyből nagy kés függött le tokban, szorítá derekát.

Mihelyt a gőzös megállott, partra ugráltak az utazók. Midőn én is kiszálltam, előmbe lépett az imént leírt alak s felém nyujtá kezét.

— Hogyan vagyunk, Mike? kérdém.

— Hogyan vagyunk? válaszolt ő s megszorítá kezemet oly erősen, mint vasfogó.

— Örülök, hogy láthatom az urat, folytatá szokott töredékes beszédmódján. Én czéllövésre megyek egy pár itcze italért, s az úrnak birónak kell lennie!

Én azonnal megértettem Mikét; más alkalommal kívánatának ellenmondottam, s ama nehéz birói tisztet a lövész-mesterségben elhárítottam volna magamtól, de angolok valának társaim, kik postán utaztanak Éjszak-Amerika vidékein, hogy a mi életünk és szokásaink felől egy könyvet csináljanak. Voltak velünk Philadelphia és Baltimore lakói közül is néhányan, kik nem képzelhették,

hogy Chesnut- vagy Howard-Streethez valami hasonlíthatna, s kedvetlenségöket jelentették, hogy nem találtak minden faluban szarvasgombát és osztrigát. Fölébredett nemzeti büszkeségem s eltökélém alkalmat szolgáltatni, hogy egy nyugoti oroszlánt — mert az vala Mike minden kétségen kivül — egész fenségében szemlélhessenek.

Mike számos ismerőseitől kisérve, előre ment egy bükkös felé, mely nem messze volt kiszállási helyünktől. Meghivám útitársaimat a látvány nézésére. Midőn a helyhez értünk, egy széles bikaüstökü hajós mezitláb s vadászingben — kit azonnal Mike öcscsének ismertem meg, — épen akkor húzott egy vonalt lábujjával. Midőn mintegy hatvan lábnyira elléptetett volna tőlünk, arczczal bátyja felé fordúlt, elővevé övén függő czinpoharát, és feje tetejére állította. Jóllehet én a következés felől bizonyos valék, megvallom, mégis ezen előjáték alatt kissé aggodalomban voltam. De nem volt időm sokáig gondolatimba merűlni, mert amaz fennszóval kiálta:

— Rajta Mike! Viseld magad úgy, hogy a fogadást megnyerjük!

Utitársaim, midőn előleges csodálkozásukból fölébredtek, akadályoztatni akarák a dolgot. De Mike hátra huzá jobb lábát s irányozni kezde puskájával öcscse fejére. Ezen állásban maradt a fegyver néhány másodperczig, oly mozdulatlanúl, mintha semmi ütér nem szökellne a karban, mely azt tartá.

— Tartsd a csövet egy kicsit alább, Mike! vagy megfizeted a fogadást, kiálta a megrettenthetlen testvér.

Nem tudom, ha ez intést követte-e Mike, de azon pillanatban durrant a puska s a pohár mintegy harmincznegyven rőfnyire röpűlt. Bámulat szava volt hallható az idegenek közt, kik előtolakodának látni, ha a vakmerő hajós valóban sértetlen-e, mert oly mozdulatlanúl álla, mint a kő. Még csak szemével sem hunyorita, midőn a golyó két ujjnyira feje fölött a pohárt átlyukasztá.

— Mike a nyertes! kiálték, s elitélő szavam volt a lövé-

szek szokása szerint jel, mely megengedte, hogy a czélon álló helyét elhagyhassa. A hajósok legkevésbbé sem voltak megilletődve s csak úgy vevék e dolgot, mint valami igen közönséges fogadást; mihelyt itéletem ki volt mondva, visszasiettek hajóikhoz, bennünket is meghiván a torra. Mi kimentők magunkat, s istenhozzádot mondtunk ezen gondolatlan fiaknak. Kevés perczenet múlva hajójukat láttuk a folyamon kerengni, és Mike óriási termetét, a mint a kormánylapátot igazgatá. A többiek a hajószoba előtti helyet ülék be, mely drága árúkkal vala megrakva Induláskor vad kiáltozásaikat lehete hallani, hasonlókat az indusokéhoz, melyek csakhamar egy összefüggés nélküli körénekre törtek ki. Kezdete ez vala:

Nossza, kézbe a lapátot!
Másként nem mozdúlhatunk;
Schawneetownig jó darabra
Nyúlik még hullám-utunk.

Néhány percz múlva hajójok a letarti zuhatagba jött s mögötte eltűnt oly sebesen, miként egy arab futó.

Utazóink visszatértek a gőzösre; gondolatokba merűlve a jelenésen, melynek szemtanúi voltak, s nem szenved kétséget, hogy e történet ezerféleképen beszéltetett el általok, azon toldással és hozzáadással, miket egy országokat látott ember szükségesnek szokott tartani.

Mikét tökéletes képviselője gyanánt lehetett tekinteni egy emberosztálynak, mely már nincs többé, de meddig fennlétezett, oly szembetűnő sajátságokkal birt, mint Angolországban a czigányok, Nápolyban a lazzaronik. Lételök kora nem terjedt tovább, mint 30—33 évre. Kezdődött t. i. midőn a vízi kereskedés nyugottal divatba jött, s végződött a gőzhajók szaporodásával.

Különös és csaknem megmagyarázhatatlan dolog, hogy találkoztak emberek, kik csekély bérért a földmívelés nyugalmas foglalatosságait elhagyván, oly életnemet választának, mely minden egyebeknél veszélyesebb és több

nélkülözéseknek van kitéve. Egy ily sajkásnak rendeltetése, úgy látszott, az egészség elrontására és életrövidítésre volt mintegy kiszámolva. Midőn víz ellenében kelle hajózniok, az utazás tömérdek fáradságok szakadatlan láncza volt, mely a csigákéhoz hasonló lassú menet által még inkább gyötresztő vala. A hajó vállakra támasztott csáklyákkal mozdíttatott előre; oly munka, melyhez az ember egész ereje és ügyessége kivántatott meg. Midőn a sajkások a visszacsúszni igyekező hajón dolgoztak, s fejökkel csaknem a földet érték, a néző azon igás marhára emlékezett, mely egy felette megterhelt szekér előtt kínlódik. A test, könnyebb mozdulhatás végett, a vizből felgőzölő hűs lég daczára, ágyékig meztelen vala, a nap lángjainak s őszi esőzéseknek egyképen kitéve. Egész napi fáradságos munkájuk után leültek egy üvegcse égettbor mellé, s midőn félig megégett hús és félig sült kenyérből álló sovány vacsorájukat lenyelték, elveték magukat, minden takaródzó nélkül a hajófedélen, s aludtak mindaddig, míg a kormányos kiáltása őket reggeli korty égettborhoz nem szólítá. De mindezek mellett is a sajkás élet oly ellenállhatlan kecscsel birt, milyet csak a színpad legragyogóbb ámításai által lehet elővarázslani. A fiak elhagyák haszonbérlő apjok gazdag udvarát, kézműves inasok mesterök szolgálatát. Valami csábító volt azon gondolatban «a vizen átkelhetni» s a kezdő sajkás, ki először szállított át terhet Uj-Orleansból, tele volt egy oly ifjú kalmár büszkeségével, ki először tér meg valamelyik angol révpartig tett útjából. Szoros összetartásuk által bizonyos saját bélyegű keverékbeszédet alkottak; és szünetnélküli kötődéseik által az idegen hajók embereivel s a szárazföld lakóival, oly készséget nyertek az elmenczkedésben és gúnyszavakban, melyet felette mulatságos vala hallani. Gyakori viszályaik, melyekbe a folyónak más vidékebeli hajósokkal s a Missisippi és az alsó Ohió kicsiny számú műveltebb lakóival keveredtenek, Európába is elható hírt szerze nekik.

Ezen sajkásokra a kereskedők drága árúkat biztak volt, minden más kezeskedés nélkül, mint a kormányos puszta vétlevele (Empfangschein), kinek hajójánál nem vala egyéb birtoka, s kevés példa volt rá, hogy e bizodalommal visszaélés történt volna.

Ezen emberek között Mike sok esztendeig vezető gyanánt tekintetett. A természettől oly lelki tehetségekkel megajándékozva, melyek az embert kitűntetni szokták, ő nevezetes tagja fogott volna lenni minden társaságnak, melybe sorsa rendelte volna. Termetével, melyen Apollo egyenmértéke és Herkules izmossága voltak párosodva, óriási erő vala egybekapcsolva, s ifjúkorától szokva volt minden veszélyekhez, melyeknek egy határlakos kitéve van, s a legelszántabb vakmerészségekről volt ismeretes. Minden ohióparti haszonbérlő igyekezett Mikével jó lábon állani, különben udvara nem volt bátorságban. Gyakran tett ő éjenként, midőn lankadt társai aludtak, kicsapongásokat környöskörül 5—6 mérföldnyire is, és nap kelte előtt zsákmányával terhelten tért vissza. Ohió vizénél társai között «ragadozó galamb», a Missisippinél «csiga» név alatt volt ismeretes.

Már tizenhét évű korában kitűntette magát Mike charaktere, midőn a Scoutok közé iratta be magát. Ez egy szabálytalan vadásztestület, mely Pennsylvania éjszaknyugoti határain állíttatott fel, hogy az indusokra vigyázzon, s minden beütési szándékukról hírt adjon.

Ez időben Pittsburg a fehér lakosok legkülsőbb határán feküdt, s a vadászok kalandozása nyugot felé 40—50 mérföldre terjedett ki. Ők mindig egyenként csapongottak. [illegible] s haszonbérlőnak is minden tekintetben. [illegible] sivatag [illegible] is [illegible] határvizsgáló volt [illegible] dicsőséges [illegible] Shawnee koponyáját hozni haza, mint egy [illegible] kinn maradtak a va-

donban, kenyér helyett pörkölt búzát ettek, a húsétek szükségét pedig puskájoknak kellett pótlani.

Ezen seregben Mike, midőn még alig fejlett ki gyermekkorából, fortélya és merészsége által annyira elhirűlt, hogy tekintete nagyobb volt minden társaiénál. Számtalan regék bizonyítják lelke rettenthetetlenségét. Közűlök nevezetesen egy, melyet maga beszéle büszkélkedve, ifjú elmémbe kitörölhetlenűl tapadt be. Kinn járván egykor Mahoning bérczein, jeleit sejdité meg, hogy indusok vannak a környékben. A fűben t. i. egy topány nyomát vette észre, s a bokron egy állat vérének friss cseppjeit. Figyelmes leve, elrejtezett hosszabb időre a mogyorósba szedercsalitok alá, s több napig nem lövé el fegyverét. Ez idő alatt pörkölt búzával és puhított hússal tengett nyomorúan, melyeket elrejtezése előtt készített magának. Elüljáróinak nem tett jelentést, mert tökéletes bizonyossággal kitalálta, hogy az ellenség csak egy kis, az Alleghanykról visszajött vadászcsapatból álla.

Egy reggel halkan, mint macska, lappangván, egy szép bakőzet pillanta meg, mely mintegy hatszáz lépésnyi távolra borjait legelteté. A kisértet igen nagy volt vadászra nézve, eltökélé, hogy minden veszély daczára egy lövést fog tenni. A legnagyobb csenddel előre lopakodék, de azon pillanatban, midőn a helyhez ért, melyről reménylette martalékát kezeihez kaparíthatni, egy nagy indust vett észre, ki hasonló czélból, mint ő, de másfelől közeledett. Mike oly sebesen, mint a gondolat, egy fa mögé bújt, és szemeit a vadászra függesztve, nyugalommal várt a dolog kimenetelére. Kevés perczenet múlva mintegy ötven lépésnyire megállott az indus és czélba vette a vadat. Ekkor Mike a maga fegyverét az indusra irányzá, s azon pillanatra, midőn a vadász puskájának füstje fellobbant, Mike golyóbisa keresztüllövé a veres ember mellét. Egyet kiáltott az, s az őzzel egyszerre rogyott össze holtan.

Mike megtöltötte fegyverét újra s néhány perczig még

a sűrűben maradt, leskelődve, ha nem mutatkozik-e több ellenség is. Ekkor az indushoz mene, s miután bizonyos lőn, hogy testében nincs élet, az őzhöz fordúlt, kiszeldelte húsából azon részeket, melyek legkönnyebben puhíthatók voltak.

A tartomány lassanként eltelt fehér emberekkel, s kevés év alatt a veresek hátra vonúltak a tavak felé és a Missisippihez. A Scoutok eloszlottak, de azon életmód, melybe beleszoktak, haszonvehetetlenekké tette őket mívelt társaságokban. Némelyek az indusokhoz mentek; mások épen ezen megszokott bujdokló élet szeretetéből sajkásokká levének, kik épen ekkor kezdették magokat saját osztálylyá képezni. Ez utolsók közé tartozott a mi hősünk is, kinek tehetségei azonnal kimutatkoztak, és sok évekig neve épen oly ünnepelt név vala nyugat folyóin, mint hajdan a sivatagokban.

Elmondám útitársaimnak az imént előadott történetet, épen midőn Letart és a nagy Kanhava közötti víz tükrén csendes holdvilág alatt lebegénk. Egyike volt ez azon gyönyörű éjszakáknak, melyek minden tárgyat alkalmas világosságban láttatnak a veszély kikerűlésére, mégis bizonyos ámulatot támasztanak a képzeletnek szabad csaponghatására. A part hegyei elveszték vad tekintetöket, s a házi eb ugatása a távolból, a buvárrécze magányos lubiczkolása nagyíták ezen csendes látvány hatását. Varázslata alatt az éj órái sebesen haladtak, minden pillanatban új jelenést mutatva a kaleidoskop játszi változásaiként. Következő délesten elértük a szép Cincinnati városát, mely 30 év lefolyása alatt katonakunyhókból oly ragyogásra emelkedett, hogy nemsokára minden tengermelléki kereskedő várossal egy rangban fog állani.

Néhány évvel ezen Cincinnatiba tett útam után dolgaim Új-Orleansba szólítottak. A gőzhajón, melyre Louisvilleben szállottam, egy hajókalauzban egyikére ismertem azon embereknek, kik valaha a naszád vezetői voltak. Beszédbe ereszkedém vele hajdani társai felől.

— Ők elszóródtak az egész világba, úgymond e hajós, némelyek, kik elég ügyességgel birtak, kalauzokká levének a gőzhajókon. Sokan azon kereskedők közé állottak, kik a sziklabérczeken túl járnak, mások ismét mint haszonbérlők egy vagy más vidékben telepedtek meg.

— Mi lett, kérdém tőle, az én régi Mike barátomból?

— Mike fegyver által esett el, válaszolt a kalauz. Több kedvező ajánlások tétettek neki a gőzhajón, de nem fogadá el. Ő a gőz sustorgását nem szenvedheti, úgymond, neki hely kell, hogy csáklyával mozoghasson. Missouriba mene s valami egy év múlva czínpoharat löve, de puskáját igen fenn tartá. Másodszor pedig alant czélzott, és az ellenpárt fején lőtt keresztül. Az elesettnek egy barátja, azt gondolván, hogy Mike készantag tevé, szivébe lőtt, mielőtt ez fegyvert tölthetett volna.

Mikével eltűnt a régi sajkások szelleme is.

A KISÉRTŐ FEJ.

Névtelentől.

1540. egy májusi reggelén, igen korán, két utazó szállott meg azon kis korcsmánál, mely a fontainebleaui erdő szélén áll s a Hayman négy fiainak neveztetik. Mindkettőnek bútora volt a nyereg hátsó részében és mindkettőnek igen rossz gabancs lova. Ez ama híres Benvenuto Cellini volt, egyike a legnagyobbaknak azon bohó lángelmékből, melyekre a kába genieket termesztő olaszországi napfény valaha világolt, szép növendékével, kit Ascaniónak neveztek. Ők művészi munkákat hoztak Fontainebleauba a király számára. Cellini különös okok miatt egyedül folytatá útját s Ascaniót hátrahagyta. Ez alkonyodás felé unalmából sétálni mene az erdőbe. Mielőtt azonban elindúlna, meginteték, vigyázna, nehogy a vadászőrök őz helyett agyon lőjék, s hogy tartózkodnék egy nagy épülethez igen közel menni, melyet jobbra egy negyedórányi távolságra lelni fog. Ezen ház, mint a korcsmáros mondotta, Poyet cancelláré, ki nem szereti, ha ország javát tárgyazó elmélkedéseiben henye sétálóktól háboríttatik. Hogy parancsai nagyobb fontosságuak legyenek, egy rút, otromba külsejű svájczi embert szerzett kapuőrnek, ki a kertfalhoz közeledőt személyválogatás nélkül bottal fenyegette. Figyelmessé tétetett egy szegény fiatal nőszemélyre is, ki ezen őrszem alatt lévő házban elzárva volna. Egy hosszú, magas faltól környezett s mindkét oldalán fákkal

beültetett kert látszott a hátmögben, s ezen fal volt az, melyet Ascanió legelőbb ért.

Csendes hangot halla, mely úgy tetszett, valamely búslakodó asszony szava volt, a minthogy közelebb lépve s jobban hallgatózva, csakugyan meg is győződött, hogy első sejtése alapos. Hallott zokogást és bánat szavait, melyek bizonyíták, hogy az, kitől jőnek, magányos óráit epedésben tölti. Egy magas nyirfa volt a fal mellett nem messze a helytől, hol Ascanio hallgatódzott. Megálla és gondolkodott, mint elégíthetné ki kíváncsiságát; eszébe jutván, mit a korcsmárosné mondott, hogy itt egy nőszemély tartatik fogva, azonnal eltökélé magát s felmászott a fára. Midőn letekintene a magasról, hová felkapaszkodott, egy fiatal leányt látott épen azon ág alatt ülve, melyen ő volt. A leány sirt. Végre fölemelé fejét, megtörlé szemeit s kezébe vévén a mellette lévő gitárt, megillente néhány húrokat s egy, azon időben ismeretes, szomorú melodiát játszott el. Aggodalom közt, visszatartott pihegéssel szemlélte Ascanio, csodálattól elfogódva, hogy oly szép gyermeknek, mint ő, ilyetén nehéz búra oka lehetett. Beszédbe ereszkedvén vele, elmondá a leány, hogy ő árva, hogy Poyet házasságra akarja kényszeríteni s csakhamar megegyezett benne, hogy ifjú kedvesével elszökjék.

Ascanio körűlkarolta a leányt és megcsókolá homlokát szövetkezésök jeléűl. Felpillanta a kőfalra azon tünődve, mint szabadíthatná meg a leányt, s íme, egy férfi fejet vőn észre, mely a falon át rájok lenézett.

Ascanio eleintén azt hivé, hogy el vagyon árulva, de az ábrázat szelíd vonásai, melyen folyvást függve tartá szemeit, csakhamar eloszlaták minden aggodalmát ezen fej megjelenése miatt. Az arcz szép vala s igen lelkesen képzett; rendkivüli jóság szólalt belőle. Úgy tetszett, menynyire Ascanio hosszú bajuszából és barkójából kivehette, hogy az egy közép idejű férfi. Hosszú, hegyes orra, tündöklő szemei, és igen fehér fogai voltak; jobbik fülén nyugvó kis sapkája bizonyos délczeg tekintetet adott neki

és képének azon cseles vonásait még inkább emelte, midőn [illegible] ajkaira tevén, Ascaniónak hallgatást intett.

Lássátok, úgymond, ez igen okos szerződés; esküvel erősített és haszonkereset nélkül mindkét részről. S most gyermekeim, kötelességemnek tartom, hogy szökésteket elősegéljem, mivel, bár előre nem látva, annak tanúja valék.

Ascanio nem tudá, mit feleljen; mivel azonban látta, hogy az idegen előtt igen mindegy, akár van neki benne bizodalma akár nincs, tudván titkaikat: eltökélé, hogy ajánlását elfogadandja s azonnal belé is fogtanak a munkába, hogy a leányt a kőfalon általsegítsék.

Mialatt evvel foglalatoskodnának, három pimaszt szemléltek kivont karddal a fal felé lopózni.

Sz. Dénesre! mi nem jól számolánk, kiálta az idegen, úgy látszik, nem akarnak bennünket szárazon elbocsátani.

Jer ifjú, mond Ascanióhoz; te azon kardhoz, melyet viselsz, egy kis munkát fogsz kapni, s reménylem az égtől, hogy hasznodra fogod fordítani.

Állj a fának másik oldalához, s kegyed, kisasszony! mond a leányt, kit Beatrixnak hittak, lovára segélve, a legszerencsétlenebb esetben nyargaljon ezen ösvényen le s maradjon az országúton mindenütt, míg Párisba érend, itt tudakozódjék a sz. Jenovevai monostor felől, adja ezen gyűrűt a fejedelemnőnek, ki nekem rokonom, nála menedéket fog lelni. A kisasszony elvette a gyűrűt s félhalva ijedtében, várakozott a viadal kimenetelére. A megtámadók neki dühödten, nagy robajjal jövének, s mivel hárman voltak kettő ellen, nálok volt a felsőbbség. Egyik közülök Sangfeu kapitány volt, másik a kapuőr, harmadik egy inas, kik mindnyájan igen siettek a viadalt elkezdeni, de igen meg voltak lepetve két ellenségre találván, miután otthonról, csak az egy Ascaniót látták volt. Megtámadásokat meglehetős rendben kezdették. Úgy esett azonban, hogy az idegen, talán mert nagyobb volt, az inassal és

kapitánynyal egyszerre eredt viadalba. Azon pillanatban, midőn reá támadtak, legombolá köpenyegét, s karja körűl tekergetvén azt, belőle oly derék pajzst képeze, valaminőt csak kívánni lehetett. Vele először is felfogá a kapitány első csapását, s helyette az inasnak oly vágást adott fejére, hogy az az erdő pázsitjára szédűlt s elment minden kedve a viadalban további részt venni. A csata most csaknem egyenlő volt, s hogy igazságosak legyünk iránta is, a kapitány derekasan forgatta magát. Észrevehető vala azonban, hogy a vivás az idegen előtt épen nem új dolog s mintegy öt perczenet múlva a kapitány oly nagyon meghalva feküdt az inas oldala mellett, hogy ha a kereszténység minden szerzetesei zengének is fülébe misét, ő nem fogta volna meghallani.

— Ezen baráti szolgálattal rég tartoztam önnek, Sangfeu kapitány úr, mert még mindig eszemben van azon csiny, melyet ellenem Paviában koholt, midőn még nem hordotta ama pártütő Bourbon ruháját; de most már ki van fizetve s ön úgy hal meg mint katonához illik. Ezeket mormolván magában az idegen, letörlé kardjáról a vércseppeket, s nézte a tusát, mely a svájczi és Ascanió között folyt, hajlandónak azonban nem igen látszott belekeveredni.

— Segítsen neki, az isten szerelmeért, kiálta a kisasszony.

— Istenemre mondom, szólt az idegen, ő nem szorult védelmemre, mert eléggé vitézűl forgatja vékony gyíklesőjét ezen svájczinak nehéz kardja ellen. Meg fogja látni, kisasszony, hogy ő kegyedet kivívja, vagy igen csalatkoznám emberemben.

— Jól kivágta! — Ime, itt vagyon! kiálta ő diadallal, midőn Ascanio egész markolatig szúrta ellenének mellébe fegyverét s az óriás az ifjoncz lábaihoz rogyott.

— Ez a gaz, mondá az idegen, megrugván az inast, életben maradhat, de mi ama kettőt illeti, jót állok értök, hogy többé nem jőnek becsületes embert holdvilágos éjben orozva megtámadni.

De most igyekezzetek eltakarodni, mond ő Ascanióhoz fordúlva, mert őt perczenet múlva egész vidék lázadásban lesz, azért csak tova! s ezzel megfogá a lovat, meddig Ascanió ráült.

De hát ön mit teend? kérdé az ifjú.

Én nem messze vagyok hazulról, s ha megszoritanak, felmászom egyikére ezen fáknak; vigyázzatok a paripára, egy óra alatt hat mértföldet átfut veletek. Isten veled Rabican! mondá megveregetve a paripa nyakát, mely tapintásáról látszott megismerni urát.

A két szerető a nemes állat sebességét azonnal próbára is tevé s az oly sebes vágtatva futott, mintha többé meg sem kellene állania. Midőn Párist elérték, Ascanió tünődék rajta, hová tegye szép terhét. Cellini egy fallal kerített régi épületben lakott a Szajna bal partján, mely a neslei palotának egyik része vala, s Cellini által Il Piccol Nello néven neveztetett. A sok mű, melynek készítésével ezen művész elborítva vala, kivévén azokat, melyekben lakott, többi szobáit mind ellepte volt. Ascanió igen termékeny találékonysága végre eszközt lelt, melynél fogva a kisasszonynak egy kis időre menedéket szerzett, legalább addig, míg a történet felől Cellinit értesítheti. Azon különös ábrándok közül, melyek időről-időre Cellini lobogó velejében támadtak, egyik volt az is, hogy ő Marsnak colossalis szobrát készítse, a mi figyelmét minden egyebek felett elfoglalá, s már annyira is haladt vele, hogy az alak fejét elkészité, de csakhamar más csodálatos eszme őt ettől ismét elvonta. Ezen fej oly nagyságú lehetett, mint egy londoni falukedvelőnek hajlékocskája, s az Il Piccol Nello udvarán jókora helyet foglalt el. Mintája erős fából volt metszve, külseje gipszszel vastagon betapasztva s az óriási fej tekintetében valami borzasztó volt, midőn az ember reá nézett. Ascanió, kinek az a szenvedhetlen zaj, melylyel mestere dolgozott, valamint öreg házgondviselőjének kifogyhatatlan fecsegései, ellenére voltak, ezen két baj ellen az említett fejnek belsejében

talált menedéket, s ott egy meglehetősen kényelmes s nem is épen kicsiny szobát készített magának. Itt feküdt ő neki festői és muzsikai tanúlásainak, melyeknek nagyobb kedvelője volt, mint a szobrászat és aranyművességnek, s eléggé óvakodó vala ezen rejtek felől mesterének és másnak is nem szólni. Egy nyiláson járt be a fej belsejébe, ott pedig lajtorja vezette a szobába.

Cellini különös magaviselete s azon mód által, melylyel magát minden sok baj nélkül az Il Piccol Nello birtokába behelyezte, sok ellenségeket csinált magának, a többek közt egy nyomorú kis szabót is, kinek szerencséje volt több parlamenti tagnak szolgálnia. Ezen szabó Cellininek kérlelhetlen ellensége volt. Ő Cellini lakával átellenben egy padlásszobácskát bérlett ki, honnan az Il Piccol Nello lakóinak minden mozdulatit szemlélni szokta volt, s hogy elkeseredésének tágas útat nyisson, napestig mindenféle gúnynyal, mit csak elméje feltalálni képes volt, illeté őket. Gyakran hallott ő ama szörnyü gipszfejből neszt, s látott az éj sötétségében nagy szemeiből fényt előtörni, de mivel azon gondolatra nem jöve, hogy ilyenkor ott Ascanió rajzolt és gitározott, s félelem és gonoszság azon hírt terjesztették vele, hogy Cellini bűbájos, s ezen általa készített Marsfej valamely ördögi találmány, melyet ő azért hozott létre, hogy vele Páris városát elpusztítsa. Nem elégedve meg avval, hogy lakása körül beszélgetett róla, elmondá minden szolgának és tanácsosnak, kit ismert, míg végre a rege az il-piccol-nelló-i ördögfejről oly ismeretessé lőn, mint bármely hazugság a városban. Ezen szobába szállott meg Beatrix.

Azalatt a cancellár meglelte a maga szelindekjeit ott, hol Ascanio hagyta volt őket; de semmi módon sem hagyák magukat általa rábeszéltetni, hogy elmondják, ki roncsolá őket össze oly irgalmatlanúl; s azt azon okból, mert ketteje halva volt, a harmadik pedig a sok vérveszteség által annyira elgyengűlve, hogy szólni nem tudott s készült társai után ballagni. A cancellár üldözőbe vevé

a szökevényeket s dühében eltökélé a szerelmesek romlását, ha őket kezébe kaparítandja. Legelőször is azt tevé fel, hogy Cellinin állja boszúját, kinek mint mondánk, sok ellenségei voltak. Minthogy pedig tudta, mi nagy kegyelmébe legyen Cellini a királynak, szükségesnek látta óvakodva tenni lépéseit, de azon babonás időszakban a bűbájosság vétke nevezetesb volt, hogysem belőle a vádlottnak könnyen mentekeznie lehetett volna. A kisértő fej vétetett tehát ürügynek a művész romlására s d'Estampes herczegnő, a király szépe, s ő felsége gyóntatója, kik mindketten ellenséges indulattal voltak Cellini iránt, szövetkeztenek vele. A gyóntató atya ájtatosan hitte az egyházi legendákat, s igen valószinűnek tartá, hogy egy oly embernek, ki ily szép szobrászi munkákat készit, mint Cellini épen egy nappal ezelőtt, ördöggel kell szövetségben állania! Midőn tehát a cancellár a történeteket előadná nekik, ezen két érdemes személy megegyezett benne, s czélját oly jól elősegélték, hogy a jámbor király megváltoztatá szándékát, mely szerint a cancellárt el akarta űzni, s gyóntatóját és kedvesét, kiknek mindkettejétől régóta félt, önmagok sorsokra bízni. Kinyilatkoztatá, hogy Cellinivel szólani fog, ki az ő parancsára minden éjszaka a várban maradt, s el is külde azonnal a művészért.

Mint vagyunk Cellini? kérdé a fejedelem, midőn az hozzá jött; azért hivtalak-e én téged Párisba, hogy magaddal ördögöket hozz, kik dolgozataidban elősegéljenek?

Nekem nem ördögök segítenek, válaszolt Cellini, hanem felséged alattvalói; azonban bár Alighieri, ama nagy hazámfia, engem a pokol legsötétebb helyein meghordozott, gonoszabb ördögöket nem találtam, mint itt vannak.

De itt, mondá a király, egy papirost tartván elébe, két ember esküszik meg reá, hogy neked Il Piccol Nellóban egy ördögfejed vagyon, s hogy a közcsend háborítására s a szentegyház botránkozására minden szomszédaid ördögök légióitól látogattatnak.

A gyóntató atya keresztet vetett magára.

— Én tagadom az ördögöt és hatalmát, mond Cellini, szinte keresztet vetvén magára egész áhitattal, s gyűlölöm és megvetem azon semmirekellőket, kik engem felséged előtt rágalmaznak. Tudassa felséged velem nevöket s esküszöm, hogy a valódi ördögökkel hamarább meg fognak ismerkedni, mint gondolnák.

A király azt végezte, hogy a dolgot maga fogja személyesen megvizsgálni. De azalatt Ascanio a szép Beatrixxal titkon összeesketé magát, mielőtt a királyi biztosság Párisba érkeznék, s útasítása szerint épen készülőben volt az idegennek lovát visszaadni, midőn a biztosság a Mars fejéhez megérkezett, hol a menyasszony rejtve vala.

Beatrix ijedelmét, midőn oly sok idegent láta jőni, élénkebben lehet képzelni, mint leírni. De az még inkább nevekedett, midőn a beszédeket hallá, s a cancellár gyűlölt szavai fülébe hatottak. Ő azonban nem láthatott senkit a jelenlévők közül, hacsak az óriási alak szemein ki nem dugta fejét, a mit azonban nem lehete tennie, ha magát nem akarta elárulni.

— Ez tehát azon fej, mondá a király, mely ördögfejnek neveztetik?

— Ki nevezi annak? felelt Cellini mérgesen, ez Mars feje, s ki ördögfejnek nevezé, az egy nyomorú szamár és hazug!

— Csendesen, édes Benvenuto, mondá a király, hallgassuk ki, a mi panasz van ezen fej ellen, mely, ember vagy ördög készítette bár, igen szép mű.

A cancellár, ki előtte való napon kiforralta terveit, előhivá a kis szabót, kinek most dicső alkalma akadt rémítő ellenségén boszút állni. Azonnal elkezdett egy hosszú beszélyt, melynek minden harmadik szava hazugság volt, a látott tüneményekről, és a fejben s körüle hallott hangokról. Ő látta magát az ördögöt ki- és bemenni, gyakran a szent misét visszafelé mondva; látott lángokat szájából kiömleni és esküdött, hogy a mult éjjel oly bizonyosan,

mint hogy ő keresztény és szabó, két ördögöt szemlélt a fejben járkálni, melyeknek szemeik csodálatosképen lángokban forgottak fel.

Lehetetlen volna Cellini haragját megfoghatóvá tenni, azalatt míg a kis kutag hazugságait beszélte. Ha nem tartóztatták volna, azonnal megfojtá vala őt. Szitkokra fakadt, elátkoza minden szabót, ki világ kezdetétől élt, s mindezen szitkokat együvé gyűjtve a szabó fejére halmozá, ki előtte állott; szóval, ő oly őrülten és botorúl viselte magát, hogy a király oldalbordáit nyomkodta nevettében. A cancellár azonban a dolgot komolyabbnak vélte. Azt mondá, hogy a tanú vallomásából istentelen tettek világosodnak ki, s hogy a fejet vizsgálat alá kell venni, nem kételkedvén rajta, hogy ha a pap segedelmét megnyerendi, ürügyet fog találni Cellinit tömlöczbe vettetni, jól tudván, hogy a pap befolyása a királyra nagyobb mint az övé. A gyóntató atya azonnal a cancellár mellé állott, azt állítván, hogy kétségkivül rossz szellem lakik a fejben, melyet szükség onnét kiűzni. A király nem monda ellene, s miután a tréfát ennyire vitte már, akará azt végig játszva látni. Azonnal papok hivattak sietve a karmelita klastromból, és készületek tétettek az ördögüzésre.

A gyóntató pap egy nagy rakás rőzsét, mely egy szegletében az udvarnak összehalmozva álla, a fej körülhordatott, mert ahhoz tűz szükséges mindenkor, mondá ő, hogy egy gonosz szellem kiűzessék, milyennek látszik az, mely e fejet választá lakúl. A készületek azonnal megtétettek, a fáklya már meggyújtatott, midőn a fejben egyszerre egy gyenge sikoltás hallatott. Minden körűlállók ijedve döbbentek vissza, a papok keresztet vetének, magának a királynak is elkomolyodott arcza; Cellini hajai felborzadtak, a szabó pedig elszaladt.

E pillantatban jött meg Ascanio, ki miután megértette volna a körülácsorgóktól, hogy a bűbájos fejből ördög fog űzetni, hirtelen mellé szökött a karmelita szerzetesnek, kikapta kezéből a fáklyát, melylyel az a rőzsét meg-

gyujtá, s eltapodta a már egyik helyen fellobbant tüzet.

— Ördög, szörnyeteg! kiálta, csak még egy lépést merj tovább, életeddel fogsz érte lakolni.

Ijedtében csaknem összerogyott Beatrix, ki hangját meghallván, a fejből rohanva jött elő és karjai közé vetette magát. Baljával őt ölelve, jobbjával pedig kardját kivonva, fenyegete Ascanio mindent, ki közelíteni merészlend.

— Mit jelent ez? kiálta a király, de Ascanio sokkal jobban el vala foglalva avval, hogy Beatrixot bátorítsa, mintsem e kérdésre felelhetne. Az öreg cancellár azonban, ki Beatrixot azonnal megismeré, örvendeni kezdett, hogy terve várakozásán felül ily jól ütött ki.

— Kegyelmes király, mond ő, ez a leány az én nevendékem, kit azonnal magamnak visszaadatni kérek. Ezúttal bevádlom itt ezen ifjú embert, ki többek társaságában három szolgámat meggyilkolá és e leányt erővel elrabolta.

— Hazugság, mond Beatrix, ki magán kivül rogyott a király lábai elébe, ők nyilvános viadalban estek el, és én önként mentem el, hogy oltalmat keressek ezen zsarnok kegyetlenségei elől. Itt felséged lábai előtt könyörgök irgalomért és segítségért.

— Mit mond ez ifjú ember mindezekhez? kérdé a király Ascaniót, ki csaknem megmerevült csodálattal függeszté szemeit reá. Ő a bajnok Ferencz személyében azon idegent szemlélte maga előtt, ki a fontainebleaui erdőben oly nagylelkűleg védelmére kelt.

— Van-e még más tanúd is e leányon kivül, kit e dolog jobban érdekel, hogysem tanú lehetne arra, ha ellenségedet becsületes viadalban ejtéd-e el?

— Ő a rablók és gyilkosok seregének egyike, kiálta a cancellár dühödötten, neki nincsenek tanúi!

— Hazudsz, ha ezerszer cancellár volnál is; válaszolt az ifjú, s mivel ily békeszerető emberek, mint te vagy, csak leányokkal szoktak harczolni, én daczolok harczod

ellen. Nincs, felséges uram, mondá ő, a király elébe térdelve, nekem nincs egyéb tanúm, mint az isten és felséged.

— S bár minden becsületes ember ily jó tanúkat hozhatna fel szükség esetében a hitszegett ügyvédek megczáfolására. Ő nem gyilkos, cancellár! Patronusomra sz. Dénesre hiszem, hogy ezen három gaz gyilkost ő maga is meg birta volna ölni, de tudd meg, hogy én segítettem neki, hogy én vágtam el nyakát ama semmirekellő Sangfeunak, kit te az én daczomra tartottál szived fekete terveinek kivitelére, melyeket azonban nem teljesíthetett. Én segítettem neki ezen leánykát, megholt barátod gyermekét, ellopni, kit te alacsony módon kínzottál, s ne lett volna az ifjú segédére, én magam fogtam vala kiszabadítani.

Ezek után a király és kisérete eltávoztak, az ifjú párt Cellininél hagyva, kiket a cancellár szerencsétlensége rendkivül megörvendeztetett. Cellini többször elbeszéltette magának az erdőben történt harczot: megölelte Beatrixot és leányának nevezé. Egy egész hétre megszüntetett minden munkát Il Piccol Nelloban; pompás menyegzői ünnepet tartott, s azt mondá, hogy munkái között, melyeket valaha készített, egyik sem tette őt oly boldoggá, mint a Mars feje.

A CSODÁLATOS SZOMSZÉDGYERMEKEK.

Goethétől.

Két szomszédgyermek, fiú és leány, előkelő házakból származott s egymáshoz képest oly korú, hogy egykor férj és nő lehessen, ily kellemes kilátással együtt neveltetett föl, s szüléik mindkét részről örvendettek a jövendő egybeköttetésnek. Azonban csakhamar észrevétetett, hogy a szándék alig sikerűlend, mert e két jeles természet közt különös ellenindulat támadott fel. Talán igen is hasonlók valának egymáshoz. Mindketten magukba vonulvák, akaratikban világosak, föltételeikben szilárdak valának; mindketten szeretve és tisztelve játszótársaiktól, ellenkezők mindig, ha együtt voltak, mindig csak saját magukért építvék, s mindig váltólag rontvák, hol egybetalálkoztak; nem versenyezők egy czél után, de küzdők egy szándékért, általában jó indulatúak, és szeretetreméltók s csak egymásra nézve gyűlölködők és rossz hajlandóságuak.

E csodálatos viszony már gyermeki játékaiknál mutatkozott, és mutatkozott serdülő éveikben. S valamint a fiúk háborút játszani, pártokra oszlani, egymás ellen viadalt vinni szoktak, szinte így álla a makacsúl merész leányka egyik sereg elébe vezérűl, s harczolt a másik ellen oly erővel és elkeseredetten, hogy az gyalázatosan megszalasztatott volna, ha a leány különös ellensége magát derekasan nem tartván, nőellenét végtére le nem fegyverzené s el nem fogná. Sőt még ekkor is védé magát, oly hatalommal, hogy a fiú, szemei megótalmazására s

azért, hogy ellensége mégis meg ne sérüljön, kénytelen volt selyem nyakkendőjét letépni, s vele foglya kezeit hátrakötözni.

Ezt soha nem bocsátá meg a leányka, sőt oly titkos intézvényeket és kisérleteket tett ártalmára, hogy a szülék, kik ezen különös szenvedélyekre már régóta figyeltek, megegyezének s eltökélék egymás közt, a két ellenséges lényt elválasztani és kedves reményeikről lemondani.

A fiú csakhamar kitűntette magát új viszonyai közt. Az oktatás minden neme foganatos volt rá nézve. Pártfogói és hajlandósága hadi pályára tökélték őt. Hol megjelent, szeretve és tisztelve vala. Derék hajlandóságai csak mások jólétére, kedvteléseire látszottak munkálni, s ő magában, világos öntudata nélkül, igen boldog vala, hogy egyetlen egy ellenét, kit a természet neki szánt, elvesztette.

A leányka ellenben egyszerre egy elváltozott állapotba lépett. Évei, haladó mívelődése, de leginkább egy bizonyos belső érzet, elvonák őt ama heves játékoktól, melyeket eddig figyermekek társaságában űzött. Általában valami hibázni látszott neki, semmi sem volt körüle arra méltó, hogy gyűlöletét felizgassa. Szerelemre érdemesnek pedig még senkit sem talált.

Egy ifjú ember, korosabb, mint hajdani szomszéd ellene, vagyonra s rangra nézve kitűnő, szeretve a társaságokban, keresve a hölgyektől, egész hajlandóságát felé irányozta. Most történt először, hogy barát, mátka, kész szolga forgolódott körüle. Az elsőség, melyet ez ifjú, korosabb, képzettebb, ragyogóbb, igénydúsabb nők felett neki adott, felette jól esett a leánykának. Folytatott figyelmei, a nélkül, hogy tolakodó volna; hű segéde sok különnemű kellemetlen eseteknél; a szülői előtt ugyan kimondott, de még is nyugalmas és reményteli házassági szándék, mivel a leányka még igen fiatal volt, mindezek megnyerék iránta a leánykát, melyekhez még a szokás külső, s a világ által ismerteknek elfogadott viszonyok is járultanak. Oly gyakorta neveztetett menyasszonynak,

hogy végtére maga is annak hivé magát, és sem neki, sem másnak nem jutott eszébe, hogy még fontolgatásra volna szükség, midőn gyűrűt váltott volt avval, ki oly régóta vőlegénye gyanánt nézetett.

Azon nyugalmas menetelt, melyet a dolog vőn, még az eljegyzés sem gyorsítá. Mindkét részről így hagyának mindent teljesűlni, örvendettek az együttélésnek s e jó évszakot általában, mint a jövendő komolyabb élettavaszát óhajták éldelni.

Azonban a távollévő ifju a legkellőbb módon képzé ki magát, rendeltetésének érdemlett fokára hágott, haza jöve szabadsággal övéi látogatására. Egy természetes, de mégis különös módon ismét szép szomszédnéja előtt állott. A leányka ez utóbbi időkben csak nyájas menyasszonyi családérzelmeket táplált kebelében, mindennel, a mi körülvevé, egybehangzólag állott; azt hivé, hogy szerencsés s bizonyos tekintetben az is volt. Sok idő óta most először állott ismét valami ellenébe, az nem volt gyűlöletes, mert ő gyűlölésre tehetetlen lőn, sőt ama gyermekes gyűlölet, mely sajátkép csak a belső becs homályos elismerése volt, vidor bámulatban, örvendező szemléletben, kellemes gyónásban, félig akart és félig nem akart, de mégis szükséges közeledésben fejezte ki magát s mind ez kölcsönösen. A sokáiglani távollét hosszabb mulatozásokra adott alkalmat. Maga ama gyermekes esztelenség tréfás emlékezésül szolgált a felvilágosúltabbaknak, s úgy látszott, mintha azon ingerkedő gyűlöletnek legalább barátságos, figyelmes bánással kellene megjobbíttatnia, mintha amaz erőszakos félreismerésnek most már nem lehetne kimondott elismerés nélkül maradnia.

Az ifju részéről minden egy józan, kivánatraméltó mértéken maradt. Állása, viszonyai, törekvése, becsületvágya oly bő foglalatosságot nyujtának neki, hogy a szép menyasszony nyájasságát hálára méltó ajándék gyanánt vette egész kéjelemmel a nélkül, hogy annak legkisebb viszonyát venné észre magára nézve, vagy azt a vőlegény-

től irigylené, kivel egyébiránt a legjobb viszonyokban állott.

A leánykánál ellenben egészen másként volt ez. Neki úgy tetszett, mintha álomból ébredne föl. A viszály ifju szomszédjával első szenvedélye volt, s ezen heves viszály sem vala egyéb, mint szinte egy heves veleszült hajlandóság ellenszegűlet alakjában, s rá a leányka nem is emlékezett másként, mint ha a szomszéd fiút mindig szerette volna. Mosolygá amaz ellenséges keresést fegyveres kézzel; emlékezni látszott magának azon legkedvesebb érzésre, midőn a fiú lefegyverzé; képzelé, mintha a legnagyobb boldogságot érzette volna, midőn az őt megkötözte s minden, mit ártalmára vagy boszantására kezdett volt, vétlen eszköznek rémlett előtte arra, hogy figyelmét magára vonja. Elátkozá amaz elválást, siratá az álmot, melybe merült volt, szidalmazta ama huzódó álmos szokást, mely által oly nem kitünő ember vőlegényévé válhatott; ő el vala változva, kétszeresen elváltozva, jövendőre és multra, a mint venni akarjuk.

Ha valaki az ő titokban tartogatott érzelmeit kifejtheté s vele közölheté vala, nem fogta őt kárhoztatni, mert csakugyan vőlegénye a szomszéd ifjúvali egybehasonlítást nem állhatá ki, mihelyt a kettő egymás mellé tétetett. Ha az egyiktől némi bizakodást megvonni nem lehetett is, a másik a legteljesebb bizodalmat gerjeszté; ha egyikkel az ember társalkodni óhajta, a másikat társúl kivánta volna, ha ki pedig magasabb részvétre, rendkivüli esetekre eszmélt, az egyik iránt kételkedni fogott, azonban, hogy a másik tökéletes bizonyosságot nyujta. Ily viszonyokra nézve a nőnem különös veleszült tapintattal bír, s azt mind oka, mind pedig alkalma van ki is képezni.

Minél inkább táplálta magában ezen érzelmeket a szép menyasszony titkon, minél kevésbbé volt valaki azon esetben, hogy megmondja, mi a vőlegénynek kedvezett volna, mit viszonyok, kötelesség tanácslanak és parancsolnak, sőt egy másitlan szükség visszavonhatlanúl meg-

kívánni látszott, annál jobban kedvezett ama szép szív a maga egyoldalúságának s az alatt, míg a leányka egy részről világ és család, vőlegény és önigéret által oldhatlanúl kötve volt, a másról az előre törekedő ifju semmi titkot nem csinált a maga érzelmei, tervei s kilátásaiból s magát iránta csupán hű, még csak nem is gyengéd testvér gyanánt viselte, s most pedig már épen közvetlen elutazása felől levén szó, úgy látszott, mintha a leány előbbi gyermekes szelleme minden alattomi és erőszakjaival újra fölébredne, s magát egy magasabb életfokra akaratlanúl készítené, hogy kitünőbben s ártóbban munkáljon. Ő eltökélé halálát, hogy ama régenten gyülöltet, most pedig oly hévvel szeretettet, részvétlenségeért megbüntesse, maga pedig, mivel nem birandhatá, legalább az ő képzeletével és bánataival örökre egybekelhessen, s hogy az ifju ne menekedhessék az ő halálos képétől s ne szünhessen majd meg magának szemrehányásokat tenni, miért az ő érzéseit ki nem ismeré, vizsgálá s méltatta.

Ezen különös őrjöngés kísérte őt mindenhová. Titkolta azt mindenféle alakokban, s bár az emberek előtt csodálatosnak tetszett, mégis senki sem volt eléggé figyelmes vagy eszes, annak belső, valódi okát fölfedezni.

E közben barátok, rokonok, ismerősök némi ünnepek elrendelésében fáradoztak. Alig mult el nap, melyben valami új és váratlan ne készült volna. Alig volt a tájnak egy szép helye is, mely ki nem ékesíttetett és sok vidor vendég elfogadására nem rendeltetett volna el. A mi ifjú jövevényünk is ki akart magáért tenni még elutazása előtt, s az ifjú párt egy szorosabb családi körrel csólnakázási mulatságra hívta meg. Egy nagy, szépen fölékesített hajóra ültek, egyikére azoknak, melyek egy kis teremmel s néhány szobával ajánlkoznak s a szárazföld kényelmeit vízre is iparkodnak általtenni.

Hangászat között haladtak a nagy folyón tova; a társaság a forró napszakaszban az alsóbb osztályokba gyülekezett, hogy magát szellemi és szerencsejátékokban gyö-

nyörködtesse. Az ifjú gazda, ki soha sem lehetett cselekvés nélkül, a kormányhoz állott, hogy az öreg hajósmestert, ki mellette aludt volna, felváltsa, s az ébernek épen most kivántatott meg minden előrelátása, mivel egy oly helyhez közeledett volt, hol a medret kétfelől szigetek szoríták össze s az által, hogy homokpartjaikat majd az egyik, majd a másik oldalon nyujták be, veszélyes hajózatú folyamot készítettek. A gondos és éleslátású ifju révész csaknem kisértetbe jött az öreg mestert fölkelteni, mindazáltal bizott mégis magában, és evezett a szorúlat felé. E pillantatban a födélen szép ellensége jelent meg, egy virágkoszorúval hajfürteiben; levevé koszorúját, s az evező ifjura hajította.

— Vedd ezt emlékül! így kiálta.

— Ne háborgass! felelt amaz, megkapván a koszorút, most minden erőmre és figyelmemre szükségem van.

— Nem foglak többé háborgatni, s engem nem látsz innet tova.

Ezt mondván, a hajó elülső részére siete, s innen a vízbe szökött.

— Segítség! segítség! sikolta fel néhány szózat, mindjárt belefúlad! Az ifjú a legborzasztóbb zavarodásban volt. A zajra az öreg hajósmester fölébred, a kormányt kezébe akarja ragadni s az ifjú neki azt általadni, de most nem vala idő a kormány felváltására, a hajó parthoz vettetik, s ezen pillanatban, lehányván alkalmatlanabb ruháit, az ifju a folyamba rohan, és szép ellensége után úsz.

A víz barátságos elem annak, ki ismeri s vele bánni tud. Felfogá az ifjut, s ő, az ügyes úszó, uralkodott rajta. Csakhamar utolérte az elragadott szépet, megfogá őt és fölemelintvén, magával vitte. A folyam mindkettejöket hatalmasan elsodrá, annyira, hogy a szigetek, s pagony messze mögöttök maradnának, s a víz ismét szélesen és szendén kezde folyni. Most bátorodott fel az ifjú, most véve először új erőt a nyomasztó szükségben, melyben

eszmélet nélkül csak mozgonyként munkált vala; fölemelt fejjel tekinte körül, s mennyire ereje engedé, úszott egy lapályos cserjés hely felé, mely kellőn és alkalmasan nyúl vala be a folyamba. Itt szép ragadományát szárazra tevé, de benne semmi életjel nem mutatkozott. Az ifju kétségbeesés között vala, de most egy járt ösvény, mely a csalit között futa keresztül, villant szemeibe. Fölvevén újra a kedves terhet, nemsokára egy magányos lakot pillanta meg, s el is érte azt. Benne jó embereket lelt, egy ifju házaspárt. A balszerencse, a szükség, hamar kimagyarázták magukat. Mit az ifjú rövid eszmélet után kivánt vala, teljesítve lőn. Lobogó tűz világolt; gyapot paplanok terittettek egy fekhelyre; ködmenek, bőrök, s a mi melegítő vala, hamar előhordatának. A szabadítási vágy felülmúlt minden más tekintetet. Semmi el nem mulasztatott a szép, félig merevedett mezítelen test isméti fölélesztésére. Az sikerűlt is. A leányka fölveté szemeit, megpillantá a barátot s körülkulcsolá annak nyakát a maga égi karjaival. Így maradt sokáig, köny árada szemeiből s bevégzette gyógyulását.

— El akarsz-e engem hagyni, kiálta, midőn így találkozom veled újra?

— Soha, kiálta az ifjú, soha! és nem tudá, mit mondott, mit teve.

— Csak kiméld magad, veté hozzá, kiméld! őrizd magad, miattam és ten miattad.

Magára fordulván most már a leányka figyelme, észrevevé állapotját, melyben volt. De szeretője, szabadítója előtt nem szégyelheté magát; azonban örömest bocsátá el, hogy ő is gondoskodhassék magáról, mert nedves és csepegő vala minden, a mi rajta volt.

Az ifju házaspár összeszólalkozék, a férj az ifjunak, a nő a leánykának ajánlá menyegzői köntösét, mely még újdonan függe ott, hogy egy szerető pár fejtől talpig beleöltözhessék. Rövid idő alatt a két kalandor nemcsak felöltözve vala, hanem fölékesítve is. Kinézésök kedves volt,

egymásra bámultanak, midőn együvé léptek, s határtalan szenvedélylyel, de félig mosolygva még is piperéjökön, hatalmasan egymás karjaikba hullottak. Az ifjúkor ereje s a szerelem fürgesége kevés pillanat alatt teljesen helyreállíták őket s csak hangászat hibázott, hogy tánczba szökelljenek.

Vízből szárazra, halálból életre, családi körből vadonba, kétségbeesésből elragadtatásba, egykedvűségből hajlandóságba, szenvedélybe menni által s egy szempillanat alatt, a fej nem lett volna elégséges mindezt megfogni, vagy szétpattant, vagy megtébolyodott volna. Itt a szívnek kelle munkálnia.

Egészen elveszve egyik a másikába, csak idő múlva eszmélhettek a hátrahagyottak aggodalmaira, remegéseire s magok is alig gondolhattak aggodalom és remegés nélkül arra, hogyan fognak velök ismét találkozhatni.

— Szökjünk-e ? Elrejtsük-e magunkat ? mondá az ifju.

— Együtt maradunk ! mondá a leányka, az ifju nyakán csüggve.

A földmíves, ki a partra vetett hajó történetét tőlük hallá, további kérdés nélkül a parthoz sietett. A hajó jött, szerencsével evezve ; nagy fáradsággal szabadíttatott volt meg. A bennlevők kieveztek bizonytalanra, annak reményében, hogy az elveszetteket meglelik. Miután őket a földmíves kiáltás és intés által figyelmesekké tette, egy oly helyre futott, hol alkalmas kikötő mutatkozék s nem hagyván fel intésével és kiáltásaival, a hajó végre a parthoz fordúlt, s mely látvány vala az, midőn kikötének! A két jegyes szülői rohantak legelőbb is a partra, a szerelmes vőlegény csaknem elvészté eszméletét. Alig érték meg, hogy a kedves gyermekek megszabadúltak, már ezek előléptek különös öltözeteikben a cserjéből. Csak akkor ismertenek rájok, midőn egészen hozzájok értek.

— Kit látok? kiáltának az anyák.

— Mit látok ? kiáltának az apák.

A szabadúltak elejökbe borúltak.

— Gyermekeiteket, feleltek.ők, mint párt!
— Engedjetek meg! kiálta a leányka.
— Áldástokat reánk! kiáltá az ifju.
— Áldástokat reánk! kiáltának mindketten, midőn mindent elámulva látnának magok körül.
— Áldástokat! hangzott harmad ízben s ki tagadhatta volna azt még többé?

AZ ÖNCSALÓ.

Head Richardtól.

Egy londoni elaggodt s meggazdagult kalmár, hogy szabadabb levegőben tölthesse életét, húga és egyetlen leánya társaságában, nem messze a várostól véve lakást. A kereskedéssel felhagyott ugyan, de mégis minden héten kétszer némi, egy más kalmárral végzendő, foglalatosságai elhivták őt a Cytibe.

Egy cytii kalmárnak egyik tanulója heves és valódi szerelmet táplált az öreg úr leánya iránt, kinek csupán szépsége is, a nagy vagyon reménye nélkül, melyet apja reá hagyandó volt, elegendő inger lehetett minden férfikebelt szerelemre gyúlasztani. A szolga szerencséje nagy vala, mert a leányka több mint mindennapi hajlandósággal viseltetett iránta. De mindkettejök bajára, a leány apja megsejté e szerelmet, s hogy azt további egybetalálkozások ne nevelhessék, leányát húga gondos vigyázatára bizta volt, ki e bizományt oly lelkiismeretesen vélte teljesítendőnek, hogy a fiatal leánykát kimenni, vagy bárkivel szóba eredni, csak saját jelenlétében engedné. Bármi közelíthetlenné tette ezáltal szép rokonát az epedő és kétségbeeső ifjunak, az még is folyvást minden eszközt megragadott, hogy szerelme tárgyát, ha mindjárt vele nem szólhat is, legalább láthassa; s e czélból, mint valamely nyugalma-fosztott szellem, körüljárdalá, jóllehet siker nélkül, minden időben a házat, hol mátkája zár és retesz alatt tartatott.

A sors könyörült végtére mégis a két hű szerető szenvedésén s a fiatal leányka fejecskéjében egy tervet hagya támadni, melynek segéde által köztök egy szakadatlan levelezés kelhetett. A leányka következő sorokban adta tudtára kedvesének, a mit kigondolt vala, azokat egy alkalommal az ablakból hajítván le:

«Legdrágább kincse életemnek! Szerénység tartóztat elődbe festenem azon bút és nyugtalanságot, melyeket a veled mulatkozás és időtöltés hiánya bennem okoznak. Gyötrődésem annál üldözőbb, minél több ízben látlak, a nélkül, hogy hozzád jöhetnék. Azonban leleményi tehetségem nem régiben egy kis vigasztalást nyujta, mert egy utat hagyott találnom, melyen levelek által egymásnak lelkünket feltárhatjuk. Az kevés szóval ennyiből áll. Én apám selyembélletű köpönyege gallérát kissé felhasítottam és bele egy levelkét dugtam. Légy tehát szolgálatra kész iránta, mihelyt ismét uradat meglátogatja, és segéld le köpönyegét, melyet ő le szokott vetni, midőn asztalhoz ül. A gallérban az én lelkemet fogod találni s számolok rá, hogy helyette a magadét küldended el nekem, ki szeretni foglak, meddig élek.»

Azon kéj, melyet az ifjú kalmárinasnak e sorok szereztek, leirhatatlan; csupán azon terv miatti öröme haladta azt fölül, melynél fogva minden héten kétszer élte vigasztalójától s boldogsága védőjétől tudósítást venni remélhetett.

A szerelmes pár ezen fortély által a legélénkebb levelezést folytatta jó ideig, de egy találkozás utáni vágyódásuk csaknem mindent elronta. Az ifju tudniillik egy helyet jelelt ki az egybejövetelre s a leányka kiszökött hazulról, miként mátkája óhajtá, csakhogy nem észrevétlenül. Nénje jól figyelt rá, utána mene összejövetelök helyére s az ifjút, kit ismert, nála lepte, és vakmerőségeért, hogy rokonát el akarta csábítani s hogy oly szerencse után eseng, mely igen is magas egy föld férgének mint ő, a szemrehányások egész özönével elborítá, kinyilatkoztatván

neki, hogy álnok czéljai felől bátyját értesítendi, ki bizonyosan fog ellene oltalmat találni; s miután több más fenyegetéseivel annyira leverte volt, hogy az ifju sajnálhatóbb leve, mint képzelnők, a leánykával eltávozott.

Haza érkezvén az öreg úr este, húga által tudósíttatott azok felől, melyek távollétében, minden vigyázata daczára, leányával történtek. Csaknem megtébolyodott ezen közlemények hallatára az öreg s mindenki azt hihette, hogy valóban őrült, ha nyilatkozásait s beszédét hallotta volna, melyeknek mindenike dühödés jeleit hordozta magán. Leányát száz gyalázó névvel illeté, s közülök a legszelidebb is érzékenyűl sértett; feslett, csapodár, elfajult személynek szidalmazá őt, és megesküdött mindenekre: épen oly kevéssé hizelkedjék magának azt érni, hogy ő valaha e házasságba megegyezendik, a mily kevéssé volna hajlandó arra, hogy önmaga legyen kerítője, mindaddig, míg valamely bűvölés józan eszétől meg nem fosztandja; s a leányka állapotját szinte kiállhatlanná tette azáltal, hogy egyetlenegy szót sem engede önvédelmére felhozni, hanem az ajtón kirohant és őt állva hagyá, midőn épen meg akará kisérteni, hogy szép szavakkal lecsillapítsa.

Egy részről a leánykának kedves volt, hogy szorultságában némi időt nyerhetett; azonnal, mihelyt apja eltávozott, szobájába zárkozván, levelet írt kedveséhez, melyet, mint már érintve vala, a köpönyeggallérba dugott; benne lefesté, mint viselte magát iránta apja, sőt a gyalázó neveket is, melyekkel illette, s haragja egyéb kifakadásait a legpontosabban leirá.

Következő nap az öreg a leghevesb indulatok közt korán reggel fölkele és elsietett Londonba, mert nem volt nevezetesb foglalatossága, mint kalmártársával tudatni, miként boszantatik ezen vakmerő szolgától, és az, hogy haragját és epéjét a szerencsétlenre kiönthesse.

Az ifju épen nem vala otthon, midőn megérkezett s igy a kalmárnak kelle egész mértékben kiállania az öreg úr menydörgését. Egy kissé lecsillapitotta volt már,

midőn a szolga visszaérkezett, az által, hogy őt egy nem épen oly megvetendő vő gyanánt ábrázolá előtte, azt sugároztatván ki szavaiból, hogy az ifjúnak ennyi s ennyi jövedelme van jószágaiból s azon felül jókora mennyiségű pénze, melylyel szerencsét lehetend kisérteni s hogy tőle magától is, mihelyt felszabadúland, ezer fontnyi hitelezéssel fog segíttetni, mert a legnagyobb bizodalomra méltó.

E beszélkezés alatt a két barát fel s alá járdalt a tágas csarnokban, az öreg úr köpönyege pedig a beszélőszobában függött, hol ebédlettek. E körülmény alkalmat nyujta az ifjúnak visszajöttekor legelőbb is leánykája szokott közléseit a gallérből előkutatni. Könnyen gondolható, mint fájt neki s mint elszomorítá annak értése, a hogyan bánt vele apja ő miatta. A történtet ugyan meg nem változtathatá már, de eltökélé, a vett hireknek annyi hasznát venni, mennyit csak lehet.

Épen végig olvasta volt a levelet, midőn a két öreg a beszélőszobába lépett, hol a leány apja azonnal elkezdett ellene dühödni, őt csaknem kiállhatlanúl szidalmazni, koldusnak, tolvajnak, csalónak, semmirekellőnek nevezni s szemére hányni azon vakmerőséget, hogy őt egyetlenegy, több mint negyvenezer fontban öröködő, leányától meg akarja fosztani.

Az ifju sok türödelemmel hallgatá ezen szidalmakat mind végig s egész szerénységgel ezt felelte kedvese apjának:

— Ön bizonyára sok feddést érdemel, hogy engem enynyire mocskol és kisebbít, holott tudnia kell, hogy én nem kevésbbé mint ön, jó származatú vagyok és még ezen fölül született birtokos. De nem csodálhatni, úgy mond tovább, hogy ily illetlen kifejezésekben engem sért, midőn saját jó erkölcsű és erényes leányát sem kiméli s neki a leggyalázatosabb csúfoló neveket adja, őt elfajúlt gyermeknek, feslett, csapodár személynek, oly vétlenül szidván, s iránta semmi tekintetet sem tartva szentnek s

szükségtelenül mindenekre mègesküszik egybekelésünk ellen, azt nyilatkoztatva, hogy oly kevéssé fog abban valaha megegyezni, mint azt akarni, hogy saját maga legyen kerítőnk, vagy azt, hogy józan eszét bűbájolás által elvakíttatni engedje.

— Ej, az ég engem óvjon a boszorkánytól és varázslóktól! kiálta az öreg úr. Más mint szemfényvesztő ezen neveket nem hallhatá. Én leányomat így neveztem, nem tagadom. De hiszen jól van, uram. Ezentúl tudom, hogyan háríthatok el nyakamról ily kócziport. Ezen igen örvendek. Én önt mint kuruzslót birószék elébe idéztetem és reménylem, ördögi mesterségeiért nemsokára meg fog égettetni.

Az okos kalmár jó indulatból eltávoztatá szolgáját, a mint öreg barátja haragját és gyermekes dühödését észrevevé, s ezáltal amannak idő juta, hogy mátkájához irjon, azalatt pedig iparkodott barátjában az ifjú felől jobb véleményt támasztani. Ebéd után a kalmár és vendége ismét a csarnokban járdaltak s az ifju használta az alkalmat, s levelét, tudósításaival megterhelten, szokott módon a köpönyeggallérba rejté.

Az öreg úr minden kétségen kivül derék küldnök (Bote) vala, ki leánya szerelmes leveleit mértföldnyire vivé és hozta, a nélkül, hogy csak egy fillérnyi bért is kapott volna érette. Még azon nap haza érkezvén, szögre akasztá köpönyegét, miként szokta volt s húgát félrevivén a kertbe, értesité mindenről, a mi közte, barátja s a szolga között történt. Azon közben leánya kifürkészte köpönyegét s meglelvén a mit keresett, belőle megértette azon mérték nélküli felháborodást, melyet apja az ő mátkája iránt mutatott, kiről szóról-szóra megirá az ellene intézett kifakadásokat, s végül, mindezeknek megédesítésére, tréfálva elmondotta azt is, miképen apja által egész komolysággal szemfényvesztőnek neveztetett, minthogy az ellene használt méltatlan, feddő szavakat előtte felszámlálta volt.

Mihelyt az öreg úr húgával a kertből megtért, azonnal feddve és gúnyolva hevesen rátámadt leányára. A leányka ezeket felelte volt:

— Tegyen, a mit akar, édes apám, nevezzen bárminként és bánjék velem, a hogyan tetszik, bár haragját és korholásait nem érdemlem, türödelmesen fogok elviselni mindent. Csak ama derék ifjút kimélje s győződjék meg felőle, hogy ő nem koldus, nem semmirekellő, nem tolvaj, nem csaló, s még kevésbbé boszorkány, ki mint szemfényvesztő bevádlást és megégetést érdemel.

— Isten óvjon engem! mond az öreg úr elszörnyedve, saját leányomat is boszorkánynyá válva kell látnom? Tehát annyi, mint az! Ha így van, megegyezem benne, hogy mindketten egy oszlophoz kötvék, keljetek egybe s menyegzőtök napján oly örömtűz gyujtassék számotokra, milyen régóta egy házasuló párnak sem világolt.

Épen ezen szavakat írta meg a leányka az ifjúhoz s elküldé levelét másnap apja gallérában. Az ifju pontosan kezéhez vette azt, s elolvasván, várta az öreg apókat, ki épen barátjával beszélgetett, tőle elég tudósítást veendő a szolga értéke és magaviselete felől. Csakugyan oly sok jót, dicséretest halla közönségesen annak szorgalma és foglalkozásai felől, hogy bennök teljes megelégülést találna s lassanként hajlandó kezdene lenni arra, hogy jól-rosszúl nyert vejével tanácskozzék. Kevés szünet múlva vele szembe lévén, midőn ajkait megnyitni akárná, hogy az ifjút kissé kevesebb boszúsággal és elkeseredéssel, vagy az ő itélete szerint, mérséklettel szólítsa meg, amaz szavaival megelőzé, ezeket mondván:

— Vigye ön a maga irgalmatlan szándékát teljesedésre; én kész vagyok az oszlopmelletti házasságra, melyet tegnap leányának ajánlott, minthogy csupán vele fognék élhetni, örömest és teljes megnyugvással megyek vele halálra is.

Az öreg úr merő csodálkozás és bámulat volt, midőn házán kivül ugyanazt hallá ismételtetni, mit családja körében még csak néhány óra előtt mondott vala. Mihelyt bámultából kissé magához jöhetett, haragia elfojtására igy szólott az ifjúhoz:

— Mivel jól látom, hogy ezen egybekelés elősegélésére minden összeesküdt ellenem, s még a csillagzatok is harczolnak velem miatta, legyen tehát leányom az öné, azon egyetlenegy föltétel alatt, hogy engem értesitend, miként juthat ezen csodálatos tudomáshoz, ördögnek-e, vagy angyalnak segedelme által?

Az ifju válaszolt:

— Semmi rendkivüli módon, hanem csak emberi eszköz által és úton tudjuk mi meg, a mit ön jelen nem létünkben beszél. De hogy ezen eszközöket fölfedezzem, előbb igérjen ön bocsánatot annak, ki bennünket e czélhoz segit.

— Nem, azt soha nem, mond az öreg úr, szinte magánkivül dühödtében, én azon galádot inkább a kórházban megrohadni, vagy Tyburnban függni, vagy örökre elkárhozva kivánom látni, mintsem neki megbocsássak.

— Azt ne tegye, mond az ifju, méltatlanságot követend el, ha oly kérlelhetlen leszen önmaga iránt, mert ön által, egészen ön segédével esett tudtunkra, minden mozdulása, cselekedete, szava. Ön vala a mi levélhordónk és szerelmi küldnökünk, ki leveleinket híven elvitte és meghozá.

— Ég, micsoda! mint lehet ez? és bámultában nyitva maradtak ajkai.

— Hogy meggyőzzem állitásom igazsága felől, szóla az ifju, mindjárt egy levelet fogok mutatni az ön köpönyeggallérában, mely leánya szivességéből ezen este hozzám küldetett.

Ezen szavak közt kezébe vette a köpönyeget és megmutatá leendő ipának azon hasadékot, mely oly sok szerelmes leveleiket rejtegette volt.

Nehogy hosszasak legyünk, csak azt mondandjuk még el, hogy ezen fortélyos lelemény végtére az öreg úrnak magának is nagy gyönyört okozott. Ő csakhamar megkedvelé a derék ifjút, menyegzői napján az egybekelt párnak nagy mennyiségű pénzt adott s mindenét, a mivel birt, még halála előtt gyermekének és vejének hagyta.

A TESTVÉREK.

Bulwertől.

— Legelőször is, kedves Gertrúd, szóla Trevylyan a maga mátkájához, gondolj magadnak egy szép nyári napot, s képzelmi erőddel, a mit senki sem bir oly gazdag mértékben mint te — mert csak te vagy képes bennem emez isteni szikrát felvillantani — épitsd fel magadnak ama leroskadozott őrtornyokat az előkornak egész pompájában; állitsd fel újra a boltozatos folyosókat és dísztermeket, az ormokat népesitsd meg lovagokkal, tűzd ki a magas bástyákra régi leventék büszke zászlóit; végre varázsold elő magadnak, miként nyúlnak fel a szikla meredekein Liebenstein kertei, virágokkal ragyogvák a déli nap fényében.

Egy tölgy alatt, a legsürűbb pázsiton, három személy ült ifjusága virágában. Kettő közülök férfi és testvér volt; a harmadik árva leányka, kit a sternfelsi erősség irányában fekvő vár ura, a liebensteini levente, bátyja gyámnokságára bizott volt. Liebenstein vára s a hozzá tartozó jószágok nem mentek át nőágra, hanem Odónak, az árva leányka nagybátyjának, s ezen testvérek ifjabbikának, kik a pázsiton ültek, birtokai levének.

— Te koszorút kötél öcsémnek, mond az öregebbik testvér, kit Warbecknek hívtak, s az én számomra nincs egyetlenegy virágod is, kedves Leolin ?

A szép árva — mert szép vala ő, Gertrúd, mint ezen rege hősnőjének lenni kell, melyet felszólításodra be-

szélek — képzeletem álmai előtt épen ily ragyogó haja, ily bájos mosolygása, ily sötétkék, soha nem szótlan szemei voltak, mint neked — a szép árva haláltékig elpirult s összeszedvén a keblében levő rózsák legszebbjeit, koszorúvá kötözé Warbeck számára.

— Jobb volna, szóla Odo, bátyám számára cziprusból és rutából kötni koszorút, a rózsa nagyon is tündöklő virág oly komoly leventének mint ő.

Leolín szemrehányólag emelé fel kezét.

— Hagyd őt nevetni kedves húgom, mond Warbeck, a leánykára tekintve, kinek arczán változás vala észrevehető, s hidd azt, hogy a lassú víz legmélyebb.

E pillantatban az öreg levente szavát hallák, ki fennhangon Leolínt kiáltá; mert valamikor vadászatról megtért, maga körül kivánta látni a kedves leánykát, s csarnokait pusztáknak tekintette, ha ennek könnyű léptei nem szökdeltek rajtok végig s szavának kedves zengése nem idvezlette őt.

Leolín elsiete gyámatyjához, s a testvérek egyedül maradtak.

Semmi sem lehetett különbözőbb, mint Odo és Warbeck vonásaik és gondolkodásmódjok. Odo arcza az egészségnek barna szinében virult, szemei keresztülhatólag tündöklöttek, fekete haja rövid fürtökben gyürűdzött nyilt és félelem nélküli homlokán; tréfa lebegett többnyire ajkain, lépte könnyű vala, mint a havasi vadászé. Merész és szabad volt lelke, s bár némelykor az ifjukor büszke elbizottságát mutatta, magaslelkűleg érzett, s ha nem volt is kész mindenkor elkövetett ballépéseit megvallani, de midőn baráti kötelesség kivánta, nem rettegett semmi veszélyt.

Warbeck termete, bár nem vala kisebb erejű, sugarabb volt mint öcscséé; szép hosszú haja, tulajdona éjszak lakóinak, kétfelől függött le nyugalmas halvány arczán, melyen gondolatok ültek egész a borongásig komolyak. Arczvonásai szabályszerűbbek és nemesbek az Odoéinál,

ritkán változtaták a magok kifejezését. Elhatározottabb mint Odo, de kevésbbé heves; szenvedelmesb mint amaz, de kevésbbé volt szeszélyes.

Az ifjak hallgattak egy ideig, midőn őket Leolín elhagyá. Odo egykedvűleg köté fel kardját, melyet maga mellé tett volt a fűbe; Warbeck pedig összeszedte a virágokat, melyeket Leolín gyengéd keze megilletett, és keblébe rejté.

Warbecknek e tette nyugtalanítá Odót. Ajkaiba harapván, színe elváltozott, végtére pedig látszatos mosolygással imígy szólott:

— Meg kell vallani, bátyám, hogy vonzódásod a mi szép hugocskánkhoz oly magasságra hágott, melyért a rokonság alig fog kezes lehetni.

— Igaz, mond Warbeck nyugalommal, én őt úgy szeretem, hogy szerelmem felülhaladja a vérrokonságot.

— Hogyan, szólt Odo hevesen, te csak nem merészlesz arról gondolkodni, hogy Leolínt menyasszonyként vigyed haza.

— Merészlek? ismétlé Warbeck, még inkább elhalványúlva, mint természettől volt.

— Igen, én kimondám a szót! S tudd meg Warbeck, hogy én is szeretem Leolínt s én is nőül szándékozom őt venni, és meddig szablyát birok emelni, meddig lovagsarkantyúim hordozom, nem fogom őt egy versenytársnak is átengedni, még akkor sem, mondá elfojtott hangon, ha e versenytárs saját testvérem volna.

Warbeck nem felelt; egész lelke elmerűlni látszott; sokáig és vizsgálva néze öcscse arczára, végre elfordula és ment lefelé a szikláról, a nélkül, hogy többet szólna.

E hallgatásra meghökkenni látszott Odo. Ahhoz lévén szokva, hogy minden indulatinak szabad folyást engedjen, nem tudá bátyja elnémulását megfogni, jobban ismeré annak magas gondolkodását, hogysem e szótlanságot félénkségnek tulajdoníthatná. Hátha ez megvetés fogott vala lenni, hagy ha Warbeck ezen pillantatban atyjokhoz

fordúlt volna, s ott szerelmét a szép árva iránt kinyilatkoztatván, első szülötti jogára hivatkoznék. Mihelyt ezen gyanú átvillana Odo agyán, kevély léptekkel utána siete bátyjának s vállaira tevén kezét, így szólítá meg:

— Hová mégy, le akarsz-e mondani Leolínről?

— Szeret ő téged, Odo? kérdé Warbeck oly mély hangon, hogy Odo szenvedélye, bármi nagy volt is egyébiránt megszűne lobogni.

— Te elnémulsz, mond Warbeck, felelj nekem, szeret-e ő téged, és megvallották-e e szerelmét ajkai?

— Úgy hiszem, hogy szeret, dadogá Odo; de ő szemérmes, és így nem vallotta meg szerelmét.

— Elég, szólt Warbeck, most vedd el kezedet rólam.

— Maradj, mond Odo, újra fölébredvén gyanúja; maradj! csak egy szót még: te atyánkhoz akarsz menni? ő mindig többet tartott felőled, mint én felőlem; meg akarod neki szerelmedet vallani és születési elsőségeden építeni? Lelkemre és mennyei üdvösségemre tedd azt, és egyikünknek esnie kell.

— Hitvány gyerkőcze! mond Warbeck keserűen, mely kevéssé tudsz te azoknak szivében olvasni, kik valóan szeretnek! Gondolod, hogy fognám az ő kezét kérni, ha téged szeret? Azt hiszed, hogy fognék oly boldogság után esengni, mely neki csak szempillantatnyi keservet is okozna? Félre ezen gondolattal, félre!

— Tehát nem fogsz apánkhoz menni! mond Odo megszégyenülten.

— Apánkhoz? tehát őre a mi apánk Leolín szerelmének? mond Warbeck s elszakasztván magát öcscse karjaitól, ment a vár felé.

Midőn a csarnokba lépett, Leolín szava hatá meg füleit; ő az öreg leventének egy dalt énekle, melyet azon időben vadász és hadfi örömest hallottak. Megállott, hogy e kéjt, mely rá nézve mindenható vala, ne zavarja, s Leolín szép alakján függve szemei, szíve elandalodott a kebel mélyében.

Az öreg levente, vadászattól fáradottan s a leányka énekétől ringatva, elaludt; Warbeck pedig föllépvén, inte Leolínnek, hogy kövesse őt. Midőn a kertnek egy rejtettebb részébe érne, kissé tova a vártól, megfordúlt és gyengéden megfogá Leolín kezét.

— Üljünk le itt egy kissé, kedves hugom, nekem több mondani valóm van hozzád.

— S mi az? kérdé Leolín, midőn mindketten a mohpamlagon ülnének, magok alatt az ezüst hullámú Rajnát szemlélvén. Mi az, mit az enyhe Warbeck tőlem kívánhatna? Oh bár oly valami volna, minek teljesítése a szegény Leolín hatalmában állana. Mert te gyenge gyermekkorom óta szelíd és szeretettel teljes valál irántam. Gyakorta hallám beszéltetni, hogy első lépteimnek is már vezetője voltál, csecsemő ajkaimat az első szavakra te tanítgatád, s később is, midőn a heves Odo bátyám erdőkben vadak után bolyongott, te tréfáinak daczolva, hon maradál, nehogy Leolínt kínos unalom epeszsze. Oh bár meghálálhatnám ezt neked!

Warbeck elfordítá arczát; szíve tele volt s néhány perczig várakozék, meddig magát összeszedhette.

— Szép hugocskám, mond ő, azok boldog idők voltak, de csak gyermekkor idei. Más gondok s más érzelmek foglalnak el bennünket. Azonban én még mindig barátod vagyok, Leolín, s te még ezután is fogod ifju aggodalmid, ifju reményeid velem biztosan közleni, úgy-e fogod?

— Lehet-e ezt csak kérdened is? mond Leolín, s Warbeck a leányka arczára pillantván, látta, miképen, bár szemei könyekben úsztak, azokat mégis merően ráfüggeszté, s ebből megismerte, hogy ő csak testvéri érzéssel szerettetik.

Warbeck ekként folytatá:

— Elég, úgymond, most a dologra. Egykor, kedves hugom, ezen hegyeken egy öreg levente élt, kinek két fia vala és egy kedves leányrokona, ki szinte az ő palotájában lakott. Az öregebbik testvér, — de mindegy; felőle

ne vesztegessünk szót, — az ifjabbik testvér szerelmet táplált a szép árva iránt, belsőbb szerelmet, mint rokoné lehet, s félvén, nehogy elutasíttassék, bátyját szólítá meg, hogy az árvánál legyen szószólója; Leolín, mesémnek itt van vége. Nem szeretheted-e te Odót úgy, miként ő téged?

Ezalatt szemeit Leolínre emelvén, látá, hogy a szűz igen remegett s arczait a szemérem kedves pirulata futotta el.

— Felelj, úgymond, hullámzó érzéseit elnyomva; ezen virágocska, Odo adománya, nem jele-e annak, hogy ő mélyen szívedben fekszik?

— Ah, Warbeck, ne vádolj hálátlansággal, ha a te virágodat is nem hordom magammal, de . . .

— Csitt, mond Warbeck hevesen, én neked nem vagyok testvérnél egyéb, ha Odo is csak testvéred-e? Ő ifju, szép és levente. Adja isten, hogy téged megérdemeljen, midőn oly gazdag adománynyal ajándékozod meg, minő szerelmed.

— Gyermekéveiben ritkábban láttam Odót, mint téged, mond Leolín, a tárgyat kikerűlve, azért tetszett előttem nyájassága később idegenebbnek, mint a tiéd.

— Hát nem utasítod őt el? Menyasszonya léssz?

— S neked testvéred! mond Leolín.

— Az ég áldjon meg, kedves, kedves hugom. Íme testvéri csókom s ezzel isten hozzád! Odo maga hozza el neked köszönetét.

Szendén megcsókolva homlokát, elfordula s eltűnt a sürűben. Ott engede, s nem előbb, mint ott, érzelmeinek szabad folyást. Ha Leolín ezen érzelmeket megismeri, elszakadtak volna a szerelmi kötelékek Odóra nézve, mert bár a leányka szenvedelmesen szerette is ifjabbik bátyját, Warbeck boldogsága nem kevésbbé drága volt előtte.

Midőn az ifjú levente ismét magához térne, felkeresé öcscsét. Egyedül találta azt az erdőben, egymásba font karokkal egy fához támaszkodva s szemeit sötéten a földre

meresztve. Warbeck nemes szíve megindúlt öcscse szomorúságán.

— Derűlj fel Odo, mond ő, én neked jó hírt hozok. Szólottam Leolínnel, — no, csak ne lobbanj fel! — ő szeret téged, és tiéd leszen.

— Nemes, nemes szívű Warbeck! kiálta Odo, és nyakába borúlt bátyjának. Nem, nem, az nem lehet, neked régibb igényed vagyon. Én lemondok róla. Engedj meg fonákságomnak; engedj meg nekem, bátyám.

— Ne említsd többé a multakat, mond Warbeck; Leolín szerelme mentség még nagyobbakért is, mint a miket tevél; légy iránta enyhe, ő szelíd és erős. Én ismerem őt jól, mert kilestem legtitkosabb vágyait. Te hirtelen vagy, lobbanó haragú; gondold meg, mi mélyen sért ott egyetlen szó is, hol benső szerelem uralkodik. Legyen nagyobb gondod érte s érettem az ő boldogságára, mint saját magadéra; menj most, keresd fel, ő bizonyosan rád vár, hogy ajkaidról hallja azt, mi az én számból neki hidegnek tetszett.

Evvel elhagyá öcscsét, s visszatérvén a várba, ősei fegyvertárába lépett. Apja még szunnyadott volt; hozzá mene, rátevé kezét ősz fejére, megáldá magát, és elsurranva szobájába, felöltözék fegyvereibe, sisakját fejére nyomá, megcsókolta háromszor kardja markolatát:

— Ezután te légy menyasszonyom! úgymond, s elhagyván a várat, a kert elzárt ösvényein lesietett a szirtekről s elérvén a Rajnához, megszólítá a halászokat, vinnék a túlpartra. Elbujdosott Frankfurt felé egyedül, elhagyatva, de még is bú nélkül, mert Leolínt boldognak tudá.

A város víg vala és élénk, fegyvercsörgés zajolt minden szegletéből; hadi hangászat, zászlók lobogása, sisaktollak hullámzása, paripák nyerítése, minden arra látszott egyesülve, hogy a vért felizgassa és az érzékeket tüzelje. Szent Bertrand a Rajnapart hosszában tüzé ki a szent keresztet, s Frankfurt utczái bizonyíták, mi foganatos következéssel.

Ugyanaz nap fölvevé Warbeck a keresztet s beiratá magát Konrád császár leventéi közé.

Most egy kis időszakaszt által kell szöknünk, melynek lefolyta után sem voltak még Odo és Leolin egybekelve. Mert hálaérzésének első kilobbantakor Odo kinyilatkoztatá azon diadalmat, atyjának és Leolínnek, melyet Warbeck maga szenvedélyein vett vala; s Leolín ezen belsőleg megindúlván, nem akart megegyezni, hogy egybekelésök siettessék.

— Ne sértsük meg legalább őt egy sietséges ünneppel, s engedjünk neki időt reá, hogy körülnézvén azon magas szépségek közt, kiket idegen országokban bizonyosan lelni fog, elfelejthesse, hogy egykor szerette azt, ki most a te mátkád, Odo.

Az öreg bajnok megdicsérte ezen gyengéd érzést s maga Odo sem mert érzései első hevében ellenmondani. S így elvégeztetett, hogy az egybekelés az év végén történjék.

Hónapok forgottak el s Odo homlokát komorság lepte meg. Kirándulásaikor barátai víg seregében a szomszéd városokba nem halla másról, mint a keresztesek vitézségéről s azon tiszteletről, melylyel a szent föld hőseit minden udvarok illették, azon veszélyekről, melyekben éltök forgott, azon vállalkozó merészségről a népekben, melyet mindenütt gerjesztének. A szerelemdalnokok és papok nem hagyák e tárgyat meghűlni; s azoknak híre, kik a szent hadba mentek, intésül s kedvetlen érzésül szolgált az itthon maradt fiatal leventékre nézve.

— S az én bátyám ily élénk és dicsőséggel teljes pályán áll, mond a nyugtalan Odo, azalatt, hogy én, kinek karja szinte oly erős, szíve oly merész, itt sohajtással hallgatom buzdító regéit és balgatag danolgatásait egy elárvúlt hajadonnak.

Szíve magasan dobogott ezen szavaknál, mert már a szelíd Leolín szerelme unodalmassá kezde előtte válni. Talán, mivel már nem vala versenytárs legyőzendő, elaludt heve; talán titkon boszantá büszke lelkét, hogy

bátyja felülhaladta nagylelkűségben, habár ő azt szerelmi szerencséje által elhomályosítá is.

A szegény Leolín, ki arra vala rendeltetve, hogy magát Odo jegyesének nézze, egész szívét általadá mátkájának. Vad indulata, komor szépsége, merész lelke, megnyerték a leány szivét s egyszersmind félénk tisztelettel tölték el iránta. Ingatag lényében a remény és félelem nyugalomtalan rugói valának elrejtve, melyek a felindúlt szerelem következményi. Nevekedő aggodalommal szemlélte a változást, mely Odo lelkében végbement, de okát ki nem találhatá. «Én bizonyosan nem bántottam meg», gondolá.

Volt Odo társai között egy, ki rajta különös hatalommal birt. Ő ama titokteli templomvitéz-rend hőseinek, kik egy időben oly nagy hatalmat gyakorlottak az emberi indulatokon, volt egyike.

Nehéz és veszélyes seb, melyet egy angol leventével történt viadala közben kapott volt, kényszerité a vitézt Frankfurtban mulatni s elmaradni a keresztes hadtól. Lassú gyógyulás alatt biztos társalkodásba ereszkedett Odóval, és lakját a liebensteini várban vévén, elbájoltatott Leolín szépségétől. Örökre tiltatván esküje által a házasságtól, a szerelem minden kicsapongásainak általadá magát, s nem kételkedett, hogy ha az ifju leventét jegyesétől eltávoztathatja, új diadallal fog kevélykedni, azon sok mellett, melyeket eddig is már nyerni szerencsés vala. Azért lefestegeté álnokúl az ifjúnak a szent ügy bájait; s el nem mulasztá mindenek felett lángoló szavakkal magasztalni azon szépeket, kik a buja napkeleten a kereszt vitézei iránt kegyök legnagyobb mértékét bizonyítják. Jegyajándékok, Rajna szegény hegyes vidékein ismeretlenek, vannak ily szépeknek kezével egybekötve, s egy fejedelmi kisasszony elnyerése sem igen magas czél oly hősnek, ki országokat képes nyerni.

— Nekem, mond a vitéz mellé vetve, — ily remények örökre oda vannak, de téged, ha még jegyben nem volnál, bizonyosan rendkivüli szerencse fogna idvezleni.

Ilyetén előtükrözések által Odo nagyravágyása folyvást feszületben tartatott; s ezek azt eszközlék, hogy előbbi kábaságán mindinkább nevekednék boszúsága s azon egyetlen vigasztalódás, mely Leolín ártatlanságában s szerelmében létezett, előtte csömörletessé lőn.

Egy este az idő viszontagságai ellen egy szerelemdalnok kért menedéket a liebensteini várban. Az öreg bajnoktól nyájasan fogadtatván, ő a vendéglő szivességet művészi ügyességével kivánta meghálálni. Énekle a vadászatról, s az ebek felriadának, melyek a tűzhelynél feküdtek; énekle a szerelemről, s Odo, békételen álmait feledve, Leolín mellé vonula s lábaihoz borúlt. Hangosban és nagyobb hévvel zendűlt meg a mester éneke, csatákat magasztaló dalra fakadva; zengé a keresztvitézek tetteit, elmerűle az ütközet tolongásaiba; paripája nyeríte, trombitái harsogtak, s az ember szinte hallani vélte énekében a fegyverzajt. Midőn a legmerészebb leventéket előszámlálná, hangosan és leghangosbban zendűlt meg ajkairól a Warbeck neve. Háromszor szabadítá ő meg a császári zászlót; két paripa esett el alóla, s ő mindkettejét a legvadabb ellenségek testeivel borítá be; szelíd ő a hadi sátorban és rettentő csaták közepette; előbb feledheti dalnok a maga mesterségét, mint Rajna a liebensteini hőst. Az öreg bajnok felszökött székéről; egész tetemében megrendítve szorítá meg Leolín a vándordalnok kezét.

— Beszélj! úgymond egyik, s láttad-e őt? él-e? tiszteletben van-e? kérdé a másik.

— Én magam jöttem meg nem régiben Palæstinából, tisztelt bajnok s nemes szűz! válaszolt a hárfás. Láttam a vitéz liebensteini leventét Konrád császár jobbján. S ő, szép kisasszony, az egyetlenegy levente volt, ki irígység nélkül csodáltatott, kin nem vala homály. Ki veszteglene tehát dicstelenül, folytatá a szerelemdalnok tovább, újra megillentve húrjait, a fegyvercsarnokban? Nem fuvallnának-e felé gyalázatot őseinek zászlói? Nem fogna-e min-

den kiáltás, mely Palæstina fenyérein felriad, lelkében szégyent ébreszteni?

— Úgy van! kiálta Odo hirtelen s atyja lábaihoz borúlt. Te hallod, a mit bátyám teve, s elaggott szemeidben örömkönyek reszketnek. Megbecstelenítsem-e rozsdaette kardommal öreg napjaidat? Nem, engedd meg, hogy én is, bátyámhoz hasonlólag, elmenjek a kereszt daliáival.

— Nemes ifju, mond a hárfás, belőled a vitéz Warbeck szelleme beszél. Hallgasd meg őt ősz bajnok, hallgasd meg a jeleset.

— Az ég szava zeng hallhatólag esdekléseiből! mond a templomvitéz ünnepi hangon.

— Fiam, válaszolt az ősz, remegő kézzel emelvén föl Odót, hogyan lehetne nekem buzgalmadat rosszalni? De Leolín? A te jegyesed?

Halványan, mint képszobor, kétkedve, ha vajjon halló érzékei értették-e valóban azon kegyetlen szókat, melyeket mátkája mondott, álla ott az árva. Nem szóla s lélekzete elakadt; visszatántorodék székére, s szemei a földre meredtek, míg végre nagybátyja szavaira büszkeség és gyöngédség fölébreszték őt az ámulatból.

— Én, bátyám? Könyörögjek-e én Odónak itt maradásért, ha vágyai távol hívják?

— Ő visszatérend, nemes szűz, dicsőségben, mond a hárfás; de Odo nem szóla többé. Leolín érzékeny hangja keresztülhata szivén; némán ült le ismét, Leolín pedig mellé lépve ezt sugá:

— Tégy úgy, mintha én nem volnék, s elhagyá a termet, hogy szivével tanácskozzék és sírjon.

— Én egybekelhetek vele, mielőtt eltávoznám, mond Odo hirtelen, midőn később ugyanazon estve a templomvitéz szobájában ülne.

— Igen, természetesen! s a fiatal nőt első hétben elhagyni nehéz kisértés! felelt a vitéz.

— Jobb úgy, mint annak veszedelme, hogy soha őt

sajátomnak ne nevezhessem, gondolá Odo. Drága, kedves, szeretett Leolínem!

— Kétségkivül ő érdemli a legnagyobb áldozatot is tőled; bizonyosan az nem csekély áldozat, ha te éveidben és nagy reményeiddel minden részvétről lemondasz, melyet azon nemes hajadonok között támasztani képes léssz, kiknek ismeretségébe jutandasz. Hah! micsoda pillantatok fognak Konstantinápolyban az erkélyekről rajtad függeni, s hányan fordúlnak el majd tőled, nem kivánva felőled többé semmit is tudni, ha meghallják, hogy te Odo vagy, a nős Odo. Nem, férfiú! bármi nagy szüksége van is a szent keresztnek bajnokokra, én eléggé barátságos vagyok neked azt tanácslani, hogy nősülve maradj itthon, békében s vadászva, feledd el a hadi fáradságokat, melyektől a szerelem nagyravágyásit akarod elkülönzeni.

— Szeretném tudni, mi volna legtanácsosabb? mond Odo határozatlanúl: Bátyám, hah! hát örökké fentebb ragyogjon-e ő, mint én? De Leolín, mi aggodalomban leszen ő! ki bátyámról én értem mondott le!

— Te vétked volt-e ez? mond a hős vidáman. Az még gyakrabban is megtörténhetik, hogy mások elébe fogsz tétetni. Ez oly bűn, melylyel a lelkiösméret könnyen megbékülhet. Aludj reá Odo; az én szemeim beragadnak.

Következő napon fölkeresé Odo Leolínt s ajánlá neki elutazta előtt az egybekelést, de ajánlatát oly hüledezve tevé, kivánatai oly kéteseknek mutatkoztak, hogy Leolín bántva, sértve és boszantva érezvén magát hidegsége által, az ajánlatot visszautasitá, s ott hagyá őt, hogy könyeit ne lássa, de ekkor — ekkor ismét megbánta, hogy igazságos haragját mutatta.

De Odo, ki ügyekezett, hogy lelkiösméretét azon véleménynyel töltse el, mintha a bűnsúly csupán és egyedül Leolín részén volna, e közben készületeket teve leventei pályájára. Tele azon kivánattal, hogy bátyját meghomályosítsa, nem úgy indúlt el, mint Warbeck, egyedül és

kiséret nélkül, hanem minden lovagait, minden pénzt, melyet sternfelsi uradalma adhatott, magával vivé s Frankfurtban egy meglehetős sereget vezérelve jelent meg.

A templomvitéz, ki betegsége visszaesését vette ürügyül, hátramaradott, azt igérve, hogy Konstantinápolyban, mely császári fővárosról oly dicséretekkel emlékezett volt, vele egybetalálkozandik. Azonközben pedig minden hatalmában álló eszközt használt, hogy a szerencsétlen árvát vigasztalja s magát előtte kellővé tegye. De a leányka egyszerű szerelmének hatalma erősebb volt, mint minden ő csábjai. Hiában magyarázgatá kétségeit Odo iránt, ő nem hallgata mindezekre. Hiában ügyekezett fülébe sugdalni bájolás, hizelgés s ének legenyhébb hangjain, ő figyelmetlenül fordúlt el tőle; végre pedig elunván ezen hódolatokat, melyek oly kevéssé hasonlítának az Odóéihoz, elzárkozék szobájába, s búsongva emlékezett mátkájára, ki őt elhagyá.

A vitéz eltökélé most sötétebb fortélyokhoz nyúlni, hogy a leánykán hatalmat vegyen, de szerencsére a rend nagymesterétől parancsot vőn, hogy egy igen nevezetes ügyben ***-be menjen haladék nélkül, s így a szerelmi szenvedélyt benne egy hatalmasb, a nagyravágyási nyomá el. Ő elmene, magányban hagyva a liebensteini várat, mely, mivel nem pezsge többé Odo vidám társaitól, a legháborítatlanabb magánynyá vált.

Ezalatt Warbeck tetteiről elszárnyala a hír az öreg bajnok és Leolin füleibe, Odo felől azonban hallgatott. Róla semmi tudósítás nem jöve, s ezáltal a gyengéd árvának szerelme örök aggodalom által tartatott lobogásban. Végtére megholt az öreg bajnok, s a szűz egészen magára hagyva látta magát.

Egy estve, midőn szobanőivel a teremben ülne, lódobogás hallatott a vár külső kapuja előtt; megriadt a kürt s a belső és külső nehéz kapuk egymás után felnyiltanak, s egy szálas deli levente, a nyugoti bajnokok veres

keresztű palástjában a terembe lépett. Megálla egy kissé az ajtónál, mintha érzéseinek súlya nyomná el, s azon pillantatban karjai közé ölelte Leolínt.

— Nem ismersz-e többé Warbeck bátyádra? kérdé a levente, letéve sisakját; s Leolín rápillanta a méltóságos homlokra, mely Odóéhoz oly kevéssé hasonlítva, a szűz jelenlétében örökké felhőtlen és változat nélküli volt.

— A háború ideiglen fölfüggesztetett, mond Warbeck. Hallottam, hogy atyám megholt s így hazajöttem, zászlómat a csarnokba függeszteni s napjaimat nyugalomban élni le.

Az idő s tábori élet Warbecknek arczain hagyák nyomokat; szép haja, melynek színe megsötétűlt, hátra simúlva halántékáról, egy sebhelyet hagya látni, mely által azonban az arcz szépsége inkább nyert, hogysem veszíte, azon arczé, mely mindig nemes és bajnoki vala. De a nyugalom, melyet hajdan mutatott, szomorúság színét ölté magára. Kevesebb beszédű vala, mint hajdan, s bár szinte annyit mosolyga, mint egykor, de mostani mosolygásán gondolkodás volt, és szelidségéből el volt tűnve a szenvedély. Úgy látszott, hogy benne a szerelem, melynek oly korán akadályok állottak elébe, le vala győzve; nem volt azonban az emlékezet hűsége, mely által Leolín neki kedvesebb volt mindennél, s mely nem hagyá a lelkébe vésett képeket elenyészni.

Leolín ajkai reszkettek Odo nevére, de egy bizonyos visszaemlékezés elfojtá aggodalmát. Warbeck siete kérdéseit megelőzni.

— Odo jó egészségben volt s Konstantinápolyban tartózkodott, mond ő. Ott időze oly sokáig, míg a keresztháború elvégződött, részvétele nélkül; kétségkivül vissza fog térni nemsokára. Egy hónap, egy hét, vagy tán csak egy nap, s oldaladnál fog mulatni.

Leolín kimondhatatlanúl vigasztalva érzette magát, de úgy látszott, hogy még valami megfejtetlen maradt. Miért mulata ő, ki úgy égett a kivánságtól a szent koporsóhoz

meheteni, oly sokáig Konstantinápolyban? Leolín csodálkozott, sejtések ébredtek benne, de nem mert tovább tudakozódni.

A nemes lelkű Warbeck eltitkolá előtte, hogy Odo a mulatkozás henye és hivalkodó életét élte; hogy gazdagságait a görög császári udvarnál tékozlotta, s nagyravágyása csak azon vad tervvel foglalatoskodott, hogy ama messze égöv alatt egy herczegséget alapítson; oly vállalat, melyet a normanni kalandorok vakmerészsége a század bódorgó leventéi elébe igen csábítólag tükrözött.

Bátya és húg megújíták régi barátságokat, s Warbeck szilárdúl hitte, hogy az nem egyéb barátságnál. Együtt sétáltanak a várkertben, hol egykor gyermekévöket együtt enyelegték volt el; ott ültek ismét a zöld gyepen, hol hajdan virágkoszorút fontak; letekintettek a Rajna örök tükrére — ah! bár a folyam éltök kora tavaszának vidámságát tükrözhette volna vissza!

Warbeck komoly és szemlélődő lelkét nem elégíté ki annyira a hadi dicsőség, hogy ne keresse a fölemelkedésnek ama nyugalmasabb forrásait, melyeket napkelet bölcsei találtak fel. Ő messze országokban a bölcseség forrásából ivott, s ama vizsgálódásnak adá magát, mely a kereszthad gondolkodóbb bajnokai által éjszaknak tudományt hozott az utódok felvilágosulására. E szerint Warbeck nem igen hasonlított a környék többi várbirtokosaihoz; ő nem hivta meg azokat ivócsarnokába, nem vőn részt tobzódásaikban. Sokszor késő éjszakán, ama toronyból, mely most omladék, csillámlott le magányos lámpája csendesen a hatalmas folyamra s egyedüllétét csupán deli huga jelenléte és éneke zavarák meg némelykor.

Hónapok tűntek el, s egyszerre egy bizonytalan, borzasztó hír jöve a liebensteini várba. Odo megjött, úgy mondák, szomszéd sternfelsi várába; de nem egyedül. Egy meglepő szépségű s csaknem királyi gazdagságú görög menyasszonyt hozott magával. Leolín első volt, ki

a hírnek ellenmondott; s Leolín volt nemsokára az egyetlenegy, ki a hírnek nem ada hitelt.

Vakítólag tündökölt nyári délnap fényében a címeres hősök serege; távolabb föl a meredek hegynek ment a lovagcsoport és a szolgák; a nevetés és vidám dalok visszhangja behallott Liebenstein magányos tornyaiba. Odo vitte haza a sternfelsi várba görög menyasszonyát.

Még azon éjszakán fényes lakoma tartatott Odo várában. Fáklyák világítának minden ablakból s harsány zene hangzott szakadatlanúl át Liebensteinba.

Napkelet drágaköveinek fényétől körülragyogva ült Odo oldala mellett a görög hölgy. Sötét hajfürtei, villámló szeme, arczának hazug színe elvakíták a vendégek szemeit. Balra a templomvitéz ült.

— A szent keresztre mondom, szóla a vitéz vidor hangon, de keresztet vetve magára, ma elrémítjük a baglyokat Liebenstein mogorva tornyaiból. Lesz dolga komor bátyádnak, Odo hős, hugát vigasztalni, ha látja, mi gyönyörű életet fogott vala veled élhetni.

— Szegény szüzecske! mond a görög nő színlett szánattal, kétségkivül most megbékülend avval, kit előbb elutasíta. Mondják, hogy ő tűrhető külsejű bajnok.

— Hallgass! mond Odo elmerülten, egy nagy pohár bort ürítve.

A görög hölgy ajkaiba harapott és jelentőleg tekinte a templomvitézre, ki e tekintetet azonnal viszonzá.

— Semmi egyéb nem, csak oly szépség mint a tiéd oldozhat fel bűnömtől, szóla Odo, menyasszonyához fordúlva és szenvedélylyel szemeibe nézve.

A görög hölgy mosolyga.

A lakoma vígan folyt; a nevetés mind hangosabb lőn, a pohár sebesebben kezdett keringeni, midőn Odo szemei az asztal végén egy idegent pillantának meg, kinek termete főtől talpig köpönyegbe volt burkolva, arcza pedig mélyen elfátyolozva.

— Istenemre! mond Odo fenhangon, ez alig illik

lakománkhoz. Nem tetszenék amaz idegennek magát velünk megismertetni?

E szavak minden szemeket az idegen alakra függesztének, s kik hozzá közelebb ültenek, észrevevék, hogy az remegett; de csakhamar fölemelkedék helyéről s lassan, de igen sok kellemmel, a görög hölgy mellé lépett s egy virágfonadékot teve mellé.

— Ez igen egyszerű adomány, magas hölgy, így szóla oly édes hangon, hogy a legdurvább vendéget is megindítá; de ez mindenem, a mivel szolgálhatok, azonban Odo levente menyasszonya nem maradhat tőlem ajándéktalanúl. Legyetek mindketten szerencsések!

E szavak után megfordúla az alak és ellebegett, mint árnyék, a díszteremből.

— Hozzátok vissza nekem ez idegent! kiálta a görög nő, midőn meglepetéséből magához jött. Húsz vendég szökött fel, hogy parancsát teljesítse.

— Nem, nem! mond Odo, nyugtalanúl intve kezével, meg ne illessétek őt! Éltetekre parancsolom, hagyjatok békét.

A görög hölgy lehajtá fejét a virágok fölé, hogy boszúságát elrejtse, s a fonadékból egy eltörött gyürűnek fele esett ki. Odo azonnal ráismert a kincsre, ez azon gyürű fele volt, melyet Odo jegyesével eltört vala. Ah ily jelre nem volt szükség Odót meggyőzni, hogy amaz annyi kellemmel dús alak, ama megható szózat, ama gyengéd érzelmet jelentő tett, amaz ajándék, s azon áldó kivánat csupán és egyedül az elhagyott és megbocsátó Leolintól származhatott.

Warbeck azonban felindúlt szívvel járdalt fel s alá liebensteini toronyszobájában. Mély, kiirthatatlan harag öcscse alacsonyságáért s lángoló drága remény váltak egymást keblében. Most vallá meg magának, hogy csalódott, midőn szenvedélyét kiholtnak hitte; volt-e most már akadály, hogy Leolinnel egyesüljön?

Ama gyengéd érzelemnél fogva, melyet a szerelem

lehelt szivébe, nem mert a szűz előtt nyilatkozni s még kevésbbé Odo méltatlansága felől szólni. Érzé, hogy Leolínnek mindent más úton kell tapasztalnia s mégis égett a vágytól magát lábai elébe vetni.

Midőn ezen egymással ellenkező gondolatokkal tépelődnék, heves zörgés ijeszté föl; felnyitá szobája ajtaját s Leolín szolganői rohantak be sápadtan, ijedten és zokogva. Leolín egyetlenegy szobaleánynyal ment ki a várból, senki sem tudta hová. De az nemsokára értésükre esett. A sternfelsi fényteremből sötét és komor éjszakán átvándorolt a völgybe, hol a bornhofeni apáczaklastrom az elcsüggedett és szorult sziveknek az úr oltáránál menedéket nyujtott.

Másnap virradatkor Warbeck már a klastrom kapujánál állt. Ő látta Leolínt. Mily változást okozott a szenvedésnek egyetlenegy éjszakája a szűz arczain! azon arczokon, melyek Warbeck előtt tükrei voltak minden kedvesnek. Karjaiba zárta őt, zokogott, kérte, mint csak a szerelem kérhet; esdeklett, ne vessen meg oly szívet, mely őt soha egy gondolattal sem bántotta.

— Oh Leolín, mond ő, nem mondtad-e egykor, hogy gyermekéveid ezen karok ápolták, hogy szavaim kora aggodalmidat eloszlaták? Oh bizzál bennök még egyszer és örökre! Oly szerelemtől, mely elhagya, fordúlj ahhoz, mely örökké érted lángolt.

— Nem, válaszolt Leolín, nem! Mit mondanának a leventék, kiknek te kevélysége vagy, ha egy eljegyzettet és elutáltat vennél nőül, ki esztendeig más után várakozott, s neked csak egy mástól elhagyott szívet adhata. Nem, és ha te egy ily neved ellen elkövetett vétség iránt engedékeny tudnál is lenni — miként tudom is, hogy az vagy — megosztott szívet és megbántott lelket hozzak-e én hozzád? A búval kelljen-e neked és ne az örömmel egybekelned? És sohajtások, soha nem csillapodhatók, és könyek, el nem száradhatók, legyenek-e menyasszonyod egyedüli hozományai? s mind ez neked-e, kit az élet minden áldásai illetnek? Nem, felejts el engem, felejtsd

el szegény Leolinedet! Neki semmije sincs számodra, csak imádsága.

Hiában mondott ellent Warbeck, hiában hozott elő mindent, mit szenvedély és igazság mondhatott, a földi szerelem rugalmi erei megtágultak Leolín szívében; eltökélése rendíthetlen volt. Kiszakasztá magát Warbeck karjai közül s a klastrom kapuja borzasztólag csikorogva bezáródék utána.

Egy új s komoly indulat fogá el most Warbecket; természeténél fogva szelid és enyhe, ha felingereltetett, a harag, mint nyugalmas lelkekben szokott, erős gyökeret fogott benne. Leolín könyei, szenvedése, a vele elkövetett méltatlanság, türékeny maga-megadása, bánata, mely már jeleit képére nyomá, mindezek boszúra kiálták őt.

— Ő árva, úgy mond elkeseredve, nincs gyámola, ki pártját fogná, ha én elhagyom. Apám gyámsága ifjúkora felett, az én törvényes örökségemmé vált. Mit teszen, ha elpusztítója nekem testvérem is? Ő Leolínnek ellensége! Nem roncsolta-e össze a leány szívét? Nem döntötte-e őt síriglan tartó búba? És mely szemtelenséggel! Itt nincs ürügy a mentségre! Zsoldos tetszszolgákkal lakmározott egybekelte ünnepén hites jegyesének füle hallatára, szeme láttára. Elég, az idő megérkezett, melyben egykori szavának: «Egyikünknek esnie kell!» teljesedésbe kell menni.

Így szóla s kardját félig kihúzván hüvelyéből, ismét visszataszítá azt és ment egyenesen hazafelé. Patkódobogás és kürtök riadalma hatá meg füleit útközben; a sternfelsi nászsereg, hiú öröm között, vidoran ment ki vadászatra.

Még azon estve egy fejtől talpig felczímerezett levente a sternfelsi fényteremben Odót, a vár urát, liebensteini Warbeck nevében, párviadalra hivta ki élet s halálra. Még a templomvitéz is megborzadott egy ily természetlen kihivásra; de Odo fölemelé, mélyen elpirúlva, az odavetett keztyűt, s a viadal helye és ideje elhatároztatott. Megelégületlen és boszúval teljes lévén önmagára Stern-

fels ura, vad örömtől volt elragadtatva; vágyton vágyott kétségbeesett indulatjait, ha mindjárt saját testvérén is, kiönteni. Különben is irigy lelke nem tudá bátyjának rényeit és dicsőségek között szerzett hírét megbocsátani.

A mondott időben viadalra készülten ott állott a két testvér egymás ellenében. Warbeck sisakja föl vala nyitva, lelkének egész nyugalmas komolysága homlokán ült. Odo ellenben, ki inkább bátyja kezének, hogysem arczának akart daczolni, leereszté sisakját; mellette a templomvitéz álla keresztbe tett kezekkel. Gúnyoló szelleme szerette vizsgálni az emberi szenvedélyeket. Alig harsant meg az első trombitafuvat, a küzdhelyen egy harmadik személy is jelent meg a borzasztó viadalra. Egy ily váratlan történet hírének el kelle jutnia a bornhofeni klastromba is; s most párosan szemléltettek a szent oltár szűzei közelgeni; a pánczélos vitézek helyet engedének, a klastromi nők pedig szőrköntösben s befátyolozott arczczal egész a korlátokig jöttenek. Ezen pillantatban egyike az apáczáknak elhagyá többi testvéreit és méltósággal lépve jött s megállapodék a harczhoz készülő két bajnok közt.

— Warbeck, úgy mond, oly tompa hangon, hogy a liebensteini hős szíve csaknem elmerevült keblében. Warbeck, így akarod-e te irántam szerelmedet megbizonyítani? s így-e gyámnoki tisztedet teljesítni, mely apád halála után a születlen árva felett reád maradt örökül? Gyilkossággal terheltessék-e el az én lelkem?

E kérdésnél megállapodott, s mindnyájan, kik hallák, borzadva némúltak el.

— Egyiknek megöletésével a másik keze által, ki amannak testvére? Távozzál Warbeck! Én parancsolom!

— Elfelejtsem-e gyalázatodat, Leolín? kérdé a liebensteini levente.

— Gyalázatomat? Az engem istenemmel egyesíte, az rég el van feledve s nem is létezik többé. A föld elhagyott engem, de az ég karjaiba vett, s haraghatom-e e válto-

zásért? És te Odo — itt reszketni kezdett Leolín szava — nem halloḍ-e lelkiösméreted szavát? Azáltal akarod-e a tőlem elrablott reményt kipótlani, hogy lelkem üdvességét sérted meg? Reménylhetnék-e én nyomorú isten irgalmát, örök vigasztalást, ha kardod által bátyád miattam esnék el? Odo, én megbocsátottam neked, s téged és a hozzádtartozókat megáldám! Te egykor talán szerettél engem, emlékezzél meg róla, mint szerettelek én, és tedd le fegyvered.

Odo szemei a fátyolra meredtek, mely előtte lebegett. Miként tanúlt meg a szelid Leolín így parancsolni? Bátyjához fordult; érzette a nyomort, melyet mindkettőjöknek okozott; kardját a földre vetvén, letérdelt Leolín lábaihoz és megcsókolá köntösét, oly áhítattal, miként egy imádkozó a szentét.

A varázs, mely a férfiakat köröskörül leköté, feloldódott, szerencsekivánat és örömhangjai riadtak fel.

— És te Warbeck? mond Leolín, azon hely felé fordúlva, hol a liebensteini hős mozdulatlan és büszkén állott.

— Ellenszegűltem-e én valaha akaratodnak? mond Warbeck szelid hangon és kardja hegyét a földbe szúrá. S mégis Leolín, mond utána vetve s térdelő öcscsére mutatva, s mégis te már is jobban meg vagy boszúlva, mint az ezen vas által történhetett volna.

— Meg vagy, meg vagy! kiálta Odo, mellére ütve; s Warbeck csendesen, nem figyelve a sokaságra, mely előtte kitért, elhagyá a helyet.

Leolín nem szólt többé; az ő isteni küldetése sikert ért. Sokáig és kémlelve nézett a liebensteini hős deli alakjára, s végtére csendes sohajtással Odo felé fordúlva:

— Ez utólszori találkozásunk e földön, úgy mond, béke mindnyájunkkal!

Épen oly méltóságos és el nem csüggedett tekintettel mint jöve, ment szűz testvéreihez vissza, s hasonló bucsújárattal tértenek az apáczák a klastromba. Egy férfi sem

volt jelen, ki ne lett volna kész Leolín előtt térdre esni. Még a konok templomvitéznek is dobogott megrezzent szíve.

Odo újra belelöké magát százada durva, dőzsölő életmódjába. Egy éj mint a másik: s vára vendégekkel volt telve s fáklyavilágította termei ma úgy, mint tegnap, leragyogtak a nyugalomban ömlő Rajna habjaira. A görög hölgy szépsége, Odo gazdagsága, a templomvitéz híre, minden leventéket ide gyűjte közelről és távolról. Soha sem láttak még a Rajna partjai vendégszeretőbb leventét sternfelsi Odónál. De az ő lelke a vigalmaknak közepette mogorva volt, s a lakomák csak azért voltak előtte némi becsben, hogy lelkiösmérete furdalásait enyhítették. Azonban csakhamar egyesült a rágalomnyelv az irigy csevegéssel, hogy beleavassa magát a sternfelsi levente pompás szerelmébe. A szép görög asszony megunta volna férjét, úgy mondának, és másokra pazarlaná mosolygásait; ki ifju és szép, kegyesen fogadtatnék a várban, s nevezetesen, hogy a templomvitéz iránti tisztátalan szerelem nem is titkoltatnék. Csupán Odo nem tuda ezen hírek felől; s bár ő hanyag kezde lenni hölgye iránt, de a vitézzel még mindig a régi bizodalmas viszonyban állott.

Déli idő vala s a görög nő szobájában ült gyanított kegyenczével. Napkelet gazdag illatai egyesülve virágok páráival s több más eddig ezen éjszaki partokon nem ismert buja fény a szobának enyhe, ellágyító alakot adának.

— Mondom neked, szóla a hölgy felindúlva, én láttam őt, midőn téged kilesett és kihallgata, midőn magában beszélt és tőrének markolatával játszott. Jobb, ha szökünk, mielőtt még nem késő, mert boszúja rémítő volna, ha felingereltetnék. Ah! miért hagytam én el valaha hazámat, hogy ezen vadon partokra jőjek? Ott a szerelemnek nem kell öröknek lennie, s az állhatatlanság nem halálraméltó vétek.

— Csitt, kis kedves, mond a vitéz enyelegve, te nem ismered a leventék bohó törvényeit. Gondolod, hogy én

egy lovagi várból tolvajként éjjel elszökhetném? Bizonyára ily gyalázatot még ezen veres jegy sem takarhatna el. Ha attól remegsz, hogy komor férjed gyanakodik, úgy váljunk el egymástól. A császár hirnököt külde Frankfurtból hozzám. Mielőtt beestveledném, én már útban vagyok.

— S én akkor ezen vadoncz boszújának egyedül maradjak kitéve? Ez a te bajnokiságod?

— Ne csevegj úgy össze-vissza, válaszolt a vitéz. Mihelyt gyanújának tárgya távol leszen, te női fortélyaiddal megszelidítheted a féltékeny ellenséget. Azt véled, hogy nem ismerlek, Glycera? Te minden férfit meg tudnál csalni, csak engem nem.

— S te kegyetlen! el akarnál engem hagyni? kérdé a hölgy sírva, hogyan élhetnék én nélküled?

A hős mosolyga.

— Sírhatnak-e ily szemek a nélkül, hogy vigasztalót leljenek? De élj boldogúl, engem nem szabad nálad találniok. Holnap elutazom Frankfurtba; mi fogjuk egymást látni.

Alig lépett ki a vitéz, felkele a görög nő s alá és fel járdalt a szobában, s így szóla magában:

— Önző, önhasznát vadászó! hogyan is bizakodhatám benne valaha? De nem vagyok-e én elég bátor egyedül is Odónak daczolni? Bizonyosan az ő léptei voltak, melyek bennünket tegnap megháborítottak. Igen, én el fogok szökni, s találandok férfit mindig, ki kalauzom leszen.

Összecsapkodván tenyerét, egy apród belépett. Glycera pedig székbe veté magát és keservesen sírt.

— Miért sír az én kedves úrnőm? kérdé az ifju, van-e valami Konrád szolgálatában — szolgálatában! — ah te olvasál az ő szivében, asszonyom! tehet-e szivessége valamit hasznodra?

Odo egész nap egyedül tébolygott, alattvalói észrevették, hogy homloka ránczosabb, mint máskor vala, mert többnyire eltitkolá, mi méreg rágja belsejét. Néhánynyal

biztosabb szolgái közül titkosan suttoga s ezen suttogás után még komorabb leve tekintete. Alkonyi homálykor tért meg bolyongásaiból; a görög hölgy nem szerencsélteté az estebédet jelenlétével. Roszúl érzé magát s nem akarta, hogy háboríttassék. A vidám templomvitéz eleveníté a vendégeket.

— Te ma igen komor vagy, Odo bajnok, mond ő, istenemre! ezt a Liebenstein-környéki levegő teszi.

— Valami nyugtalanít, felelt Odo kénytetett mosollyal, a mit örömmel öntenék ki baráti kebled előtt. Az éj vidám, a hold derűlten ragyog, menjünk a kertbe.

A vitéz fölkelt és nem feledé kardját oldalára kötni, midőn a leventével eltávozott.

Odo a kert egyik legtávolabb terasszára ment, mely a Rajnára nézett le.

— Vitéz! mond ő, megállapodván, felelj meg egy kérdésemre lovagi becsületedre. A te lábad volt-e, mely tegnap estve görög nőm szobájába lépett?

Meglepve ily hirtelen kérdőrevonatástól, ingadozni kezde válaszában a ravasz vitéz.

Odónak vére homlokába szökött.

— Ne hazudj, levente, mond ő; ezen szemek, hála istennek, nem látták gyalázatomat; de ezen fülek, másokat hallottak felőle beszélni.

Azalatt, hogy Odo szólt, a vitéz szemei, melyek a víz tükrén nyugodtanak, egy sajkát vettek észre a folyamon átevezni. A távolság csak két alakot hagya szemeinek észrevenni, melyek a sajkában ültek. Neki igaza volt, gondolá, talán épen ama sajka viszi őt ki a veszély házából.

A vitéz fölemelkedék egész magasságában s büszkén válaszolt:

— Bajnok, sternfelsi Odo, ha neked tetszett szolgáidat kikérdezni, úgy elégedjél meg a tőlük kapott válaszszal. Ily tányérnyalók ellenmondására egy vitéz nem fogja lovagi szavát vesztegetni.

— Elég! mond Odo, kit elhagya türödelme és a vitézt összecsukott öklével megüté. Menj, áruló, takarodjál!

Felhőmagasságú tornyából magányosan mereszté szemeit Warbeck az eget behomályosító éjre és szomorúan beszélgete magában.

— Mi végre jutának nekem ezen hatalmas indulatok, ezen tehetség szeretni, ezen vágy szerelem után? Nem szerettetve, ismeretlenül, vándorlok sírom felé, s szívem minden nemesebb titkai örökre fölfedezetlenül maradnak.

Midőn így merengene, nem hallá a toronyőr kürtszavát, a kapu nyilását és a lábkopogást, mely a csigagrádicson közelgett. Termének ajtaja hirtelen kicsapódott és Odo álla előtte.

— Jer, mond lassú, haragtól remegő szózattal, jer, mutatni fogok neked valamit, a mi szívedet felvidámítja. Leolín kétképen is meg van boszúlva.

Warbeck bámulattól elmerevűlten néze a testvérre, kit azóta, hogy ellenségként állott vele szemközt, nem látott, s most vevé észre, hogy a karból, melyet az felé nyujta, vér csepegett.

— Jer, mond Odo, kövess engem; Leolín miatt kövess; ez végső kérésem.

Kedvese nevének említésére nem vonakodott többé Warbeck. Felköté kardját és ment a grádicson le, a várkapun ki. A kapus alig hitt szemeinek, midőn a két testvért, kik oly régóta éltek elválva, éjszakán együtt s mint látszott, barátságosan menni látta.

Gyorsan ment Warbeck öcscse után. A két vár alig van egy parittyadobásra egymástól. Kevés perczenet után megálla Odo egy nyilt helyen a sternfelsi vár egyik terasszán. A hold igen világosan fénylett le.

— Nézd, úgymond ő borzasztó hangon, nézd!

S Warbeck látta a vitéz holttestét a gyepen vérében, mely még akkor melegen ömlött ki szivéből.

— Halljad, mond Odo. Ő volt, ki Leolín iránti szerelmemet legelőször megingatá; ő beszélt rá ezen csalfa görög hölgyre. Halljad! ő, ki valódi szerelmemet elcsábítá, meggyalázott szemtelen viszonyaiban a görög nővel, és így — így — így! s fogait csikorgatván sarkantyúját több ízben a vitéz holttestébe vágta, így Leolín meg van boszúlva s meg vagyok én is.

— Hát görög hölgyed? kérdé Warbeck szánattal.

— Elszökött egy semmirekellő apróddal. De így van jól; ő nem méltó azon kardra, melyet egykor Leolín kötött oldalamra.

— A rege, kedves Gertrúd, mond Trevylyan, elmondja tovább, miképen Odo, bár sokszor fenyegetve vala azon idő törvényszéke által a templomvitéz halála miatt, kikerűlte mégis annak veszélyeit. Még akkor, boszúja éjjelén, egy csaknem őrülést okozó betegség lepte őt meg; a nemesszívű Warbeck megbocsáta, elfeledett mindent, csak Leolín szerelmét nem. Ő ápolta Odót betegsége alatt. Midőn az meggyógyúlt, egészen más emberré lőn. Lemonda társairól, kikkel dőzsölt, le a tobzódásról, melyet egykor kedvelt. A sternfelsi vár puszta volt, mint a liebensteini. Egyetlenegy, kinek társaságát kereste, Warbeck volt s Warbeck nem vonúlt vissza tőle. Nekik nem volt egy czéljok, vagy legalább egy tárgy iránt. Warbeck mélyebben érzett, hogysem felőle valaha szólni képes volt volna; mégis egy különös titkos összeérzés egyesíté őket. Legalább keservök egyalakú vala; gyakran lehetett őket együtt sétálva látni a Rajna partján, vagy az erdőkben, a nélkül, hogy szólnának vagy intenének egymásnak. Odo előbb halt meg s még évei virágában, s most Warbeck társ nélkül maradott. Hiába hivta meg őt a császári udvar hadjátékokra és lakomákra; hiába igért neki a csatamező új borostyánokat. Ah! lehetett-e neki megválnia azon helytől, hol reggel és estve a messze a völgyben a fedelet láthatá emelkedni, mely Leolínt takarta, s azon tájt, hol minden fa, minden pázsit hajdani napokra

emlékezteté? Elzárkozott élete, éjféli virasztásai, s azon különös pergamenek szobájában, hírbe hozák őt, hogy titkos mesterségeket űz. Kerűlvén mindent, minden által kerültetett. De édes vala nevekedő szentsége felől azon apáczának hallani, kin függöttek még mindig életének elveszett gondolatai. Ő volt az, ki itt beteget gyógyíta, ott szegényeket ápolt; s azon idő babonás hite zarándokokat hozott messze vidékekről az oltárhoz, melynél Leolín szolgált.

Több évekkel később egy csapat rabló, mely egy s más időben előlopakodott hegyi zugaiból, a Rajna völgyeibe jött pusztítani. Nem kímélve nemet és kort, palotát és kunyhót, sőt még az isten hajlékát sem, elpusztítá a bornhofeni tájt, és harácsot kivánt a klastromtól. A fejedelemnő, egy nemes szűz a bátor Rüdesheimok ágából, megtagadá az egyházgyalázó kivánatot; a zsiványok ostromlani kezdék a klastromot; leöldösék a tiszttartót és a szolgákat, s már betörték az istennek szentelt ház kapuját, midőn egy levente, néhány lovagot vezérelve a hegyről, megjelent és magát az ellenség ellenébe helyezé. Hová kardja vágott, halál következett.

A csatamező megtartatott, a klastrom meg vala szabadítva. A fejedelemnő s a testvérség előjöttek köszönetet tenni szabadítójuknak. Egy tölgy alatt feküdt elnyúlva a derék bajnok s vére halálosan folyt. Fején nem volt sisak s látszottak rajta az ősz hajak, melyeket aligha idő szürkíte meg. Csak egy ismert rá az apáczák karából a haldokló fenkölt arczára, csak egy nedvesíté meg égő ajkait, csak egy fogá meg halálhidegségű karját, s a liebensteini utolsó nemesnek hű lelke Leolín áldó imádsága között lebegett el e földről.

— Oh, úgymond Gertrúd édes zokogás között, te kétségkivül elforgatád a történteket, soha, soha nem volt lehető, hogy Leolín, női szívvel birván, amaz Odót jobban szerette legyen, mint bátyját Warbecket!

— Gyermekem, úgymond Gertrúd atyja, így gondolkodnak a leánykák, midőn szerelmes történetet olvasnak s a férfi egész szive kitárva áll előttök, de nem így cselekszenek az életben, hol csupán a charakter felülegét látják, s annak mélyét csak akkor ismerik meg, midőn már — késő.

LIZKA.

(Lengyel novella.)

Tizennyolcz évű vala ő. Szép fekete hajak függöttek le hullámzó fürtökben vállaira, melyeket egy ki nem számolt tetszvágy átlátszó fátyola fedett. Ki nemes, büszke orczáját szemlélte, egy hajdankorból jól megörzött márványképnek hitte volna, ha orczáit gyöngéd testszín nem pirosítja. Nagy kék szemei a felületes nézőnek hidegek és életnélküliek valának, de ki beléjök mélyebben tekintett, hamar észevevé, hogy gondosan fojtogaták a szikrákat, melyek belőlök kivillogni akartak. Szóval, a lányka egy megmagyarázhatatlan vegyület volt lélek- és érzéketlenség-, élet- és hidegségből.

Én az életben pillantám őt meg; ő ifjú vala, teljes azon hajadoni lángérzelmekkel, melyek az életbe-lépésnek pillantatait bélyegzik, én pedig telve édes ámulatokkal, melyeket a szerencse valódiak gyanánt szokott elénkbe tükrözni. Érzettem magamat hozzá vonatni.

Ifjak ragyogó serege haladott el mellette, oly hidegen s érzéketlenül, mintha ő az ideál szépségnek alig volna csak másolata. Ezt meg nem foghatám; én első pillanatra láttam, mely tűz lángolt ezen márványboríték alatt. Miért ezen áruló, hizelgésekkel teljes, mindennapi világban épen iránta közöny (Gleichgültigkeit) és hidegség? miért zavarodott, miért szégyenült úgy meg, ha reá történetesen egy pillanat fordúlt?

Elkínozám magamat ezen megfoghatatlanságok talál-

gatásával, s szerelmem minden akadálylyal, melyre bukkant, nagyobbra növekedett. Ellenszegületre van szükségünk, ha valamiről eszmét akarunk, s a vita iránti szeretet néha logicusokká teszen bennünket. Szegény lények, kik e földet lakják! azoknak, kik nem egészen bohók, minden csalódássá válik; kik pedig nem egészen bölcsek, oh azoknak a kéj órái soha sem fogják felülmúlni a keserű fájdalom perczeit! .... Már háromszor láttam Lizkát s a sokaságban mindig egyedül, mindig részvétlenül a vidámság iránt, mely környezé. S minél többet szemléltem, annál inkább elfogott a szánakozás ezen szép lyányka láttán, ki mindentől elhagyatva látszott, oly korban, midőn mindenkinek parancsolhata, mindenki előtt lesütötte szemét élte oly szakában, hol minden pillanat egy rabot szerezhetett neki.

Úgy hivém, a mit neki szenvednie kellett, én is érzettem. Ő, mint nő, szerelemre és jóságra vala meghíva. Neki segélni kellett vala, mások számára szeliden egyengetni a pályát, mely sírhoz vezet. Evvel gyötrelmeit elfeledtetnie, amannak szerencsepillanatait kell vala elővarázslania, azon szerencséjét, mely e földön nem egyéb álomnál. Midőn ő az égből hozzánk szálla, szívből örvendett azon gondolatban, hogy oly sokakat boldogíthat.

Nehéz egy leánykának magában mondania: én egykor menyasszony leszek, később anya; miként emészti el magát az élet e gondolatnál végetlen reményekben, álmokban, melyeknek kimenetelét nem látni egész azon időig, hol a reménynek nem kellene többé üres hangnak lennie.

Azon elhagyott lét, melyre magát Lizka kárhoztatva látá, azon fájdalom arczvonásaiba, melyet csak a szokott pillantások tanulása rejthetett el, mindez arra szolgált, hogy lelkemet határozatlan pályákra irányozva, s kicsapongó sejtésekkel töltse be; s ha eleinte ezen rejtvény feloldásától visszaborzadtam, azért történt, mert tetszet-

tem magamnak a kétségek táplálásában, melyek e fiatal lyányka iránti szerelmemet ébren tartották, s az boldog jövendőt tükröze előmbe.

Egy estve ismét láttam őt fényes társaságban. Az orchester megzendíté harmoniás hangjait. Száznál több tánczosné lépett elő, s csakhamar suhogott a vidám keringő a tágas terem közepett. Csupán Lízka maradt, sovár pillantatot vetve mindezekre, a maga helyén, hová bejöttekor ült vala, és vele senki nem gondolt. Ezen érzés nem tette orczáját jelentőbbé; de két nagy könnycsepp gördűlt ki szemeiből, melyeket hasztalan iparkodott elnyomni. A szegény gyermek!

— Ah, sohajték magamban, én enyhíteni fogom e szerencsétlenséget, melyet e körüle élő és mozgó pornyi nép okoz, észre sem véve, hogy egy szép nő szenved és sír, — mondám magamban s Lízkához léptem. Midőn észrevevé, hogy szemeim rajta függnek, meglepetve látszék az érzéstől, mely bennök tükröződött.

— Nem akarna engem tánczosának elfogadni, kisasszonykám?

— Igen köszönöm, uram, de én — én e helyet nem hagyhatom el.

S egy mély sohajtás emelkedett a lyányka melléből, s arczvonásai most még mélyebb fájdalmat jelentének. Nem tettem-e neki valami kellemetlent? Nem úgy látszott-e, mintha hegyes tőr gyanánt érintették volna mellét szavaim? Szegény leány, fényes öltözeted alatt mélyen sebhedt szivnek kell dobognia, másként hogyan történhetnék, hogy oly szavak, melyek tetszésed kivánták megnyerni, lelkedet sértették, a helyett, hogy földeríték vala.

Most én sem tartóztathatám magamat. Ezer gondolat ostromolva tépte szivemet. Igen is nagy fájdalmat olvastam annak szivében, kit, ha életembe kerűlt volna is, boldoggá akarék tenni. Egy közel álló székbe vetém magam, s oly önkénytelen kifakadással, melyben a szenve-

délylyel az ész harczol, füleihez közelebb tevém ajkaimat, s így szólék:

— Tehát a gyönyör mindenkiért létezzék, csak kegyedért ne, ki szebb mindnyájoknál? mindenkiért, kiknek egyike sem bír oly nemes szívvel, mint kegyed? Hogyan? Kegyed visszaborzad annak gondolatjától, hogy e gyönyörben osztozzék? Figyelem nékül hagyatik egy sereg könnyelmű ifjoncztól, kik mélyebben állanak kegyed alatt, hogysem megfoghatnák; s midőn én megjelenek könnyeit letörölni, melyeket e méltatlanság fakaszt, azt látom, hogy közeledésemre még inkább folynak azok! . . . Oh, vallja meg nekem, hogy vagy félreismer, vagy szerencsétlen vagyok kegyednek teljességgel nem tetszeni; mert minden szavam mélyebben látszik szivét sérteni.

— Kíméljen, kíméljen uram, rebegé a lyányka, s ügyekezék kezemet eltolni, mely az övé után nyúlt. Miért gúnyol ennyire? — mond ő, esengő szemekkel tekintve reám. Hihetőleg beszéltek a szegény Lízka felől önnek, hihetőleg nevetségessé tették, és ön most jő s olyas ajánl, mit nem vagyok képes elfogadni. A jelenlevőknek akar egy látványt készíteni, és gyönyörködik kínomon . . . . Ah, uram, ön nem teszen jól, és lelkiösmerete egykor azt fogja önnek mondani, hogy velem kegyetlenül bánt.

Igen meg valék lepve, midőn ezen szemrehányásokat azon édes ajkakból hallám, de arczom, mely alkalmasint kifejezé, mit érzettem, a lyányka szemeit, melyekben habozó kérdezés volt, újonnan magára vonta. Sokáig szótlan tekinténk egymásra, mintha mindketten lelkeink mélyét akarnók kikémlelni s a gondolatok egész hatalmával azon titkos okot kivizsgálni, mely szavainkat vezérlé. Erre következő beszéd támadt közöttünk; mert nekem félbe kellett szakasztanom a hallgatást, minthogy lázas felhevülés fogott el.

— Kegyed rendkívüli módon csalatkozik, s igazat szólva, szavainak, melyek rám nézve sok kínosat és udvariatlant foglalnak magokban, nem tudok magyarázatot adni. Most

talán hatod ízben látom kegyedet, de mindig csak sokaság között, mely egyedül kegyed iránt látszik minden udvariasságot és figyelmet félretenni. Soha sem teljesíthettem még szándékomat kegyedet követni, s azon mély behatást lefesteni, melyet rám kegyed teve. Soha sem kérdeztem senkit kegyed viszonyai felől, melyek oly igen érdekeltek, mert senkit sem tarték méltónak, hogy iránt ok értesítsen. És mit is mondhattak volna ők, kik elég szívtelenek voltak kegyeddel így bánni? Higyje el, szép leányka, más fogadtatást érdemlettem kegyedtől. Én kegyednek baráti kezet akartam nyujtani, mert érzettem keserű helyzetét, mosolyogtam kegyedre, mintha kármentesíthetném azon fázasztó egykedvűségért, melylyel illetik. Ah, miként óhajtottam, bár szerelmemért egy jótékony pillantattal jutalmazna! — Valóban, higyje el, én más fogadtatást érdemlettem.

Itt félbeszakasztott Lízka. Arczain áz örömnek kitörése festődött. Szemei villámlottak s elszáraszták a könnyeket, melyek az enyéimből csaknem kiperdültek. Megfogá kezével karomat, s lassú hangon így szólalt fel:

— Ah, istenem! tehát igaz volna? Szerencsétlenségem nem volna ön előtt tudva? Nem az, miért pillant mindenki rám szánakozva? Nem tudná ön, hogy számomra az élet kelyhében már kevés keserű van, — melyet nem ízleltem? S ön azt mondja, hogy szeret.... Oh ismételje nekem mindezeket még egyszer, hogy azután meghaljak, mert ez oly szerencse, melyet soha sem reménylettem. — S a nélkül, hogy válaszomat bevárná, folytatá: Azonban ne iparkodjék egy oly titkot kikémlelni, mely kétségkívül önnek minden csábulatit szétrontaná. Maradjon csak néhány napig még azon kétségben, melynek ön szerelmét köszönöm, s melyre én oly érdemetlen vagyok. Ne lásson engem máshol, kérem mennyre-földre, mint itt, mint ezen helyen. Ha e szívességet megteendi, nekem már ez is sok leszen. Néhány rózsalevelet fogok lelni utamon, mely eddig csak hegyes tüskékkel volt behintve...

Ha pedig egykor, elúnva a várakozást, késztetni fog, ha titkomat föl kell fedeznem ... isten neki, akkor én meghalok; ezen utolsó kísértés bizonyosan megöl; de így legalább néhány édes óra előzendi meg a világtóli elszakadást.

Lehetetlen, hogy e szempillantatbani érzésemet itt leírhassam; minden, mit Lízka mondott, érthetetlen volt előttem; minden szava szivemben hangzott vissza, s égető fájdalommal társasult gyönyörbe merité azt. Midőn még egy kis ideig szemléltem volna, meg látszott érteni, hogy parancsainak alávetendem magamat, s hogy reménynyel s szerelemmel teljesebben válok meg tőle, mint valaha.

Ezen szempillantat óta még figyelmesebb levék; nem maradtam ki egy társaságból sem, melyet Lízka meg szokott látogatni; de mostantól fogva nem kerestem ott semmi lármás gyönyört. Egy szava, egy tekintete elég volt boldoggá tenni; s szavának hangja több volt nekem, mint a legfölségesebb zene, mely ott hallható volt.

Igéretemhez hű, mindig későn jövék, mert Lízka azt parancsolá, hogy ott, csak azon helyen üdvezeljem, hol először merészlettem neki szerelmemet megvallani. Szinte így megalkuvánk, hogy én mindig valamivel előbb távozandom el, mint a közönséges eloszlásra jel adatnék, és soha sem is juta eszembe korábban jőni vagy utána kémlelődni; szavamat meg nem tartani épen oly szerencsétlenné tett volna, mint neki nem tetszeni. Szerelemben én csak határtalan bizodalmat ismerek. Ha az ember úgy szeret, mint szeretni kell, akkor minden más szenvedély legtökéletesebb abstractiójának kell uralkodni. Az ember kevésbbé volna tökéletlen, ha állandóan szerethetne.

Elbeszéljem-e, mi boldog valék azon napig, meddig találkozásaink tartottak? Csaknem minden estve azon lyányka mellett ültem, kinek éltemet szentelém; szemeim fölkeresték szemeiben lelke minden szép érzéseit. Azon

nemes arcz, melyet máskor halványnak és búval elborúltnak láttam, most élénk és pirosló vala; hangja, mely máskor oly aggodalmasan zengett, mi szép és teljes leve most! s mily édes szavakat szólt, s mint szorítá meg kezemet s mint mondá ezen kézszorítás: mily boldog ő!

Hogyan ábrázoljam mindezeket? hogyan fessem vágyainkat s azon bájos álmokat, melyek bennünket ringatának? hogyan azt, a mit mondottunk, a mit egymásnak jelentettünk? Az előadásnak határai vannak, a képzeletnek nincs.

E szerint boldog valék, de még nagyobb boldogságot reméltem, s Lízka is óhajtani látszott a jövendő elkövetkezését. Neki igaza volt, egyszer kellett ütnie a kisértés órájának, azon perczenetnek, melyet ő oly borzasztónak festett, de most talán már kevésbbé rettegett.

A midőn kértem, hogy boldogságom perczenetét ne késleltesse, hogy nekem őt bírni kell vagy meghalni: ekkor kissé megborzadni láttam; ajkai, melyek mosolygást akartak színleni, hirtelen halványokká lettek.

Egykor egy ily pillantatban erőt látszott magán venni:

— Ön akarja azt, tehát engednem kell; de gondolja meg, hogy akkor mindennek vége, mi most bennünket boldogít. Oh, kérem, ne ügyekezzék más véleményre bírni! Vannak titkok, melyeket el kell temetni; ha fényre hozattak, egyszerre megölnek. De én megigértem, s ez utolsó perczenetben meg kell vallanom, hogy én magam is kivántam volna azt, ha bennünket szorosabb kötelékek voltak egybekötendők. De csak egy órát még, irgalomból! . . . .

A lyányka csak néhány értelemnélküli szavakat mondott még, azután elnémúlt egészen, s mindketten félmágnesi állapotban ültünk egymás mellett. Most hirtelen föleszmélt lethargiájából, s elfojtott hangon, hevesen megszorítva kezemet, felszólalt:

— Most itt van ideje!

Nem tudtam miért, erős hidegség futotta át testemet, fogaim öszvekocczantak, ujjaim ökölllé szorúltak egybe, s egy bűnösnek aggodalmával, kinek az itéletet hirdetik, vártam a titoknak, melyre minden reményim épűltek, kinyíltát.

Most egy keresztülható tekintetet vete rám és felállott . . . .

Egy sikoltás akart mellemből kiröppenni, de elnyomtam, s így szívembe fojtódott s összetépdelé azt. Midőn Lízkát magam előtt állani szemlélném, egyszerre fölemelkedém székemről, de azonnal mintegy megsemmisűlve estem vissza. A döfés, melyet szívem kapott, testemet is öszveroncsolá.

Ki érezheté azt, mit én érzettem? azt a szelid, gyöngéd teremtést, kit én oly örömest ékesítettem fel minden kecscsel, melyet a szerelem-gyúlasztotta képzelet adhat, most úgy pillantám meg magam előtt, mint egy szörnyeteget. A kegyetlen természet Lízka angyali fejét nemcsak egy formátlan undok hústömegre helyezte, hanem testének alsó része oly csodás módon volt alakítva, hogy az el nem fogúltat is nevetésre kellett gerjesztenie. Meg valék semmisítve . . . .

— Ezt én előre tudtam — mondá egy elhaló szózat, — éljen boldogúl.

Ezen szavak úgy hangzának, mint haldokló hörgései, s fölvertek merevült állapotomból, s egy könnyű ájulás fátyolán, mely szemeim elfödte, látszottam magamnak észrevenni, hogy egy hoporjas hátú lény, magát ide s oda himbálva, távozott el tőlem, hasonlóan azon tekéhez, mely egy kis üreg által hátráltatik görgésében, s még nem lelte meg súlyegyenét.

A vendégek elenyésztek, a gyertyák kioltattak, s nekem még nem juta eszembe elhagyni helyemet, hová egy vaskéz látszott lekötni. Midőn végtére figyelmessé tettek, hogy az ünnepnek vége van, mentem mint egy mozgony, vagy mint azon holttest, melynek a galvani erő pillanatnyi

mozgást kölcsönöz. Így értem lakomba. A hűs éji levegő ismét visszaadá eszméletemet, új hévvel emlékeztem a szegény Lízkára.

Nőmmé legyen-e ő? Érzém, hogy jobban szerettem mint valaha; azon érzés, mely ereimen végig lángolt, szánattal vegyűlvén, a melytől nem szabadíthatám meg magamat, még inkább felhevíttetett. Oly szép dolog embereket, kik hosszú szenvedésnek valának kitéve, boldogítani! ismét fölélesztení egy szívet, mely kétségbeesésnek volt martaléka. De mily borzasztó egyszersmind, nőnket, ki örömünk és kevélységünk, a világnak soha pirulás nélkül meg nem mutathatunk. És fájdalom, műveltségünk kényszerít bennünket inkább bűnöseknek látszani saját szemeinkben, hogysem nevetségeseknek a világ előtt. ... —

Mily borzasztó volt ezen éj. Mint küzködém magammal! Mi rémítő gondolatok keringtek fejemben. Mi sötét szemléletek akadályozának életemet áldozatúl adni! — Több nap folyt el azóta, s még nem vala erőm fölkelni. Láz köté le tagjaimat. Végtére egy szép délen meglepett a megerősödés érzelme, egy szabad eltökélés lelkesíte: hirtelen felöltözém s villámsebességgel mentem az udvar felé, hol Lízka lakott.

Oly nagyon függ-e az élet a véleményektől? Hiszen mindenkinek saját magához mért boldogsága van. Én a lelki éleményben találom azt, s annak reményében, kit nőmmé választok. Mit gondolok én a sokaság tetszésével, melyet azok szoktak megnyerni, kiknek szépsége mindenki számára van: mit én kivánok, oly kincs, mely csak az én számomra letezik, mely engem mindennap, minden órában, minden perczben boldogítand, s ezen kincs egy szívben áll, melynek becsét én ismerem meg előszor.

Oly igen el valék melyedve ezen gondolatokban, hogy eszre sem vevem, mily sokáig megyek egy sereg fekete öltözött emberrel, kik valódi vagy szinlelt gyászt mutattak

arczaikon. Akkor ébredék föl, midőn valami hideget érzettem, melyet kezembe adtak. Most emelém föl szemeimet és egy koporsót láték gyászpadon, melyet vallásos szokás szerint szentelt vízzel kell vala meglocsolnom.

Hideg veríték futott végig homlokomon; érzettem, mint szorúl el szívem, térdeim mint lankadoznak.

E koporsó Lízkának halandó részeit zárta magába.

REBEKA.

(Angol novella.)

Nyári hold ezüst fényében úsztak a londoni Cyti mogorva tekintetű házai s mély csend uralkodék az utczákon, melyek az imént még kiváncsi néptől pezsgettek, kiket oroszlánszivű Richard hadjátéka csődíte egybe. Csak egyik távol külvárosban lehete látni egy, a homályon keresztül csillogó magányos lámpát. A gyönge fény mély ablakaiból tört ki egy sötét alaknak, mely másoktól különválasztva álla embergyűlölő magányban. Szobáinak egyikében két személy ült, heves beszéletek között.

Egyik nő volt; fekete szemei, éles, de nemes vonásai, ragyogó haja és ruházatának alakja, Izrael leányát árulák el. A másik pánczélosan, arany sarkantyúban és mellén vörös kereszttel, Bracy Rajnáld, az egész országban úgy ismeretes, mint virága az angol leventéknek, s a bajnok Richard kedvencze, barátja.

— Úgy van Rajnáld, te valót beszélsz, én aggodalomban vagyok, mellem szorong s elfojtódik, e hallgatás, e hosszú tettetés gyötri lelkemet; ha apám gyöngéd szeretettel rám tekint, drága gyermekének nevez, boldogúlt Mirjamja gyermekének, nem merek tisztes vonásaira nézni, hanem elfordulok halványan és remegve, mint bűnteljes teremtmény és rettegek .... Benajah leánya nem végezhette beszédét, a keresztény lovag keblére hajtá fejét és sírt.

— Rebeka, forrón szeretett leányka, szólt a lovag, ne beszélj ilyeneket; te tudod, hogy az az én gyönyörüm,

kevélységem volna, ha téged hitveseműl mutathatnálak be a világnak, de te magad beszéléd nekem gyakran atyád megrögzött gyűlöletét hitünk iránt, magad ismétléd nem egy ízben, hogy e fölfedezés tüstönti elválásunkat, megsemmisítésünket vonná maga után. S mégis kétkedel? Nem vagyok-e én a tiéd, legszentebb fogadalmak által tiéd?

A lyányka fölemelé fejét Rajnáld kebléről:

— Benned kételkedni? úgymond, lelkes szemeiből a legbizalmasabb szerelem ragyogván, benned kételkedni? inkább a mindenható létében, kinek éltem köszönöm; inkább istenben, ki ott-fennről reánk ügyel. Azt hiszed, hogy benned kétkedvén, élhetnék?

Rajnáld lesüté szemeit, gyönge pirulás futotta el ábrázatát s a lyánkát magához szorítá:

— Édes Rebekám, reggeledik, távoznom kell, mielőtt a gyanú kinyithatná kutató szemeit.

— S három napon, három hosszú éjen át ne lássalak-e megint? sohajta Rebeka.

— Fájdalom, úgy van; fontos ügyek teszik azt szükségessé, melyeket Richard király biza rám. De a harmadik éjszakán várj reám, kedves. Még egyszer szorítá a leányt szivéhez s aztán leereszkedék az erkélyről, lovára ült és csendesen léptetett az utczán lefelé. Rebeka még egy ideig az ablaknál maradt, szemeit a lovag deli termetére függesztve, míg az látása elől el nem tűnt. Ekkor bezárá ablakát, lefeküvék, hogy Rajnáldról, ki még mindig vonakodott őt nejének nyilvánítani, és boldogságáról álmodjék.

A magasszivű Benajah zsarnoki üldözés által üzetett ki hazájából és kényszeríttetett Angliában keresni menedéket, hol aranyművesi nagy ügyessége és drágakövekkeli bánása által nagy gazdagságot gyűjte magának, melyet azonban szorgalmasan el tuda rejtegetni az irígy szemek elől. Évről-évre nagyobbodék elkeseredése a keresztény nép iránt, mely előtt meg kelle magát aláznia, ámbár az megvetéssel bánt vele; mit még a földön szeretni látszott, az a leánya, a szép, nemesszivű Rebeka volt, kit az ifjú

Menassenak szánt vala nőül. Ezen ifjúval lépegetett ő most, ugyanezen reggel, magányos lakja felé.

— Menasse, mond ő a küszöbön megállapodva, te csalódol.

— Bizonyára nem, derék Benajah, felelt az ifjú. Levi hű és biztos szolga, és házunknak meghittje. Ő maga látta . . . .

— Elég! szakasztá félbe hevesen Benajah. Magam fogom a dolgot megvizsgálni, s ha igaz, akkor Jehova haragja kétségbeeséssel sujtsa ez ősz fejet a sírba; ha hamis hír, akkor jobb volt volna neked, Menasse, oroszlánt ingerelned, mint Benajah nemzetségének becsülete ellen egy szót szólnod. Maradj hátra, lábaidnak nem szabad küszöbömet átlépni, míg e felhő el nem oszlott.

Ezzel búcsút inte az ifjúnak és leánya szobájába távozék.

Rebeka egyedül ült a kőerkélyen, turbánnal fedett fejét karjára nyugasztva, és szemeit gondolkodólag egy helyre meresztve. Ő egyedül volt, elmerűlve a kedves emlékezetében. Midőn apja belépett, fölkele és felé ment, hogy reggeli áldását elfogadja, de apja szigorú pillantattal döbbenté vissza s megfogván kezét, egy székhez vezette, mellé ült, s némán és komolyan pillantott arczaiba.

— Rebeka, úgymond, nekem beszédem van veled. Én téged mindig kedves, szeretetreméltó gyermeknek tartálak, méltónak azokra, kiktől életet nyerél. Rebeka, én száműzött vagyok, megvetett, megalázott száműzött; olyan, kit a világ boszulatlan tapodhat lábaival; nekem csak egy örömem van, s az te vagy, gyermekem. Kivánod-e te is ősz fejemet behamvazni?

— Atyám, mond Rebeka, Benajah kezét megfogva, s rá ijedten tekintve, mit gondolsz te én felőlem?

— Hallgass meg engem, folytatá az izraelita, te tudod, hogy nekem legforróbb óhajtásom vala, téged az ifjú Menassenak adni hitvesül, te őt mindig elutasítád, megvetéd; hideg pillantattal, hideg szavakkal illeték, ámbár ő téged

valóban bensőleg szeret. Mondd meg nekem ennek okát; mást szeretsz-e?

Rebeka nem felelt, hanem elfordítá fejét és lesütötte szemeit.

— Tudod-e, folytatá Benajah remegő szózattal és elfojtott hangon, tudod-e, mit mondanak rólad? tudod-e, hogyan mernek rólad beszélni? Azt mondják, hogy Rebekának, Benajah lyányának, Mirjam lyányának, ablakán minden éjjel — ha! te elhalványodol? Reszketsz? Szólj! Hárítsd el magadról a gyávák rágalmait, s hagyd ezen kart megbosszúlni az alávaló nyomorú sclávot.

Rebeka halotti sápadt leve s néma kétségbeeséssel tántorga le az erkély felé. Benajah homlokán fekete felleg gyülekezett.

— Szólj, úgymond, én parancsolom neked, s ha el akarod oszlatni kétségemet, mely lelkem komorítja, nyilatkoztasd ki ártatlanságod, bizonyítsd be, hogy méltó vagy Menasse nője lenni.

Rebeka fölemelkedék nagy nehezen üléséből, kezeit tördelé, azonban hogy tekintetét vadonan körülhordozá segélyért; végre apja lábaihoz rogyott és remegő tördelt hangon mondá:

— Oh istenem! nekem már férjem van!

Benajah merevedetten, mozdulat nélkül maradt helyén, két ízben akart szólni s mindkétszer némán maradtak ajkai.

— Férjed? kiáltá végtére Rebeka kezét megragadva; és kicsoda? Nevezz nekem egyet Izrael fiai közűl, legyen az bár a legalábbvaló szemét, nemünknek legutolsója, megbocsátok gyermekemnek; de ne mondd nekem, ne mondd azt, hogy férjed keresztény. Tedd, hogy meg ne átkozzalak, Rebeka.

— Atyám, atyám, siránkozék Rebeka, apja térdeit átkulcsolva, légy irgalmas, ne tagadj meg engem; vess ki ajtód elébe; hagyj rabszolganődnek lennem, csak átkoddal ne ölj meg. Még soha sem szólottak ezen ajkak csalárd-

ságot, s most sem fogják eltagadni annak nevét, kit szivem örömmel nevez urának. Én Bracy Rajnáld nője vagyok.

Benajah felszökék, mint az, kit kígyó mart meg:

— Boldogtalan gyermek! vedd vissza e borzasztó szót! Bracy Rajnáld nője? .... Ma reggel esküdött meg ezen Bracy Rajnáld Falconbridge kisasszonynyal.

— Atyám, válaszolt Rebeka nemes nehezteléssel, valami rossz ember ámított el téged; Rajnáld enyém eskü és fogadások által; s inkább fogok az ég áldásos fényében kétkedni, mint az ő hűségében. Rajnáld csalárd? Oh gyalázat ezen gondolatra!

— Elcsábított, megcsalt teremtés, tégy le ezen reményedről. Nem voltak-e ma reggel az utczák ácsorgó szájtátókkal telvék, a menyegzői menetet nézni? Nem vezette-e ama büszke keresztény, tajtékzó paripán, viruló menyasszonyát, s nem mosolyga-e rá, nem súgta-e neki ugyanazon esküvéseket, melyeket neked is, Rebeka, esküdött? Én inkább kivántalak volna téged lábaim előtt halva látni, mint ezen napot megérni. Közel voltam hozzá, oly közel, hogy gyilkommal elérhetém. Oh tudtam volna csak házam fekete gyalázatát! szíve vérével kellett volna lakolnia.

— Atyám, mond Rebeka, és te mégis csalódhatol; ezen kétkedésből áll mindaz, mit még e földön birok, ne vedd tőlem azt el: egy napot még, akkor nem fogok többé kételkedni sem. — Kezeit tördelé s oly mély kétségbeeséssel pillanta apjára, hogy magát is, a keményt, engesztelhetetlent, meghatá gyermeke szerencsétlensége.

Szegény, megcsalt, elárult gyermekem, mond ő, lyanyat magához ölelve, könnyekbe lábadt szemekkel, hogy ily állapotban feddjelek, azt nem tehetem; de utolsó reményedtől meg kell téged fosztanom. Nézz ide, nézd amaz álnok keresztény arczképét, mely épen én hozzám küldetett, hogy drágakövekkel ékitsem körül, mielőtt azt ifju nejének átadná. Nézz ide! Nem Rajnáld vonásai-e ezek!

Rebeka fogá a képet és sokáig nézte meredt szemekkel a jól ismert vonásokat:

— Az ő vonásai, mond nyugalommal, de eltépett szívvel.

Benajah megfogá lyánya kezét:

— Te megrepesztéd atyád szívét, Rebeka, de meg léssz bosszúlva. Ha megtagadtatnak jogaink, melyeket kérünk, aranyainknak kell munkálniok, s neked igazságot kellend nyerned, ha egész vagyonomba kerűlend is. — Ezen szavakkal elhagyá a szobát.

Harmadszor kelt fel a nap azóta s harmadszor terjeszté az éj a városra árnyait s ismét csillogott a magányos lámpa Rebeka ablakán, de most világa sápadt arczra és könnyektől vereslő szemekre esett. Ő sohajtozva hallgatózott s egyszersmind rémítő aggodalom közt, kezében Rajnáld képét tartva. Egyszerre zörej támad az utczán, mint lódobogás, mind közelebb és közelebb jő, megáll az ablak alatt. Rebeka felszökik, keblébe rejti a képet, az ablak kinyílik és Rajnáld áll előtte.

— Édes Rebekám, íme ismét látjuk egymást, — mondá a lovag, felé terjesztve karjait. De Rebeka visszautasítá az ölelést, fölvevé a lámpát az asztalról, vállára tevé bal kezét s a másikkal szeme közé világítván, éles, keresztülszuró pillantattal nézett reá.

— Mi lelt, kedves, kérdé a lovag, mit nézsz úgy reám?

— Hogy lelkedben olvassak, Bracy.

— S mit olvashatnál ott egyebet, kedves Rebekám, mint igaz örök szerelmet, felelt Rajnáld hizelgő mosolylyal, kezeit a lyányka dereka körül kulcsolva.

— Ne illess engem, mond a zsidó hölgy, ne illess engem Rajnáld, míg meg nem tisztítád magad azon alacsony rágalomtól, melyekkel terheltetel. Szólj, Rebeka férje vagy-e te, vagy Falcombridge kisasszonyé?

Bracy összeborzadt; ő tökéletes udvari ember vala, de ezen hirtelen kérdés zavarba hozá, és nyelve, hazugságban

és csalásban másként oly gyakorlott, hebegve mondá e szavakat:

— De Rebeka, kedvesem, te csalódol!

Rebeka szótlanúl nézett rá és tenyerét végig huzá sápadt homlokán, mintha megzavaradott eszméletét akarná összeszedni.

— Csalódom? úgymond. Adná az ég, hogy úgy volna: De szólj, mielőtt megőrülnék. Igaz, hogy tegnap Falconbridge örökösével egybekeltél? Nem szántad-e e képet új mátkádnak? Mondd ki, szólj valót, az engem nem fog megölni, én Juda leánya vagyok, ki megbir mindent.

— Rebeka, úgymond Rajnáld, hideg nyugalommal, te igen hirtelen vagy; hallgass ki engem, hallgass ki csendesen. Te tudod, hogy én csak királyi kegy sugáriból élek, hogy ezen kegynek legcsekélyebb szava nekünk alattvalóknak törvény; s az ő parancsa volt, hogy kezemet Lúczia kisasszonynak nyújtsam. Ha ez akaratnak nem engedek, haragja eltapodott, semmivé tett volna, s én tudom, Rebeka engem jobban szeret, mintsem azt kivánja, hogy, habár ő érte is, minden szerencsémet feláldozzam. Én nem szeretem a menyasszonyt, kit reám toltak; hadd bírja ő kezemet, Rebeka, szívem a tied, s mi úgy élhetünk mint eddig, egészen egymáséi s magunknak minden.

— Bracy Rajnáld úr, szóla közbe Rebeka, ajkai kimondhatatlan megvetésre vonúlván, és szemeiből mély elkeseredés lángolván, Bracy Rajnáld úr, ha az urat más nyelv, mint a magáé, semmirekellőnek nevezé, nem hittem volna. — Az ég bizonyságom, Rajnáld, hogy én téged szerettelek, neked mindent feláldoztam. És mégis nem neked, Rajnáld, kit én szerettem, az nemes vala, magas szivű, tele őszinteséggel és becsülettel. Te más vagy, alávaló és gyáva, ki az árulást és alacsony képmutatást gúnynyal s megaláztatással tetézed. Hagyj el engem! Menj innen! Itt nem vár reád semmi férfiatlan diadal, én nem vagyok gyáva leány, hogy előtted letérdeljek, sírjak, hajamat tépjem; minden szerelmet, melyet egykor érzettem, lehellę-

ted elfújta; hűtelen képed ki van szakasztva szivemből, én elvetem azt, úgy mint ezen rajzolványt lábaimmal tapodom.

Egy pillanatig remegve és zavarodottan álla a bajnok lovag a zsidó leányka fenséges haragja előtt, de csak egy pillanatig. Érzéketlen szive hamar visszanyeré nyugalmát.

— A mint te akarod, lady, úgymond; mivel óhajtod, tehát megyek, de ne légy hirtelen, talán majd visszahívnál még, midőn már késő lesz.

Rebeka homlokára nyomá tenyerét, a nélkül, hogy válaszolna. Bracy elébe álla, mintha még feleletét várna, midőn hirtelen valakinek léptei hallatának fölfelé a lépcsőkön.

— Egek! kiáltá Rebeka, Rajnáld felé szökve, ezek atyám léptei. Rajnáld, ha szeretsz, ha valaha szerettél, siess, távozzál. Kérlek, kényszerítlek eltűnt boldogságunkra, mindenre, a mi én neked egyszer voltam, térdemen kérlek, fuss.

Még nem végzé szavait, midőn az ajtó kicsapódott, és belépe Benajah egy lámpával kezében.

— Semmi igazságtétel a keresztény hitszegő ellen, mond ő, az ajtót bezárván maga után; én oktalan, ki azt gondolám, hogy e kárhozatos országban óltalmat talál zsidó, ha csak nem önkezével szerzi azt. — Lámpáját az asztalra tevé, melynek fellobbanó világa Rajnáld csillogó ruhájára esett.

— Hah! kiáltá Benajah, mint tigris előre szökve, mit látok? Bracy Rajnáld! Tehát az ég meghallgatá imádságomat! Lovag úr! üdvöz légy. — Mit? te azt hivéd, minthogy én Izrael fia vagyok, neked szabad megvetett hajlékomba lépned gyáva éjjeli tolvajként, s legdrágább kincsemet büntetés nélkül eloroznod? Te azt hiszed, kevély normann, hogy neked szabadon lehet gázolnod egy tehetetlen férgen; de tudd meg, hogy Juda fiában halálos kígyóra akadtál. Benajah nem az az ember, ki egy nemesnek is tiprását tűrje, s neked tapasztalnod kell, hogy a

zsidó atyának szíve épen olyan mélyen érzi gyermeke meggyaláztatását, mint közületek, ti keresztények, a legbüszkébbik, s hogy azt épen oly súlyosan is tudja megboszúlni.

Rebeka közéjök veté magát:

— Megállj, kiálta, a nagy istenre kérlek . . . .

— Vissza! elfajúlt teremtés, vissza, mondom neked, kiálta Benajah, szinte magán kívül őrült dühében; vissza, míg el nem löklek előlem. Micsoda! Nem miattad kell-e...

— Atyám! én tudom, a mit mondani akarsz, válaszolt Rebeka, atyját átkarolva, ő hiteszegett, áruló, gyermeked gyilkosa; de nekem mégis férjem . . . .

— Hagyd őt, Rebeka, mond Rajnáld, büszkén fölegyenesedve, nekem nincs szükségem sem kérelmeidre, sem óltalmadra. Azt hiszed, hogy Bracynak, a nagy oroszlánszivű barátjának van oka rettegni egy hitetlen zsidó ebdühös ugatásától?

Szavait még ki nem mondá egészen, midőn Benajah gyilka markolatig volt mellébe szúrva. Rajnáld mélyen felnyögve esett Rebeka lábaihoz, s vére felszökkent egész a leányig. Görcsös vonaglások közt fogá meg a hölgy ruháját, szemei bánattal teli merevedtek reá s utolsó lélekzete ezt sugá: Rebeka! bocsáss meg.

Rebeka leborúlt holttestére annak, ki bűnsúlya daczára is még mindig birta szivét. Kezét vérző mellére nyomá, de belőle már az élet minden szikrája ki vala aluva.

— Szólj hozzám, Rajnáld, hallgass meg engem, a te Rebekádat, én megbocsátok neked. De szólj, csak egyetlenegy szót! — Ekkor felszökött, Benajah felé rohant, ki összetett kezekkel, sötét bámulásba merülve, álla ott. — Te még itt vagy. Ember, téged itt ne leljenek. Fuss, fuss, mielőtt keresnének. Kegyetlenséged daczára is atyám vagy nekem, s ha téged is elvesznek, mi marad nekem e földön?

Benajah határozatlanúl álla.

— Én nem hagyhatlak el téged, Rebeka.

— Atyám, én kényszerítlek, fuss a városból. Senki sem fog engem bántani. Siess Ephraim rokonunkhoz. Nála bátorságban vagy, én majd követni foglak. (Felnyitá az ablakot; a hajnal pirúlni kezde a láthatáron.) Virrad, ne késedelmezzél; a ló, az ő lova ott az ablak alatt áll, el, siess, szabadítsd meg magad.

— Legyen tehát, a mint mondod. Az ég oltalmazzon! Ephraim a tengerpartnál lakik. Ha egyszer oda juték, küldeni fogok érted, s veled együtt e kárhozatos országot elhagyandom.

Benajah megölelé leányát, lesiete a lépcsőkön, felült a szerencsétlen Rajnáld lovára, mely az alsó ablak vasrostélyához volt kötve, s csakhamar eltűnt.

A nap besütött a nyílt ablakon s ott lelé Rebekát a padlaton, sápadtan, mozdulatlanúl térdelve, karjain Rajnáld merevedett fejét tartva. Az utczai csendet csakhamar hangos kopogás az ajtón zavará meg. A zaj csakhamar fölfelé jött a lépcsőkön, az ajtó kitaszíttatott s egy csapat fegyveres ember rohant a szobába. Ők Bracy apródai és szolgái valának. Hosszas kimaradása aggódásba hozá otthon hagyott fiatal nejét, míg végre nagy fáradsággal kitudá, férje biztosától, hogy az Benajah házához lovaglott. A szolga maga is meg vala ütközve ura kimaradásán, s néhányad magával elment a zsidó magányos lakába. Rebeka fölveté szemeit az idegenekre s csakhamar ismét elfordítá sápadt arczát tőlök.

— Szent Isten! kiáltá az apród, az én jó uram!

— Megölve ezen zsidó boszorkány által, kiálta egy másik, keményen megragadva a lyánkát.

— Megállj, Hubert, mond az apród, ki az ura viszonyát Benajah lyányával tudta, az lehetetlen. Szólj lady, a te míved-e e véres tett?

— Én Rajnáldom vérét ontottam volna? mond Rebeka felszökve; de mégis — igen — most emlékezem; igen, te valót mondál, én vagyok a bűnös.

— Mi szükség itt vallomásra, — nincs-e köntöse

vérével befecskendezve? el a hitetlennel törvényszék elébe!

Rebeka nem szólt többé, nem álla ellent a durva bánásmódnak, melylyel karjait megkötözék, csak egyszer tekinte még vissza, utolszor mélyen sohajtva, Rajnáld holttestére.

Öt nap folyt el. Benajah leányát megvallatták, elitélték és tűzhalálra kárhoztaták. A birónak minden kérdésére csak ez egyet válaszolá: «Én egyedül vagyok bűnös.» Ő nem reszkete a haláltól; ő nem ohajta élni; neki nem voltak többé reményei. — A piaczon fel vala állítva a máglya, s a hely tömve kiváncsi néppel. Az oszlop mellett állott Rebeka, hosszú haját szél lebegteté, kezein vaslánczok csörögtek. Szidalmak és átkok hullottak reá; minden szemekből öröm sugárzott a következni fogott jelenetre; ő nem látott semmit, nem hallott semmit. Szótlan hagyá magát az oszlophoz köttetni, csak szemeit emelte föl hite Istenéhez, s forró imádságba merült. A szövétnek közelgett, föllebbent a száraz fa füstje, kilobbant a láng, körüskörül halálos csend.

Ekkor hirtelen egy kétségbeesett kiáltás hallatott a távolból. Egy lovag dühösen nyargal az utczán, a nép ijedezve fut szét előle. Ő Juda fia, Rebeka atyja, az öreg Benajah. Kezeivel inte, vadonan lebegtek hajfürtei s hangosabban, mindig hangosabban riadt e kiáltás: Megálljatok!

A mén összerogy a piacz közepén. Lélekszakadtan szabadítja ki magát a zsidó a nyeregből, és fut a vesztőhelyhez e szavakkal: Bocsássátok el gyermekemet — ő ártatlan — én vagyok Bracy gyilkosa!

Késő vala minden. A magasszivű, szerencsétlen Rebeka csak egy maroknyi hamu volt már.

A GYŰRŰ.

VÍGJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN.

NÉMETBŐL SCHRÖDER UTÁN.

SZEMÉLYEK.

Báró Halminé.
Lorándiné, özvegy.
Nelli, ennek leánya.
Gróf Liliomfi.
Bárdos, kapitány.
Olmádi, gazdag kalmár.
Lajos, ennek rokona.
Linka, Halminé komornoknéja.
Filep, Lajos inasa.
Zsiga, Olmádi inasa.
Jakab, Lorándiné inasa.
Ferencz, Palkó Halminé szolgálatjában.
Asztalnok.

(A történet Pesten.)

ELSŐ FELVONÁS.

Kert.

Lajos. Filep.

Lajos (sétálva). Nos Filep! te már itt? s van válasz?

Filep. Kettő is, uram!

Lajos. Igen? úgy hát anyja csudát teve. Helyesen Lorándiné, helyesen! Csak igaz az, előbb anyját nyerd meg, leánya aztán tiéd. (A levélre tekintve.) Mi ördög? «Lorándi kisasszonynak» — hiszen ezt én írtam!

Filep. Úgy van.

Lajos. Melyet általadnod kellene?

Filep. Úgy van.

Lajos. Visszaküldi?

Filep. Úgy van.

Lajos. S töretlenül?

Filep. Úgy van.

Lajos. Lelkemre mondom! ennek rényeskedő makacssága kiállhatatlanabb, mint ama másik osztály szemtelensége. A koldús! s velem mily megvetőleg bánik? — Mit mondott?

Filep. Szót sem — írt.

Lajos. Írt?

Filep (még egy levelet előhúzván). Itt van a levél.

Lajos (olvas). «Nem ismertem az urat, különben rég elkerültem volna társaságát. Színeskedése által el tudá kábítani bátyánkat s jó anyámat, de soha — életembe kerülne

bár — soha nem fogja oly férfi kezemet birni, kit becsülni nem tudok. Régóta gyanús volt az úr előttem, de utóbbi viselete egészen világossá tevé, hogy mind tisztelkedései, mind szerelme — merő képmutatás. Levele is hihetőleg olyan, mint ön maga; kivül csapodár, belül utálatos; azért töretlenül visszaküldöm azon reménynyel, hogy jövendőre mind irkálási, mind beszédeitől kimélve leszek az úrnak. Lorándi Nelli.» Otromba! rendkivül otromba! Adja az ég, hogy begyessége addig tartson, míg ránczok ülnek homlokára s akkor átkozza el idétlen makacsságát, mely korának legszebb szakát használatlan elhervasztá. Megboszúlom! meg, ha addig nyúlna is életem, s pedig legelső alkalommal megboszúlom!

Filep. Mit ért ő azon utóbbi viselet alatt?

Lajos. Bohóság! Kevéssé többet ittam mint kellett volna s feledvén szenteskedő szerepemet, világit akartam vele játszani. — Láttad anyját is?

Filep. Találkoztam vele s elmondottam mint ütött ki követségem. Fejét csóválta, panaszlá leánya vakságát, s azt hiszi, hogy az idő más gondolatokra fogja birni. Az úr dicséretében kifogyhatatlan volt.

Lajos. Dicsérete önnön munkám. Ha az ember öreg anyókáknál fejhajtás s szenteskedések által becsületet szerzett, nem oly könnyű elvesztenie. — De, édes Nelli kisasszonykám, kegyeddel bosszúmat érzetni fogom. Most, Filep, szaporán báró Halminéhoz! add e gyűrűt a komornoknénak s tudd meg, ha a báróné ki fog-e kocsizni ide? S ha nem, és honn marad, lehete-e reményem, hogy udvarlatomat elfogadja. De tüstént menj! Ülj bérkocsira, hogy azonnal itt lehess.

Filep (félre). Ez azt jelenti, hogy egytől másikhoz. (El.)

Lajos. Nelli begyessége egészen megváltoztatá szerelmem rendét. Tegnap még súlyegyenben állott a mérleg közte és Halminé között. Ma a báróné csészéje végtelenül nehezebb. Az igen bölcs gondolat tőlem, hogy mindég két *révet* tartok szemem előtt. Egyiket csak elérem a kettő

közűl. — Ki jő ott? Az ördögbe! bátyám. Mi varázslat csalta ezt ki ily korán íróasztalától? (hirtelen könyvet vesz elő zsebéből.) Talán fog egy jó pillanat mutatkozni, melyben Nellitől elidegeníthetem s szándékomat Halminé iránt előtte kitárhatom.

Olmádi.

OLMÁDI (elmerülten a nélkül, hogy felpillantana). A báróné sehol sincs, pedig tegnap megigérke . . . (feltekint). Nini! jó reggelt öcsém, hol veszed itt magad?

LAJOS. Fohászkodom az éghez, édes bátyám, hogy tartsa meg egészségben.

OLMÁDI. Köszönöm, köszönöm. — Te jó gyermek vagy, Lajos, s hidd el, egész Pest sem birhatna reá, hogy rosszat gondoljak felőled. De sok ellenségid vannak, Lajos, sok ellenségid.

LAJOS. Hogy hogy, kedves drága bátyám?

OLMÁDI. Azt mondják, hogy képmutató vagy.

LAJOS. Fájdalom, így nevezi e megromlott világ az istenfélőt, az áhítatost.

OLMÁDI. Mint bizonyost beszélik, hogy rólam balúl szólsz, s gyakran veszed magadnak azon dévajságot, hogy nevess, s belőlem tréfát űzz.

LAJOS. Boldog isten! én?

OLMÁDI. Hogy engemet gazdag parasztnak nevezsz, kit atyád könyörből segélt lábra s most veled háladatlanúl bánik.

LAJOS. Istenem, engedj meg a rágalmazóknak.

OLMÁDI. Igaz, hogy atyádnak köszönhetem szerencsémet. Tizenöt forinttal jöttem Pestre; atyád segélt; és szorgalmam s a kedvező szerencse gazdaggá tettenek. Ezért atyád halála óta, ki reád semmit nem hagya, esztendőnként kétezer forintot adtam, készpénzemmel nemességet szerzettem. Úgy vélem, hogy ez mégis egy kis háladatosság.

Lajos. Oh, mennyivel nagyobb, mintsem én, méltatlan, érdemleném, ki egyedül buzgó szeretettel s imádsággal hálálhatom meg jóságát.

Olmádi. Köszönöm, fiam, köszönöm.

Lajos. De kik is lehetnek azon rágalmazók, kik bátyám előtt gyanússá tesznek? De nem, nem akarom őket ismerni, még harag ébredhetne bennem irántok s haragudni vétek.

Olmádi. Jól mondod, igen jól! Micsoda könyved van? Csak nem komédia talán?

Lajos. Ments meg, isten! (a könyv czímét mutatván.) Áhítatos elmélkedések.

Olmádi. Nagyon jól! De te felette áhítatos vagy.

Lajos. Felette? — S lehet az ember az.

Olmádi. Hogy ne? ha mint te minden világiakat elmulaszt. — Szükség, hogy egyebet is tégy.

Lajos. Ön maga, édes bátyám, tartóztata vissza a foglalatosságtól, s mivel, ha azon balszerencse ér, hogy halálát túlélem, egyetlen örököse vagyok . . .

Olmádi. Igen igen, az mind igaz, — de most fel kell előtted titkomat is fedeznem, — én szerelmes vagyok.

Lajos. Szerelmes?

Olmádi. Dühösen szerelmes! szinte a házasságig szerelmes.

Lajos (félre). Talán épen Halminéba? (fenn.) Házasságig? Édes kedves jó bátyám — nem önhaszon miatt, isten látja lelkemet! nem, — de jövendő boldogsága miatt kell emlékeztetnem, hogy már hatvan esztendős.

Olmádi. Eh! egy millióval az ember még mindig ifjú, Lajos.

Lajos. S ki légyen azon szerencsés?

Olmádi. Azt nem szabad tudnod. — Úgy! hát mikép van a dolog Nellivel?

Lajos. Rosszúl.

Olmádi. Mielőtt én is házasságról gondolkodnám, örömmel láttam volna, hogy birtokom kettőtökre száll. Az a leányka egy ártatlan, kedves gyermek.

LAJOS. Akaratos és büszke, mint a románok fejedelemnéje. Régi nemes léte elbódítá fejét. Grófok s herczegekkel álmodozik s reánk csak úgy tekint le, mint szabó vagy czipővarrójára. Íme, olvassa e czédulát, melyet töretlen levelemmel visszakülde.

OLMÁDI (olvas).

LAJOS (félre). Ördögök vinnék dolgát! ha Halminéra találta vetni szerelemgyulasztotta szemeit. Ügyeinek rendelője, házában mindennapi — hm, hm!

OLMÁDI (a czédulát visszaadván). Ez a leányka megbódúlt. Úgy szól rólad, mint fő gazemberről.

LAJOS. S mi egykedvűleg magáról, édes bátyám! Megvallom, ő soha sem is volt sajátképen ínyem szerint. De maga, kedves bátyám, ezen házasságot kivánta s inkább a földi boldoglétről mondottam le, mint megbántsam.

OLMÁDI. Jól teszed öcsém! Hagyd magára s keress gazdagot.

LAJOS. Már megleltem — báró Halminé . . . .

OLMÁDI (elbámulva). Kicsoda?

LAJOS. Báró Halminé . . .

OLMÁDI (félre). Az ördögbe! hát ez a kölöncz vágytársam (fenn.) Az semmit sem ér.

LAJOS. Hogyan?

OLMÁDI. Nem neked való. — Ismered-e jól?

LAJOS. Igen, édes bátyám.

OLMÁDI (félre). A gonosz! (fenn.) Körülményi nem legjobbak.

LAJOS. Engedelmet, bátyám, bizonnyal tudom, hogy tízezre van esztendőnként.

OLMÁDI. Haha! Alig nyolczszáza. Hiszen én ügyelek jövedelmeire.

LAJOS (félre). Tehát, tehát bátyám uram valóban vágytárs, de hiszen majd . . . .

OLMÁDI. Kár, igen kár, hogy nem gazdag. Erkölcse . . .

LAJOS. Hm, az nem épen különös.

OLMÁDI. Hogyan?

LAJOS. Nyiltan szólva, édes bátyám, ő nem egyéb, mint

erőszakos kaczér; oly személy, ki a mai világ vétkeitől felette meg van vesztegetve.

Olmádi. S mégis el akarod venni?

Lajos. Csak oly érzésű, oly gondolkodású ember térítheti ezt az eltévelyedett teremtést az erény útjára mint én. Példám . . .

Olmádi. S hajlandó hozzád?

Lajos. Oh igen, s épen ez ad reményeket, hogy megtéríthetem.

Olmádi (félre). Nincs szükség az uracs térítgetésére (fenn.) Nem, Lajos, ezen házassághoz nem adhatom megegyezésemet. Ily térítgetés felette bizonytalan. S ezenfelül mit csinálsz ily szegény teremtéssel?

Lajos. Az ég megáld s maga, édes bátyám, gyámolni fog.

Olmádi. Ily szövetkezéssel nem. S kivált most ne számolj pénzemre, — magam is házasodom.

Lajos. Ó kedves bátyám!

Zsiga.

Zsiga (halkan Olmádihoz). Báró Halminé ő nagysága rosszúl érzi magát s ma nem fog kikocsizni.

Olmádi (halkan). Fogad látogatást?

Zsiga (halkan). Úgy hiszem. Lorándiné asszonyságot várják.

Olmádi (halkan). Jól van (fenn.) Hintómat!

Zsiga (elfut).

Olmádi. Isten veled, öcsém. Légy okos és előrelátó s keress gazdagot. De Halminéval hagyj fel; az semmit sem ér, semmit sem! (El.)

Lajos. Mindent mernék reá tenni, hogy Halminéba szerelmes. Ej ej, ily vágytársat nevetnem kellene, csak ne volna bátyám s ne oly gazdag. Íme! Bárdos kapitány. — Szolgája kapitány úrnak!

Bárdos.

BÁRDOS. Nem kívánom, hogy az legyen.

LAJOS. Mi?

BÁRDOS. Szolgája egy szegény ördögnek. — Pörömet elvesztettem.

LAJOS. Elvesztette? Hogyan?

BÁRDOS. Mert barátom, ki javai egy részét nekem akará hagyni, nevét néhány ízben nem írta alá.

LAJOS. De hiszen a dolog oly világos volt.

BÁRDOS. A természet törvénye szerint, de ezen törvényre ember keveset ügyel.

LAJOS. Szívemből fájlalom.

BÁRDOS. Oly hangon mondja az úr ezt, mintha pénzért szólítanám meg. Hála az égnek! még fizetésemből élhetek. Nem akarna kegyed ma vendégem lenni?

LAJOS. Hol?

BÁRDOS. Itt a kertben.

LAJOS. Azt nem tehetem, édes kapitány úr! (mosolygva.) Ily példás ember, s nyilvános helyen ebédeljen!

BÁRDOS. Ily képmutatás felette illetlen. Nem szégyenli az úr?

LAJOS. Valóban nem lehet, — nem lehet tennem.

BÁRDOS. A mint gondolja. Majd egy-két barátot összeszerzek s búcsúzóban fejdelmünk egészségére iszom, mert virradatkor indulok Erdélybe az ezredhez.

LAJOS. Oly hamar elhagyja Pestet?

BÁRDOS. Engedelmem csak a pör lefolytáig terjed.

LAJOS. Ily derék hadi tiszt birtoka vesztését dámák között pótolhatná ki.

BÁRDOS. Gondolja, hogy sebhelyeim szerzendenek győzelmet? A tizennegyedik században egy tiszteletes sebhely csudákat teve a szépnemnél — de korunkban! — Ismerek tisztet, ki az utolsó háborúban másként viselte magát mint én, s most a dámáknak kihiresült kedvencze.

Lajos. S hogyan?

Bárdos. Okos ember lévén, tudta, hogy a síma ábrázat nem kevéssé kedves az asszonyoknál, tehát az ellenségnek mindég hátat fordíta.

Lajos. Fogadni mernék mégis, hogy az úr szíve nem szabad.

Bárdos (sóhajtva). Fájdalom, igaz.

Lajos. Talán kegyetlen az imádott?

Bárdos. Azt nem tudom.

Lajos. Rokonai ellenzik?

Bárdos. Épen nem.

Lajos. Szegény?

Bárdos. Gazdag, igen gazdag. Szépsége minden férfit elcsábít, erkölcse minden kisérteteknek ellenáll. Egy tökéletes teremtés, de a mily felette szeretem oly... Kicsoda az ott?

Lajos. Gróf Liliomfi, minden sétahelyek s nyilvános mulatságok lelke. Néhány nap előtt jöve Párisból.

Bárdos. Nem volt-e katona is egy ideig?

Lajos. Vagy igen.

Bárdos. Emlékezem, jelesen viselte magát.

Lajos. Oh az irígylésre méltó férfi; legszerencsésbike az agglegényeknek. Ő egy igen saját móddal bir minden kedvetlen tárgyra örömszínt vonni. Férfiúi érett ész s ifjoncz lengeség párúlnak benne.

Gróf Liliomfi.

Liliomfi. Áh, jó reggelt, Olmádi!

Lajos. Jó reggelt, gróf úr!

Liliomfi. S hát hiszi-e még most is, az úr, a mit monda, hogy hazánkfiai tudják az életet használni. Nem vadság jele-e, hogy itt ily szép reggel csak néhány embert látunk. Becsületem merném föltenni, hogy bár paradicsomot nyitnék is meg a pesti népnek, két év múlva oly üres volna, mint ég és föld köze. Csak igaz marad, félretévén minden

előitéletet, hogy egyedül a franczia tud élni. (A kapitányra tekintve.) Szolgája! ha nem hibázok, van szerencsém ismerni.

BÁRDOS. Bárdos kapitány, szolgálatjára.

LILIOMFI. Mely öröm találkozhatnom az úrral. Mi egykor hadi társak voltunk. Emlékezik?

BÁRDOS. Oh, igen is jól.

LILIOMFI. No, s hát uraim, mi új történik a világban? Mert én csak tegnapelőtt jöttem meg Párisból.

LAJOS. A legújabb is igen régi. Sokan galádokká válnak, hogy pénzt nyerjenek.

BÁRDOS. Mások ellenben dőrék, hogy elköltsék.

LILIOMFI. Párisban épen így.

LAJOS. Az udvariasság most csaknem véteknek tartatik.

BÁRDOS. S az istentagadás áhitatnak.

LILIOMFI. Párisban épen így.

LAJOS. Legtisztább napokban alig láthatni tíz örömleányt a sétányon.

BÁRDOS. A férjek ellenben még soha sem panaszkodtak annyira a fejfájásról, mint ma.

LILIOMFI. Párisban épen így.

BÁRDOS. Három hónap óta, mondják, semmi esketés nem történt.

LAJOS. Ellenben a szép polgár menyecskéknek annál több esküvés tétetik.

LILIOMFI. Eh, bohóságok, elmúlt esők. Nincs híre valamely közelgő háborúnak? Nem tudni leánykát, ki jónak látná falusi birtokába vonatkozni. A füredi fürdők által nem szerzett valamely asszonyka férje nevéhez s birtokához örököst? Nem szökött-e el valami szép kisasszonyka anyja inasával? Népesek voltak a múlt farsangi tánczmulatságok? Ki ada legszebbeket? Kinek vannak legszebb lovai? Lehet-e még à la mode de Paris egy Soupé fin-t színjátszónékkal tartani? Jobb-e játékszínünk mint előbb? Hahaha!

LAJOS. Eh! mondjon inkább a gróf valamit párisi mulatságairól.

Liliomfi. Az két szóval megvan. Esztendő alatt közel huszonötezer forintig költöttem, mintegy húsz szerelmi szövetkezéseim voltak; vagy kétszer bajt víttam; mintegy tizenkét öltözet ruhát csináltattam s íme itt vagyok megint in statu quo.

Lajos. A grófnak szándéka volt Angliába is menni, mi hozta vajjon oly hirtelen vissza?

Liliomfi. Az, a mi az urat a világra — asszony!

Lajos. Hogyan? Asszony miatt lemondhata ily utazás gyönyöreiről?

Liliomfi. De mely asszony miatt? — Ah kedves, igen kedves, kapitány úr, én örömestebb vagyok az ő hajléka legnyomorúbb zugában mint Lajos piaczán. Ajka mosolygásáért eladnám Róma minden régi maradványait — kezének szorítása, ah! . . .

Lajos. Aha, gróf úr, lépvesszőre ragadt? Nem retteg többé oly igen a házasságtól!

Liliomfi. Házasság? mi hóhért akar a házassággal? oly fösvénynek, oly irígynek tart-e, ki valamely közkedvességű portékától minden embert megfosztani, s azt kirekesztőleg magáénak tenni akarja? Ez a legtökéletesb asszony, kit valaha láttam, de a házasság. . . .

Lajos. Nyiltan szólva, édes gróf! kegyed szinte oly ledér szépe magasztalásaiban, mint íme kapitány úr a magáéiban. Úgy hiszem, mindketten nagyító üvegen néznek s én fogadni mernék tíz aranyba, hogy imádottaik fél annyi elmésség, kellem, olvasottság és erénynyel sem birnak, mint enyém.

Liliomfi. Áll a fogadás, Olmádi úr! De íme most jut eszembe, hogy e fogadás nem oly könnyen határoztathatik el mint gondolnók, mert még tudnom kellene előbb, hol rejtezik a csalfa, kit imádok. Előttem hat héttel illana el Párisból.

Bárdos. Párisból? Tehát Párisban volt?

Lajos. Tehát Párisban volt?

Liliomfi. S bizonyossá teve, hogy Pestre utaz.

BÁRDOS. Neve gróf úr ?

LAJOS. Talán ismerjük.

LILIOMFI. Nevét ? igen ... A leggyöngédebb, legfejérebb kéz, mely valaha hús és vérből alkatott, övé, ajkai oly balzsam édességűek ...

BÁRDOS. Nevét, nevét!

LILIOMFI. Termete felülhalad mindent, a mi ...

LAJOS. De nevét, rangját gróf.

LILIOMFI. Lépteinek méltósága félelmes tiszteletet gerjeszt és ...

BÁRDOS. Nevét előbb.

LILIOMFI. És szemei, ah és szemei ...

LAJOS. De mi hát neve ?

LILIOMFI. Neve ... S lábai, lábai mint lejtenek ! ki látja, bálványnyá válik.

BÁRDOS. Az ördögbe ! neve nélkül úgy sem ismerünk a képre.

LILIOMFI. Nem-e? Oh úgy felette sajnálom az urak ízlését. Az egyetlenegyet, a pár nélkül lévőt mégis csak ki lehetne találniok; vagy épen nem ismerik. Íme ! hát tudják meg uraim s némúljanak el, báró ...

LAJOS. Báró ?

BÁRDOS. Báró Ha ...

LILIOMFI. Halminé.

LAJOS (félre). Ördög és pokol, ez vágytársam ?

BÁRDOS (félre). Ördög és pokol, ez vágytársam ?

LAJOS (félre). Az én báróném ?

LILIOMFI. Uraim ! ismeri őt valamelyike az uraknak?

BÁRDOS (hidegen). Igen, láttam néhány ízben.

LILIOMFI. Úgy hát tudja az úr lakát ? Mondja meg, mindenekre kérem, kedves lelkem, kapitány úr, mondja meg.

BÁRDOS. Én — lakát nem tudom. Szolgája a grófnak. (El.)

LILIOMFI. Oh az úr minden bizonnyal tudja, látom szemeiből s azt nekem meg kell mondania. (Utána el.)

Filep.

Filep. Végtére mégis hírrel jövök. A báróné otthon marad s tizenkét óra felé hihetőkép egyedül van.

Lajos. Jó.

Filep (el).

Lajos. Igen kell tévednem, ha a kapitány is nem vágytársam. Bátyámmal tehát hárman vannak s melyike legveszedelmesebb? Bátyám? Öreg s igen erkölcsös. A kapitány? Üres erszénye és sebhelyei vannak. De Liliomfi, Liliomfi! Ő gróf, te csak újoncz uracska; neki kocsija, lova, te gyalog lovagolsz. Neki harminczezer jövedelme, te bátyád kegyelméből tengsz, s a mi legártalmasabb, ő Párisban volt, te csak Hortobágyig. Ellenben ő házasodni nem akar s a báróné tántoríthatatlan erényű. De mindenesetre el kell őt távoztatnom.

Liliomfi.

Liliomfi. Nem lehet őt beérni. Alig, alighanem vágytársam.

Lajos. Én is úgy gyanítom. Midőn Halminé nevét hallá, csaknem magánkivül volt. Ha ez való s komorságát nem elvesztett pöre okozá, gróf úr! ... Ő ügyes lövész, és szúr mint az ördög.

Liliomfi. Lőni, bajt víni? Hagyján! De tud-e tánczolni? Hahaha! Ha asszonyi szív csak pisztoly s kard által volna megnyerhető, mi hóhért csinálnának ily békebaráti, mint én?

Lajos. Micsoda, gróf úr, ily tökéletes asszonyért nem vína meg.

Liliomfi. Hm, azt meggondolnók. Én szeretem Halminét, de gróf Liliomfit mennyivel jobban. Ő angyalilag szép, de egy galacs fejemen keresztül ördögileg rút.

Lajos. Gondolnám.

Liliomfi. Azonban egészen ügyetlen bajvívó én sem vagyok, tudok lőni is középszerűleg, — szóval, csak az a kérdés, mi módon ingereltetem. Lehet kerülnöm? örömmel teszem. Nem? az sem rettent meg. De félre a csevegéssel! Az úr sem tudja-e Halminé lakát?

Lajos. Nem.

Liliomfi. De ismeri őt?

Lajos. Oh igen, s a fogadást akarva elvesztettnek vallom. Azonban bármily szép legyen ő, sajnálom jövendő férjét.

Liliomfi. Hogy hogy?

Lajos. A legnagyobbik kaczér egész Európában.

Liliomfi. Micsoda?

Lajos. Ez oka szünteleni utazásának is. A dolog felől én bizonynyal szólhatok. Maga a bátyám is felette biztos lábon áll vele.

Liliomfi. Az igen elidegenít. De hagyján! Jobb nem egytől szerettetni, mint épen nem szerettetni.

Lajos. A grófnak hát általában nem czélja a házasság?

Liliomfi. Bizonyára nem. Mit? Most legyek-e dőre magamat lelánczoltatni, minekutána ifjú éveim az aszszonyi börtönt elkerülték?

Lajos. Hm, a gróf erősen szerelmes!

Liliomfi. Oly mértékben, mint gyönyöreim kívánják. Ama képzelgő regényes szerelmet soha sem érzettem s óvni tudám, óvni fogom magamat tőle. Vele egy-két barátim, kiket eszelősekké teve, eléggé megismertettek. Az első érzelmek rendszerint csiklándozók, a sebek oly édesek, hogy az ember a nyilat önkényt döfi mélyebben, de a gyönyör észrevétlenül gyúlvánnyá változik, a fájdalom szemlátomást nő, a láz elfogja a testet, iszonyú leszen a láng; étvágy, egészség, nyugalom eltűnnek, szóval az őrület jelen van.

Lajos. Mely való ábrázolatja a szerelemnek!

Liliomfi. Festő sem fogná jobban találni. De mondja

meg nekem, kedves Olmádi, nem ismer egy szép leánykát, kivel mulatnom lehetne, míg magamat Halminénál birtokba helyhezem? Tudom, hogy az úr effélékben nem kontár s ily emberek legjobb utasítást adhatnak a szerelemben, én itt megint idegen vagyok már. — Mit? az úr gondolkodóvá leszen?

LAJOS (félre). Mely jó alkalom Nellin boszúmat töltenem, s ezt Halminétól elvonnom.

LILIOMFI. No?

LAJOS. Hadd gondolkodjam egy kevéssé.

LILIOMFI. Gondolkodni? Talán csak nem tart tizenkétted számra leánykákat?

LAJOS. Én tudok egy leánykát — (összmélve).

LILIOMFI. Igen?

LAJOS. De nem amaz elvetemedett köz felekezetből valót.

LILIOMFI. Annál jobb.

LAJOS. A leányka tizennyolcz évű.

LILIOMFI. Tizennyolcz millió köszönet érte.

LAJOS. Szép és elmés.

LILIOMFI. Felséges! — Hol lakik, mi neve?

LAJOS. Neve? — Igen. Oh a leggyengédebb, legfejérebb kéz, mely valaha vér és húsból alkatott, övé.

LILIOMFI. Felséges!

LAJOS. Ajkai oly balzsam édességűek . . .

LILIOMFI. S lakása?

LAJOS. Szemeiben oly fenség.

LILIOMFI. S lakása?

LAJOS. Termete oly szép, hogy az ember elvész.

LILIOMFI. De a hóhérba! Hol lakik, mi neve?

LAJOS. Lakása — Énekel, tánczol, játszik, hogy a szerelem istenei elámulnak.

LILIOMFI. Szolgája! (Menni akar.)

LAJOS. Hová?

LILIOMFI. Egyet fordulok, meddig az úr magához jő.

LAJOS. Nincs ínyére a grófnak, ha késik a válasz?

LILIOMFI. Nincs, valóban nincs!

LAJOS. Lássa, a gróf, én épen úgy voltam az elébb. Hallja tehát. — E leánykát én Pest első szépségének tartom. Ő egy öreg asszonynál él, kit természetesen anyjának nevez. Tán nem lesz szükség mondanom, hogy az öreg, nagyságos Lorándiné asszonynak, leánya pedig Nelli kisasszonynak hívatják magokat.

LILIOMFI. Kedves, drága jó barátom, hol van lakások? E pillanatban meglátogatom.

LAJOS. Megálljon a gróf, ez nem megyen oly egyszerre. Ajánló levelem nélkül ne reményeljen szíves elfogadtatást, de kezemnek három sora a legszebb mulatságot szerzendi a grófnak. Lakása a Leopold-városban vagyon, nem messze ide.

LILIOMFI. Jőjjön be s készítse el a levelet.

LAJOS. Csak békén! — Szükség lesz vigyáznia, hogy ne nevessen, ha ez agg dada boldogúlt férjéről, az ezredesről, beszél, vagy ha Nelli tűzzel declamálgatja: illendő viselet-e ez tisztességes leány iránt?

LILIOMFI. Értem, értem, csak írjon.

LAJOS. Házoknál szerény, de ízléssel rendelt szobaeszközöket talál a gróf.

LILIOMFI. Annál jobb. Éljen a csínosság! De ez sokba fog jőni, nemde?

LAJOS. Lehet, ha a gróf, a mint remélem, a leánykát magához akarja édesgetni. De húsz vagy harmincz arany, valamely illendő módon kezébe játszva, a gróf iránt szíves hajlandóságot szerezhet.

LILIOMFI. Irjon hát, hogy mehessek.

LAJOS. Egy óra előtt úgy sem nyer bémenetelt.

LILIOMFI. Mely hosszú idő, egész öröklét!

LAJOS. Hogy másként kell öltöznie, s egész fényben megjelennie, magában értődik.

LILIOMFI. Az tekintetet szerez.

LAJOS. Egész szomszédság tisztességes háznak vallja, csak én ismerem őket közelebbről. El ne feledje a gróf

a módot, ettől függ az egész. Viselete ne félénk, de ne i
yakmerő legyen.

LILIOMFI. Az első miatt nem igen kell aggódni, a másikr
nézve erőt fogok venni magamon. Jöjjön s készitse el az
ajánló-levelet.

MÁSODIK FELVONÁS.

Báró Halminé szobája.

Báró Halminé. Lorándiné. Nelli.

HALMINÉ. Nem, kedves Lorándiné, bánatom forrása kimeríthetetlen, soha, soha nem fog elapadni.

LORÁNDINÉ. Úgy hittem, az utazás derűletet szerzend a báróné lelkének.

HALMINÉ. Inkább nagyítá epedésemet.

LORÁNDINÉ. Nagyítá?

HALMINÉ. Keresni s nem találni, ha adhat-e ez derűletet?

LORÁNDINÉ. Kedves báróné! — Alig merem kérni.

HALMINÉ. Kérni, édes barátném, kérni? Köztünk kérés! Szóljon, mivel szolgálhatok.

LORÁNDINÉ. Fedezze fel fájdalma okait előttem.

HALMINÉ. Látta-e fájdalmam valaki, magán kivül, Lorándiné?

LORÁNDINÉ. Senki, senki.

HALMINÉ. Magának sem kellett vala látnia.

LORÁNDINÉ. Én hallgatni tudok.

NELLI. Kedves báróné! kegyed nékem valódi talány.

HALMINÉ. Hogy hogy?

NELLI. Társaságban merő élet s öröm. Körüllebegve annyi imádóktól, kik végtére unalmára is vannak s mégis észre nem vétetni, hogy magányos óráit bánat s fájdalom ostromolják!

HALMINÉ. A talányt könnyű megfejteni. Lelkem zajt keres, hogy nyugalmat találjon.

NELLI. Zajban nyugalmat? Lehetséges-e az?

HALMINÉ. Most már magam is hiszem, hogy nem. Azért nemsokára falusi jószágomra vonulok s csendet magányban keresek.

LORÁNDINÉ. Hát elhagy bennünket a báróné? Lemond a világról, mely mindenekkel kínálja, a mi csak megelégedést nyujthat embernek?

HALMINÉ (felsóhajtva). Megelégedést!

LORÁNDINÉ. Egészen magától függ, hogy egy érdemes férj...

HALMINÉ. Hagyjunk fel ezzel, édes Lorándiné (kényszerített derültettel). Mondja meg, Nellikém, a maga szíve egészen szabad s még nem választa tárgyat?

LORÁNDINÉ. Kedves barátném, csaknem kitaláltatja velem fájdalmát. Az imént egy beszédet akara elmellőzni, melyhez kedvetlenségét mutatta, s most nem akarva ön maga tér reá. Minden bizonnyal házasságra . . .

HALMINÉ (halkan). Barátságára kérem, egy szót se e tárgy felől (fenn). Hogyan, édes gyermekem, nem felel?

NELLI. Anyám szóla közbe.

HALMINÉ. Még nem szeretett?

NELLI. Nem, — azonban.

HALMINÉ. Azonban.

NELLI. Nem volna ellenemre, ha oly férfiúra találnék, ki gyöngédségemre érdemes legyen.

HALMINÉ. Szegény leányka? Férfiút, ki asszonyi gyöngédségedre érdemes?

NELLI. Oh ilyenek minden bizonnyal vannak. S minek után rendeltetésünk csakugyan házasélet.

HALMINÉ. Kívánom, hogy óvja meg őrangyala legalább oly férfiútól, ki a nagy világ kedvencze. Kevés, igen kevés házasságokban láthatni csak viszonos tiszteletet is s maga, édes gyermekem, még gyöngédséget vár? Néhány hét múlva a menyekző után ezen jó uraknak csaknem min-

denike régi kedvencz szenvedélyire tér s elhanyaglik házi kötelességeiben. Az asszony, hogy magát unalmaiból kikapja, végtére maga is e példát követi, nagy világ lármáiba vegyűl s egészen megszűn feleség s anya lenni.

LORÁNDINÉ. Vannak kivételek.

HALMINÉ. Nem tagadhatni. De az épen Nellinek jutand-e? nagy kérdés.

NELLI. Halljuk közönségesen, hogy korunkban az erkölcs jobbúl.

HALMINÉ. Halljuk, halljuk, édesem, de nem látjuk. Hogy erkölcseink jobbúljanak, társaságaink hangjának kellene egészen megváltoznia. Büszkélkednünk kellene hazánkban, tisztelnünk nyelvünket, melyet csak azért vetettünk meg, mert nem ismerjük, s melyet jól beszélni szebb, mint ama keverék francziázat, korcs németezés, melyekben ma félig érthetőleg hebegünk; lemondanunk az úgynevezett kedvencz szenvedélyekről, gyermekeinket gondosan nevelnünk; tanítóikat sanyarúlag választanunk, kiirtanunk azon kába előítéletet, hogy atyáink fénye nekünk is fényt adhat.

Linka.

LINKA. Ifjabb Olmádi úr kiván nagysádnak udvarolni.

HALMINÉ. Mint barátném rokonát illő elfogadnom.

NELLI. Én örömest felmentem ezen kötelességtől.

HALMINÉ. Talán nincs kegyében?

NELLI. A mint érdemli.

LORÁNDINÉ (intőleg). Nelli!

NELLI. Nem segélhetek magamon, anyám, gyűlölöm ez embert mint a bűnt.

HALMINÉ. Minek épen gyűlölni, kisasszony? Egykedvűleg vennie nem volna elég?

NELLI. Gyűlölöm őt, mert szineskedései által anyám s bátyám előtt bizodalmat szerze magának.

LORÁNDINÉ. Nem úgy! Gyűlöli, mert férjéül van rendelve.

HALMINÉ (csudálattal). Igen? — Ezt most hallom először. Hadd jőjjön, Linka, okaim vannak látnom, mint viseli magát. Tudja, hogy Lorándiné ő nagysága itt van?

LINKA. Nem, nagyságos asszony!

HALMINÉ. Annál jobb.

LINKA (el).

NELLI (az órára tekintve). Még egy-két látogatásunk van, édes anyám!

LORÁNDINÉ. Csak egy pillantatig, édes leányom.

Lajos.

LAJOS (megzavarodva). Ah jaj! (Linkához.) Miért nem mondta meg? (fenn.) Szolgája nagyságtoknak.

HALMINÉ. Olmádi úr épen alkalmas időben jő, birónak kell lennie köztünk. Nelli kisasszony azt állítja, hogy oly férfinak igen balszándékot kell forralnia, ki egyidőben két asszony kérője; én azt vélem, hogy ily dologban sok függ a körülményektől.

LAJOS. Igaza van nagysádnak. Azon férfiúi nyiltsággal, mely az erényt s vérrokonságot tiszteli, vallom meg, hogy én épen ez esetben vagyok, s minden bizonnyal szándékaim jók. Bátyám parancsolata, hogy Nelli kisasszony kezét kérjem. Láttam a különzést értelmeink között, láttam, hogy e házasság legszerencsésebb lenni nem fogna, mindazáltal nem nyerhettem meg magamtól, hogy bátyám nagylelkű szándékát megvessem. Ő a kisasszonyt birtoka felével akará szerencséltetni. Küzködém, de végtére alávetettem magam parancsának.

HALMINÉ. De a küzdés nem gondolnám, hogy nehéz volt volna.

LORÁNDINÉ. Édes öcsém, én még mindég becsülöm magát, s én nem értem félre.

NELLI. Most engedtessék meg, hogy mehessek.

HALMINÉ. Tehát győzöttnek ismeri magát?

NELLI. Ha illendő volna, ezen úr tetteit elbeszélném, a báróné el fogna bámulni az ő küzködésein.

LAJOS. Ne nehezteljen, drága kisasszony, mindketten szabadok vagyunk. Bátyám visszavonó parancsát s megengedi, hogy csak szívemet kövessem.

NELLI. Hála neki érte. Birtokának fele nem oly kedves előttem, mint ez.

LORÁNDINÉ. Nelli!

NELLI. Édes anyám, az óra int.

LORÁNDINÉ (felkelve). Akaratos teremtés! Ajánlom magam kedves barátném! (halkan.) Még ma eljövök s nem nyugszom, meddig szomorúsága okát nem közli.

NELLI (a bárónét megölelve, halkan). Félbeszakadt beszédünk folytatásáert kérni fogom.

HALMINÉ. Kívánom, hogy tapasztalásim hasznára legyenek.

LORÁNDINÉ. Éljen boldogúl, édes öcsém!

NELLI. Az ég oltalmazza küzdései közt. (El mindketten, a báróné ajtóig kiséri.)

LAJOS. Itt szerencsésen átcsusszantam, (a bárónéhoz.) Végtére szerencsém van nagysádnak udvarolhatni. Nyolcz nap óta vagyok fosztva ezen gyönyörtől.

HALMINÉ. Úgy hiszem, eléggé értésére adtam az úrnak, hogy magányt keresek. Tolakodásai . . .

LAJOS. Annak tulajdonítsa nagysád, hogy jó híre iránt nem vagyok egykedvű.

HALMINÉ. Micsoda ez?

LAJOS. Az nekem felette sokba kerül, hogy oly férfit kell megneveznem, kivel vérrokonság köt össze. Oly férfit, kinek egyetlen hibája az, hogy a szépnemről rendkivül alacsonyan gondolkodik. De ki őszinte, s védni az ártatlanságot szépnek tartja, az kénytelen minden kímélést félretenni.

HALMINÉ. Talán bátyjáról beszél?

LAJOS. Fájdalom! — Felfedeztem előtte tiszta hajlandóságom nagysád iránt.

HALMINÉ. Úgy? Talán az én viszonhajlandóságom is?

LAJOS. Mentsen isten! Mily magas érdemekkel kell egy férfinak birnia, hogy e nagy szerencsét magáénak mondhassa. De ha fegytelenség, isteni félelem, felebaráti szeretet, tisztséget s érdemeket ily erényteli asszonyság előtt kipótlani képesek, úgy táplálok egy félénk remény ...

HALMINÉ. Melyet én már egyszer-mindenkorra megtagadtam.

LAJOS. Nagysád felette kegyetlen.

HALMINÉ. De, hogy bátyjára térjünk, mit mond ő felőlem?

LAJOS. Félek, hogy nagysád boszankodni fog.

HALMINÉ. Épen nem.

LAJOS. Eleintén ellenkezett hajlandóságommal azon ürügy alatt, mivel nagysád szegény.

HALMINÉ. Szegény?

LAJOS. S midőn azt felelném, hogy nagysádért a világ minden kincseit meg tudnám vetni, egyenesen kimondotta, hogy ő öcscse hitvesének csak fegytelen erkölcsű asszonyt fog elismerni, nagysád pedig — pedig. . .

HALMINÉ. Tovább, tovább.

LAJOS. Hogy nagysáddal ő maga is igen biztos lábon áll.

HALMINÉ. Micsoda? (Linkához.) Hivasd tüstént ide.

LAJOS. Ne, az ég irgalmáért azt ne, nagyságos asszonyom! Úgy engemet szerencsétlenné teszen; s azt nagysád erkölcse, nagy lelke nem képes. Zárkózzék be előtte, bízza pénzszámadásit másra, az eléggé nagy büntetés lesz oktalanságáért, a nélkül hogy én boszújának kitétessem.

HALMINÉ. Felette nagy bizonysága az az úr erkölcsének, hogy bátyja szemtelenségeit felfedezvén, magát az örökségből kitagadásnak felszánja.

LAJOS. Oh, nagyságos asszony, minden tiszta s fegytelen erkölcsért mertem volna ezt, hogy a csábitástól, a rossz hírtől megmentsem, mennyivel inkább nagysádért, kit oly gyöngéden, oly tisztán, oly színlés nélkül szeretek, mint a még vétketlen Évát paradicsomban Ádám.

HALMINÉ. Én valóban igen örvendek ezen alkalomnak, mely az urat velem közelebbről megismérteti.

LAJOS. Vajha ezen ismeret nekem csak legkisebb reményt is szerzeni képes lehetne.

Ferencz.

FERENCZ. Öregebb Olmádi úr kiván nagysádnak udvarlani.

HALMINÉ. Jöhet.

FERENCZ (el).

LAJOS. Az ég irgalmáért! Ne hagyja őt nagysád jőni.

HALMINÉ. Miért ne? Legyen nyugodt. Intéseit hasznomra fordítandom a nélkül, hogy megnevezzem.

LAJOS. Azon zavarba fogna hozni nagysád, hogy éltemben először hazudjak.

HALMINÉ. A mi ily erényes embernek rettentő volna. Legyen nyugodt, szavamat adom, hogy hallgatok.

Olmádi.

OLMÁDI. Szolgája nagysádnak! — Az ördögbe! mit keressz te itt?

LAJOS. Nagyságát kivántam megtisztelni.

OLMÁDI. Alázatos szolgája! Nagysád felette kegyes ezen ifjú embertől látogatásokat elfogadni.

HALMINÉ. Ő az úr nevét viseli.

OLMÁDI. Nagy kegyelem! Ő ugyan jámbor ifjú, kivévén egy hibáját.

HALMINÉ. Hogy az asszonyok felől felette jó véleménynyel van.

OLMÁDI. Épen ellenkezőleg, nagysád, épen ellenkezőleg! Sőt a legelső felől is nagysád neméből rosszúl vélekedik.

LAJOS (a legnagyobb zavarodásban). Kicsoda? Én-e bátyám?

OLMÁDI. Igen, igen te. Ma reggel a város erdejében.

LAJOS. Nem emlékezem. (Halkan Olmádihoz.) Az istenért, el

ne áruljon. (Halkan Halminéhoz.) Mi gonosz ön vétkét reám hárítani!

HALMINÉ (félre). Mely emberek ezek!

OLMÁDI (halkan Lajoshoz). Takarodjál!

LAJOS. Nagyság a mai szép reggelben nem gyönyörködött.

HALMINÉ. Nem.

OLMÁDI (halkan Lajoshoz). Nem értettél?

LAJOS. A város erdeje ma igen üres volt.

HALMINÉ. Annál inkább fájlalom, hogy nem voltam ott.

OLMÁDI (félre). Az ármányos!

HALMINÉ. Olmádi úr, nekem pénz kell.

OLMÁDI. Azért vagyok itt. Gyanítám, hogy szerencsés megérkezése óta még nem vett nagyság hírt jószágairól.

HALMINÉ. Eltalálta. De már írtam volt.

LAJOS (halkan Olmádihoz). Oly igen szegény talán még sem?

OLMÁDI (halkan Lajoshoz). Takarodjál, vagy engem visz az ördög!

LAJOS (halkan). Mindjárt. (Fenn.) Van szerencsém magam ajánlani nagyságnak. Foglalatosságim megfosztanak nagyság kegyes társaságától.

HALMINÉ. Kívánok jót az úrnak.

LAJOS. Szolgája édes bátyám.

OLMÁDI. Servus.

LAJOS (halkan Olmádihoz). Valamikép el ne áruljon.

OLMÁDI. Jó, jó.

LAJOS. Leghívebb szolgája nagyságnak. (Halkan.) Én szerencsétlen vagyok, ha elárul nagyság.

HALMINÉ. Jól van, jól.

LAJOS (mentében). Hóhér vágta volna le ez átkozott látogatókat. (El.)

HALMINÉ (félre). A milyen gonosz, oly ostoba. (Fenn.) Az úr öcscse példánya a jámborságnak.

OLMÁDI. Derék ifjoncz, s én atyailag szeretem, csak azon utálatos hibája ne volna, hogy az asszonyok felől rosszúl vélekedik.

HALMINÉ. Úgy-e?

OLMÁDI. Még nagysádat sem kimélte.

HALMINÉ. Valóban?

OLMÁDI. Hitte volna nagysád, hogy ezen kölöncz eléggé vakmerész legyen szemembe azt mondani, hogy nagysád kaczér, a legnagyobb mértékben kaczér? S hogyan dicsekedett nagysád különös kedvezéseivel! Én tökéletesen meg vagyok győződve az ellenkezőről, de minden balga vélemény kikerülésére nyiltan azt tanácslanám, hogy nagysád látogatásait ne fogadná el, méltóztatnék ellenben meghallgatni egy férfiúnak javallatit, a ki — a ki (Linkára pillantva, ki harisnyát köt, halkan). Nem méltóztatnék ezen leánykát kiküldeni?

HALMINÉ. Ő, ellenére a mai szokásoknak, mindenkor jelen van, ha férfi-társaságban vagyok.

OLMÁDI. De...

HALMINÉ. De — ő benn marad.

OLMÁDI. Alázatos szolgája! — Szerencsém van nagysád számára ötszáz aranyt hozni, (az asztalra tevén.) Méltóztassék többet is parancsolni, valamikor tetszik.

HALMINÉ. Igen jól van, Olmádi úr. A nyugtatványt még ma elküldöm.

OLMÁDI. Ah, ezen gyönyörű kéznek egy gyöngéd szorítása tízezer aranyról is megnyugtat.

HALMINÉ. A nyugtatványok ilyetén neme az úr erszényét könnyen kiüríthetné.

OLMÁDI. Szépség pénzért, pénz szépségért — ez a legvalóbb mérleg.

HALMINÉ (félre). Szemtelen!

OLMÁDI. Nagysádnak fülönfüggői tűnnek szemembe, melyek — bár mindent csudáljak nagysádon — megvallom, nekem nem tetszenek.

HALMINÉ. Sajnálom.

OLMÁDI. Nézze nagysád ezeket (egy tokot nyújtván kezébe).

HALMINÉ. Gyönyörű — s drága portéka.

OLMÁDI. Nemesi hitemre! én volnék a legszerencsésebb férfiú... De — ezen leány...

HALMINÉ. De — ő benn marad.

OLMÁDI. Alázatos szolgája! — Azt mondtam, a férfiak legszerencsésbike én volnék, ha ezen csekélységeket néha nagysád gyönyörű fülein függeni láthatnám.

HALMINÉ. Mi az árok?

OLMÁDI. Ah, méltassa nagysád ezen parányi dolgokat emlékké leghívebb szolgájától.

HALMINÉ. Tehát ajándékúl? Jó, elfogadom, de csak egy föltétel alatt.

OLMÁDI. Csak kegyetlen ne legyen az.

HALMINÉ. Azon feltétel alatt, ha az úr nyugtatványt ad nekem, hogy e drágaságok árát tőlem készpénzben felvette.

OLMÁDI. Oh, ezer örömmel! — Ha megengedi nagysád, a nyugtatvány e pillantatban kész. (Leül s ír.)

LINKA (félre). Nem, ez az én értelmemet meghaladja.

HALMINÉ (félre). Egy gazdag pór mégis kiállhatatlan teremtés. E vak önhittség aligha nem előkövete egy még sokkal nagyobb szemtelenségnek.

OLMÁDI (a nyugtatványt oda nyújtván). Meg van elégedve nagysád?

HALMINÉ. Igen, s köszönöm az úrnak. — Holnap helyén (füleire mutatván) fogja az úr őket szemlélni.

OLMÁDI. Alázatos szolgája! Nagysád a jóság maga, egyetlenegy pontot kivévén.

HALMINÉ. S az?

OLMÁDI. De — ezen leány!

HALMINÉ. De — ő benn marad. S ez az egyetlen pont?

OLMÁDI. Kegyetlenség szegény imádói iránt.

HALMINÉ. Az úr tréfál.

OLMÁDI. De azt nagysád gazdagsága okozza. A nagysád szegénysége engem gazdaggá tenne.

HALMINÉ. Nem értem az urat.

OLMÁDI. Gazdaggá a gyönyörben, Megtagadná-e — minden hasonlítás nélkül mondva — kezét egy szegény leányka, ha én neki, például, tízezer forint esztendei *gombostűpénzt* ajánlanék?

HALMINÉ. Én legalább meg, ha szegény volnék is.

OLMÁDI (meghökkenve). Miért?

HALMINÉ. Mert többé férjhez menni nem fogok.

OLMÁDI. És szeretni sem többé?

HALMINÉ (megvetőleg elfordúlván). Arra nem válaszolok.

OLMÁDI (félre). Megyen, megyen a dolog. (Linkára pislogva.) Ez a sátán ni! — (fenn). Való, hogy kezünk hatalmunkban van, de nem szívünk is. S ha nagysád házassága alatt, miként én, tapasztalta, úgy mindketten tudjuk, hogy a menyegző sírja a szerelemnek. S minekutána gyöngéd érzelmekre születtünk, oly intézetet kell találnunk, mely a szerelemnek halált ne okozzon.

LINKA (félre). Úgy gondolnám, a kapusnak lesz dolga.

HALMINÉ (félre). Nyomorék teremtés!

OLMÁDI. Nagysád elmerül?

HALMINÉ. Nem tudom, miként viszonozhassam az úr őszinteségét, — az oly különös a maga nemében.

OLMÁDI. Ah, kedves szép asszonykám! a valódi őszinteséghez csak négy szem kell.

HALMINÉ (félre). Semmirekellő! (magát kénytetve fenn.) Négy szem? Azt engedhetek az úrnak.

OLMÁDI (lábaihoz esve). Nagysád lábainál halok meg. (Felál s Linkához.) Távozzék el a leányasszony.

HALMINÉ. Nem, most dolgaim vannak. Jöjjön az úr estére, de felette vigyázólag s ismeretlenül. Oly elfogadtatás várja, melyre érdemes. Linka fogja bevezetni.

OLMÁDI. Ah kedves báróném! A boldogság legfőbb fokára helyheztet engem.

HALMINÉ. Ne feledje — pontban hétkor.

OLMÁDI. A perczeket fogom számlálni.

HALMINÉ. Most engedelmet...

OLMÁDI. Isten veled! imádandó bálványom, a szerelem szárnyain röpűlök vissza. Alázatos szolgája! (El.)

LINKA. Szabad nagysádtól kérdenem, ha ébren vagyok-e, vagy álmodom?

HALMINÉ. S miért azt?

LINKA. Tudom, hogy nagysád néhány ízben úgynevezett szerelmeseivel játékokat űzött, de . . .

HALMINÉ. Ebből láthatod következéseit ily teremtések társaságának. A legcsekélyebb leereszkedés, egy semmi, vakmerőkké, szemtelenekké teszi őket. Nem, én lemondok ezen nyomorú mulatságokról örökre. De előbb meg kell szégyenítenem ezen alávalókat. Olmádi úrfit is ide rendelem, s csak lehessen mindazokat, kik nekem szerelem felől fecsegnek.

LINKA. Bárdos kapitányt is?

HALMINÉ. Azt talán szerénysége miatt kímélném. Különös az, hogy ezen ember a leggyöngédebb érzésű s mégis soha házasságról nem emlékezik.

LINKA. Ez mutatja az ő katonai lelkét.

HALMINÉ. Tehát érdemli, hogy az ember vele úgy bánjék, mint a szabad ezredek tiszteivel szokás.

LINKA. Azaz?

HALMINÉ. Mihelyt szolgálatjokra szükség nincs, kiadni elbocsátó-levelöket.

LINKA. A párisi imádó is nemsokára megérkezik.

HALMINÉ. Gróf Liliomfi? Kivévén balvéleményeit nemünkről, sok szép tulajdoni vannak.

Ferencz.

FERENCZ. Bárdos kapitány úr kiván nagysádnak udvarolni.

HALMINÉ. Jöhet.

FERENCZ (el).

HALMINÉ. Ki kell fürkésznem, bárhogyan, ez ember gondolkodását. Talán alkalmat nyújt, hogy őt is estéli találkozásra rendeljem.

LINKA. Az egy kimondhatatlan sovár.

HALMINÉ. Úgy-e? — Linka, Linka!

LINKA. Czél nélkül szólék, nagyságos asszonyom!

Bárdos.

ALMINÉ (félre). Különös! Mint szeretőt gyűlölöm s mégis
iest vagyok társaságában.
ÁRDOS (szótlan meghajtja magát).
ALMINÉ. Oly leverve kapitány úr? De ez sorsok azon
ereknek, kik kettős hivatalt visznek. Urának és ked-
nek buzgalommal szolgálni nem csekély dolog.
ÁRDOS. Fájdalom, az utóbbi legnehezebb. Annak, ki
zban helyünket felváltja, köszönetet teszünk, de nem
a kedvelt szépnél is. Vágytársainkat a hírben tisztel-
vágytársainkat a szerelemben gyűlöljük.
ALMINÉ. Kapitány úr tán ezen esetben van?
ÁRDOS. A szerencsétlen mindent retteg.
ALMINÉ. Szerencsétlen?
ÁRDOS. Párisba menetele előtt beszéltem nagyságnak,
pöröm miatt vagyok itt.
ALMINÉ. Igen.
ÁRDOS. A pör el van vesztve s én szegénységre
t.
NKA (félre). Most már ezen embert épen nem szenved-
m.
ALMINÉ. Elvesztve? — Az, úgy tetszik, egy barátja
t illeté, kinek kapitány úr az utolsó háborúban életét
tette meg. Az ügy hiszen világos volt, mint lehete
ztenie?
ÁRDOS (keserűen). Barátom eléggé gondatlan vala magát
láltól meglepetni, mielőtt néhány bizonyítványokat
na.
ALMINÉ. Szívemből fájlalom.
ÁRDOS (magát meghajtva). Holnap visszautazok az ezredhez.
ALMINÉ. Vesztesége miatt? — Kapitány úr tudja, hogy
azdag vagyok . . .
ÁRDOS. Nagyságos asszonyom!
ALMINÉ. Szabad . . .

Bárdos. Nem, nagyságos asszonyom, oly személytől soha sem fogok jótéteményt elfogadni, kit szeretek.

Halminé (félre). Igen nemeslelkűleg! Volnál valami egyéb, mint férfi, tudnálak viszontszeretni.

Bárdos. Vajha azon megnyugtatást vihetném el magammal, hogy valamely méltatlan nem fogja nagysád nemes szívét birni.

Halminé. Az iránt nyugodtan lehet.

Bárdos. Ha tanácslanom szabad volna, javallnám, hogy távoztasson el nagysád minden önhitt esztelent magától, ilynemű teremtések diadalmakkal dicsekszenek, melyeket soha nem nyertek.

Halminé. Mit ért ezzel?

Bárdos. Általános észrevétel.

Halminé. Nem, nem, az valami különös. — Ki az, ki diadallal dicsekszik?

Bárdos. Nem épen. De nagysádat mátkájának nevezi; azt mondogatja, hogy nagysád miatt mondott le londoni útjáról.

Halminé. Ah, most értem. Az gróf Liliomfi.

Bárdos. Fogadott az ifjú Olmádival, hogy mátkája szebb mint amazé, mézes ajkakat emlegete s eléggé tartaléktalan volt nagysádat megnevezni.

Halminé. A szemtelen! (félre.) Várj, az estvéli találkozásból ki nem maradsz.

Bárdos. Érdemlené, hogy nagysád érzékenyen megszégyenítse.

Halminé. Az el nem marad.

Bárdos. Valamely gondatlan lebkény ifjoncznak még megbocsátható volna, de oly férfiú, ki nincs érdemek nélkül, ki már egy kissé korosabb, könnyen hitelt nyer azoknál, kik nagysádat nem ismerik.

Halminé. Elég róla, a büntetést ki nem kerüli. Kapitány úr tehát elutaz, s holnap?

Bárdos. Ah! nagyságos asszonyom, kell.

Halminé. Hogy az előbbire térjek. Gróf Liliomfit érdekelte kapitány úr iménti beszéde?

BÁRDOS (félénken). Nem tagadhatom.

HALMINÉ. Szavamat adom az úrnak, hogy őt igen egykedvűleg tekintem.

BÁRDOS. Ezen nyilatkozás vonzalmat gerjeszt bennem nagysád elméje és szíve iránt.

HALMINÉ. S mégis el akar útazni?

BÁRDOS (sóhajtva). Kell — nagyságos asszonyom!

HALMINÉ (félre). Megfoghatatlan. (Fenn.) Még akkor is, ha azon gyónást tenném, hogy az úr iránt nem vagyok egészen egykedvű.

BÁRDOS (meglepve). Akkor — akkor — ó de ez nagysádnak nem komoly szava.

HALMINÉ. Tegyük fel, hogy az.

BÁRDOS (zavarodva). Akkor — maradnék.

HALMINÉ (félre). Ki kell őt fürkésznem, bármibe kerüljön is.

BÁRDOS (félre). Halálos zavar között vagyok.

HALMINÉ. Az úr zavarodása csaknem meggyőz, hogy szerelme nem egyike a legtisztábbaknak.

BÁRDOS. Az istenért! minek vél engemet nagysád? Angyalok sem szerethetnek tisztábban.

HALMINÉ. Arról meg kellene engem győznie.

BÁRDOS. Mi által?

HALMINÉ. Úgy hiszem, csak egyetlenegy szer van, mely által asszonyt a czélok tisztasága felől meggyőzhetni.

BÁRDOS. Talán ezen egyetlenegyet elmulasztám. Volt-e szabad szó ez ajkakon, szabad pillantat e szemekben, melyek nagysádat sérthették volna? Voltam-e ...

HALMINÉ. E szemérmes erények charakterében fekhetnek az úrnak. Egy szó van, egyetlenegy szó, mely erősb bizonysága a tiszta czéloknak mint tíz évi szerény szerelem.

BÁRDOS (félre). Ah, közelít!

HALMINÉ. E szó a házasság. (Fontosan.) Érti kapitány úr, a házasság!

BÁRDOS (növekedő zavarodásban). Ha szabad az én körülményeim között nagysádhoz ezen szóval élnem?

HALMINÉ. Miért ne, ha a szerelem szóval szabad.

BÁRDOS. Szerelem nem függ kényünktől, de a házasság...

HALMINÉ. Az asszonyi erkölcshöz illőbb házasságról, mint szerelemről szólni.

BÁRDOS (mindinkább zavarodottan). Akarhatom-e nagysádat szerencsétlenné tenni?

HALMINÉ. Szerencsétlenné?

BÁRDOS. Én szegény vagyok...

HALMINÉ. A mim van, elég kettőnk számára is.

Bárdos (félre). Ez úton ki nem csusszanok.

HALMINÉ. Nem felel?

BÁRDOS. Nagysád kegyetlen egy szerencsétlennel tréfálni s reményeket gerjeszteni, melyeket...

HALMINÉ. Melyeket az úr megvalósíthat.

BÁRDOS. Feltévén, hogy nagysád szavai komolyak, kérdem, mit fogna a világ e szövetséghez mondani? Engem semmirekellő koldúsnak kiáltana, ki egy asszonyt, a szerencse és szép jövendők kedvenczét, elcsábíta, hogy meggazdagodjék. Nagysádat pedig még sanyarúbban ítélné meg s a rágalom egész dühe személyére esnék vissza. Mi vehette vajjon a bárónét reá, hogy minden igényeiről lemondjon, melyekre szépsége és gazdagsága neki just adtanak?

HALMINÉ (félre). Szerencsés fordulat!

BÁRDOS. Minden bizonnyal valamely ballépés...

HALMINÉ. Micsoda?

BÁRDOS. Mondanák, csak egy ballépés tehette, hogy erre vetemedjék. Mind az én, mind a nagysád becsülete el volnának temetve.

HALMINÉ. Ne úgy! az úr felette soktól retteg. Való, hogy a rágalom igen is messze fogna menni, de ellenben három nap alatt minden el volna feledve. Ide járul, hogy ezen kedvetlen időpontot ki is kerülhetnők. Az úr egész titokban kiveszi szabadságlevelét s együtt utazunk idegen földre.

BÁRDOS (rendkivül meglepetve). Nagyságos asszonyom...

HALMINÉ. Nos?

BÁRDOS. Nagysád — nagysád tréfája fáj szívemnek.

HALMINÉ. Kapitány úr! Tehát még mindég tréfát vél? Azon lépés után, melyet tettem, visszavonúlnom nem lehet, abban állapodom meg, hogy az úr eltökélt választ adjon. (Közelebb lépve.) Szeret engem, kapitány úr?

BÁRDOS. Imádom nagysádat.

HALMINÉ (kezét nyújtva). Tehát kezem az úré.

BÁRDOS (meghökkenve visszalép.)

HALMINÉ (komolyan). Az úr férjem.

BÁRDOS (lábaihoz borúlva). Imádom nagysádat, — de a nagysádé nem lehetek.

HALMINÉ (hidegen). S eléggé szemtelen lehetett nekem szerelmet említeni.

BÁRDOS. Ellenállhatatlan vonatom nagysádhoz, azt tennem mégis lehetetlen. (Felszökve.) Oh én legszerencsétlenebb embere e földnek!

HALMINÉ (félre). Végtére téged is kitapogattalak, alacsony lélek!

BÁRDOS. Látom nagysád haragját, megvetését.

HALMINÉ. Téved az úr! sőt kérni fogom egy szívességre.

BÁRDOS. Parancsoljon nagysád.

HALMINÉ. Gróf Liliomfi Párisban levelekkel s szerelmes tréfákkal ostromla; vigye leveleit neki vissza, s miként szégyenítse meg annak szerét bizom az úrra.

BÁRDOS. Isteni jóság! Tehát nem neheztel?

HALMINÉ. Megyek a levelekért. (Félre.) A bolondot gonosz által, s a gonoszt bolond által fogom megbüntetni. (El a mellékszobába).

BÁRDOS (mély gondolatokban).

LINKA (félre). Ez ám asszony! Eszét még a legokosabb férfi is tompa keresztüllátni. Esküdtem volna reá, hogy szereti. De rá is szedte ám a finom uracskát, ki csak úgy katonásdilag szeretne házasodni. Hogyan áll itt?

BÁRDOS (félre). Mit fog ez vélni felőlem?

LINKA (félre). Bizonyosan ez is estvéli találkozásra lesz meghíva.

BÁRDOS (félre). Szerencsétlen szenvedély! hová vezettél engem?

LINKA (félre). Hogyan áll itt a szegény bűnös!

BÁRDOS (félre). Meg kell előtte nyílnom. Ne megvetése, de szánakozása kisérjen.

LINKA (félre.) Szegény ördögöt mégis meg kell bátorítanom. (fenn.) Nem tetszik leülni kapitány úrnak?

BÁRDOS. Köszönöm.

LINKA. Nem tudja, kapitány úr, nem lesz-e háborúnk?

BÁRDOS. Nem lesz.

LINKA. Háborúban felette veszedelmes lehet a hadi ember állapotja.

BÁRDOS. Néha az előszobában veszedelmesebb.

LINKA. Az előszobában?

BÁRDOS. Midőn az ember szobaleányok nyelvére kerül.

LINKA. Úgy-e? (félre.) Az otromba!

Halminé.

HALMINÉ (egy lepecsételt csomót kezébe adva). Itt, kapitány úr, egész tára a szerelemfegyvereknek. Használja az úr úgy, hogy az ellenség többé ne közeledjék hozzám.

BÁRDOS. Nagyságos asszonyom, én előbb nem hagyhatom el, mint őszintén megvallanám.

HALMINÉ. Ezen vallomást négyszem közt kivánná az úr, nemde?

BÁRDOS. Ha szabad kérnem.

HALMINÉ. Jó. Ma esti hét órakor elvárom. Azonfelül az úrra bizottak végbe vitele iránt tudósítást kivánok.

LINKA (félre). Helyesen.

BÁRDOS (megütközve). Ma estére?

HALMINÉ. Pontban hétkor.

BÁRDOS (meghajtván magát, félre). Mit gondoljak?

HALMINÉ. Ajánlom magam, kapitány úr. A grófot mingyárt felkeresni el ne mulaszsza.

BÁRDOS (meghajtván magát). Nem értettem-e félre? Ma esti hétkor, parancsolá nagysád?

HALMINÉ. Várni fogok az úrra.

BÁRDOS. Szerencsém leszen. (Zavarodottan el.)

HALMINÉ (félre). Arra vagyok-e kárhoztatva, hogy legutálatosbjait ismerjem ezen nemnek! vagy talán mind ilyen? A gyalázatos! Mi által adtam én neki ily viseletre just. (Fenn.) Linka! oly titkon, mint lehet, szedd rendbe mindenemet s egyedül a komornokkal tudasd, hogy holnap elutazunk.

LINKA. Hogyan, nagyságos asszonyom?

HALMINÉ. Holnap egész titokban.

LINKA. Ah, az istenért, hová?

HALMINÉ. Nem te gondod. Most menj Lorándi kisasszonyhoz s mondd, hogy kérem, ezen függőket hordja az én emlékezetemre.

LINKA. Jól van, nagyságos asszonyom.

HALMINÉ. Azalatt czédulát irok az ifjú Olmádinak. Ha visszatérsz, megtanítlak, mint kelljen magad viselni a ma estvéli találkozásnál.

LINKA. Oh, annak már előre örvendek. — De az utazás, nagyságos asszonyom, az utazás.

HALMINÉ. Siess, siess!

LINKA (el).

HALMINÉ. Férfiak, férfiak! A természet nektek nemes lelket, s erőt akara adni — de megfontolá szándékát s nemünk büntetésére kevély és csalfa szívet olta belétek. (El a mellékszobába.)

HARMADIK FELVONÁS.

Lorándiné szobája.

Lorándiné. Nelli.

NELLI. Minden bizonnyal, édes anyám, Halminé bajának a házasságban van eredete.

LORÁNDINÉ. Miből véled azt következtetni?

NELLI. A mai beszédből s hogy minden kérdést, mely férjét érdekli, kikerül.

LORÁNDINÉ. Mások titkait nem kell s nem illik fürkészni.

NELLI. Én csak saját tanúságomra s Halminé barátsága miatt óhajtanám tudni.

Jakab.

JAKAB. Báró Halminé ő nagysága komornoknéja.

LORÁNDINÉ. Hadd jőjjön.

JAKAB (kitárván Linkának az ajtót, el).

Linka.

LORÁNDINÉ. Jó reggelt, Linka, mit jót hoz nekünk?

LINKA. Egy szép üdvözletet nagyságos asszonyomtól, ki a kisasszonyt kéreti, méltóztatnék ezen függőket az ő emlékezetére viselni.

NELLI. Ej, édes anyám, ez drága ajándék.

LORÁNDINÉ. Igen szép, igen szép. De hogyan lehet az,

Linka, hogy nem maga a báróné adá ezeket által mai nála létünkkor, vagy nem várt velök, meddig ismét meglátogatjuk?

LINKA. Ah, nagyságos asszonyom, nálunk most minden igen fonákúl megyen.

LORÁNDINÉ. Hogyan úgy?

LINKA. Ha nagyságod el nem árúlna. . .

LORÁNDINÉ. Semmi esetre nem.

NELLI (Linkához). Talán a báróné hallgatást parancsolt?

LINKA. Igen, és pedig szoros hallgatást.

NELLI. Úgy nem lesz illendő, édes anyám, Linkát kitudakoznunk.

LORÁNDINÉ. Talán használhatunk a bárónénak.

LINKA. Minden bizonnyal nagyságtok más gondolatra hozhatnák őt.

NELLI. Nem, nem, mi nem akarunk semmit tudni.

LORÁNDINÉ. De Nelli . . .

NELLI (kezét megcsókolván). Épen most taníta reá anyám, hogy mások titkait nem szép kifürkészni.

LINKA. Ah, nagyságos asszonyom, a bárónét nem sokáig fogják látni.

LORÁNDINÉ. Az Istenért, hogyan?

LINKA. Ma tán végső örömnapja van életének.

NELLI. Mi nem akarunk semmit tudni . . .

LORÁNDINÉ. De Nelli . . .

LINKA. Isten tudja, mi jutott egyszerre a báróné eszébe.

NELLI (Linkát az ajtó felé tolva). Vigye meg alázatos tiszteletünket. Szerencsém leszen személyesen megköszönni.

LINKA. Igen, de úgy még ma.

NELLI. Isten ótalmával, Linka.

LINKA. Ah és a ma történt tréfa . . .

NELLI. Köszönöm fáradságát, Linka.

LINKA. Mentsen Isten! én nem akarok a kisasszonyra tolni semmi hírt.

NELLI. Önmagának is a legnagyobb szolgálatot teszi.

LINKA. Egyedül asszonyom iránti szeretetem vitt reá!

NELLI (egészen kitolva). Istennek ajánlom, Linka.

LINKA (künn). Oh távol legyen, hogy a kisasszonynak terhére legyek. (El.)

LORÁNDINÉ. Nem sokáig látjuk? Tehát el fog utazni?

NELLI. Azt felette sajnálnám.

LORÁNDINÉ. Hagytad volna azt a leányt kibeszélni.

NELLI. Én csak anyám intését követtem.

LORÁNDINÉ. Különbség van a kikérdezés és meghallgatás között.

NELLI. Kötelességünk leszen még ma felfedezni a bárónénak, mennyire bízhatik komornoknéjában.

LORÁNDINÉ. Azt tenned tiltom. — Rakd fel függőidet, Nelli, hadd lássam, ha illenek-e?

Nelli. Édes anyám...

LORÁNDINÉ. Mindent csak kényszerítve nyerhetek-e meg tőled?

NELLI (fülébe aggatva a függőket).

LORÁNDINÉ. Szép, igen szép — hasonlíthatatlan — feletted kedves!

Jakab.

JAKAB. Gróf Liliomfi kiván nagysádnak udvarlani.

NELLI. A nélkül, hogy ismernők?

JAKAB. Levele van a nagyságos asszonyhoz.

LORÁNDINÉ. Hadd jőjjön.

JAKAB (el).

LORÁNDINÉ. Nevéből ismerem, gazdag fiatal ember.

NELLI. Én magára hagyom anyámat.

LORÁNDINÉ. Miért? Lehet, hogy épen miattad jő.

NELLI (mentében). Annál inkább.

LORÁNDINÉ. Ha te oly emberfélő maradsz, soha sem lesz férjed.

NELLI (az ajtóból). Jövendő férj uram keressen engem ne én őt. (El.)

LORÁNDINÉ. Egészen Halminé gondolkodásmódja, pe

ő aztán mindent ellenkezőleg teszen tanításaival. Mindenkit örömmel lát, tizenketted számra vannak imádói, de azért az erény köréből soha sem lép ki.

Gróf Liliomfi.

LILIOMFI. Szolgája a kisassz — a nagyságos asszonynak.

LORÁNDINÉ. Mivel szolgálhatok a gróf parancsolatjára?

LILIOMFI. E levél értesítni fogja nagysádat. Én ifjú Olmádi úr követe vagyok, ki nagysád kegyeibe ajánlja magát.

LORÁNDINÉ. Az öcsém? Miért nem jöve el ő is a gróffal?

LILIOMFI. Hihetőleg foglalatossági nem engedték. (Félre.) Öcscse, valóban szép öcscse!

LORÁNDINÉ. Méltóztassék leülni. (Leülnek s Lorándiné a levelet olvassa halkan.)

LILIOMFI (félre). Olmádinak igaza van; a hóhér sem gondolná ezen házat annak, a mi. — Igen örvendek, hogy hazám fiai ezen pontban is ízlést kapnak. (Lorándinéra bacsalodva.) Az öreg *cara Mama*ságát nem tagadhatja meg.

LORÁNDINÉ (elolvasván a levelet). A grófnak már neve is bemenetelt nyit minden háznál, de jó öcsémnek ajánlása a gróf erkölcse és czéljai felől még kellemesbbé teszi ezen ismeretséget.

LILIOMFI. Szolgája nagysádnak. — Lehet szerencsém a kisasszonyhoz is?

LORÁNDINÉ (mosolyogva). Ej ej, gróf úr, nem igen kedvező tekintet az anyára nézve, midőn oly hirtelen leányára jő a kérdés, — mingyárt itt leszen. (El a mellékszobába.)

LILIOMFI. Vagy a leányka rút, vagy harmincz arany kevés, ezt mutatja itt minden. Hogy én buta is lehetek többet nem hozni magammal! (a mellékszobába tekintgetve, melynek ajtaja nyitva maradt.) Ébren vagyok-e, vagy álmodom? Mennyből szállott angyal! Valódi képe az ártatlanságnak! Oh te nyomorú harmincz arany! Lehetetlen, hogy keze e leánykának szabad legyen.

Lorándiné. Nelli.

LILIOMFI (Nellinek kezet csókolva). Nincs tehetségemben eléggé megköszönni barátomnak, hogy ily angyal pillantataival szerencséltetett.

NELLI (kezét visszarántva). Gróf úr?

LORÁNDINÉ. Tessék leülni.

LILIOMFI (széket hozva, félre). Mely ártatlanság! Hóhér menjen az erény után, ha a vétek ily bájos alakban járdal. (Középbe ülve fenn). Régóta van a kisasszony Pesten?

LORÁNDINÉ. Két éve. Atyja a király szolgálatjában halt meg, ki érdemeit becsülni tudván, bennünket esztendőnként járó segédpénzzel jutalmaza meg.

LILIOMFI (félre). Az öreg jól érti szerepét. (Fenn.) Engedje meg kedves angyalom, hogy elmellőzvén minden tekervényeket, kérdhessem, ha le van-e valakihez kötelezve?

NELLI. Ily kérdés egy férfitól, kit éltemben először látok, felette különös!

LILIOMFI. Hogyhogy?

LORÁNDINÉ. Ej ej, gróf úr, sebes vágtatva megyen a czélhoz.

LILIOMFI. Az az én takarékos természetemből foly, nem szeretek időt pazérlani. S hogyan tegyek közelebbi nyilatkozást, meddig ezt nem tudom.

LORÁNDINÉ. A gróf nyíltsága érdemli, hogy az udvariságtól egy kissé eltávozván kérdésére feleljek.

NELLI (fel akar állni). Anyám!

LILIOMFI (marasztalva). Maradjon angyalom! s hagyja édes mamáját válaszolni. Ily értelmes asszonyság fogja tudni, mi szép, mi illendő.

LORÁNDINÉ. Leányom a szó egész értelmében szabad.

LILIOMFI (Nelli kezét megcsókolván). Szívbájló válasz!

NELLI (fel akar állni). Engedje meg a gróf, hogy eltávozzam.

LILIOMFI. A világ minden kincséért sem.

LORÁNDINÉ. Maradj, Nelli.

NELLI. Úgy kérem, hogy a beszéd más tárgyra fordittassék.

LILIOMFI. Az igen különös volna, ha egyenesen nem arról beszélnénk, a mi engemet ide hozott.

LORÁNDINÉ. Ej, gróf úr, első látogatásakor az ember csak ismerkedni akar a nélkül, hogy czéljairól szólna.

LILIOMFI. Úgy kellene, hogy a kisasszony ne oly szép, s én ne Liliomfi volnánk. (Nelli függőjét megpillantván.) Mely dicső fülfüggők! (felsóhve.) Engedelmökkel, én mingyárt visszatérek.

LORÁNDINÉ. Hová, gróf úr, oly hirtelen?

LILIOMFI. Szolgámat kell hazaküldenem. (Elfut.)

NELLI. Én megyek, édes anyám, kiállhatatlan mint viseli magát ezen ember.

LORÁNDINÉ. Ő nem ifjoncz többé, édes gyermekem, hanem megért férfi, s jámbor czélokkal az ember szabadabban szól, mint egyébként.

NELLI. Jámbor czélok sem szabadíthatnak fel senkit a tisztelet s illendőség határain túllépni.

LORÁNDINÉ. Halljad ezen levelet s aztán itélj. (Olvas.) «Tiszteletre méltó néném! Ámbár, fájdalom! reményemről le kell mondanom kedves húgom kezét és szivét birhatnom, szerencséje mégis nem kevéssé fekszik szivemen. Levelemnek általadója, gróf Liliomfi, sok derék tulajdonokkal ékes s harminczezer forint jövedelmű úr. Ő imádja az én kedves húgomat s eltökélt szándéka véle házasságra lépni. Kivántam ezt ma reggel húgomnak tudtára adni, de levelemet töretlenül visszaküldé. Ha e szövetség megeshetnék, szerencsésnek hirdetném magamat, hogy ily tisztelt rokonok boldogságára csekély lépést tehettem. Kedves nénémnek kézcsókoló szolgája Olmádi Lajos.» Nos mit mondasz hozzá, gyermekem?

Gróf Liliomfi.

LILIOMFI. Itt vagyok ismét nagyságtok szolgálatjára. — A kisasszonynak valóban gyönyörű fülfüggői vannak.

LORÁNDINÉ. Ajándék, melyet ma kapott.

LILIOMFI. Valóban? Csak mai nap?

LORÁNDINÉ. Alig egy órája.

LILIOMFI (halkan Lorándinéhoz). S kegyed mondhatja, hogy nincs lekötelezve?

LORÁNDINÉ (mosolygva, halkan). Barátnéja ajándéka.

LILIOMFI. Úgy? (félre.) Az öreg érti mesterségét.

Jakab.

JAKAB (Lorándinéhoz halkan). Belényi tanácsos úr kiván nagyságoddal egy pár perczenetig szólni.

LORÁNDINÉ. Mingyárt jövök.

JAKAB (el).

LILIOMFI (félre). Ahá! elhivatja magát.

LORÁNDINÉ. Megengedjen a gróf, hogy egy pár pillantatra eltávozom.

LILIOMFI. Méltóztassék tetszése szerint tenni nagyságod.

NELLI (felállván). A gróf kegyes lesz jelenlétével bennünket máskor szerencséltetni.

LILIOMFI. Oh az semmiképp sem fog megtörténni, hogy én a kisasszonyt elereszszem.

LORÁNDINÉ. Maradj, Nelli, mingyárt itt leszek ismét. (halkan.) Légy eszeden leányom! ily szerencséd nem mindég akad. (Halkan beszél vele.)

LILIOMFI. Hm, hm! Most az öreg tanítja, annál jobb. Bár tudom, hogy e leányka tartózkodása csak színlés, mégis oly visszadöbbentő tisztelet támad bennem iránta.

LORÁNDINÉ (halkan Liliomfihoz). A gróf leányom viseletéből megtanúlhatta, hogyan kelljen vele bánnia. (El.)

LILIOMFI (félre.) Értek minden szót. Volna csak itt már

szolgám az aranyakkal. (Fenn.) Egyedül maradtunk angyalkám, s így szívünk kénye szerint s tartalék nélkül nyílhatunk meg egymásnak.

NELLI. A gróf kifejezései felette biztosak. Talán tetszett elfeledni, hogy én Lorándi ezredes leánya vagyok.

LILIOMFI. A kisasszony méltó leánya lehetne egy királynak is. (Félre.) S ki tudja? — (Fenn.) Oh ezen mennyei ártatlan vonások.

NELLI. A gróf módja előttem megfoghatatlan.

LILIOMFI. Minden világos lesz, mihelyt szolgám megérkezik. De a kisasszony viselete felette különös, minekutána barátunk . . .

NELLI. Az úr barátja nem az enyém is.

LILIOMFI. Vagy ne hát! Az én barátom s a kisasszony bátyja levelet írt . . .

NELLI. Nekem nem, — anyámnak.

LILIOMFI. Ej a hóhérban! Hát anyjának írta, ki legyek én, s hogy a kisasszonyt szeretem.

NELLI. Igazat szólni az úr barátja különben sem szokott s ezen mód felette nagy kétséget támaszt bennem.

LILIOMFI. Vessen egy pillantatot tükrébe s kétkedjék akkor. Ég a tűz? Szeretnek a fösvények aranyat? Miniszterek hízelkedést? Kozákok rablást? — Ha ezeket kétli a kisasszony, akkor megengedem, hogy kétli szerelmemet.

NELLI. Bámulok oly szavakat hallani az úrtól, melyek csak egy húsz évű csapodár legényke szájába illenének. Nékem csak a szemérem tetszhetik.

LILIOMFI. Oh a hóhért! Angyalkám úgy szól, mintha . . .

NELLI. Mint tisztességes leányhoz illik. Az úrnak különösen jó ezen beszéd? Vegyen, gróf úr magának időt tanúlni, a mire oly nagy szüksége van — illendőleg szólni; s akkor majd látogatása kedves leszen, de nem előbb. (El a mellékszobába s magára zárja az ajtót.)

LILIOMFI (ki egy ideig bámulva álla, utána futván). Hallgasson meg a kisasszony! hallgasson meg. Bezárkózott? Istenemre! Ily leánynál efféle jelenet előttem egészen új. Neheztel-e,

hogy teli erszényt nem mutattam? Azt nem merhetém, hogy ezen nyomorú harmincz aranyat, — de hol is marad a semmirekellő fattyú! Hm, az mégsem lehet oka. Ez egy fortélyos boszorkány lehet s begyessége nem egyéb, mint horog, hogy általa annál erősben fennakadjak. Kikocsizom a város erdejében Olmáditól magyarázatot vennem a dolog iránt. A leányka igézőleg szép, patvar vigye ezen bal környülményeket. Igen örvendetes, hogy nem az, minek láttatni akar. Ez volna első leány, ki el tudná fejem bódítani. — Van egy módja.... Valóban! én azt találom, hogy a tisztesség ezen színlése, melyet efféle leányok magokra ölteni tudnak, eszközli, hogy némely erkölcsös asszonyok a tisztességtől kevéssé eltérnek, nehogy amazokkal egyenlők legyenek. (Menni akar az ajtóba, Lorándinéval találkozik.)

Lorándiné.

LORÁNDINÉ. Nos? hát, gróf úr, már megyen? Hol van leányom?

LILIOMFI. Ott benn a mellékszobában. Még csak arra sem engede időt, hogy magamat kimagyarázzam, — megértett-e, nem-e, azt az ég tudja. Kegyed okos személy, győzze meg arról, hogy afféle czifra hajlongások tapasztalt férfiúnál nem nyomnak semmit. Én gazdag vagyok, szerencséssé tehetem, szerencséssé akarom tenni őt, s hogy kegyed, mint anyja, nem vallja kárát, magában értődik. Én ide küldöm az ifjú Olmádit, intézze ő el a dolgot. Ajánlom magam, édes mamám, ajánlom. (El.)

LORÁNDINÉ. Az a konok leány, ily férfiat megvetni! Nékem ez az ember rendkivül tetszik, s épen azért, mivel oly nyilt, oly természetes. Mi nagy elsőséget érdemel ő egyéb hízelkedő álnok ficzkócskák felett. (Kocsogtatva az ajtót.) Nelli, Nelli!

NELLI (kijövén). Mit parancsol, édes anyám?

LORÁNDINÉ. Miért hagyád itt a grófot?

NELLI. Mert szemtelensége kiállhatatlan volt.

LORÁNDINÉ. Nelli, szerencsédet ki ne játszszad, — mást nem mondok.

NELLI. Anyám, azt még nem láttam, hogy tisztességes ember első látogatásakor oly szabadon s elbizottan viselje magát.

LORÁNDINÉ. Ez az ő módja.

NELLI. Én utálom az ily módot!

LORÁNDINÉ. Ő nem afféle csélcsap legényke, hanem gróf s pedig harminczezer jövedelemmel.

NELLI. S legyen bár herczeg s millió jövedelmű, ily viselettel nékem kiállhatatlan leszen.

LORÁNDINÉ. Járjon hát önfeje szerint a kisasszony, a mint jónak látja.

NELLI. Édes anyám, ne nehezteljen.

LORÁNDINÉ. Nelli, emlékezzél körülményinkre. Az ifjú Olmádival aligha bátyja kegyeit is el nem játszottad.

NELLI. Bátyja ismerni fogja őt igen jól.

LORÁNDINÉ. Kétlem, hogy oly erkölcsűt s oly rendszeretőt lelj — s te! — oly nagy magasztalója a szerénységnek.

NELLI. De nem a képmutatásnak.

LORÁNDINÉ. Elég már, elég. E tárgy már eléggé sokszor boszanta, hogy örömest felhagyok miatta több szót váltani. Miben áll a gróf szemtelensége? Mit mondott? mit teve?

NELLI. Oly meghitten szólt, hogy . . .

LORÁNDINÉ. Úgy-e? — Nem térdelt lábad elébe? Mert csak térden csúszva szabad hozzád közelítni, úgy veszem észre.

NELLI. Kedves anyám!

LORÁNDINÉ. Hát rajtad is teljesednie kell-e azon közmondásnak, hogy nyomor és kevélység testvérek. Az a Halminé legjobb szándékkal is sokat árta neked.

NELLI. Az ég adná, hogy soha tanításaitól el ne hajlanám.

LORÁNDINÉ. Szívből kívánom, hogy tanításainak több hasznát lásd, mint anyád intéseinek.

NELLI. Intései oly jók, mint ön maga, édes anyám; de...

LORÁNDINÉ. Nos?

NELLI. Anyám a mai világ szokásait nem ismeri úgy, mint Halminé. A grófnak hangja, tekintete, módja oly lealacsonyító vala reánk nézve...

LORÁNDINÉ. Holnap majd herczegek lesznek kérőid, édes gyermekem, s addig élj szerencsésen, ajánlom magamat. (El a mellékszobába.)

NELI. Anyám, édes anyám! engemet igen félreért. (Utána el.)

(A szín átváltozik s a város erdejének egy részét mutatja.)

Bárdos. Lajos.

BÁRDOS. A gróf nem jő.

LAJOS. Itt lesz kétségkivül. Csak a szomszédban van s hírt kell hoznia bizonyos dolog iránt.

BÁRDOS. Az úr ma oly felette dicsérte a grófot, pedig van okom azt hinni, hogy ő csak egy szeleverdi.

LAJOS. Kapitány úr téved; az ő külseje igen csal. Ime, épen jő.

BÁRDOS. Hagyjon az úr egy-két perczig bennünket egyedül.

LAJOS. Vele egyedül? Miért ezt?

BÁRDOS. Ha az úrnak tudni lehetne, nem kivánnám, hogy vele négyszemközt szólhassak.

LAJOS. De —

BÁRDOS (haragosan). Távozzék, kérem.

LAJOS. Jó, jó. (Félre.) Messze bizonyosan nem megyek. (El.)

Gróf Liliomfi.

LILIOMFI. He! Olmádi, hová, hová?

BÁRDOS. Hagyja őt a gróf! Egy pár szónk leszen egymással.

LILIOMFI. Kevés időm van, kapitány úr, bizonyára

kevés! s egyéb iránt, ha jobb szeszélyben nincs, mint reggel volt, félek az unalmas mulatságtól.

BÁRDOS. Kegyed igen boldog, hogy mindenkor hasonló szeszélyben lehet. Talán nincs is, a mi komorrá tehetné.

LILIOMFI. Csak egyetlenegy van s az is, szerencsémre, lehetetlen.

BÁRDOS. S mi az?

LILIOMFI. Ha atyám feltámadván, az örökégből kitagadna.

BÁRDOS. S felteszem, mátkáját vesztené el?

LILIOMFI. Keresnék mást.

BÁRDOS. De ha mátkája adná ki a bucsúlevelet, az tán mégis boszantaná?

LILIOMFI. Legkevésbbé sem. Az én szerelmem egyedül háladatosság. Meddig valamely leányka szeret, szeretem én is. Meghűlt irántam? úgy a kötelék is elszakadt.

BÁRDOS. De ha báró Halminé adna ki a grófon — teszem azon esetet — s a bucsúlevelet általam küldené meg.

LILIOMFI. Igazán szólva, — ha ez lehető volna, felette tudna bántani.

BÁRDOS. Hihetetlennek véli a gróf?

LILIOMFI. Oly hihetetlennek, mint atyám feltámadását. (Félre.) Ő vágytársam s talán a kegyelt, talán a boldogított, de meg fogom érte kínzani.

BÁRDOS. Nem méltóztatnék ezen papirosokat általtekinteni?

LILIOMFI. Talán az ezred lajstromai, kapitány úr?

BÁRDOS. Sőt maga az ezred, mely nagysádért Párisban harczolt vala, s most minden kegyelem nélkül bucsút veszen.

LILIOMFI. Szabad kérdenem, metaphoricus kapitány uram, mit ért ez alatt?

BÁRDOS. Olvasson, a gróf, olvasson. Ezek sybillai levelek, melyek a gróf sorsát magyarázzák. Fegyverkezzék fel állhatatossággal.

LILIOMFI. Ha csak nem valamely ál-kézirat, mely javaim-

tól foszt meg, úgy — (felnyitván a csomót). Ördög és pokol! Az én kezem? A Madame la Baronne de Halmi — la Baronne de Halmi — la Baronne de Halmi — (egy levelet felnyitván, félre). Soha sem szégyenlettem nevemet, csak most! — Ez már sok! ezt nem érdemlem tőle.

BÁRDOS. Nos hát, gróf úr? kit semmi elkedvetleníteni nem tud! Hahaha! szegény szerető! A balzsamos ajkak, melyeket soha sem illente, mondották ki az itéletet; a leggyöngédebb, legpuhább kéz, mely valaha hús és vérből készült, adá ki az úti-czédulát. — Boldogtalan Corydon! kinek leveleit a kedves csak eltételre sem méltatja. — Mit mond ezekhez?

LILIOMFI (kényszerített egyelműleg). Hadd vándoroljon, merre jónak látja.

BÁRDOS. A gróf egyelműsége gonoszúl erőltetett. Hahaha!

LILIOMFI. Az boszantson-e, hogy egy asszonynak szeszélyei vannak? De azért mégis sok szépségeket írtam neki — még versek is? (egy levelkét pillantván meg, elfordúl s félre.) Micsoda ez? — Halmíné? — «Használtam az alkalmat a grófnak a kapitány által tudtára adni, hogy a Józsefpiaczon a második szám alatt vagyon lakásom s ma estvére elvárom. Halmíné.» (Fenn.) Hahaha! Köszönöm, kapitány úr, ezerszer köszönöm fáradságát. Hahaha! (menni akar).

BÁRDOS. Megálljon, a gróf, egy kissé! követségemnek még csak felét végzettem el.

LILIOMFI. Nem, nem. Az úr bizonyára mindent elvégzett, a mit végzenie kelle. Hahaha!

BÁRDOS. Bravo, gróf úr! Haragját alkalmasan el tudja fedezni, ámbár tudom, kevés hija, hogy szét nem pukkad. Haha!

LILIOMFI. Igen, a nevetéstől. Hahaha!

BÁRDOS. Ne kényszerítse magát! Hahaha!

LILIOMFI. Teljességgel nem. Egészen természetes. Hahaha!

BÁRDOS. De végtére hát egy komoly szót. — A gróf lát-

hatja ezen visszaküldött levelekből, hogy Halminé látogatásait örökre eltiltja.

LILIOMFI. Az igen is világos! Hahaha!

BÁRDOS. S mivel küldöttjének engemet választa —

LILIOMFI. Hát az úr miatt van . . .

BÁRDOS. Az nem, de —

LILIOMFI. Oh ő felette okosan teve, hogy e dolgot az úrra bízta; pontosban senki ezt végre nem hajthatta volna.

BÁRDOS. Talán hogy a csomót fel nem törtem?

LILIOMFI. Épen azért. Mert benne egy és más volt, melyet az úrnak nem kelle látnia. Hahaha!

BÁRDOS. Ha a gróf vidámsága valóban nem színlett, úgy bizonyára boldog ember, hogy efféléken túlteheti magát. Éljen szerencsésen! Én egy-két fordulatot teendek itt a szabadban.

LILIOMFI. S engem sajnáland, nem-e?

BÁRDOS. S mindent sajnálandok, ki valamely szenvedély által kinoztatik. (El.)

LILIOMFI. Én pedig egész szívből tudok sajnálni egy derék tisztet, kit asszony teszen bolonddá. Ha közelebbről vizsgálom, a báróné ezen meghívása, bármily hizelkedő legyen, most nem is egészen kedvem szerint van. Az a szilaj Nellike ül szüntelen fejemben s félek, szivemben is. Azonban a báróné meghivását félre nem vethetem — az istenért! az minden illendőség ellen volna.

Lajos.

LILIOMFI. Jó, hogy jön, Olmádi.

LAJOS. Nos, látta a gróf azon leánykát?

LILIOMFI. Láttam s félek, hogy igen is láttam. De a hóhér leszen abból okos. Egy oly különös tiszteletet gerjeszte bennem maga iránt, melyet meg nem foghatok. Amaz öreg anyóka egészen felemen van, de a leány valódi kis ördög.

Lajos. Mi történt hát tulajdonképen ?

Liliomfi. Becsületemre! oly tartózkodó voltam, mint csak lehet, s mégis azt tanácslotta, hogy tanúljak több illendőséget s ott hagyván a faképnél, elzárkozék mellékszobájába.

Lajos. S a gróf nem méne utána ?

Liliomfi. Utána menni? Elzárkozék, mondom az úrnak.

Lajos. Ej, mi tapasztalatlan a gróf!

Liliomfi. De —

Lajos. Hát pénzt nem fogadott el?

Liliomfi. Csak harmincz arany volt nálam, s látván, hogy fülében egy pár gyémánt függő lóg, szégyeltem neki csak ennyit ajánlani. Elküldém szolgámat száz aranyért, de a leányka elsurrant, mielőtt az visszatérne. Azonban mind e mellett is én kivánnék szorosban szövetkezni e leánykával.

Lajos. Hm, hm! Gyémánt fülfüggők? Talán valaki megelőzött bennünket. De hiszen az nem tesz semmit. A grófnak is lesz ott helye, ha magát úgy viseli, mint kell.

Liliomfi. S hogyan kell hát?

Lajos. A gróf igen sete. Köszörűlje meg lelkét egy pár üveg tokajival; hajítson ki száz aranyat az asztalra, s fogadom, a madár nem röpűl el többé. Mindenek előtt azonban eszközölje ki, hogy a leánynyal egyedül lehessen.

Liliomfi. Barátom! tanácsát nem követhetem egészen. Én mértékletes ivó vagyok s a barmok osztályába nem akarom, s nem tudom magamat helyhetni.

Lajos. Így kétlem, hogy valamire mehessen : mert a gróf valóban rendkivül sete.

Liliomfi. Micsoda, sete? E szemrehányást nekem még egy ember sem merte. — Tudja mit? Részegnek fogom magam mutatni.

Lajos. Szép ötlet! A bornak nem színlett, hanem valódi *erejére* van szükségünk.

LILIOMFI. Meglérkezem, mit tehetek. De felette kár, hogy ma épen nem lesz időm.

LAJOS. Miért nem?

LILIOMFI. Báró Halminéhoz vagyok hivatalos.

LAJOS (csudálkozva). Halminéhoz?

LILIOMFI. Hahaha! s a legfurcsább módon. Nem csalatkozám; a kapitány csakugyan vágytársam.

LAJOS. Valóban?

LILIOMFI. Hogy nekem árthasson, mai beszédünket besúgta a bárónénak! De a verembe, melyet készíte, ön maga esett. A bárónéhoz Párisban írt leveleimet büszkén s bizonyos győzedelmi hangon adá kezembe.

LAJOS. S a verembe esett?

LILIOMFI. Igen, mert a levelek közt egy czédula volt, melylyel a báróné ma estvére magához kér.

LAJOS. Mely órára?

LILIOMFI. Azt nem mondom meg. Illik, hogy tartózkodók legyünk.

Egy asztalnok.

ASZTALNOK. Méltóságos uram! kész az ebéd, ha tetszik nagyságodnak parancsolni —

LILIOMFI. Jövök.

ASZTALNOK (el).

LAJOS. Hát még nem ebédelt?

LILIOMFI. Mikor fogtam volna? Jöjön az úr is.

LAJOS. Majd néhány perczenet múlva.

LILIOMFI. Tehát viszontlátásra! (el.)

LAJOS. Gyönyörű felfedezés. Liliomfi volna a kedvencz szerető? Mit jelenthet úgy az én meghivatásom hét órára? Hóhér fejtődhetik ki belőle? — Hát ennyire csalatkoztam-e a bárónéban? S ezen rény-színlő asszony még több-e mint kaczér is? Ki kell, még ma mindeneket ki kell fürkésznem. Vajha a gróf oda menetelét gátolhatnám meg. Itt a kapitány! Ördög és pokol! így mennie kell, így menni fog. A meghivatást tudtára adom. A dolog

hasznomra üt ki; ki fenmarad közűlök, fusson. Ha ez embereket becsület kötelezi, hogy bolondot játszszanak s nyakokat szegjék, miért ne játszanám én szükségből galád szerepét.

Bárdos.

LAJOS. Jöjön csak, kapitány úr, nevezetes dolgokat fog tőlem hallani. Az úr meg van csalva, gyalázatosan megcsalva! — De igérje meg, hogy el nem árul.

BÁRDOS. Előre nem igérek semmit.

LAJOS. Én szót sem szólnék, de a gróf gúnykaczagása boszant.

BÁRDOS. A dologhoz, Olmádi úr!

LAJOS. Kapitány úr leveleket hozott néki Halminétól?

BÁRDOS. Igen.

LAJOS. Ezen levelek közt egy czédulácska volt, melyben Halminé a grófot ma estére magához rendeli.

BÁRDOS (mérgesen toppantva). Ördög és pokol! most értem kaczagását. Hol van, hol van ő?

LAJOS. Ott benn a palotában — ebédel.

BÁRDOS (el akar).

LAJOS. Veszekedést csak nem kezd, kapitány úr?

BÁRDOS. Engedjen mennem az úr!

LAJOS. Nem. Az igen szembeszökő volna, annyi ember között.

BÁRDOS. Tehát hívja ki ide az úr.

LAJOS. Azon feltétel alatt, hogy nem nevez meg.

BÁRDOS. Kezemet adom.

LAJOS. Jó, tüstént itt leszen. (Félre.) A dolog gyönyörűen megy. (El.)

BÁRDOS (heves küzdések közt fel s alá). Mi gyenge az ész, ha szerelemmel kell bajt vínia! Ez a vakmerő ész, mely a mindenható műveit eléggé bátor kifürkészni, egy nyomorú szenvedélytől legyőzetik. Nékem nem is szabad szeretnem — és szeretek. Sértettem s — magam nem tűrök sértést. Megengedek a bárónénak, mert érdemlem kudar-

czát; de a gróf gúnykaczagása! — Halminé azt vélte, hogy én a leveleket felbontom, — úgy kellett lennie. Soha nem írta volna, ha gyanítá, hogy az az ő kezeibe jő, de oda jött s én a gróf nevetése által meg vagyok gyalázva. — Itt jő!

Gróf Liliomfi.

Liliomfi. Mi mennydörgő lelte kapitány urat, hogy oly sietten hivat ki az ebédtől?

Bárdos. A gróf engem megsértett, én elégtételt kivánok, azért kövessen nyomban.

Liliomfi. Talán tréfál?

Bárdos. Mingyárt megbizonyítom, csak kövessen.

Liliomfi. Majd ha előbb ettem, mert még csak a levesnél vagyok. (Menni akar.)

Bárdos. Lépést se gróf úr! Kell, hogy engem kövessen.

Liliomfi. Kell? Ezen szó kevéssé idegen füleimnek. Az úr hát minden bizonnyal bajt akar víni?

Bárdos. Gondolnám.

Liliomfi. Jó, nem szegem meg kedvét.

Bárdos. Tehát kövessen.

Liliomfi. Gaz legyek, ha megyek, meddig nem tudom, érdemli-e, hogy miatta ebédemet elmulaszszam.

Bárdos. Oly osztálybeli emberek közt, mint mi, úgy hiszem, a magyarázatok feleslegek.

Liliomfi. Engedelmet! Viadal ügyében mi nem vagyunk hasonlók. Az úrnak könnyebb a világot elhagynia, hogysem nekem. Az úr elvesztette javait, nekem pedig harmincz ezernyi jövedelmem van.

Bárdos. S ez gavallér beszéde?

Liliomfi. Igen egy gazdagé, ki különben minden tulajdonokkal bir, melyek gavallérhoz illenek. Mert én tudok tánczolni, lovaglani, bajt víni, énekleni, lőni; értek sok nyelveket. — Vagy az által nagyobb gavallér leszek talán, ha kardomat az úr szivén keresztül szalasztom.

BÁRDOS (kardjára ütve). Gróf úr, a tréfával félre, mert el találom feledni, hol vagyunk.

LILIOMFI (komolyan). Kapitány úr, én tréfa közt is eléggé komoly vagyok hollétemet el nem feledni. — Mi a pörnek tárgya?

BÁRDOS. Egy asszony.

LILIOMFI. Vigye az úr isten hírével.

BÁRDOS. Az nem elég, — becsületem van hozzá kötve.

LILIOMFI. Asszonyhoz? Oldja el tőle minél előbb. A férfi becsülete nem minden asszony kezébe való.

BÁRDOS. Gróf úr! ki ne vegyen béketürésemből.

LILIOMFI. Én komoly vagyok, kapitány úr. — Úgy látszik mindenből, hogy itt a dolog Halminét érdekli.

BÁRDOS. Az nem módom, egy asszonyt megnevezni, ki miatt becsületérdeklő ügybe avatkozom.

LILIOMFI. Nekem pedig nem módom oly asszony miatt bajt vini, ki talán a holdban lakik.

BÁRDOS. Jó, tehát az ügy Halminét illeti. — Én jól hallottam, mit beszélt a gróf imént Olmádival.

LILIOMFI. Az úr hallotta? Nem oly ember, hogy mingyárt ki ne lépett volna azt tenni, a mit most akar. Olmádi egy semmire kellő, hogy —

BÁRDOS. A dologhoz! Én tudni akarom, ha Halminétól czédulát hoztam-e a grófhoz?

LILIOMFI. Én pedig tudatni fogom az úrral, ha megigéri, hogy tüzét mérséklendi. Becsületemre! én inkább vagyok barátja, mint ellensége az úrnak, s lelkemre! nem félelem, hanem tiszteletből.

BÁRDOS (fellobbanva). Tiszteletből? — S az úr gúnyol? Az úr kaczag?

LILIOMFI. Mire e lobbanás? Fontoljuk meg a dolgot hidegen. Az úr nekem Halminénál ártani akart, midőn mai beszédemet előtte hihetőleg elmondta. Az úr leveleimet visszahozza oly arczczal, mikép Cæsar jelent meg Róma előtt első diadalmában, s e levelek közt Halminénak egy hivó czédulája van hozzám, világos bizonyítvá-

nyául annak, hogy én Halminé előtt becsben vagyok s hogy az úr feláldoztatik. S lehet-e, vajjon, mindezt nem nevetni? — Tegye magát az úr helyembe!

BÁRDOS. Az urat gróf Liliomfinak hívják, ki mindenen nevetni szokott, mennyivel inkább tehát egy vélt győzedelmen; de a mily bizonyos előttem, hogy a báróné engem megszégyeníteni akart s hogy a megszégyenítést — ha nem ily felette is — érdemlettem, oly bizonnyal mondhatom, hogy nem a gróf az a férfi, ki Halminé szivét birja.

LILIOMFI. Édes kapitány úr, az önszeretet felette jó ügyvéd. — Bármint becsüljem az urat, s legyek meggyőződve érdemeiről, meg kell vallanom, a mai világ asszonyainál nem áll nagy becsben. Lérkezzünk meg s jöjön az úr velem hozzá, azonnal fogja tapasztalni, kit lát közülünk szívesebben. Beszéljen az úr sebeiről, melyeket ütközetekben vett, én azon sebeket említem, melyeket a báróné szemei vágtak szívemben. Viselje magát az úr gyöngéden, szerényen és gondatlanúl, de szerelemmel. Nézzen le büszkén engemet, én azalatt Halminéra pillantgatok. Sóhajtson, én éneklek. Beszéljen a hű és állhatatos érzelemről, én azalatt kerengve lejtek. S ha az elsőség nem nekem adatik, tánczmesterem a világ legfőbb himpellére volt.

BÁRDOS. Ugyan mondja meg, mi módon lehet a grófot komoly válaszra birni?

LILIOMFI. Az időre kell bízni. Ha azt mondom, hogy jobban állok nála, mint az úr, abból még nem következik, hogy különös kegyeit is bírom —

BÁRDOS. De a balzsamos ajkak —

LILIOMFI. Szavam járása, más semmi. Párisban az ő erkölcsét sokszor kivántam pokolba. De ezen czédulácska most meggyőz, hogy már olcsóbb a gyümölcs. És ha még szót ejtenék a házasságról, mi hirtelen dőlne a begyes karjaimba.

BÁRDOS. Kétlem.

LILIOMFI. Mert az asszonyokat nem ismeri.

BÁRDOS. Mindnyáját a gróf sem!

LILIOMFI. Az egész nemnek egyetlenegy kivétele van s az már nem él többé — Penelope.

BÁRDOS (vállat vont).

LILIOMFI. Azon feltétel alatt, hogy el nem árul, ezer aranyba fogadok, holnap ujján viseli gyűrűmet.

BÁRDOS. Fogadásra ezer aranyam nincs, de ha jámbor ember nyugalmát óhajtja, a gróf, tegye meg azt, s gyógyulásom bizonyos.

LILIOMFI. Tiszta szívből. Ördögnek kellene játékot űznie, hogy házassági ajánlatom meg ne hódítsa.

BÁRDOS (mintha valami ötlenék hirtelen elméjébe, gyűrűt von ki erszényéből). Engedjen meg, a gróf, bizalmatlanságomnak! Hogy nevethessen, könnyen vallhatná a báróné gyűrűjét sajátjának. E gyűrűt szeretném a báróné ujján látni, hogy bizonyos legyek.

LILIOMFI. Annál jobb; legalább nem kerül pénzembe. Most ajánlom magam, kapitány úr! Ebédemben akadályozott meg s gyomromnak ádáz éhe van. — Vesse ki Halminét fejéből, ily derék tisztnek szégyen volna asszonyok kudarczává lenni. (El.)

BÁRDOS. Hét órakor kell őt meglátogatnom! (gondolkodva). Nem, mielőtt a gróffal szólnék, nem látom. Tettemről egy asszonynak számoljak, ki talán tiszteletemre nem is méltó. Óhajtom a dolog kifejlését! Úgy nagyobb vigasztalásom lesz annak elvesztésén, kit egyetlennek véltem, s talán semmivel sem vala jobb, mint ez. (El.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

Báró Halminé szobája.

Báró Halminé. Lorándiné.

HALMINÉ. Nem, kedves barátném, szándékom megmásíthatatlan, — holnap elutazom. Ha nyugalommal s távolléttel a világ zajától megelégszik, jöjön velem. A mim van, barátnémmal szivesen megosztom.

LORÁNDINÉ. Nemes lélek! engem jósága megszégyenít. Nagylelkűségét örömmel elfogadnám, ha egy dolog kimenetelét nem kellene bevárnom.

HALMINÉ. Jöjön hát utánam, reménylem, megtalál. — Igen, hogy el ne feledjem. Itt egy nyugtatvány a fülfüggők áráról. Azokat rokonától, az öreg Olmáditól vettem.

LORÁNDINÉ. Annál kevésbbé van szükség nyugtatványra.

HALMINÉ. Ki tudja?

LORÁNDINÉ. S nem szabad tudnom okát a báróné elutazásának?

HALMINÉ. De igen! Mondám ma reggel, hogy én nyugalmamat elszórakozásban keresem, s bizonyára! néhány évig örömemre volt egy sereg bolondot körűlem ábrándozva látni, kik a csábok minden tekervényeivel kisértettek s végtére csalódva látták magokat. Szégyenlem magam miatta s érzem, mi semmiség, mi hiú idővesztés vala mindez, s mint ingerlettem általa némelyeket szemtelenségre.

LORÁNDINÉ. S nincs-e egy is ez imádók között a báróné szivére és kezére méltó ?

HALMINÉ. Ha újra férjhez mehetnék is, — nincs.

LORÁNDINÉ. Újra férjhez mennie? Miért nem lehet? Báró Halmi rég megholt.

HALMINÉ. Rég, mielőtt még születtem volna.

LORÁNDINÉ. A báróné tréfál.

HALMINÉ. Épen nem. Még kevésbbé lesz elhihető, ha mondom, hogy én férjemet meg nem ismerném, ha előttem állna is.

LORÁNDINÉ. Az megfoghatatlan.

HALMINÉ. Egész ismeretségünk csak huszonnégy óráig tarta.

LORÁNDINÉ. Most értem, s akkor megholt.

HALMINÉ. Akkor elszökött a semmirekellő, engemet közel a halálhoz, bátyámat pedig a sírba vivén.

LORÁNDINÉ. Szegény teremtés! — Most nem hagyok békét, meddig mindent fel nem fedez.

HALMINÉ. Hallgassa meg tehát egyikét a legkülönösebb történeteknek az emberi életben. Nemzetségi nevem Vizaknai. Falusi jószágán nevelt engemet bátyám nem messze Sopronhoz. Ő igen derék, de egyszersmind igen különös szeszélyű ember vala. Minden nyilt homlok azonnal megnyerheté barátságát, minden első benyomat szilárdan maradt meg lelkében. Szíve nem ismert csalárdságot, mert megcsalatva még nem volt. De szivének épen ezen jósága tett vala szerencsétlenné. — Természetéből magyarázhatni meg neveltetésemet is. Tanitóimon kivül nem ismertem semmi férfit. Napjaim a szegényekkel jóltevésben s munkában folytak el, egész tizenhatodik évemig. Bátyám ez idő alatt igen gyakran utaza Prágába. Elvitt végtére magával engemet is. Nevetés és tréfák között vezete be egy mulatókertbe, hol egy fiatal embert mutatván meg, kérdé, ha tetszik-e ő nekem ? Balszerencsémre bizonyítólag feleltem s erre azonnal hozzá futott, néhány szót válta vele s *ismét* visszatért s kocsira ülvén, haza utaztunk jószágára.

LORÁNDINÉ. Valóban különös szeszély!

HALMINÉ. A tréfa életem szerencséjébe került. — Haza utaztunkkor elbeszélé, hogy ő báró Szelényivel — ez vala neve az árulónak — rég ismerős, hogy az a legszebb tulajdonokkal ékeskedő, legjobb szivű ember, de szegény, s hogy szegénysége miatt nekem választá őt, s hiszi, hogy nemcsak a szivvonzalom, hanem a hála is hű férjjé fogja őt tenni, s hogy azon találkozást ő rendelte, mivel Szelényi jószágunkra jőni nem akart. — Szóval, tizennégy nap alatt minden kész volt a menyegzőre, a nélkül, hogy én ezalatt a vőt láttam volna. Megérkezett, s még aznap összeesküdtünk, másnap pedig a kalandornak már hült helye volt.

LORÁNDINÉ. Boldog egek!

HALMINÉ. Szegény bátyám szélütésben halt meg, az én életem is bizonytalanság közt ingadozott. Felgyógyulásom után gazdag örökössé lettem, de nyugalmam s megelégedésem oda volt. Pénzzé tevém mindenem s az árulót, kit, a mily igen szeretek, oly igen gyűlölök is egyszersmind, minden országokban kerestem, de hiába! — neve költött volt.

LORÁNDINÉ. Megfoghatatlan! mi egek csudája teheté, hogy ez ember a bárónét elhagyta?

HALMINÉ. Hihetőleg gazdag s az élet csapongó gyönyöreihez szokott ember volt. Színlett szegénysége által bátyámnak barátságát nyerte meg; házasság nélkül nem remélhete semmit, s ezen czélját elérvén, odább állott.

LORÁNDINÉ. Undokság! — De miért vette fel a Halmi nevet a báróné?

HALMINÉ. Nevemnek csak kellett lennie, ki sem leány, sem asszony, sem özvegy nem vagyok. A Szelényi név utálatos volt előttem, azért oly férfiú nevét vettem fel, ki nemzetsége végsarjadéka volt s ismeretlenül élt. Íme ebből áll, édes barátném, szomorú történetem. Itéljen, ha én, ki oly kegyetlenül megjátszattam, ki a férfiak között csak csalárd, esztelen, csapongó kalandorokra találtam,

kereshetek-e más eszközt nyugalmamra, mint magányt s elvonatkozást?

LORÁNDINÉ. Csak néhány napi várakozást még.

HALMINÉ. Miért?

LORÁNDINÉ. Leányom miatt. Néki igen szép szerencse mutatkozik s a báróné tanácsára leszen szüksége.

HALMINÉ. Nincs-e néki egy szerető anyja? Mint nevezi magát ezen szerencse?

LORÁNDINÉ. Gróf Liliomfi.

HALMINÉ. Liliomfi? Édes, kedves Lorándiném, ez épen egyike az én szemtelen imádóimnak, kit ma akarok megszégyeníteni, legyalázni.

LORÁNDINÉ. Lehetetlen! — Nincs-e kettő hasonló nevű?

HALMINÉ. Mennyire én tudom, — nincs. Mióta ismerős vele?

LORÁNDINÉ. Ma láttam először.

HALMINÉ. Ki mutatta be?

LORÁNDINÉ. Öcsém.

HALMINÉ. Öcscse? — Különös! — Ez alkalommal meg kell vallanom, hogy Nelli gyűlölsége iránta igen alapos. Ő egyike a legfőbb rágalmazók- és képmutatóknak, de szerencséjökre ismerőseinek a milyetén rossz, szinte oly ostoba.

Linka.

LINKA. Gróf Liliomfi . . .

HALMINÉ. Most kérnem kell, édes barátném, hogy hagyjon magamra. A vigjáték kezdődik. Nézze meg, ő-e az? s ha igen, szándékait majd Nelli iránt kitapogatom. (Linkához). Hadd jőjön.

LINKA (el).

LORÁNDINÉ. Ha ezen férfiban is csalatkoztam!

HALMINÉ. Ő nincs jeles tulajdonok nélkül, de ki az ő korában is még oly csapongó legényke, az igen új módi *férjet igér* s így jaj szegény Nellinek!

Gróf Liliomfi.

LILIOMFI (Halminéhoz futva). Végtére, kedves gyönyörü báróném, megint láthatom! Hagyja nagyságod ezen szerencséért magát megölel — (Lorándinét megpillantva). Mi egek csudája! — Talán csak nem tévedek? — Nem, valóban nem. (Elámulva.) Aláz' szolgája!

LORÁNDINÉ. Csudálja, a gróf, hogy itt talál? — Éljen boldogúl, leányomnak el fogom mondani, hogy a grófot igen kellemes társaságban hagytam. (Halkan a bárónéval beszél, ki őt ajtóig kíséri.)

LILIOMFI (félre). Ej, ej, édes begyes báróném, tehát ismeretes ez asszonynyal, s oly szorosan? — Most tudom, hol vagyok.

HALMINÉ (leül). Tessék leülni a grófnak. — Különféle dolgok iránt magyarázatot kell kérnem.

LILIOMFI. Nekem is, édes szép báróném. Haljak meg itt ültömben, ha első látásomkor úgy bámultam nagyságod szépségén, mint most, hogy ezen asszonyt itt lelem.

HALMINÉ. Azt magam is hiszem.

LILIOMFI. Ő ugyan jól elleplezi magát, de még sem nehéz rá ismerni.

HALMINÉ. S ha az ember rá ismert?

LILIOMFI. Úgy — de félre ezen agg mamával.

HALMINÉ. Majd aztán. Előbb magamról kell a gróffal szólnom.

LILIOMFI. Én is egyedül a miatt vagyok itt, kedves angyali báróném.

HALMINÉ. Mi által szolgáltattam én arra okot, hogy az úr, gróf úr, oly biztos, oly megkülönböztetett kegyeimmel dicsekedhessék.

LILIOMFI. Én prófétai szellemmel birok, asszonyom, a jövendőt jelennek mondottam.

HALMINÉ. Kevéssé komolyabban, gróf úr, ha kérnem szabad.

Liliomfi. Oly komolyan, mint csak lehet. Én erősen hiszem, mennyei angyalkám, hogy makacssága kifáradt s a szerelmet most szerelemmel fogja viszonzani.

Halminé. A gróf kiállhatatlan bohó!

Liliomfi. Azért, hogy nagyságod parancsát teljesítem s gyönyörű meghívására kész vagyok jőni?

Halminé. Meghívtam a grófot, hogy szerénytelen kifejezéseiért, melyeket ma reggel a város erdejében magának engede, számot kérjek.

Liliomfi. Higyje azt, kinek tetszik. És különben is mit mondottam? Hogy nagyságod ajkai balzsam ajkak? Győzzön meg nagyságod az ellenkezőről, ha képes. S bizonyos vagyok benne, hogy azokat még ma megízlelem.

Halminé. Valóban?

Liliomfi. Oly bizonnyal, mint nagyságodat szeretem.

Linka.

Linka (titkosan beszél Halminéval).

Halminé. Gróf úr, kénytelen vagyok megkérni, tessék egy szempillantatra a mellékszobába menni.

Liliomfi. Egyedül?

Halminé. Látogatóim lesznek.

Liliomfi. Úgy, s én helyet engedjek? Nem, asszonyom, azt nem teszem.

Halminé. Asszonyi látogatók.

Liliomfi. Annál inkább maradok, a látogatást megrövidíteni; mert ha az asszonyok csevegésbe merűlnek....

Halminé. Aztán egész est a grófnak legyen szánva.

Liliomfi. Ej! én mostantól kezdve akarom használni. Még örűl nagyságod rajta, mi hamar el fogom őket innét intézni.

Halminé. Vagy megyen a gróf tüstént más szobába, vagy egészen ki házamból, annak reménye nélkül, hogy *valaha* többé láthasson.

LILIOMFI (felállván). Ily komolyan? — Jó, tehát megyek, de feltétel alatt.

HALMINÉ. Nos?

LILIOMFI (kihúzván egy tokot zsebéből). Ha nagysád ezen gyűrűt tőlem elfogadván, holnap ujján viseli.

HALMINÉ. S a gróf bátorkodik —?

LILIOMFI (leül). Egyébként lépést sem mozdulok.

HALMINÉ (félre). Mit tegyek a bolonddal? (fenn). Jó, elfogadom. (Általvessi.) De most menjen.

LILIOMFI (kezét csókolva felkél). Reménylem, a látogatást megrövidíti nagysád.

HALMINÉ. Igen.

LINKA. Tessék csak a méltóságos úrnak erre.

LILIOMFI. Valóban asszonyi látogatás-e?

HALMINÉ. Kételkedhetik?

LILIOMFI (félre). Igen nagyon.

HALMINÉ. Menjen, menjen.

LINKA (a grófot egy mellékszobába húzva). Tessék, tessék!

LILIOMFI. Elcsábítnak, elcsábítnak. (Linkával el.)

HALMINÉ (a gyűrűt az asztalra tevén csönget). Ily elfajúlt még sem volt Párisban.

Ferencz.

FERENCZ. Parancsol nagyságod?

HALMINÉ. Teljesítsétek, a mi rátok bízva van. (El.)

FERENCZ (int két más szolgának, hogy az ablaktáblákat behúzni, s a kárpitokat leeregetni segítsenek).

Linka (a mellékszobából).

LINKA. Halkan és sietve! (el a fő ajtón. A szín hirtelen elsötétedik. A szolgák tapogatva mennek a báróné után.)

Olmádi. Linka (két égő gyertyával).

OLMÁDI. Mi ördög? Mért van sötét e szobában? Még igen világos nappal van az utczákon.

LINKA. Csak csendesen, Olmádi úr, igen csendesen.

OLMÁDI. Lehelletet sem szalasztok el, ha mingyárt megfojtana is.

LINKA (széket hozván). Tessék leülni ezen szögletbe s szép gondolatokkal mulatni, hogy az idő hosszú ne legyen. (Felvessi a gyertyákat s el akar.)

OLMÁDI. Minek viszi el a gyertyákat?

LINKA. Úgy van parancsolva.

OLMÁDI. Értem. Ah mily boldog vagyok! Nesze, édes gyermekem, fogadd el. (Pénzt ád neki.)

LINKA. Köszönöm szépen, tekintetes uram! — De csak legyen csendesen, igen csendesen. (El a gyertyákkal a fő ajtón.)

OLMÁDI (leülvén, kevés szünet után igen nyugtalan körültekint és hallgatózik). Mely igen fázom — még is borzasztó egy kicsit így a sötétben lenni — kivált ha az ember nem egészen jó úton jár. (Megrázkodik). Huh! Isten irgalmazz, itt valaki áll! — Nem, csak árnyék az ablak világától. (Kevéssé elcsendesül, aztán akaratja ellen énekleni kezd.) Szt! majd megfeledkeztem! — Huh! mint merevednek s hűlnek jégként tagjaim! Vajha otthon volnék! — Mi ez? mi suhogás! Jőnek! — Hah!

Linka. Lajos.

LINKA. Csak utánam, ifjú úr!

LAJOS (egy székbe ütközik).

LINKA. Meg ne üsse magát.

LAJOS. Miért van e szoba elsötétítve?

LINKA. Arra feleljen meg önmagának az ifju úr. Gondolnám e körülmény tán csak nem kellemetlen.

LAJOS. Ó édes gyermekem, homályt csak a rosszak keresnek, ellenben —

LINKA. Ó tartsa, az ifju úr, ezen beszédet bátyja számára, itt rosszúl van használva.

OLMÁDI (félre). Mi ördög, az öcsém!

LAJOS. Igaza van, leányasszonyka!

Linka. Tudja e, hogy bátyja az urra nézve veszedelmes? Hogy báróném ingadoz, melyiköknek adjon elsőséget?

Lajos. Lehetetlen! Bátyám, ez a paraszt?

Linka. Hm! ez a paraszt gazdag és így —

Lajos. Édes leányasszonykám, ha a báróné jó híre szívén fekszik, ha magát egy szép summa pénz elvesztésétől megmenteni akarja, intse asszonyát, hogy őrizkedjék ezen embertől.

Linka. Bátyjától.

Lajos. Ő veszedelmes híreket terjesztget a báróné felől; borzasztó dolgokkal dicsekszik; s mert jövedelmei kezén forganak, minden bizonnyal nagy summákat fog tőle elcsikarni.

Linka. Lehetetlen!

Lajos. Ó az egy vallástalan, hitetlen ember. A legnyomorúbb körülmények közt jött Pestre. Atyám jószivű, de egyűgyű ember lévén, azon vétket követé el, hogy nyomorú testvérét segélte. Ő eleintén egy uzsorásnak volt alkudozója s annyira ment lassanként, hogy ez utálatos nyerekedést egészen magához ragadta. A szerencse halmozva szórta rá kegyeit s tömérdek summák birtokába juta. A helyett, hogy atyámat szerencséjéből részeltette volna, még csak kölcsöneit sem fizette vissza. A legalacsonyabb fortélyok s undok fösvénység tették oly gazdaggá; s most a vén bolond tékozlóvá leszen s elhagyja mesterségét. Megemészti talán még halála előtt javait, melyek sajátkép engem illetnének.

Linka. Vajha ő az ifjú úr beszédét hallaná.

Lajos. Azt igen nem szeretném.

Linka. Vagy ha ezt néki valaki így elmondaná.

Lajos. Az megeshetik. Csakhogy gyóntató atyjának sem hinné el, oly igen bízik öcscse jámborságában és szeretetében. — De angyalom! az idő múlik.

Linka. Igaza van; megtevék mindent, a mit kellett, most bejelentem. (Egy szögletbe vezeti az öreg Olmádival által ellent.) Legyen,

az ifjú úr, nyugton, hogy a szolgák meg ne sejtsék. (El a mellékszobába, hol a gróf van.)

Olmádi (félre). Várj gazember, ezért meglakolsz.

Lajos (halkan). Reménylem, hogy hű ábrázolatim bátyám uramat kiigazítják innét.

Olmádi (halkan). A báróné engem kedvel, az bizonyos. Vajha csak innét becsülettel kimenekedhetném, mert még gonoszabb jelenésektől tartok. Talán lelhetek szabadulást. (Tapogatózik.)

Lajos (halkan). Mintha hallanék valamit?

Olmádi (halkan). Bár csak a gaz tacskónak amúgy lárma nélkül, jó szerrel, fejét betörhetném. (Tovább csoszog.)

Lajos (félig hallhatólag). Ki van itt?

Olmádi (megáll, lehelletét elfojtva).

Lajos (halkan). Semmi sincs; csalatkoztam.

Olmádi (tovább léptet).

Gróf Liliomfi. Linka.

Linka (bevezetvén a grófot, halkan). Keresse, a gróf, szerencséjét, de halkan. (Linka elsurran a báróné szobájába.)

Lajos (halkan). Megint hallok valamit.

Olmádi (halkan). Az átkozom ajtaját, hogy nem lelhetem.

Liliomfi (körültapogatva, félre). Hol rejtezik szerencsém? (Olmádihoz érvén megkapja kezét.) Ah, kedves angyali báróném!

Olmádi (gondolván hogy öcscse, felé nyújt). Várj, átkozott angyali gazember!

Lajos. Bátyám van itt? Oda vagyok!

Liliomfi (kardot húzván). Halál és pokol! Ki van itt?

Olmádi. Idegen? Nagy ég! segíts meg.

Liliomfi. Választ! Micsoda gazember mert engem megütni?

Lajos (halkan). Ez Liliomfi!

Olmádi (csendesen és remegve távolabb húzódik a gróftól).

Liliomfi (tapogatózva Lajoshoz közeledik). Válaszolj! vagy halál *fia* vagy.

LAJOS (félig hallhatólag). Liliomfi.

LILIOMFI (arczul vágja). Ki vagy, gazember?

LAJOS. Jaj, jaj! Olmádi Lajos!

LILIOMFI (félig hallhatólag). S az úr bátorkodott —?

LAJOS (félig hallhatólag). Nem én, az istenért! Még van valaki itt benn. — Ördög tudja, mi zsivány!

LILIOMFI (keresgélve). Azt tüstént az ördögévé teszem!

OLMÁDI. Segítség, gyilkos, segítség! (ezen szavak közt épen az ajtóhoz ér, melyen a báróné kilép.)

LAJOS (azon szoba ajtajánál, hol a gróf volt).

LILIOMFI (a szoba közepén).

Halmíné. Linka. Szolgák (gyertyákat tevén az asztalra elmennek).

HALMINÉ (kevéssé körültekintvén). Nos, drága uraim, meg vannak ezen találkozással elégedve?

OLMÁDI. Meg nem foghatom, nagyságos asszonyom, mivel érdemlettem —

HALMINÉ. Hogy ily mérsékkel bánok az úrral, nemde? holott sokkal érzékenyebb fenyítéket érdemlett volna.

LILIOMFI (egy székbe vetvén magát, teljes erejéből kacsag).

HALMINÉ. Mi vihette az urat azon esztelenségre, hogy tisztességes személynek ily alacsonyító ajánlatot tegyen? — Tanúlja meg, édes úr, hogy gazdagságai mellett is a nemesség és az úr között még nagy, igen nagy a különbség; hogy a vett méltóság valódi érdemet nem ád s becse előttünk csak akkor van, s akkor lehet, ha érdem s hazafiúi tettek, nem pénz által szereztetett. A szerénység megnyitja ajtainkat az úrhoz hasonlóknak is, a szemtelen fenhéjázás pedig a gazdagot is aljas nép porába vegyíti. Nekem köszönje egyébiránt, hogy derék öcscsét közelebbről ismerheti. Szabadítson meg minél előbb és mindjárt attól, hogy szemeim előtt lássam.

OLMÁDI (zavarodottan). Én — én — ah istentelen! ezért bűnhödni fogsz. (Elfut.)

LAJOS. Nagyságos asszonyom! Engem szerencsétlenné teve.

HALMINÉ. Csak szegénynyé, Olmádi úr, csak szegénynyé! S a szegénység egy képmutatóra, egy az úrhoz hasonló galád emberre nézve alkalma a javulásnak. Hála az égnek! hogy az több észt nem ada az úrnak gonosz indulatai segédére, melyeken felül talán már semmi nem lehet. Legközelebbi rokona becsületét rágalommal illetni, oly embert utálatossá tenni, ki bár bohó, de az úrnak szerencséjét szerető atyaként viseli szivén! Menjen, az úr, menjen! az emberi nem söpredéke között a rágalmazó álorczás leggyalázatosabb. — Takaródjék!

LAJOS (levérve s zavarodottan el).

HALMINÉ. És az úr, édes finom gróf uram!

LILIOMFI (szemközt fordúlva). Ahá, most rám jő a sor.

HALMINÉ. Kinek neveltetésénél fogva kellene ezen emberektől különböznie — (megvetőleg méri szemeivel).

LILIOMFI. Tessék csak folytatni.

HALMINÉ. Szemtelen, kába kérkedő! Ki egy asszony kegyjeleivel dicsekszik, holott általa nem másként, mint mindég csak egykedvűleg fogadtatott; kinek esztelensége oly határtalan, hogy az illendő udvariságot szerelemnek, vagy legalább kaczérkodásnak venni eléggé bolond. Az ifjanti hagymáz még sajnálatos, de az úr korának mámora utálatra méltó.

LILIOMFI. Azt hiszi-e, édes szép asszonykám, hogy engem is oly könnyűszerrel fog eligazíthatni, mint ama két bolondot?

HALMINÉ. Ez a szer még kimélő az úrra nézve! Menjen, a gróf, szemeim elől!

LILIOMFI. Ah, nagyság, tréfál.

HALMINÉ. Parancsolom, hogy rögtön menjen, különben —

LILIOMFI. Csendděl, nagyságos asszonyom, csenddel! Parancsa teljesítve lesz. Látom, hogy nem én vagyok a kedvencz tárgy s becsületemre állítom, az nem is igen

bánt, valamint szinte ezen nevetséges jelenés sem. Nagyságod szép, azért kerestem szerelmét, nagyságod elutasít, keresek mást, s így számot vetettünk egymással, (hozzá közelebb hajolva, halkan.) De ha a világgal el akarja hitetni, hogy az egész férfiúi nem iránt aczél és kő, úgy amaz agg mamát ne hagyja ki és be mindenek tudtára magához járni.

HALMINÉ. Magyarázza meg magát!

LILIOMFI. Szolgája nagyságának, szolgája. (El.)

HALMINÉ. Mit akar mondani, a szemtelen? Úgy látszik Lorándinéról szól, — pedig leányának kérője. Mi ember ez!

LINKA. Ez gyönyörű jelenés volt, nagyságos asszonyom. Ugyan volt dolgom hogy a kaczagást elfojtsam.

HALMINÉ. Összebútoroztál mindent?

LINKA Ah, nagyságos asszonyom, hiszen nem volt időm. Nini! itt van még a gróf ajándéka is, a gyűrű.

HALMINÉ. Fel, Linka, sebten, add vissza néki, talán még utoléred.

LINKA (elfut).

HALMINÉ. Meg nem foghatom, miért marada el a kapitány? — Valóban, kevésbbé nemes czéljai mellett is ez az ember igen kiválik társaitól.

Linka.

LINKA. Már hét országon túl jár, nagyságos asszonyom, mint a vihadar úgy rohant el.

HALMINÉ. Küldd el inas által szállására.

LINKA. Meg kell néznem e drága portékát, mielőtt elküldenők. (Felnyitja a tokot.) Hm, igen sovány ajándék! Ötven forintot sem ér. Szebb az öreg Olmádi úré. Hm, hm! itt valami írás van (olvassa). «Szerelem s tisztelet.»

HALMINÉ. Mit mondasz? — Ó istenem! ezen szavak fájdalmas emléket gerjesztenek bennem. Mutasd. — Mi ez? — Szemeim csalnak-e? — Ő az! — Egek! mint fejtsem meg magamnak? — Fuss, szaladi, küldj minden

szolgákat utána — hívják vissza — ezen szempillantatban! Kell vele szólnom.

LINKA. Az istenért! kivel, nagyságos asszonyom?

HALMINÉ. A gróffal, a gróffal! Ha nem lelik honn, keressék fel. Egyik szolga várja meg. Kell őt látnom még ma, ha mindjárt éjfélkor is.

LINKA (bámulattal). Nagyságos asszonyom!

HALMINÉ. Szaladj — siess — tedd, a mit mondék!

LINKA (elfut).

HALMINÉ. Istenem! Lehetséges-e? — Igen, esztendei, hajlandósága a csábításhoz, szerencsés állapotja. — S nem vagyok-e szerencsétlenebb mint mindenkor, ha ezen megromlott ember.... Nem, ő még sem az, szívem mondja. Irgalmas egek, mi hánykódások között vagyok! — Remegek megtalálni azt, a mit tíz év óta szakadatlanúl keresek. (El.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

Lorándiné laka, gyertyák az asztalon.

Nelli (munka mellett).

Hol marad anyám oly soká! Nyolczat elütötte! — Oly nyugtalan, oly zavart vagyok, s bár tudnám miért? (kevés szünet után.) A gróf gazdag, nagy házból való, szemfényvesztő kellemekkel bir — de oly kevés lágysággal az érzelemben, oly kevés.... Nem, soha sem volnék véle boldog, soha! Halminénak kell magát érettem közbe vetnie s anyámat más gondolatokra birnia.

Jakab.

Jakab. Gróf Liliomfi kiván a kisasszony udvarlására lenni.

Nelli. Ily időben? Mondd neki, hogy anyám nincs itthon, s én nem fogadok el látogatásokat.

Jakab. Nem hagyja magát elutasíttatni.

Gróf Liliomfi.

Liliomfi. Nem, azt ő nem akarja, s nem fogja. Menj, fiam, menj dolgodra.

Jakab (El).

Nelli. Menjetek anyámért, mondjátok: kérem, ne sajnáljon haza jőni, de minél előbb, — mindjárt.

Liliomfi. Hagyja, édes báránykám, anyját, nem szenvedhetem ezen agg mamácskákat.

Nelli. Az felette illetlen az úrtól, édes gróf, ily időben s ily szerrel betolakodni.

Liliomfi. Tulajdonítsa a kisasszony e vakmerész tettet a jó tokajinak és szerelmemnek. Nem hinné, mely sebességgel hörpentettem fel négy, akarám mondani, tizennégy teli poharat egészségéért s minden pohárral egy jókora szakasz szerelmet nyeltem el. A bor fejembe, a szerelem szívembe ment; s törvényűl tettem magamnak: mindég fejem és szivem akaratján járni.

Nelli. Ittasság nyomorú mentsége a neveletlenségnek. Egyik oly gyalázatos dolog, mint a másik. — El ne feledje a gróf, hol vagyon.

Liliomfi. Hol? A legkedvesebb leánykánál, kit valaha láttam. — de ki épen oly átkozott makacs, mint szép.

Nelli. Jakab, Jakab!

Liliomfi. Oh az ördögbe! Ne haragítson meg. Gondolja, hogy én eléggé tapasztalatlan vagyok magammal bohózatot űzni hagyni? Én a komédiák- s románokkal alkalmasan megismerkedtem.

Nelli. Mi őrült dühösség vezetheti oda, hogy velem ezeket merje? Tekintsen reám az úr, íme, úgy hiszem, hogy lelkem tisztasága képemből látható, s az urat megtérítheti gyalázatos tévedéséből, melyben irántam van.

Liliomfi. Magának gyönyörű emlékezete van, édes angyalkám, ez igen szép helye egy német szomorújátéknak. Kár, hogy nincs rímelt versekben.

Nelli. Ocsmány ember! Oly kevéssé ismeretes a rény szavával.

Liliomfi. Hahaha! Rény! Rény! — Az ördögök értik, — mihelyt valamely leányba szerelmesedem, az mindjárt rényes lesz. Hihetőleg nem vagyok ínyére, édes gyermekem, azért kezdi oly zajjal a rény trombitáját harsogtatni. Vigyázzon magára, angyalom, ez a rény, vagy sajátkép begyesség, magának rémítő kárt tehet. Tarthat e makacs-

ság a maga számára kocsit, lovakat? Szerezhet-e házat? fényes vendégleteket? Megtöltheti-e pinczéjét finom borokkal? Adhat-e drága ékítvényszereket, szebbnél szebb ruhákat? Vigyen el a manó engemet, ha mindezt adhat. Tehát, édes herczegasszonyom, itt van kétszáz arany, mint első hónapi zsoldja szerelmemnek. (Erszényt nyujt kezébe.)

NELLI (lábaihoz vetvén azt). Nyomorék, alávaló teremtés! mert csak az felejtheti el magát ennyire. Te gyalázatja vagy a névnek, melyet viselsz!

Lorándiné.

LILIOMFI. A sátán ül ezen leányka agyában.

NELLI (anyjához futva). Ó kedves, édes anyám, mely szerencse, hogy jő.

LILIOMFI. Igen jó, igen jó, hogy jő. Meglátjuk, ha mamája makacsságát helyben hagyja-e?

LORÁNDINÉ. Mi baj? mi történt? s mit keres a gróf itt ily időben?

LILIOMFI. Ily időben? Talán más is igérkezett mostanra? — Rövideden, anyókám, ezen begyes herczegnécske velem igen megvetőleg bánt, ámbár én felette tisztességesen viseltem magam.

LORÁNDINÉ. Hogyan, miként?

LILIOMFI (felemelvén az erszényt). Kétszáz aranyat ajánlok neki hónaponként?

LORÁNDINÉ (visszahőkkenve). Mi czélra?

LILIOMFI. Hahaha!

NELLI. Kiván-e még több magyarázatot is, anyám?

LORÁNDINÉ (elrettenve). Lehetséges-e? — Hogyan, gróf úr? Elfeledte, kik között vagyon?

LILIOMFI. Hahaha, épen nem. Maga, édes lelkem, egy jámbor, egy szolgálatra kész anyácska.

LORÁNDINÉ. Ez már sok, felette sok. Szemtelen teremtés! Ki adta az úrnak ezen gyalázatos véleményt felőlünk?

NELLI. Valamely magához hasonló galád.

LILIOMFI. Bravo! Úgy tetszik, ma minden asszony összeesküdt, hogy kudarczot üssön rajtam. — Felséges fejedelemnéim! vegyenek választ ezen nem egészen illendő kérdésökre Olmádi Lajos rokonuk leveléből.

LORÁNDINÉ. Lajos leveléből?

NELLI. Lajos leveléből?

LILIOMFI. Igen, mert valóban én szerényebb vagyok, mintsem azt mondani tudjam, a mit ő írt.

LORÁNDINÉ. Azon nemes czélok nélkül, melyeket öcsém az úréinak monda, soha nem fogott volna ezen házba lépni.

LILIOMFI. Nemes czélok? Hahaha! Hiszen olvasta előttem levelét!

NELLI. Hol azon levél, édes anyám, hol?

LILIOMFI. Hahaha! Mindenesetre nemesbek czéljaim, mint az övéi. Ő csak húsz-harmincz aranyról szólt s én kétszázzal jövök.

LORÁNDINÉ (kezébe adván a levelet). Mérsékelje szemtelenségét, mig olvasta.

LILIOMFI (olvas). «Tiszteletre méltó néném!» — A hóhért! Nekem így olvasá: — «Jó reggelt, öreg anyókám!» — Hm: — «Ámbár, fájdalom, reményemről le kell mondanom kedves húgom kezét és szivét megnyerhetnem, de szerencséje mind e mellett is nem kevéssé szivemen fekszik.» Hm, hm! — «Levelemnek általadója, gróf Liliomfi, sok szép tulajdonú s harmincz ezer jövedelmű derék úri ember.» Ezt olvasta. «Ő imádja az én kedves húgomat s eltökélt szándéka véle házasságra lépni.» — Ördögök bujtak-e ez emberbe? (tovább olvas szégyen és zavarodás közt, akadozó hangon s végszavai egészen elfojtódnak.) «Ma reggel akarám ezt húgommal tudatni, de levelemet töretlenül visszaküldé. Ha e szövetség megtörténhetik, szerencsésnek fogom magamat hirdetni, hogy ily tisztelt rokonok boldogságára csekély lépést tehettem. Kedves nénémnek kézcsókoló szolgája Olmádi Lajos.»

LORÁNDINÉ (kevés szünet után). Nos hát, gróf úr, másként *vélekedik*-e már?

LILIOMFI (iszonyú feszengések közt lesütött szemekkel). Igen, nagyságos asszonyom!

NELLI. S érzi a gyalázat nagyságát, melyet rajtunk elkövete?

LILIOMFI (mint előbb). Igen, nagyságos kisasszony.

LORÁNDINÉ. Tehát fogja tudni, mely elégtétel illet bennünket?

LILIOMFI. Igen, nagyságos asszonyom.

NELLI. Az urat megvetni — legyen elégtételünk.

LILIOMFI. Igen, nagyságos kisasszonyom.

LORÁNDINÉ. Én azt kivánom a gróftól, hogy azon esztelen rágalmazót egész világ láttára megszégyenítse.

LILIOMFI. Igen, nagyságos asszonyom.

NELLI. Oly utálatossá tegye, mint maga a gróf az én szemeim előtt.

LILIOMFI. Igen, nagyságos kisasszonyom.

LORÁNDINÉ. Oly származatú és korú férfinak, mint a gróf, idejét nemesb foglalatosságra kellene fordítani.

LILIOMFI. Igen, nagyságos asszonyom.

NELLI. Nem oly úton kalandoznia, mely undokká teszi minden tisztességes asszonyszemély előtt.

LILIOMFI. Igen, nagyságos kisasszony!

LORÁNDINÉ. Jobbítsa meg szivét és erkölcseit. (El.)

LILIOMFI. Igen, nagyságos asszonyom!

NELLI. Fájdalom, már korosabb, hogysem jobbúlhasson. (El.)

LILIOMFI. Igen, nagyságos kisasszony! (felesmélvén zavarodásából, tüzesen járdal fel és le.) A gaz fattyú! A nyomorék kölöncz! Így reá szedni! ily szégyennek kitenni! Az a fenséges alak, melyet játszottam! De megyek, felkeresem őt és — (néhány lépést tesz s megáll.) Elmenni, a nélkül, hogy itt bocsánatot nyerjek! — Előbb elégtételt kell nekik szerzenem s akkor kérhetek bocsánatot. (Néhány lépést megyen s ismét visszatér.) Mintha valami visszavonna! — Egy gondolat villan keresztül fejemen, egy gondolat... Jobban nem büntethetném meg a gaz kölönczöt, mintha e leánykát nőül

venném. — Nőszni? Csendesen, gróf úr, csendesen! nehogy bolond tettét helyre hozni akarván, még bolondabbat tegyen. Azonban csak két eszköz van, melyeknél fogva ez asszonyságoknak elégtételt adhatok: vagy e galád fattyúnak pisztolyt sütni fejébe — vagy házasodni. Melyikkel nyerek többet, azt a jó ég tudja! — Képe e kedves leánykának aligha elenyészhetik többé szivemből — ez az igen különös, rendkivüli jelenettől jő — meg vagyok felőle győződve, meg vagyok, és mégis... Ő szép, ifjú, erkölcsös, de nem vidám s külseje mutatja, hogy uralkodni vágyó, önkényes fejű. S az uralkodó asszony!.... Liliomfi, Liliomfi! — Vagy józanabb vagyok mint minden máskor, vagy azon négy pohár rettentőleg megrészegíte, mert még ekként soha sem bölcselkedtem.

Olmádi.

OLMÁDI. Az ördögbe! gróf úr, ismét találkozunk? Úgy látszik, mintha a gróf minden asszonyokat le akarna foglalni. Elfeledte-e már az esti találkozást Halminénál?

LILIOMFI. Olmádi úr engem átkozott körülmények között talál.

OLMÁDI. Az én szivem környéke sem volt jól, midőn a gróf kivont karddal keresett. Félénk ugyan nem vagyok, de éj volt s éj az embernek nem barátja. De a báróné iránt mégis le vagyok kötelezve, mert ezen találkozásnak köszönhetem, hogy öcsémet ismerem.

LILIOMFI (ki elmerült volt, felháborodva). Ez a nyomorú, alávaló, rossz ember! Hogy most nem mutatkozik itt előttem!

OLMÁDI. Ah a gonosz! A grófot is megjátszotta?

LILIOMFI. A legundokabbúl, mit csak képzelni lehet. De mondja meg nekem, Olmádi úr, mielőtt elbeszéljem, ezen asszonyságok körülményit.

OLMÁDI. Hm, az ő körülményök nem legjobb, de majd *az leszen*.

LILIOMFI. Nem azt — nemzetségi körülményöket vágyom —

OLMÁDI. Lorándiné özvegye egy derék ezredesnek s anyáról testvére is boldogúlt hitvesemnek.

LILIOMFI. Az úrnak hát csakugyan rokona?

OLMÁDI. Rokonom s örökösöm.

LILIOMFI. Hogyan?

OLMÁDI. Nem az anya, hanem a leány örökösöm. Épen most jövök azt e jó leánykával tudatni.

LILIOMFI (magába süllyedve fel s alá).

OLMÁDI. Mi lelte, gróf úr?

LILIOMFI. Képzelje, mi átkozott csínyt játszott velem az úr gyönyörű öcscse. Ma reggel a város erdejében — de szégyenlem el is mondani.

OLMÁDI. Ah, gróf, és szégyenli magát!

LILIOMFI. Most először van okom szégyenre. Azt kérdettem tőle, ha — ha — nem tudna egy szép leánykát; kivel az ember idejét eltölthetné, és —

OLMÁDI. És?

LILIOMFI. Lorándi Nellihez igazíta!

OLMÁDI. Mi ördög?

LILIOMFI. Levelet ada kezembe, mely bemenetelt szerezten a háznál, s benne házassági szándékaimról beszél. — Nekem felolvassa, de egészen másként, mint írva volt. Én Nelli kisasszony körül oly módon viseltem magam, mint afféle unalomkergető teremtésnél szoktuk — s e pillanatban jöve tévedésem fényre.

OLMÁDI. Mennydörgő! Épen rokonát teszi ki, a gaz gyermek, kudarcznak. Most újra megerősül feltételem, hogy kitagadjam őt az örökségből s mindenemet e leánykának hagyjam.

LILIOMFI (ismét elmerülten fel s le). Olmádi úr!

OLMÁDI. Méltóságos gróf!

LILIOMFI. Hát húga jó nemzetségből való?

OLMÁDI. Kétségkivül! Legalább hatvannégy őse van. Kivánnám, hogy csak nyolczad része volna enyém.

Liliomfi. S vétlen erkölcsű?

Olmádi. Apácza, méltóságos úr, apácza!

Liliomfi. Kérem tehát . . . (Elfordúlva.) Liliomfi, Liliomfi.

Olmádi. A mennykőbe! mi lelte, gróf úr?

Liliomfi. Én . . . . engesztelje meg húgát iránta.

Olmádi. Tiszta szívvel!

Liliomfi. És — Liliomfi, Liliomfi!

Olmádi. De mi baja?

Liliomfi. S mondja neki, hogy én szemtelen tettemet helyre hozom és kész vagyok —

Olmádi. Tőle engedelmet kérni? — az magától is értődik.

Liliomfi. Kész vagyok őt nőül venni, — bármint féljek is a házasságtól.

Olmádi (félre). Kétségkivül! Szövetkeznem egy gróffal! (fenn.) De a gróf csak enyeleg.

Liliomfi. Komoly szándékom. Jól érzem, ily véralkattal, mint enyém, mi nagy merészlet, a mit teszek, de hálóban vagyok, ki nem bontakozhatom, — ki nem akarok bontakozni belőle. Egészen az úr segédébe bízom, hogy megszelidítheti őt.

Olmádi. Csekélység, hiszen csak félreértés volt.

Liliomfi. Vajha! de oly ember, ki bizonyos osztályba tartozó asszonyok után csapong, házasságra nem igen ajánlja magát s húga épen e tekintetben igen finnyás érzésű.

Olmádi. Bízza a gróf rám.

Liliomfi. Szeretném, ha most nem említené az örökséget, melyet reá akar hagyni.

Olmádi. Jól van.

Liliomfi. Remélhetem, hogy az úr buzgó védője lesz ügyemnek?

Olmádi. Igen, kedves öcsém. Mindjárt megyek s a dolgot rendbe hozom.

Liliomfi. A kimeneteltől rettegek —

Olmádi. Bízza rám, kedves öcsém! (bekocsog).

Lorándiné.

LORÁNDINÉ. Íme! — Maga van itt? s ily későn? (a grófhoz.) S a gróf még mindég itt?

OLMÁDI. Ő egy nevezetes nyilatkozást fog előtted tenni. Maradj vele, én húgommal négyszemközt akarok szólni.

LORÁNDINÉ. De —

OLMÁDI. Köztünk szólva, meg akarom neki jelenteni —

LILIOMFI. Olmádi úr —

OLMÁDI. Bátyja édes uram öcsémnek! — Bízza rám. (Bemegy.)

LORÁNDINÉ. Különös! — (A grófra tekintve). Nos, gróf úr?

LILIOMFI (zavartan). Nagyságos asszonyom! én — nem méltóztatnék leülni? (Széket hoz.)

LORÁNDINÉ. Köszönöm. — (Szünet.) E zavar, melyben a grófot látom, becsületére válik.

LILIOMFI. Valóban, nagyságos asszonyom, — akárhogyan gondolkodik felőlem, ez először történik velem, hogy hibát kell helyrehoznom. Ha sikere lesz-e, a jó isten tudja!

LORÁNDINÉ. Magam is kétlem.

LILIOMFI. Azon szemtelenséget, melylyel nagyságtok elébe járultam, reménylem, eléggé menti az ifjú Olmádi pajkossága, de —

LORÁNDINÉ. Csak tovább.

LILIOMFI. De — de, hogy különben oly úton találtattam, mely nem a legfinomabb érzéseket árulja el, azt — azt — azt, becsületemre mondhatom, mentenem nem lehet, bármint kívánnám is.

LORÁNDINÉ. Gyönyörűen!

LILIOMFI. Mert, hogy az ember ily korban, gazdagság és függetlenség mellett, a gyönyört vadászsza s ez által a szabad és tiltott közötti különbséget könnyen elveszeszti — az ki nem menthet.

LORÁNDINÉ. Nem, bizonyosan nem, s épen a gróf korában nem.

LILIOMFI. Így tehát a végezközhöz nyulok, s ha becsületet s engedelmet ezáltal sem nyerek, úgy holnap már nem vagyok többé Pesten.

LORÁNDINÉ. S az?

LILIOMFI. Engedje meg nagyság, hogy a mit érdemetlen rokona írt, valóvá tegyem. Én mindekkorig ellensége voltam a házasságnak, de érzem, — még valóan nem szerettem.

LORÁNDINÉ (kevés fontolás után). Édes gróf! a mily kedves volt nekem akkor azon levél, nyiltan megvallom, oly egykedvűleg veszem most ajánlását. Mit véljek én oly ember felől, ki mindeddig gyűlölte a házasságot s most egy óranegyed alatt érzését megváltoztatja s leányomat kéri. Volna a gróf tíz évvel ifjabb — hagyján! — de harmincz éves korában az ember szempontjait nem könnyen változtatja, ha mindjárt azt tenni elszánt akaratja volna is. Azon szer, melynél fogva ismeretségbe jutánk, alapos bizalmatlanságot gerjeszt bennem s leginkább pedig leányomban, melyet —

LILIOMFI. Melyet ezutáni viseletem nemsokára ki fog irtani. Ne vegye el minden reményemet nagyság s tessék meggondolni, hogy én végsarjadéka vagyok nemzetségemnek, s hogy az bennem el fog húnyni, mert vagy Nelli kisasszony, vagy senki —

LORÁNDINÉ (mosolyogva). Hatalmas indító ok reám nézve.

Jakab.

JAKAB (ajtót nyit és beszólal). Báró Halminé ő nagysága! (el.)

LORÁNDINÉ. Mit jelent ez?

LILIOMFI (félre). Manó vinné! Ez egész dolgomat el fogja rontani.

Báró Halminé.

HALMINÉ (heves lépésekkel). Ah, édes barátném, oly körülmények közt — (a grófot megpillantva magánkivül.) Hah! az úr itt? —

Már elvesztettem minden reményt, hogy ma még láthassam.

LILIOMFI. Miként, nagyságos asszonyom!

LORÁNDINÉ. Mi lelte, édes Halminé?

HALMINÉ. Engem — kérem, hagyjon egy szempillantatig a gróffal egyedül.

LORÁNDINÉ. Szivesen! De szerfelett fel van háborodva.

HALMINÉ. S méltán.

LILIOMFI (Lorándinéhoz). Ne higyje, nagysád, hogy valami...

LORÁNDINÉ. Értem, mit akar. (Halminéhoz.) Épen most szólott a gróf egész komolysággal Nelli iránt. (El a mellékszobába.)

HALMINÉ (félig érthetőleg.) Egek! én emlékezem — (fenn.) Ha igaz-e, a mit mond, ha igaz-e?

LILIOMFI. Oly igaz, mily nagy az én kivánságom, hogy meghallgattassam.

HALMINÉ (fellobbanva). S gondolkodhatik az úr házasságról, az úr?

LILIOMFI. A hóhérba! Úgy hiszem, csak megértem már reá.

HALMINÉ (a gyűrűt elömutatván, komolyan). Ismeri ezt?

LILIOMFI. Oh igen is. Ez azon gyűrű, melyet az iménti lelkes találkozás előtt nagysád tőlem elfogadni kegyes volt.

HALMINÉ (növekedő indulattal). Kitől birja az úr e gyűrűt?

LILIOMFI. Jól áll asszonyi ujjakon, hát természetesen szép kezeknek lehet ajándéka.

HALMINÉ (félre). Reszketek őt tovább kérdeni. (Fenn.) Mióta birja e gyűrűt?

LILIOMFI. Mióta? (nyugtalanságát sejtvén.) Az titok, nagyságos asszonyom!

HALMINÉ. Titok? (félre.) Mit tegyek?

LILIOMFI (félre). A gyűrű alatt rejlik valami. Most használom az alkalmat azt a szép találkozást megboszúlni.

HALMINÉ. Gróf úr! — Kell hogy magát világosban kifejezze. A kérdés egy barátnémat illeti, ki... Nem volt a gróf soha is Prágában?

LILIOMFI. Vagy igen. (Félre.) Jó leszen mindenre igent mondanom.

HALMINÉ (növekedő nyugtalansággal). És régen?

LILIOMFI. Jó ideje.

HALMINÉ. Tíz esztendeje?

LILIOMFI. Lesz annyi.

HALMINÉ (félre). Nagy egek! (Fenn.) Ismert ott bizonyos Vizaknait?

LILIOMFI. Igen.

HALMINÉ. Annak hugától kapta e gyűrűt?

LILIOMFI. Nem tagadhatom.

HALMINÉ (félre). Felséges Isten! ő az. (Fenn.) Nyomorú, alávaló lélek! Bátorkodik az úr isteni s emberi minden törvényeket általhágni s egy leány kezét kérni, holott hitvese él?

LILIOMFI. Hitvesem?

HALMINÉ. Mered tagadni, hogy nős vagy? — Igen jól ismerem szerencsétlen áldozatát gonoszságodnak.

LILIOMFI. Mi a mennykő? Ez nem tréfa!

Olmádi. Lorándiné.

OLMÁDI. Jöjön be, uramöcsém! — Ah, aláz' szolgája nagysádnak. Köszönöm még egyszer a találkozást s a viszszaadott fülfüggőket. (Elvonja a grófot.)

HALMINÉ (a grófhoz.) Maradjon a gróf!

LILIOMFI. Lehetetlen, nagyságos asszonyom! Legyen béketüréssel, majd elmondok mindent. (Mentében.) Csak tréfa volt.

OLMÁDI. A találkozás? Hóhért volt. (Mindketten el.)

HALMINÉ. Semmirekellő!

LORÁNDINÉ. Az Istenért, mi lelte?

HALMINÉ. E gyáva, ki épen a maga leányát kerűlgeti, édes barátném, az én férjem.

LORÁNDINÉ. Férje?

HALMINÉ. Ime, a bizonyság. E gyűrűt, melyet ma adott

nekem, tőlem kapá jegy gyanánt. — Ezenkivül saját vallása — ő az, ő az!

LORÁNDINÉ. Nyugtassa meg magát, édes báróném. Ő nem lehet az. Mentében azt mondá, hogy csak tréfa, a mit beszélt.

Bárdos.

BÁRDOS (a bárónét látván, elbámul). Nagyság itt? (Lorándinéhoz.) Megengedjen, asszonyom, egy különös félreértés vitt ezen szabadságra. Lenn gróf Liliomfi kocsiját láttam meg.

LORÁNDINÉ. Ő itt van.

BÁRDOS. Nem bátorkodtam volna őt itt keresni, de inasa, az a szemtelen gaz, azt mondá, hogy grófja oly asszonyoknál van, hová az ember egyenest s tartaléktalan bemehet.

LORÁNDINÉ (mosolyogva). Ilynemű félreértés ma több is volt.

BÁRDOS (a báróné keseire tekintgetve). Még egyszer engedelmet kérek! Nyugtalan valék a gróftól bizonyos dolgot megtudni, mely — (kőszelebb lépvén a bárónéhoz). Mit látok? — E szerint már tudok mindent.

HALMINÉ (ki a kapitány bejövetelekor elfordúlt, felpillant).

LORÁNDINÉ. Mi leli az urat?

HALMINÉ. Mit kivánt tőle kegyed megtudni? Mi által tuda meg mindent?

BÁRDOS (bizonyos megvető hajlongással). E gyűrű által, mely nagyság ujján fénylik.

HALMINÉ. Hah! a gyalázatos, felfedezte az úr előtt is?

BÁRDOS. Félre a nehezteléssel, nagyságos asszonyom! Ő engemet veszedelmes hagymázból gyógyíta meg. Most már értem, mint kell magunkat viselnünk a begyes asszonyok iránt.

HALMINÉ. Elméje tébolyodott-e meg, kapitány úr? Távozzék csak, kérem, távozzék.

BÁRDOS. Mindjárt, csak ezen gyűrűt kivánom előbb vissza. A kéz, mely egykor hordozá, felette különbözik attól, mely most viseli.

HALMINÉ (rendkivül bámulva). Ezen gyűrű?

BÁRDOS. Enyém, én adtam a grófnak, hogy nagysád rényе iránt tisztában legyek. Most már nagyon is abban vagyok.

HALMINÉ (mint előbb). E gyűrű az úré?

BÁRDOS. Enyém, nagyságos asszony, enyém.

HALMINÉ (magánkivül, megöleli Lorándinét). Ó édes barátném! (Bárdoshoz.) Nem Szelényi az úr valódi neve?

BÁRDOS (megrettenve és szemmeredten néz reá).

HALMINÉ. E gyűrűt nem Vizaknai kisasszonytól vette jegy gyanánt?

BÁRDOS. Irgalmas egek! él még ő? Él még az én drága Amáliám? Szóljon, az Istenért, szóljon s tegyen engem a legszerencsésb emberré e földön.

HALMINÉ. A legszerencsésebbé?

BÁRDOS. Igen, a legszerencsésebbé, ha még él. Hol lelhetem föl? Legyen irgalmas hozzám és szóljon.

HALMINÉ. Itt van a boldogtalan, kit oly gyalázatosan elhagyott.

BÁRDOS. Maga? Lehetetlen! Maga? (meg akarja ölelni, de az visszatolja. Térdeire esik előtte.) Ó öröm, ó mennyei boldogság! Nem, kedves drága nőm!

HALMINÉ. Félre kegyetlen! Az úr gyalázatos szökése bátyámat megölte s engem —

BÁRDOS (felegyenesedve). Szökésem? — Panaszolj a végzetre, ne reám. Soha még ember egyetlenegy boldog napját oly drágán nem fizette, mint én. Egy szerencsétlen viadal, melyben e kar a tábornok fiát ölte meg, szökésre kényszeríte. Hollandiában tartózkodtam. A megölt rokonainak nem vala elég, hogy szerencsétlen ivadékuk dölyfe birtokom- s hazámtól fosztott meg, kitudták hollétemet s elfogatván, Bécsbe vitettem. A királyi kegyelem megmenté éltemet; a halálos itélet örök rabságra változtatott. Így húztam ki négy esztendőt, míglen — hihetőleg felsőbb rendelésekből — eszközök nyujtatnának reá, hogy elszökhessem. A legnyomorúbb körülmények közt kalandoztam

be a császári tartományokat, mindenfelé s mindenha tégedet keresve. Hiába voltak leveleim, tudakolásim. Miután minden reményeit elveszteném a feltalálásnak, hadi szolgálatba léptem. Elhülésem az élet iránt szerzé ezen kapitányi tisztséget. Szerettelek téged mint Halminét, de ha Amáliát elfeledtem-e, ha a szerelem és szerencse minden ajánlkozásai más házasságra birhattak-e, itéld el mai beszédünkből.

HALMINÉ. Szegény boldogtalan! E könyek, melyeket öröm fakaszt, magyarázzák meg, mit érzek. Én is kinok között húztam ki tíz keserű esztendőt, szerencse, hogy vétkesnek nem hittelek, — úgy kétségbe estem volna.

LORÁNDINÉ. Ezer szerencsét, kedves barátném, s az úrnak is, drága kapitány úr! Még az úr nem tudja, mely kincset nyer vissza ezen dicső nőben.

BÁRDOS. Ez a kincs oly nagy, mint méltatlan én birtokára.

Olmádi. Nelli. Liliomfi.

OLMÁDI (Lorándinéhoz). Jer, húgom, jer, szólj leányoddal. Az én egész birtokom sem képes eszére hozni.

LORÁNDINÉ. Én Nellinek engedelmet adtam úgy tenni, mint magának tetszik.

NELLI. S azt nem fogja megbánni, édes anyám. Egyébiránt, édes jó bátyám, a bárónét választom ez ügyben birónak s itéletének önkényt alávetem fejemet.

HALMINÉ. Mire nézve?

NELLI. A gróf azon tiszteletét mutatja irántam, hogy kezemet kéri. Én ajánlását meg nem vetem, de mindjárt nem is határozhatom el magamat. Időt kivánok s engedek, hogy a dolgot mindketten megfontolhassuk. Mert fájdalom, a grófot oly oldalról ismertem meg, mely a jövendők miatt rettegtet.

HALMINÉ. Hihetőleg lebkény oldaláról.

NELLI (szemeit lesütve).

LORÁNDINÉ (mosolyogva). Igen, igen.

HALMINÉ. Nelli viselete oly okos, hogy nem foghatom meg, mint nem tetszhetik a grófnak, — ha előbbeni gondolkodása csakugyan változott.

LILIOMFI. Ez még inkább növeli tiszteletemet s szivem forró hevében is kész vagyok engedni.

OLMÁDI. Makrancz mind és nem egyéb! Ő a házasságot csak könyvekből ismeri s ily könyvbeli házasságok az életben nincsenek.

HALMINÉ. Olmádi úr igen téved, ha ezt hiszi. Az életben történnek oly dolgok, melyeket könyvben is regének tartanánk. Például, házaspár, mely egymást nem ismerte.

OLMÁDI. Nem ismerte?

HALMINÉ. Nem ismerte. Tíz év múlva jutnak ismét együvé. A férj szereti hitvesét s hűtelen lesz hozzá; a hitves szereti férjét s gyűlöli azért, hogy férje őt szereti. Egy nyomorú kis gyűrű . . . Ezen alkalommal köszönöm a regét a grófnak!

LILIOMFI. Tessék csak nagyságának a találkozásra emlékezni.

OLMÁDI. Csitt a találkozásról! (Halminéhoz.) És — egy nyomorú kis gyűrű?

HALMINÉ. Egy nyomorú kis gyűrű ismerteti össze őket újra s egyesíti örökre. Szeretik egymást, mint menyegzőjök napján.

OLMÁDI. E házaspárt igen szeretném ismerni.

HALMINÉ. Itt áll a nő.

BÁRDOS. Itt áll a férj.

OLMÁDI. Csodálatos!

LILIOMFI. Valóban igen csodálatos!

FÜGGELÉK.

A MEGHOLT UNOKA.

VIGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

KOTZEBUE UTÁN.

SZEMÉLYEK.

Ortál, hajóskapitány.
Móricz, unokája.
Zsiga, Móricz inasa.
Faládi asszony, vendégfogadósné.
Egy őrtiszt, poroszlókkal.

A játékhely egy korcsma.)

ELSŐ JELENET.

(Tágas szoba két ajtóval. Asztal iróeszközzel. Móricz szobája jobbról; a kimenetel balról.)

MÓRICZ (belülről csenget és kiált). Zsiga! Zsiga! (fellép.) Hol marad a semmirekellő? — Zsiga!

ZSIGA (kivülről). Itt vagyok.

MÓRICZ. Hol vannak füleid?

ZSIGA. Füleim? Faládiné asszonynál voltak. Mert ha az a gyöngyadta vendégfogadósné egyszer locsogásnak ered, az ember úgy van, mintha a kőhalmi vízrohanásnál volna. Egy fertály alatt egész város krónikáját előmbe zuhogta. A doktor örökséget kapott; a polgármester feleségétől elválik; a hugának férjhez kell menni nyakrafőre. Oh csak engem az úr huszonnégy óráig itt hagyjon, én se hagyom többé szendergeni a magam nagy elméjét. Hamisságra s cselekvésre születtem én; de az úrnál, uram, az embernek ritkán van alkalma a maga nagy tehetségét használni. Az úrnál az ember összerozsdásodik.

MÓRICZ. Hallgass. Menj, rendelj lovakat.

ZSIGA. Micsoda? Hát az úr el akar utazni?

MÓRICZ. Mindjárt ebéd után.

ZSIGA. Hiszen holnapig akart maradni.

MÓRICZ. Most pedig menni akarok. Úgy rémlik előttem, csak egy nagy városban fogok nyugtot találni.

ZSIGA. Valóban az ember azt gondolná, tudja Isten, micsoda nagy vétek furdalja lelkiismeretét. Pedig mitől félhet utoljára is? nagyatyjával összejönni?

Móricz. Ki előtt magamat mélyen elvesztettem.

Zsiga. Eh, az még nem oly nagy baj.

Móricz. Nem neki köszönhetek-e mindent? Nyolcz esztendős árva voltam, s ő engem felnevelt és szeretett, mint tulajdon fiát. Rég óta kivánkozott nyugalom után; de hogy nekem kincset gyűjthessen, elállott szándékától a veszedelmes tengeri szolgálatról lemondani. Tizenkét esztendeig áldozta fel értem Indiában nyugalmát s egészségét, leveleinek mindenike atyai szeretettel teljes. S új meg új bizonysága jótékony szivének — és én hálául szives gondjaiért — én megházasodom az ő jóváhagyása nélkül.

Zsiga. De azt kivánni sok is ám, hogy egy szerelmes Indiából várjon választ. S vajjon az úrnak nője nem ifjú, nem szép, nem szerelemre méltó-e! Önmaga se tudott volna az úr számára jobban választani.

Móricz. Ah épen midőn hozzá írni, s bocsánatért esdekleni akartam, veszem a levelet, mely egészen földhöz sújt.

Zsiga. Most értem hát, miért hagyta el az úr oly sietve falusi jószágát, s miért bolyong szerte, mint az örök zsidó! Valami átkozott levélnek kell lenni.

Móricz. Halljad (olvas) «Hála Istennek! ismét a német földön vagyok. Tizennégy nap alatt, reménylem, összeölellek s tizenkét esztendei fáradságom gyümölcsét neked meghozhatom. Igenis, kedves Móriczom, minden teéretted van azon egyetlenegy feltétel alatt, ha egy derék pajtásomnak lyányát feleségül veszed. Vigyázz, netalán valamely ugrást tégy. Mert az ördögbe, ez az egyetlenegy pont az, hol semmi tréfát nem tűr nagyatyád *Ortál*». — — No s hát? — Mi maradt egyéb nekem hátra, mint a futás?

Zsiga. Az úr dolga valóban nem a legjobb lábon áll; de futni? — pfuj! — Lett volna csak az úr erántam több bizodalommal.

Móricz. S mi történt volna?

Zsiga. Azt fogtam volna tanácslani, hogy nagyatyja

megjöttét bátran várja be, s kedves hitvesével együtt boruljon lábaihoz. Ő neki jó szive van, szereti az urat, s meg fogott volna bocsátani.

MÓRICZ. Valóban ő jó szivű, de heves, tekintetére sokat tart, — az első pillanatban talán elűzött volna.

ZSIGA. És a másodikban visszahivta volna.

MÓRICZ. Nyilván egyenesen Diósfalvára fog menni. Én feleségemet a maga nénjéhez vittem s csupán egy bánattal teljes érzékeny levelet hagytam neki. A magánlét le fogja őt csillapítani, érzeni fogja azoknak hiányokat, kik gyermekileg szeretik, kivánni fogja őket szívéhez szoríthatni; valóban, az idő dolgaimon orvosolni fog.

ZSIGA. Minden bizonnyal az idő derék prókátor. Hanem ezen levél után ő még csak tizennégy nappal jön.

MÓRICZ. Lehet, hogy utját sietteti s én reszketek véle találkozni.

ZSIGA. S ha eljönne is, fogná ő az urat ismerni? Tizenkét esztendő alatt csak változik az ember egy kicsinyt.

MÓRICZ. Ah én magamat önnön el fognám árulni. Csak lovakat, Zsiga, mindjárt ebéd után.

ZSIGA. Isten hirével.

MÓRICZ. Azalatt én irni fogok hitvesemnek. (El a szobába.)

ZSIGA. Tehát én csak megint a kocsi bakján lógázzam a fejemet? Mely örömest maradtam volna itt! Jól enni és sokat összefecsegni, az előttem az élet!

MÁSODIK JELENET.

ORTÁL (künn csenget és kiált). Hé, hé! Senkit sem lehet találni?

ZSIGA. Ahá! itt egy nyughatatlan utas lármáz.

ORTÁL (fellép). Ez ugyan megbomlott vendégház! Inkább a csengetyűt hagyják elszakasztani, mintsem feleljenek.— Kend a házhoz tartozik?

ZSIGA. Nem, uram, de ha szolgálhatok —

FALÁDINÉ (sietve). Uram Isten! ugyan ki zörömből oly nagyon?

ORTÁL. Én csengetek és kiabálok szinte két órától.

FALÁDINÉ. Mit parancsol az uram?

ORTÁL. Enni akarok, pedig minél előbb, s aztán —

FALÁDINÉ. Talán vadhúst! Oh én nálam finom vadhús van; oly illatos, hogy az ember három lépésnyire is megérzi.

ORTÁL. Ki ördög szól itt vadhúsról? Én —

FALÁDINÉ. Tán halat? Azzal is szolgálhatok. Sügér, pisztráng, ponty, csuka —

ORTÁL. Átkozott locsogó tarisznya! Hát hallgasson ki.

FALÁDINÉ. Ah az úr nyilván csemegéket kiván? Metélt húst? Finom mártást? Vagy —

ORTÁL. Nem azt, sátán! postalovakat akarok —

FALÁDINÉ. Postalovakat? — Miért nem mondta az úr mindjárt! En nálam, Isten ments meg, egy dologért kétszer szólani.

ORTÁL. És én ételért két órától fogva beszélek.

FALÁDINÉ. Az én vendégfogadómban szájnyitásra sincs idő, azonnal asztalon áll a kivánt. Itt ezen derék legénykét kell megkérdeni, ez meg fogja mondani, hogyan van az én konyhám felkészülve. Minden ragyogó, az én czinedényeimben az ember megláthatja magát, és a pincze — a pincze, némely bibliokátéban nem találni olyan rendet. Sert és bort és mindent magam csapolok, a palaczkok tisztán kimosatnak, seréttel kiöblíttetnek, a napon kiszáríttatnak, új dugaszok s gyönyörűen beszurkolva; itt van ám sör! az angol uraknak itt lehet felpakolni. Tizenegy nap előtt is itt ebédelt a tiszttartó úr s a tiszttartóné asszony és lyányasszonyka, s a város iródeákja velük, azok ebédeltek ám jóizűt.

ORTÁL. Ők hát szerencsésebbek voltak, mint én; mert nekem, a mint veszem észre, ismét éhesen kell elmennem.

FALÁDINÉ. Oh az Isten ments meg. Ez volna a legelső becsületes vendég, a ki az *Aranyszőllőtől* éhesen menne

el. Tehát tisztelettel legyen mondva, oly igen kergettetik az uram?

ORTÁL. Az ördögbe! bizony kergettetem. Én még Diósfalvára szándékozom, mely hat mértföld ide, unokámat akarom meglepni.

ZSIGA (félre). Hüh lánczos lobogó! hát itt van a nagyatyánk.

FALÁDINÉ. Tehát azonnal terítek asztalt. Melyik szobába parancsolja az úr?

ORTÁL. Akárhol, csak minél elébb megtörténjék.

FALÁDINÉ. Ott benn a kis kék szobában jobbra, ott jó hűs van.

ORTÁL. Igen jól, igen jól. Én megyek.

FALUDINÉ. Aláz szolgája! Fél percz alatt a leves asztalon fog füstölni. (Mindketten el.)

ZSIGA. Ej ej, ej ej! — Tehát? tehát? A hajóskapitány úr bennünket meg akar lepni! Úgy épen nincs szüksége, hogy tovább menjen, az már tökéletesen elsült, sietnem kell uramnak — ah épen itt van.

HARMADIK JELENET.

ZSIGA. Egy újdon újság —

MÓRICZ. No? hogyan nézsz te ki! Talán rémet láttál!

ZSIGA. Az úr nagyatyja itt van.

MÓRICZ. Itt van?

ZSIGA. Láttam őt, szóltam vele. Egyenesen az úr jószágába hajóz, s az urat meg akarja lepni.

MÓRICZ. Oda vagyok.

ZSIGA. Épen ellenkezőleg, az úr ment. Vagy rövideden megmagyarázva: az öreg úr megbocsát s egy óra múlva együtt utaznak Diósfalvára.

MÓRICZ. Nem, Zsiga, nekem lehetetlen szemei elébe lépnem.

Zsiga. Tehát hagyja az úr rám. Én mindent rendbe fogok hozni.

Móricz. Te ?

Zsiga. Igen, ha az úr teljes szabadságot ád.

Móricz. Gondold meg, hogy egész szerencsém ezen játékra van feltéve.

Zsiga. Haha! Terno van nyerve. De lármát hallok. Nagyatyja. Huzódjék szobájába. (Móricz el.)

NEGYEDIK JELENET.

Zsiga (hátra huzódva).

Ortál. *Aranyszőlő* e korcsma neve ? Ez után *Csigának* hivassék, mert minden oly ördöngös csigalábon vándorol. — Az örömet, még ma meglephetni unokámat, miatta el kell szalasztanom.

Zsiga (halkal). Ő már elég jól meg van lepve.

Ortál. Hogy fog ő majd nyakamba repülni.

Zsiga (halkal). Ahhoz időt fog magának választani.

Ortál. S akkor első szavam legyen : házasodj meg.

Zsiga (halkal). Oh az már meg is történt.

Ortál. Én számodra választottam.

Zsiga (halkal). Késő. Rajta, Zsiga, a pillantat kedvező, ostromold az ellenséget. (Fennhangon mély tisztelettel.) Uram, szerencsém vagyon az úrnak legalázatosabb szolgája lenni.

Ortál. Egy nyájas ember — mit akar?

Zsiga. Ha nem csalatkozom, az imént uraságod által a Diósfalva nevet hallottam említeni.

Ortál. Igen.

Zsiga. Bátorkodhatom kérdeni —

Ortál. Mi szándékom ott? Az jószága az én unokámnak.

Zsiga. Ah tehát Móricz úr uraságod unokája ?

Ortál. Ismeri őt?

Zsiga. Nem rég is láttam.

ORTÁL. Oh hát mondja meg nekem, jól megnőtt-e, szép ifjú-e?

ZSIGA. Uraságod valódi mása.

ORTÁL. Annak igen örülök.

ZSIGA. Nyájas, leereszkedő, épen mint kegyed, édes úr!

ORTÁL. Ej az ördögbe! hagyjon fel a tréfával és szóljon unokámról.

ZSIGA. Minden lyánykáknak elbódítja fejöket.

ORTÁL. Annál jobb, csak azok és viszont el ne bódítsák az övét.

ZSIGA. Természet szerint ő sincs márványból. Egy szép, egy erkölcscsel teljes lyánka le is lánczolta szívét.

ORTÁL. Úgy? csak nem reményleném —

ZSIGA. S mivel ő egy becsületes, jámbor ifjú úr —

ORTÁL. No s hát mit cselekedett?

ZSIGA. Tehát — a lyánykát elvette.

ORTÁL. Elvette?

ZSIGA (félre). Csattan a bomba! (fenn.) Igen, uram, s az egész világ jóváhagytával.

ORTÁL. De nem az enyémmel, és ezer mennydörgő villám! — Megházasodni az én megegyezésem nélkül?

ZSIGA. Azt ő előre remélhette.

ORTÁL. Nekem egy szót sem jelentve.

ZSIGA. Levele útban volt.

ORTÁL. Nem magam határoztam-e meg házasságát?

ZSIGA. Azt nem tudta.

ORTÁL. Ha! a hálátlant meg fogom bűntetni.

ZSIGA. Bocsánat legyen a bűntetés.

ORTÁL. Soha nem!

ZSIGA. Kegyelmes uram!

ORTÁL. Diósfalváról takarodjék, — az az én tulajdonom. Szemeim elébe ne merészeljen lépni.

ZSIGA. Kegyelmes uram! — (félre.) Olyan mint a szikrázó salétrom.

ORTÁL. Kitagadom az örökségből.

ZSIGA (félre). Az ügyet én hát gyönyörűen vittem.

ORTÁL. Egy szót sem akarok többé róla hallani.

ZSIGA. Úgy a dolgot megint a maga útjára térítem vissza.

ORTÁL. Jaj neki, ha szemem elébe lép!

ZSIGA (siránkozva). Ah kegyelmes uram! Az a szegény ifjú őrizkedni fog, hogy az úrral ne találkozzék.

ORTÁL. Ördög és pokol. Azt okosan is fogja cselekedni.

ZSIGA. Mert fájdalom, azt tenni lehetetlen.

ORTÁL (nyughatatlanul). Lehetetlen? hogyan? talán beteg?

ZSIGA. Az én jó uram!

ORTÁL. Az ördögbe! tehát beszéljen.

ZSIGA. Neki egy vágytársa támadt — s az kardra hívta.

ORTÁL. S az unokám megleczkézte?

ZSIGA. Összevágtak.

ORTÁL. Jó.

ZSIGA. S az úr unokája —

ORTÁL (részvéttel). Megsebesíttetett.

ZSIGA. Halva maradt.

ORTÁL. Halva? — Az én Móriczom! az én kedves Móriczom! az én egyetlenegy örömem a földön.

ZSIGA (félre). Ez már foganatosb.

ORTÁL. S azt minden bizonynyal tudja, földi?

ZSIGA. Ah igen is nagyon, — hiszen magam is jelen voltam.

ORTÁL (mellét megragadva). Te jelen voltál, gazember!

ZSIGA. Lassan, lassan, hiszen megfojt az úr!

ORTÁL. Nevezd meg nekem gyilkosát!

ZSIGA. A mennykőbe! mit feleljek most?

ORTÁL. Szólj vagy agyonütlek.

ZSIGA. Soha se bajlódjék az úr, — ő —

ORTÁL. Hát? ki?

ZSIGA. Ő az én uram.

ORTÁL (elereszti ellőkve magától). A te urad? hol van ő?

ZSIGA. Itt a korcsmában.

ORTÁL. Vezess hozzá.

Zsiga (félre). Hogyan mentsem ki magamat most? (fenn) — Nincs itthon.

Ortál. Hol van? ördög és pokol! hát hol van?

Zsiga. Ugy gondolom, sétálni ment — a fák alatt ott a kapunál.

Ortál. Felkeresem.

Zsiga. Ah nagyságos uram, mit akar cselekedni?

Ortál. Hallgass, és ezen helyről meg ne mozdulj (el).

Zsiga (egyedül). Ez egy ördögfiú! Egész szövevényemet összezavarta. Isten engem, egyik alkalmat a másik után szalasztottam el. Bezzeg a szekér fennakadt a kátyúban, de hogyan húzom ki onnét? Csak egy eszköz lehető — mindenek előtt, hogy uramnak tudtára ne essék; az a félénk ifjú meghalna búvában. Csak béketűréssel tengeri ördög uram! Kelmed a maga zörgésével az én nagy árboczomat letörte; de mibe fogadjunk —

ÖTÖDIK JELENET.

Móricz. No s hát, Zsiga, hogy állnak a dolgok?

Zsiga. Felségesen.

Móricz. Nagyatyám megbocsát?

Zsiga. Természetszerént.

Móricz. Hah! mint éledek fel ismét.

Zsiga. Az úr azonban meg van halva.

Móricz. Meghalva? én?

Zsiga. Egészen meghalva.

Móricz. Mit jelent ez? te öltél meg?

Zsiga. Ej a mennykőbe! azt én nem bátorkodnám. Az úr önnön magának gyilkosa.

Móricz. Hagyd abban a tréfát s mondd meg komolyan: tudja nagyatyám —

Zsiga. Hogy az úr nős? Igen.

Móricz. Hát mit mond reá?

Zsiga. Elkergeti az urat pokolba s kitagadja az örökségből.

Móricz. Oda vagyok.

Zsiga. Épen nem, ügye felségesen megy.

Móricz. Ah! hogyan engesztelhetem én meg haragját.

Zsiga. Holtakra többé nem szokás haragudni. Az úrnak egy vágytársa volt, az viadalra hívta, összevágtak, s az urat agyonszúrta.

Móricz. Engem?

Zsiga. Igen, uram, ő az urat agyonszúrta — agyon! Ennek a nagyatyja sem állhatott ellent. Ő szereti az urat, elfeledi minden pajkosságait, egyedül csak veszteségét érzi, megindult, és sír — már a diadalom majdnem a miénk volt, midőn megindulása hirtelen dühösséggé válik. Tudni kivánja az úr gyilkosát, megragad mellemnél s matróz-ökleivel annyira viszen, hogy végtére kénytelen vagyok kinyögni, — hogy a gyilkos az én uram.

Móricz. Én?

Zsiga. Igen az úr. Épen keresi az urat. Ez ugyan mennykő egy baj!

Móricz. Mindjárt gondoltam, hogy a szamár —

Zsiga. A mint tetszik. Azonban én szeretném tudni, mit csinált volna az én helyemben. — S végtére még sem vagyunk rosszabbúl, mint előbb. Az úr el akart utazni, azt még most is teheti.

Móricz. Igen, azt kell tennem.

Zsiga. Ha az én lángelmém a dolgot el nem simítja.

Móricz. Van még is egy sületlen találmányod?

Zsiga. Csendesen, nagyatyját hallom közelgetni. Maradjon el. De az Isten szerelméért el ne árulja magát. Az úr az ő unokáját agyon szúrta, s ezzel remekül!

Móricz. De hát mit aztán ezzel?

Zsiga. Az úr szerencséjét. Csak bátran bízza reám magát.

Móricz. Valóban kellene is bátorság tekintetét kiál*lanom.*

HATODIK JELENET.

ORTÁL. Semmirekellő! te engem rászedtél. A fák alatt senki sincsen.

ZSIGA. Engedelmet, én megtévedtem.

ORTÁL. Ez az urad?

ZSIGA. Ez.

ORTÁL. Uram, nekem magányos beszédem van az úrral.

MÓRICZ. Magányos? s velem?

ORTÁL. Igen, uram, hagyja eltávozni szolgáját.

MÓRICZ (Zsigának int s az eltávozik). Bátorkodhatom kérdeni, ki légyen?

ORTÁL. Én Ortál János hajóskapitány vagyok. — (Móricz akaratja ellen egy félénk mozdulatot árul el.) A név az úr előtt ismeretes, nem-e?

MÓRICZ. Oh igen, jól ismeretes.

ORTÁL (felindulva). Azt hiszem, az úr az én unokámat meggyilkolta, az én unokámat, kit szerettem s kiben minden reményeim helyhezve voltak.

MÓRICZ. Akaratom ellen.

ORTÁL. Már igen is jól tudok mindent. Nem jöttem az urnak üres szemrehányásokat tenni. Elégtétel az én kívánatom.

MÓRICZ. Hogyan? én?

ORTÁL. Igen, az úr, s hát ki az ördög is más? Ha becsületérzés van szivében, kövessen engem. Az úr az én éltemnek egész boldogságát szétroncsolta — — valóban, uram, csak unokám kötött engem ezen élethez.

MÓRICZ. Ah nemes szivű nagyatya!

ORTÁL. Az úr megindul?

MÓRICZ. Ha az úr tudná, mit érzek én ezen pillantatban.

ORTÁL. Egy embernek, ki érzéssel bír, az úr helyhetése valóban kínos.

MÓRICZ. Ah! hogy igen is kínos.

ORTÁL. Az enyém sokkal inkább az, s szerzője minden fájdalmamnak az úr.

MÓRICZ. Az úrért meg vagyok boszúlva ön megbánásom által.

ORTÁL. Az nekem nem elég. Unokám vére bosszúért kiált.

MÓRICZ. Légyen az úr irgalmas. Ne kényszerítsen, én egyébként is eléggé szerencsétlen vagyok.

ORTÁL. Szánom az urat, — az úr egy talpraesett embernek látszik, de én gyűlölöm az urat.

MÓRICZ. Nem tartóztathatom magamat tovább.

ORTÁL. Határozzon helyet és időt. Minél elébb, annál jobb.

MÓRICZ. Hallgasson meg engem.

ORTÁL. Egy szót sem. En megyek a fák alá a kapuhoz. Érti az úr?

MÓRICZ. Kérem —

ORTÁL. Sokáig ne várakoztasson. Óh én Móriczom, én kedves jó Móriczom!

MÓRICZ. Lábainál —

ORTÁL. Pfuj! karddal álljon az úr előmbe. Hozza fegyverét. Elvárom. Oh fiam, kedves fiam! (El.)

MÓRICZ (egyedül). Az ő gyöngédsége kettősen érezteti velem, mily igen megbusítottam. Mitévő legyek? Kettős viadal a nagyatyámmal, hogy segítsem ki magamat?

HETEDIK JELENET.

ZSIGA. Hát miként vagyunk?

MÓRICZ. Bár ne is láttam volna.

ZSIGA. De mégis el nem árulta magát az úr.

MÓRICZ. Nem.

ZSIGA. Hát minden igen jól van. Ő talán unokája gyilkosának keserű szemrehányásokat tett.

MÓRICZ. Ah sokkal többet.

Zsiga. Mit? talán csak nem épen. — (Az ütés jeleit mímeli.)

Móricz. Oly szívből szeret engem, össze akar velem vágni, hogy halálomat megboszúlja. Semmi sem csillapíthatta le. Elment, hogy reám várakozzék.

Zsiga. Az egy kétségbeesett méregzsák.

Móricz. Mihez fogjak most?

Zsiga. A dolog valóban szövevényes, mint a hollófészek, Én csak egy módot látok.

Móricz. Mit?

Zsiga. Az úr első gondolatja szerént elillanni.

Móricz. De azt észre fogja venni.

Zsiga. Arról könnyű tenni. (Gondolkodva.) Üljön az úr ide hamar az asztalhoz, s írjon.

Móricz. S mit írjak?

Zsiga. Fogadja szavamat s kihúzom a pocsolyából.

Móricz. Jó, tehát legyen! (leül.)

Zsiga. Reszkettesse az úr a kezét.

Móricz. Mire azt?

Zsiga. Mint egy oly ember, ki a végső szempillantatok közt van.

Móricz. Megbolondultál?

Zsiga. Gondolja meg, hogy a sebek és sok vérveszteség igen elgyengítették, alig van egy gyűszűnyi élet tagjaiban.

Móricz. Aha, most értem.

Zsiga. Tehát irjon. «Kedves atyám. (Zsiga lassan ismétli a szavakat.) Midőn a levelet veendi — akkor már én nem vagyok többé az élők között — egy irigy vágytárs kardra hivott — halálosan megsebesíttettem általa — ellenségem önmaga adja kézhez ezen végbucsúmat — ő egy becsületes ember — én neki megbocsátottam, és haldokolva kérem: tegyen atyám is hasonlót. — Jótéteményére emlékezése kiséri sírjába — szerető *Móriczát.*» — Így, most ide vele. E levél épen alkalmas időben fogja szolgálatját tenni. Miben fogadjunk, hogy ha vasrágó nagyatyám uram elolvasta, nem fog többé vagdalkozásról gondolkodni. Az alatt pedig rendelést teszünk, hogy elillanthassunk.

NYOLCZADIK JELENET.

ZSIGA. Igen jó, hogy jön édes gyönyörű Faládiné asszonykám.

FALÁDINÉ. Mivel szolgálhatok, uraim?

ZSIGA. Egy titokban akarjuk megbízni.

FALÁDINÉ. Titokban? Oh hadd halljam.

ZSIGA. Az asszonynak egy nagy szolgálatot kell tennie.

FALÁDINÉ. Hogyan? mit? mivel?

ZSIGA. Ugy-e, hogy az asszonynak van kertje?

FALÁDINÉ. Persze, hogy van! kertem magas és alacsony gyümölcsfákkal, törpefákkal, virágokkal minden nemből, zöldséggel minden fajból, cziprusi kartifiollal, olaszországi brokkolival —

ZSIGA. Hollandi kolonpérral, angol kolonpérral, német kolonpérral.

FALÁDINÉ. Igen uram, és teltaui czékla, bodtfeldi czékla, veres czékla.

ZSIGA. Et cætera et cætera, arról most nincs szó. Úgy-e a kertnek egy kis hátul-ajtaja is van, melyen a mezőre lehet menni?

FALÁDINÉ. Hogy ne, hogy ne. Az ember balkézre megyen a sirén-lugason keresztül, hol az ákáczok állnak. Azokat három esztendő előtt ültettem, és már oly magasak, oly igen magasak!

ZSIGA. Majd máskor mérjük meg őket. Most legyen oly jó az asszony, s hagyjon oly sietséggel, mint csak lehet, titkon egy kis posta-csézát ama kis hátul-ajtóhoz jöni.

FALÁDINÉ. Titkon! miért?

ZSIGA. Mert alattomban akarunk elutazni.

FALÁDINÉ. Alattomban? Mit jelentsen ez? Az *Aranyszőllőtől* nem utaz az ember alattomban, az *Aranyszőllő* egy becsületes vendégfogadó, van egy nagy széles kapuja, melyen az ember bemegyen, s melyen ismét ki is mehet.

ZSIGA. De nekünk okunk van.

FALÁDINÉ. Micsoda ok? alattomban? Nézze meg az ember ezt a Mosje alattomost. Az én házam nyilvános s én magam egy becsületes személy vagyok, ki mindent nyilvánosan cselekszik, és nincs szükségem alattomra. Nem, abból ugyan semmi sem lészen.

Móricz (Zsigához). Ez egy esztelen.

ZSIGA (halkal). Majd gyenge oldalánál fogom én meg (fenn.) Ne induljon fel, édes Faládiné asszonykám. Jól tudom én, hogy kegyed egy jó asszonyka, kire magát az ember egészen rábizhatja.

FALÁDINÉ. Oh igen! bennem lehet bízni, dicsekedés nélkül mondva: az én ajkaimon semmi ki nem jön, inkább magamat halálra hagynám verni. Ezelőtt nyolcz nappal is p. o. szomszédasszonyom hozzám jött, sírt, rítt, és nekem négyszem közt elmondta, hogy a férje megverte; de hogyan verte meg, és mégis egy léleknek sem szóltam felőle, s tőlem nem is fogja egy halandó is megtudni. De hallja csak, miért verte meg őt az a rossz ember.

ZSIGA. Édes lelkem, gyönyörű Faládiné asszonykám, itt még sokkal nagyobb dologról van szó. Mi alattomban akarunk elutazni, hogy azt az átkozott hajóskapitányt kikerűlhessük, ki épen most szállott be, mert az uramnak szerencsétlensége volt az ő unokáját agyonszúrni.

FALÁDINÉ. Agyonszúrni? Halál, gyilkosság! szerelmes Istenem! egy gyilkos az én házamnál!

ZSIGA. Ne lármázzék hát oly nagyon, hiszen csak kettősviadal volt.

FALÁDINÉ. Mit? kettősviadal? Az én házam oda van; az *Aranyszőllő* elveszti hitelét; minden jó hírem elenyész!

ZSIGA. De csak hallgasson meg hát —

FALÁDINÉ. Mit hallgassak én még? Már a nélkül is elég sokat hallottam. Gyilkos, haramia! delinquens! segítség! segítség! (el.)

ZSIGA. Faládiné asszonyom! Faládiné asszonyom! vigye el a poklok ördöge!

Móricz. Az az asszony megbőszült! Mittévők legyünk most?

Zsiga. A sátán csinál nékem ma merő fonákságokat legszebb feltételimben. De adja csak ide az úr, azon levelet mindenesetre. — Első dolog most ezen boszorkány után futni, nehogy valamely bolond lépést tegyen. (Megyen az ajtóig.) Pfuj az ördögbe! Itt a kapitány megint. No most lészen ördögtáncz.

Móricz. Én el vagyok veszve.

KILENCZEDIK JELENET.

Ortál. Hát, uram, meddig fog még magára várakoztatni?

Móricz. Engedelmet uram —

Zsiga. Ha nyakát szándékozik az ember kitörni, csak egy kisség el kell rendelnie a maga dolgait.

Ortál. Kend fogja bé a száját. — (Móriczhoz.) Uram! én nem tudom, mit véljek az úr magaviseletéről. Ha az úr becsületes ember, miért késik azt oly sokáig bebizonyítani?

Móricz. Mit feleljek neki?

Zsiga. Semmit se feleljen. Húzzon kardot.

Faládiné (künn). Csak ide, csak ide, be!

Ortál. Mely látvány ez!

Zsiga. Mennydörgő villám! Az őrök!

TIZEDIK JELENET.

Ortál. Mit akarnak ezen emberek!

Móricz. Azt nem tudom.

Faládiné. Amott az az, uraim, az!

Őrtiszt. Ezen ifjú ember?

Faládiné. Igen, ez a gyilkos, ki amaz úrnak tulajdon *unokáját* agyonszúrta.

ZSIGA. Pokolbéli boszorkány!

FALÁDINÉ. Én nem szenvedek gyilkost házamnál; tegyék vasra.

TISZT. Uram, az úr önmaga hallja, mivel vádoltatik. Nekem bizonyossá kell lennem az úr személye iránt.

MÓRICZ. Én ki fogom nyilatkoztatni.

FALÁDINÉ. Mit kinyilatkoztatni? Ezen úrnak van jusa magát kinyilatkoztatni, kapitány úr, egy szót sem szól? Nekem köszönheti az úr, hogy az őr megcsipte.

ORTÁL. Pfuj, asszonyom, az nem illendő.

FALÁDINÉ. Micsoda? hát még ez a köszönet?

TISZT. Kövessen engem az úr!

ZSIGA (halkal). Az úr tömlöczbe fog vitettetni, mivel hogy önmagát kettős viadalban meggyilkolta.

MÓRICZ (halkal). Tréfának van most ideje?

TISZT. Menjen.

FALÁDINÉ. Menjen, takarodjék!

MÓRICZ. Meg kell magamat neveznem.

ZSIGA. Még egy szempillantatig. (Ortál fülébe.) Hogyan uram, el fogja tűrni, hogy politia álljon az úrért boszút?

ORTÁL. Megfojt a méreg miatta; de mit tegyek?

TISZT. Az úr is, kapitány úr, velem fog jönni a maga vallomását megtenni.

ZSIGA (halkal). Egyetlen egy szóval fordíthat a dolgon.

ORTÁL. Hogyan?

ZSIGA. Mondja, hogy csalfaság minden, az úr unokáját nem ölték meg, s ez maga az úr unokája.

ORTÁL. Mit! — ő! — Gyilkosa Móriczomnak. (Magában.) De a becsület parancsolja azt.

TISZT. Uram, nekem nincs időm tovább várakozni.

ORTÁL. Uram, én sajnálom, hogy ide hijába fáradott, ez a locsogó-tarisznya megcsalta.

FALÁDINÉ. Kicsoda? én? locsogó-tarisznya!

TISZT. Nem ölte meg ezen ifjú ember az úr unokáját?

ORTÁL (magán erőt véve). Ha mondom az úrnak, hogy ez maga az én unokám.

TISZT. Ez?

FALÁDINÉ. Unokája?

MÓRICZ (ölébe szökve). Kedves jó atyám!

ZSIGA. Ugyan megmarkolta.

ORTÁL. Igen, az én unokám Móricz.

MÓRICZ. Tehát valósággal.

ORTÁL (Zsigához). Mily szemtelenül tud hazudni.

ZSIGA. Ah, ő nem ostoba.

TISZT. Mit jelentsen ez, Faládiné asszony? hát balgatag meséket kohol-e ki?

FALÁDINÉ. Én bizonyossá teszem az urat —

TISZT. Egy politia-hivatalt bolondnak akar-e tartani?

FALÁDINÉ. Az inas nekem maga is mondotta.

ZSIGA. Én egy kis tréfát akartam elkövetni.

FALÁDINÉ. Az igen bohó tréfa, egy becsületes asszonyt mint én, csacskaság hírébe keverni.

TISZT. Engedjenek meg, uraim, hogy nyugtalanságot okoztam, mindenben ez az asszony vétkes. (El.)

MÓRICZ. A haszontalan locsogó!

ZSIGA. A bolond.

ORTÁL. A szemtelen.

FALÁDINÉ. Ki vagyok én? mi vagyok? locsogó, bolond! Megbódulok, kilél a hideg! a forró hideg! a sárga hideg? Az aranyszőllői vendégfogadósné bolond? Én beárulom mindnyájokat! Az én öcsém prókátor, az az uraknak irásban fogja bebizonyítani, hogy nekem több eszem van, mint mindnyájoknak la! (El.)

TIZENEGYEDIK JELENET.

ORTÁL. Az úr látja, hogy én nagylelkű ellenség vagyok.

MÓRICZ. Köszönetemet —

ORTÁL. Attól megkimélhet, mert nem az úr miatt tettem ezt. Az urat a politiának általaladni egy nemtelen, egy *félboszú fogott* vala lenni.

MÓRICZ. Mit? tehát az úr még mindig —

ORTÁL. Úgy hinném. A szempillantat kedvező, mi együtt megyünk s a szolga távolról fog utánunk jönni, egyiknek közülünk segédre lészen szüksége. (Zsigához.) Eredj, hozd el uradnak fegyverét.

ZSIGA. Én? fegyvert hozzak? Vérontani? Nem, azt ugyan nem fogom megcselekedni, (halkal Móriczhoz). Hagyjon engem vele magányosan.

MÓRICZ. El fogom önmagam hozni.

ORTÁL. Itt fogom megvárni.

ZSIGA (halkal). Leskődjék. Én a vasat verni fogom, s vigyázzon, mikor meleg lészen.

TIZENKETTEDIK JELENET.

ORTÁL. Úgy látszik, hogy a kend ura igen megindúlt.

ZSIGA. Ah kapitány uram, ha az úr tudná, mint hat az szivébe, — neki teljes lehetetlen az urra kardot húzni. Ő valósággal nem mehet viadalra.

ORTÁL. Neki kell azt tennie.

ZSIGA. Talán meg fogja az úr a maga szándékát változtatni, ha e levelet olvasta.

ORTÁL. Nem akarok semmit olvasni.

ZSIGA. Unokájától van.

ORTÁL (utána kapva). Unokámtól?

ZSIGA. Haldokló pillantatiban bízta uramra, hogy adja kézhez!

ORTÁL. Szegény gyermek! valóban ez az ő irása.

ZSIGA. Hogy valósággal az, arról jót állok.

ORTÁL (olvas, érdekelve van, szemeit kitörli). Ebből is megismérem az ő szivét.

ZSIGA (félre). Ő sír. Megnyertük a játékot, (fenn.) Tehát, uram, akar az úr még viadalt?

ORTÁL (hevesen). Minden bizonynyal, életemre s halálomra.

ZSIGA (félre). Az ördög jő vele tisztára.

ORTÁL. Minél nemesebb tetteit látom unokámnak, annál fájdalmasabban érzem vesztét, annál inkább elkeseredem gyilkosa ellen!

ZSIGA (félre). Isten bizony! minden mesterségem kicsorbúlt rajta.

ORTÁL. A kend ura megint késik, (egy lépést tesz Móricz szobája felé).

ZSIGA (útjába áll). Uram, én kétségbe esem! — Az úr tehát átaljában azzal akar viadalra kelni, ki unokáját agyonszúrta?

ORTÁL. Egyáltaljában.

ZSIGA. No tehát, uram, vágjon velem össze, én öltem őt meg.

ORTÁL. Te? nyomorék?

ZSIGA. Senki egyéb, mint én.

ORTÁL. Te voltál volna orgyilkosa?

ZSIGA. Ah olvassa csak ön levelét. Nem írja, hogy az ő ellensége egy becsületes ember?

ORTÁL. Lészsz oly jó, hogy nekem felvilágositod?

ZSIGA. Oh igen szivesen, és a legegyügyűbb módon. Mit az úr unokájáról mondtam, egy szóig hazugság, kivévén a házasságot.

ORTÁL (elragadtatva). Ő él?

ZSIGA. Ép egészségben.

ORTÁL (hidegen). S megházasodott?

ZSIGA (félénken). Igen, kegyelmes uram!

ORTÁL. A háládatlan! Azt soha meg nem bocsátom neki.

ZSIGA. Ah kapitány uram! hát nem jobb az élőnek megbocsátani, mint a holtat siratni? Ha tudná, mily végtelenül szereti ő az urat.

TIZENHARMADIK JELENET.

MÓRICZ (hátul hallgatózva).

ORTÁL. A szófogadatlan.

Zsiga. Mint édes atyját tiszteli ő az urat.

Ortál. Kedvencz feltételemet füstbe oszlatta.

Zsiga. És felesége —

Ortál (nagy részvéttel, melyet igyekezik elnyomni). S jól élnek együtt?

Zsiga. Ah, kapitány úr, nincs galambpár a világon, mely annyira szeretné egymást. Százszor hallottam őket mondani, hogy boldogságuknak semmi híja nincs, csak szeretett nagyatyjok távolléte.

Ortál. Miért kételkedett ő az én szívemben. Kellett volna nékie —

Zsiga. Magát lábaihoz vetnie.

Móricz (lerohan elébe). Itt van lábai előtt.

Ortál. Hogyan, uram, az úr?

Móricz. Szomorodott unokája.

Ortál. Te merészlesz-e szemem elébe lépni?

Móricz. Kedves nagyatyám, nem hihetem el többé haragját, én láttam könnyeit folyni.

Ortál. Egy valóságos bohó voltam, hogy sirattalak. Kelj fel, nézz szemembe — (nyakába borul nagyatyjának). Oh Móricz, Móricz! te nekem sok bút okoztál. — Gaz gyermek, azért játszottad oly jól unokámnak személyét? jer hitvesedhez, az a szegény asszony aggodalmak között sínlődik. Mondtad-e néki, hogy nagyatyád egy valódi tengeri medve? Jer, én kitagadlak örökségemből, fiaid kapják pénzemet — te nem kapsz egyebet, mint a mennyire szükséged leszen.

Móricz. Szeretetét, édes nagyatyám, szeretetét s aztán boldog vagyok.

Ortál. Kezet rá! szeretet szeretetért.

Zsiga. Ha a vég jó, minden jó.

(A kárpit lehull.)

JEGYZETEK.

Eredeti regék és elbeszélések.

Rege a hableányról. (1829.) Először Aurora 1830. 273—289. lp. Másodszor Összegyűjt. Munkái 1851. I. k. 264—276. Harmadszor Toldynál (1861.) Negyedszer itt. Bajza az 1830-iki Auroát Toldynak a külföldre küldvén, azt írja (l. VI. k. 100. sz.), hogy a rege «csak szükségből volt összecomponálva» s nevét sem akarta alája írni. «S képzeld — így folytatja — ez a bolondság, mely magában nem scandál, de semmi különös nincs benne, sokaknak még tetszett is.» Következő levelében (U. o. 101.) azt írja Toldynak, hogy az Auroráról írt bírálatában jó volna fölemlíteni, «hogy az egy történet után készült, melyet Lüdemann a Pyræneus hegyeki utazásáról írt munkájában IV. Henrik franczia király felől beszél. Nem szeretném — úgymond — ha valaki azt gondolná, hogy én ezen bohósággal, mely mástól van véve, paradírozni akarok. Ha Károlynak nem volt volna reá szüksége, soha sem jutott volna eszembe, hogy írjam. Egy regének trochaikus versben és serbus manierban a történet jó volt volna, de ahhoz nem volt időm, mert már kellett Károlynak.» — Toldy bírálatával (Tud. Gyűjt. 1830. jún.) azonban nincs megelégedve. «Én — úgymond (Lev. VI. k. 109. sz.) — a mit a *Hableányról* mondasz (azaz propie, a mit a kertész-leányról), keményebbé fogom tenni, hogy érezze az olvasó, mely szarvashiba ez, s mily igen lehet érte épen engem gáncsolni, ki mások hibáiról oly kérlelhetetlenül beszélgetek. (Nb. akkor már megjelent az *Epigr. theoriája* s már készültek a *Krit. lapok* is!) Mikor én a *Hableányt* írtam, jól tudtam, micsoda hibát követtem el, s K. Károlynak mondtam is, de már akkor későn volt, mert manuscriptum kellett. Ez az egész darab nem egyéb volt, mint szükségben segítő eszköz, s én sem magáról, sem stilusáról nem tartok sokat.» — Jó 14 év múlva ismét szóba került a *Hableány* ügye, midőn Bérczy K. azzal vádolta Bajzát, hogy Zschokkéből plagizálta. Bajza ekkor kimutatta (L. *Zschokke és Bajza mint plagiariusok.* IV. köt. 542. lp.), hogy mindketten egy régi franczia anekdotát dolgoztak fel.

A fekete lovag. Eredeti kézirata a M. T. Akadémia kézirattárában (4. r. 131. sz.) — Toldy azt írja róla («Bajza élete» 8 lp.): «Két ez időben (t. i. 1831. körül) írt regénye: *A fekete lovag* és *Kámor*, terjedelmök miatt kiszorúlván zsebkönyvéből (Aurora), nyomatlan maradt.» A *terjedelem* azonban mellékes ok lehetett. *A fekete lovag* Bajzának legelső kisérlete prózai elbeszélésben, s úgy látszik, hogy többszöri átdolgozás után sem volt vele megelégedve. Még mint pozsonyi joghallgató kezdett hozzá. «Régen hordozok én egy gondolatot, egy excentrikus gondolatot *drámára*» — írja Toldynak 1823. decz. 28. (Lev. VI. k. 15. sz.); — de a conceptióban mindjárt nagy hibát vesz észre, — «mely ezen kérdésben foglaltatik: *hogy lehessen egy gyilkost tragikai személylyé teremteni*»; de talál megfejtést — nem többé drámában, hanem elbeszélésben. Mikor azonban kidolgozásához kezd, nem érez magában elég tehetséget. Utóbb mégis csak megírja, s köv. levelében (1824 jan. 7.) már arról értesíti barátját, hogy «az elbeszélést elkészítette, többet teszen valamivel két ívnél, de letisztázva nincsen», s erre egyhamar nem is ér rá. Toldy sürgetésére azzal felel, hogy újra átdolgozza. Toldy is elbeszélésen dolgozik. «Az Emilia névben összetalálkoztunk, nálam is e név van. De ez semmi.» (VI. k. 21. sz.) Hanem azért — úgy látszik — e találkozás miatt változtatja az Emiliát *Emelkára*. Febr. 25-én (VI. k. 23. sz. a jegyzetben) Toldy újabb sürgetésére azt írja, hogy elbeszélése «egész az utolsó constructióig készen van, csakhogy én el akarom másként változtatni, mert így semmit sem ér». Toldy most úgy akarja kicsikarni tőle, hogy elmondja a tervet Kisfaludynak, ki az Auroránál rendesen meg volt szorúlva elbeszélések dolgában, s így most az ő szavával sürgetheti. Bajzát bántja a terv fölfedezése, mert elbeszélése «idétlen nyomorék»; aztán a compositio *hét ívnél több* és stilizálva csak az eleje van. De leírja majd sűrűn (hogy a nagy csomó a postán fel ne tűnjék); «ha Kisfaludy átdolgoztan használhatni fogja, jó, igen örvendek rajta, de *nevemet nem adom alá*, nem akarom, hogy a «publicum azon érdemet nekem tulajdonítsa, mely nem enyém, hanem az átdolgozóé». (VI. k. 30. sz. jún. 13.) Kisfaludy aligha lehetett vele megelégedve, mert nem adta ki. Bajza később (VI. k. 42. sz. 1825. apr. 8.) is azt írja, midőn megint egy gondolata támad, hogy «könnyebben tudna a drámában forogni, mint az Erzählungban, mert a mi epicum, az nékem mind nehezen megyen». Valószínű tehát, hogy *A fekete lovag*, (mert tárgya szerint erről van szó a levelekben) még az első fogalmazású kéziratban maradt hátra; s ebből adta ki később Toldy (Bajza *Összegyűjt. Munk.* 1861. II. k.) mint «kegyeletes ragadomány»-t,

mely — a *töredékül* maradt *Kámor*ral együtt — akkor fejledező szépprózai irodalmunkban ilyen félig kész állapotban is érdekes kisérlet. Toldy e kötet végére *Tudnivaló* czím alatt a következőket írta a két elbeszélésről:

«E kötet, nagyobb részében, kiadatlanokat hoz. Ilyenek: *A fekete lovag, Kámor.* Emezt szerzője be nem fejezte ugyan, de alakító és elbeszélő tehetségének így is nevezetes emléke. S nem szokatlan dolog jelesírók összegyűjtött munkái közé, kivált halálok után, töredékeket is venni fel, mert a részletek élvezetén túl az író jellemzésére, mint valamely antik *torso* a műismerőnek, kedves és tanulságos eszközt nyújtanak. Mindkét mű azonfelül első dolgozat; soha szerzőjök által simítva, de még csak átnézve sem voltak: valódi kegyeletes ragadományim: *de domini funere rapta sui.* Azért hiányzik rajtok azon formai bevégzettség, melyhez Bajza művein szokva vagyunk; de stúdiumra e brouillóni állapotjokban is alkalmasak; s mint újabb regénykölteszetünk első — Kisfaludy-féle — stádiumához tartozó darabok ma már történetileg is érdekesek. *Egy s más helyt a toll elsiklásait* — szóegyeztetésben, mondat-alkotásban — s az emlékezet botlásait megigazítanom nemcsak elhúnyt felejthetetlen barátom szelleme iránti kegyeletem, de az olvasó tekintete is kivánta; ezeken túl érintetlen maradt *minden,* forma és dolog egyaránt.»

Kámor. Eredeti kézirata a M. T. Akadémia kézirattárában (4 r. 131. sz.) Először Toldy kiadásában (1861.) Másodszor itt. L. *A fekete lovag*hoz írt jegyzetet.

A vándor. Először Aurora 1832. 331—371. lp. Másodszor Toldynál 1861. Harmadszor itt.

Ottilia. (1832.) Először Aurora 1833. Másodszor Összegyűjt. Munkái (1851.) Harmadszor Toldynál (1861.) Negyedszer itt.

Külföldi válogatott elbeszélések.

Ezek közül az első kilencz, ú. m. *Alhambra rózsája, A kóbor, Az özvegy és fia, A kárpitos szoba, Az utolsó sajkás, A kisértő fej, A csodálatos szomszédgyermekek, Az öncsaló, A testvérek* czíműek először együttesen jelentek meg Bajzának ilyen czímű kötetében:

Pillangó. Külföldi válogatott elbeszélések zsebkönyve. Kiadá *Széplaky Erneszt*, Budán, a m. k. egyetem betűivel 1836.» — Mivel a kötet akkori szépirodalmunk fejlődésére irányító s érezhető hatással volt, érdekesnek tartjuk a munka egész előszavát közölni, melyből megismerjük Bajza műfordító elveit és czélját. «A kiadó — úgymond — ügyekezett e kisded gyűjteményben oly elbeszélésekkel ajándékozni meg olvasóit, melyeket a mellett, hogy érdekes tárgyúak, s minden korú által szív kára nélkül olvastathatnak, művészi tökély az elrendelésben és előadásban ajánlanak s gyönyörködtető tulajdonságaikon fölül, ifjú költőinknek, kik erejöket a művészet ezen szinte nehéz nemében kisértendik meg, példányúl szolgálhassanak arra, miként lehet a nálunk még mindig divatozó előadási szélességet kikerűlni, túl vitt képek helyett valódibb, életből kikapott alakokat, érzelgés helyett érzéseket festeni. Fordításaink a regényi nemben többnyire olyan választásúak, melyek reánk kevés hasznot, de annál több kárt hoztak, s még a legújabb időkben sem menekedhettünk meg ama lafontainei, kotzebuei siránkozásoktól, melyek az érzelgés bűnén fölül, sokszor erkölcstelenségekkel is tömvék. Ha már a német iróknál tovább menni nem akarnánk, igen ohajtható volna, hogy közűlök ne a legrosszabbakat válogassuk s ne azokat, melyek saját hazájokban is csak a mult században divatosak, de ma már, mint érdem nélküliek, el vannak feledve. A kiadó olvasói figyelmét oly írókra ohajtotta itt fordítani, mint Irwing és Bulwer, Goethe és Scott Walter, kik az elbeszélési nemben műveket írtak, melyek minden kétségen kivül a világ legbecsesebbjei közé tartoznak. Szerencsés volt-e kitűzött czélját elérni, jól választott-e, s a választottakat eléggé ügyesen adta-e vissza, használt-e nyelvünknek jelen kedvezményével? itéljék el a hozzá értők.»

Lízka. Lengyel novella. Először Athenæum 1837. I. 35. sz. 277—280. lp. *Széplaky* álnévvel; másodszor itt.

Rebeka. Angol Novella. Először Athenæum 1837. I. 50. sz. 395—400. lp. *Széplaky* álnévvel; másodszor itt.

A gyűrű.

Vígj. öt felvonásban. Németből Schroeder után. Először a *Külföldi Játékszin* I. (és egyetlen) kötetében 1830. Másodszor itt.

Bajza kora ifjuságától fogva nagyon érdeklődött a színpad és dramaturgia iránt; már pozsonyi tanuló korában drámaterveket forgat fejében (1823—5. l. VI. k. Toldyhoz írt 13. 23. és 42. sz. leveleit), de később is csak a tervezgetésnél marad. A pozsonyi diæta alatt sűrűn járt színházba is, s ez alkalommal nemcsak az akkor színen levő darabokat ismerte meg, hanem a legjelesebb német színészeket is, kik Bécsből többször átjártak vendégszerepelni. Dramaturgiai ismereteit Lessing munkáiból merítette, melyeket fordítgatni is kezdett; de a régi magyar drámairodalommal és színügygyel is foglalkozott, mint erről Toldyhoz írott levelei lépten-nyomon tanúskodnak. (L. részletesebben az V-dik kötethez írt jegyz.) E tanulmányok után az akkori magyar drámairodalomban sok hiányt látott; a mint hogy az egy Kisfaludy Károlyon kívül alig volt más, kiben igazi drámaírói tehetség lett volna. Példaadásúl tehát a külföldi irodalmak *jeles* műveit kivánja átültetni *gondos* fordításban, de csak olyanokat, melyeknek költői becsök mellett *szini hatásuk* is van. Toldyval ennek külföldre utazása előtt (1829. júl.) közölte már a tervet; de a legelső szemle is meggyőzte, hogy Kazinczyn kívül nincs számba vehető műfordító; Szenvey fordítása egészen elvette a kedvét, «egyéb pedig nincs — úgymond — kinek kész munkája volna, sőt nincs olyan is, kit felhivhatnék a dolgozásra. Helmeczy, Stettner nem arra valók. Az ő fordításoknak csak lingvistikai tekintetben lehetne becsök, *a költő lelkébe olvadni nem tudnak, pedig nekem ez kell inkább, mint amaz.*» (Toldyhoz VI. k. 95. lp.) Kisfaludy is azt mondja, hogy neki csak jó fordítást szabad adnia, azt pedig nem kap; de ha ő (Bajza) fordít, azt szívesen kiadja. (U. o.) Utóbb azonban már megigéri, hogy ha lesz valami a vállalatból, ő is fordít valamit németből. (97. lev.) Pár hét múlva már a kiadásra nézve is határozott, s 1829. nov. 15-én ezt írja Toldynak (100. lev.): «Az egész plánummal kész vagyok. Actiákra adom ki, az első kötetben *Emilia Galotti* lesz és Schroedertől a *Gyűrű* (vígj. 5 felv.), melyet én nem ismerek még, de Károly az egekig magasztalja. Fordítani magam fogom, semmi sem fogja akadályoztatni kijövetelét, egyedül az, ha elegendő actionariusok nem lesznek» stb. (L. 100. lev.) Ezentúl minden levelében ír Toldynak a vállalatról: hogy már fordítja, hogy mindent fölhányt a darab angol eredetije után, mert fordításnak gondolja, hogy már kész a kötet, de kevés a részvényes, hogy már nyomtatja s a medárdi vásárra készen lesz stb. (L. 101—108. llv.) A *Galotti Emiliára* vonatkozó levelezést s Bajza *Észrevételeit* Kazinczy fordítására l. VI. k. Bajza lev. Kczyhoz 5—10. sz. lev.

Ilyen előkészületek után jelent meg Bajza drámai vállalata, ilyen czímmel: «*Külföldi Játékszín.* Több tudósokkal kiadja Bajza. Első kötet. 1. *Galotti Emilia* (Kazinczy fordításában), 2. A *gyűrű* (Bajza fordításában). 1830. Pesten, Beimel József betűivel.» (Lessing és Schroeder életrajzi vázlataival s a két darab méltatásával Bajzától. L. ezeket a III. kötetben.) Akkori irodalmi viszonyainkra érdekes világot vet a kötet előszava, melyet egész terjedelmében közlünk:

«A jelen gyűjtemény kiadója azt tevé magának czélúl, hogy minekutána eredeti drámáink még mindég oly szűken jelennek meg, s a megjelentek közül is oly kevésben láthatni csillámlásokat, melyek figyelmet érdemlenének, a külföld jobb műveit gondos fordításokban terjeszsze el nemzeténél, s a magyar színjátszókat — kik most többnyire éretlen hazai gyümölcsökkel, félszeg s eredeti sajátságaiból kifosztott, vagy épen avatlan kezekkel készült fordítgatásokkal kínozzák az igen is béketürő hallgatót — azon helyezetbe tegye, hogy magokat írói gyakorlattal, gonddal készült darabok nem létével többé ne menthessék. Minden nemzeteknél, melyeket ma a drámai tökély nagyobb pontján ragyogni látunk, így ment az eleintén. Fordításokkal fedezgették az eredetiség hiányait s ez által egyéb hasznok mellett, melyek ilynemű dolgozásokból fakadnak, nyelvökre hatalmas befolyással munkáltak, beszédök hajlékonyságot nyert, saját drámai szólás, nemzeti dialogus szövődött, melyek által egy igen nehéz ösvény töretett meg a később született drámai genius előtt s felette sokat könnyűltek küzdései. Mert a nyelv tökéletlensége egyik legfőbb akadálya a szellem röpténck.

Tudva van az is, hogy nálunk a szegényebb sorsú növendékeknek kevés alkalmok van nyelveket tanulni — az iskoláinkban gyakorlott nyelvtanítás alig érdemel említést — következőleg szűken juthatnak a külföld mélyebb jelentésű műveinek ismeretére, melyek által a szunnyadó szikra leghamarább fellobban, s melyeknek olvasása egyébként is legjobb és legkönnyebb studium, mert a theoriák lelkét nem minden képes felfogni, kivált a kezdők közül nem minden képes. S nem érdemelnek-e vajjon fiatal elméink figyelmet? Sőt igen! és a kiadó azt hiszi, hogy épen ezekre kellene legfőbb gondjainkat fordítani. Mert egymásnak csak megvallhatjuk őszintén, hogy bár mai literaturánk néhány igen jeles művet mutathat fel a költés tartományában, de valódi fényünk s e nemzet maradandó dicsősége még mindég csak távol reményekből mosolyog felénk, s később jövendők fogják azt — ha balszerencse nem üldöz! — reánk *felvirraszthatni*. Kötelességünk tehát mindazon szereket moz-

gásba tenni, melyek a fiatal elme fejlődését könnyítik, mert ez bizonnyal és csalhatatlanúl fogja eszközleni literaturánk ragyogóbb korának közeledését.

A művek választásában fő figyelem a theatrumra lesz függesztve, s oly darabok, melyeknek kevés játékszíni hatások van, ha egyébiránt classikus művek is, vagy épen nem, vagy csak felette ritkán fognak a jelen gyűjteménybe felvétetni: olyanoknak ellenben, melyeknél játékszíni hatásra számolni lehet, ha egyébiránt a dramaturgiai sanyarúbb törvényeknek itt-ott meg nem felelnek is, hely fog engedtetni. Szóval, a kiadó arra fog ügyelni, hogy a magányos olvasónak lélek-táplálékot, a játékszíni nézőnek pedig kedves éleményt nyujtson: de a kritika intéseire se húnyja be egészen szemeit. Célok, melyeket elérni nehéz, de nem lehetetlen.

A fordítások theoriája iránt, melyről még Magyarországban oly különböző, sőt egymással ellenkező képzeletek forognak, talán egy második vagy harmadik köteténél e gyűjteménynek el fogja a kiadó mondani gondolatait.

Szerencséje lévén a kiadónak többekkel Magyarország első rendű írói közül öszveköttetésben állani, kik szándéka előmozdítására baráti kezöket segédűl nyujtani fogják, a dolgozások szűkétől nincs mit tartania. Reményli ezen felül, hogy többen is fognak találkozni íróink között, kikben a jelen ügy barátokra lel. E szerint a lehető készületek meg vannak téve s egyedül és egészen az olvasóktól függ, ha a magyar literaturai műveltséget ez úton előmozdítani kivánják-e ?»

Mivel azonban — mint később maga mondja — «nemsokára utána az akadémia egészen hasonló gyűjteményt indíta meg». (L. «*Athenaeum miatti zajgások*» IV. k. 390. lp.) Bajza a vállalat folytatásával felhagyott.

Schroeder színművei régebben kedvelt darabjai voltak a magyar színészetnek; így már az 1793—5. években négy, az 1807—14. években tíz adatott elő, 1833—7-ig már csak kettő. Előfordúl köztük *A gyűrü* itt adott első része is (s az egészen különálló II—III. részek is) Láng Ádám fordításában, még pedig 1810. és 11-ben, de a fordítás nem jelent meg nyomtatásban. Annak sincs nyoma, hogy *A gyűrüt* Bajza fordításában előadták volna, a minek bizonyára nem a darab vagy a fordítás volt az oka, hanem az, hogy a budai színészet idején (1833—7.), az akkor folyt kritikai harczok miatt, sokak előtt gyűlölt név volt a Bajzáé, az ujságokon kapkodó közönség előtt pedig már szinte avúlt a Schroederé.

Függelék.

A megholt unoka. Vígjáték egy felvonásban. Kotzebue után *(Der todte Neffe.* Leipzig 1804.). Megjelent először: Felső-Magyarorsz. Minerva 1830. I. kötetében (203—224. lp.) *Rejtényi László* álnév alatt; másodszor itt.

Bajza 1827 okt. 12-én írja Toldynak: «Unalmamban s gyakorlatúl a német nyelvben fordítottam Kotzebue vígjátékát egy felvonásban: *A megholt unoka*». (VI. köt. 84. sz. lev.) Úgy látszik, nem volt szándéka kiadni. Midőn azonban a Minerva szerkesztősége olyan előzékenységet tanusít iránta az Epigramma-pörben, hogy Szentmiklóssy támadását az ő feleletével együtt *egészen* kiadta, s őt további dolgozásra is meghívta: Bajza az 1830-iki I. kötetbe egy kis történelmi dolgozatot igért; ezt *(Lord Chatam* stb.) azonban Vörösmarty kérte el tőle s közölte is a Tud. Gyűjt. 1830. I. kötetében; amoda tehát, addig is, míg történelmi apróságokat küldhet *(Históriai nevezetességek.* Minerva, 1830. III.) hamarjában nem tud mást küldeni, mint azt a régebbi fordítását. Mivel azonban Kotzebueról mostani dramaturgiai ismereteivel még kevesebbet tartott, mint azelőtt, s a fordítást is csak nyelvgyakorlatnak nézte, nem írta oda a saját nevét, hanem *Rejtényi László* név alá rejtőzött. Sehol sem említi ugyan, hogy ez az ő munkája, de leveleinek a föntebbi körülményekre vonatkozó adatait összevetve (L. 101. és 104.), annyival biztosabban tulajdonítottam e munkát Bajzának, mivel a *Rejtényi L.* névvel sehol sem találkozunk. Sejtelmemet kétségtelenné tették Toldynak külföldi útjáról Bajzához írt s egyetlen fenmaradt levelének köv. megjegyzései: «Olvastam a Minervában a Kotzebue *Unokáját. Jó, hogy neved nincs ott,* mert 1. a darab hitvány, 2. a localisatio szerencsétlen. Tengeri kapitány Diós-Győrtt! s egy helyett ki van mondva: Németföld. Elfeledted magad! (Úgy látszik, Bajza a sietségben s mivel úgyis álnév alatt volt kiadandó, nem nézte át a régi fordítást.) — De az régen volt. Azonban *mely populáris és csinos nyelv, és mely könnyűség!* Ilyenekben áldom én is a könnyűséget. Az csakugyan olyan, hogy nem látszik fordításnak. És azt csizmadia és gróf olvashatja, amaz érti, ez tetszését leli. Mondtam, populáris és csinos. Ha a *Gyürü* is olyan, úgy a könyvnek szerencsét kell csinálni.» — Im ez itt dicsért nyelvi tulajdonok az okai, hogy a munkát, mely nemcsak Bajza, hanem drámairodalmunk nyelvének fejlődéséhez is nyújt némi adalékot, legalább a Függelékben kiadtam.

TARTALOM.

Eredeti regék és elbeszélések.

	Lap
Rege a hableányról (1829)	5
A fekete lovag (Néprege után 1831)	14
Kámor (1831)	96
A vándor (1831)	162
Ottilia (1832)	182

Külföldi válogatott elbeszélések.

Alhambra rózsája (Washington Irvingtől)	221
A kóbor (Névtelentől)	237
Az özvegy és fia (Washington Irvingtől)	242
A kárpitos szoba (Scott Waltertől)	250
Az utolsó sajkás (Névtelentől)	267
A kisértő fej (Névtelentől)	278
A csodálatos szomszédgyermekek (Goethetől)	289
Az öncsaló (Head Richardtól)	298
A testvérek (Bulwertől)	306
Lízka (lengyel novella)	334
Rebeka (angol novella)	344

A gyűrű.

Vígjáték, öt felvonásban. (Németből Schroeder után)	455
Függelék: A megholt unoka. Vígjáték egy felvonásban. Kotzebue után	443
Jegyzetek	467